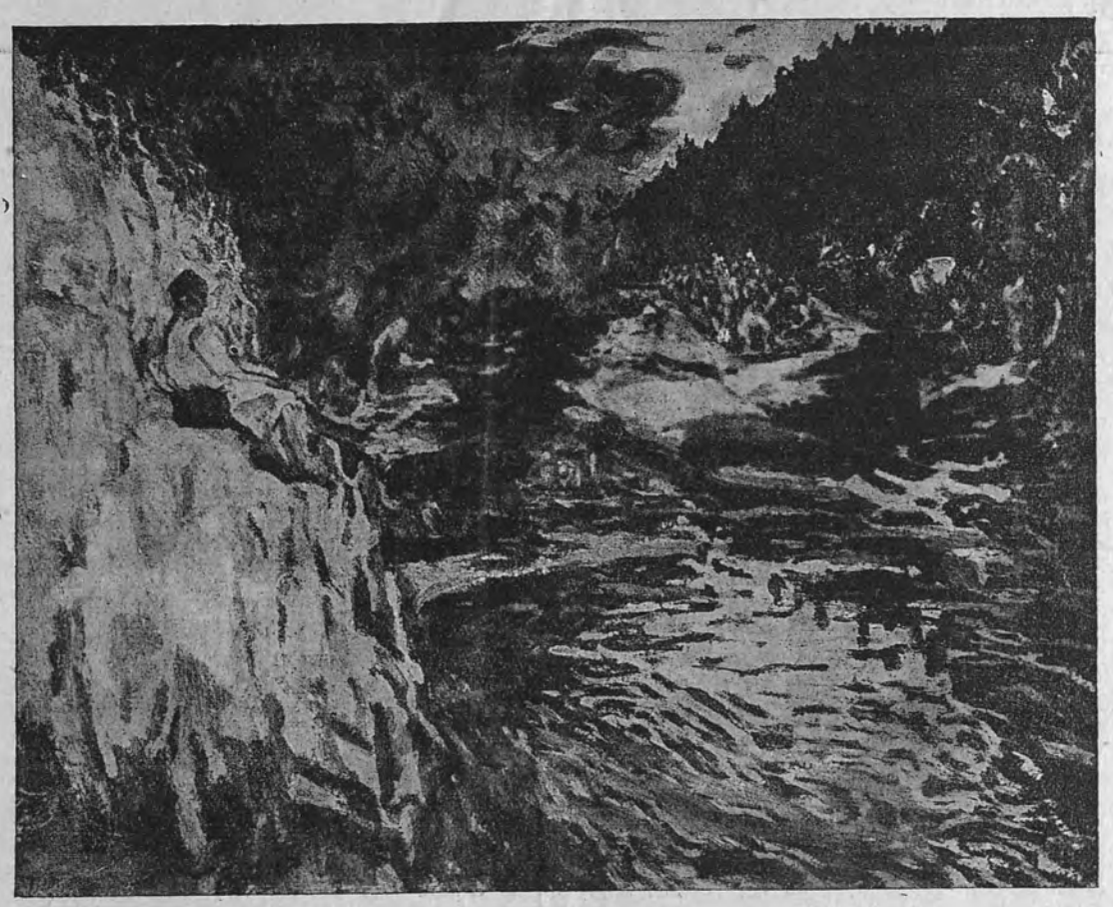
64902

НАЗУСТРІЧ

РІЧНИК 1 1934

ЛІТЕРАТУРА • МИСТЕЦТВО • НАУКА • ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ

О. Новаківський — Казка про Гуцульщину

З М І С Т:

КРАСНЕ ПИСЬМЕНСТВО

І. ПОЕЗІЯ

А. ОРИГІНАЛЬНА

Бажан М.: Дорога 17
Галіп Т.: Хризантеми 14
Голованівський С.: Напис 20
— Мужність 20
Гординський С.: Виходь самотний 2
— «З матроських доріг» 4
— Місто 7
— Перечікуючи дощ 8
— Краса 8
— Весняний фейлетон 9
— Памяті Миколи Хвильового 11
— Голоси давнини 16
— Спека 17
— Про мандрівки 18
— Листопад 21
— Фрагменти на старі теми 23
Далібор К.: Схід сонця в Карпатах 18
Дараган Ю.: Непереможність 16
Журба Г.: Поліська церква 17
Карманський П.: Зустрічі 1
— І повернувся я додому 3
Коваль В.: * * * 5
— * * * 6
Косач Ю.: Ти 6
— На полі Австерліца 6
— Сонет 6
— Портрет Кондотієра 6
— Партія пікету 7
— Прольог до поеми 8
— У майбутній війні 8
— Волинські етюди 8
— Дон Жуан 8
— З «Літа на Мораві» 8
— З провісних співів 9
— Версаль р. Б. 1746 10
— Авіятори 17
— Марія Башкирцева 19
— На площі св. Августина 19
— Епітафія 19
— Народження Великого 21
— Зустріч 22
— В люксембурському городі 23
Курдидик А.: У поїзді 6
— Він 7
— Хто Ти? 10
— Сентиментальне 15
— День 15
Курдидик А.: Лучник 15
— Альбомні вірші 19
— Візія 24
Кушніренко С.: Листопад 22
— В місто 22
Лукіянович Н.: Мандрівки 3
— Лещетар ! 6
— Сирена 17
— Мандрівки 18
Матіїв-Мельник М.: Осіннє 20
Нижанківський Б.: І знову зпоза днів 3
— Сон 3
Рудницький М.: Соняшні скоботи 9
— Весняній легіт 14
— Останні дні 14
— Достоту ось таку 14
— Може вже завтра 20
— Жду листа 20
Чарнецький Ст.: В дорогу 1
— Минулому 1
Ярий-Дригинич Я.: Вістря серця 10

Б. ПЕРЕКЛАДИ

Аполінер Г.: Емігрант із вулиці Ляндор (пер. С. Г.) 7
Бодлєр: Ідеал, пер. С. Г. 1
— Знищення, пер. С. Г. 1
Гюго В.: Ватерльо 24
Георге С.: Ходи у парк (переклав м. р.) 2
— Блиск і місяць (переклав м. р.) 2
Молода німецька поезія 24
Моріяк Ф.: Марсіяс або Ласка (пер. Гординський С.) 3
— * * * (пер. Гординський С.) 3
Де Ноай А.: Тіні (пер. С. Г.) 13
— Час життя (пер. С. Г.) 13

В. ПАРОДІЇ

«Садок вишневий коло хати» 6
Грабуздович Л.: У кривому дзеркалі 8
— Літературні пародії 10

Г. ПОЕЗІЇ В ПРОЗІ

1. Оригінальні

Бей С.: Міщухові 15
— Поезії в прозі 16
Віконська Д.: Портрет 12
Островерха М.: Стрімкими зворами 14
— Вечір у горах 19
Чайківська Т.: Шукала я людського серця 23
— В житті треба знати 23

2. Переклади

Альтенберг П.: Мініятури 9

ІІ. ОПОВІДАННЯ, НОВЕЛЯ

А. ОРИГІНАЛЬНІ

Арета: Поцілунок 10
— Останній твір 13
— Очі 24
Бризько А.: Пакт чотирьох 5
Вільде І.: Мала Зізі 8
— 24 години 11
— Пуста жінка 17
Гриневичева К.: Малини 3
Керницький І.: Осінь 23
Косач Ю.: Коти в ночі сірі 9
— Змія 18
Курдидик А.: Меценат 23
Лащенко Г.: Небо над містом 20
— Гості 24
Нижанківська М.: Крутіж 5
Свидницький А.: Христини 15
Слісаренко О.: Канонір Душта 22
Софронів В.: Зимовий вечір 1
Тась Дм.: Сад 4
Ткачук В.: Весна 7
— Набуток 17
Чехмановський А.: Едип і Антгона 19

—

Бірчак В.: Люблю 6
— Ceterum censeo 7
— Люлька й буйна голова 10
— Осуди про себе 13
— Хитрий Панько 19

Б. ПЕРЕКЛАДИ

Бетге Г.: Стріли в Барсельоні 21
Бонтемпеллі Л.: Манастир мовчанки 24
Гамсун К.: Олександер і Леонарда 17
Домбровська М.: Хвилина божевілля 7
Коельо Нетто: Співи (пер. Карманський П.) 5
Меррік Л.: Життя 15
Де Монтерлян А.: Тореадор поневолі 16
Моруа Андре: Хвилини мовчанки полковника Брембля 2
Піранделло Л.: Світло з протилежного дому 22
Тургенєв І.: Досить 24
Чапеки К. і Й.: Острів сподівань 23

БІБЛІОТЕКА НАУКОВ. Т-ВА ім. ШЕВЧЕНКА У ЛЬВОВІ

III. АФОРИЗМИ

Рей Є.: Афоризми (перекл. м. р.) 9
Софронів В.: Про жінок 12
— З окрушків 20

IV. СТАТТІ

Борщак І.: Невідомий французький переклад Шевченка 6
Бурачинська Л.: Пориви і трагедія сестер Бронте 7
Возняк М.: Матірне серце у «Неофітах» 6
Голубець М.: Як знаємо Федьковича 16
Гординський С.: Велика французька поетка 13
Гординський Я. д-р: Експеримент у мистецькій прозі 22
Деркачева М. д-р: Профілі українських письменниць 12
Дніпровський О.: Жертва лихоліття 15
Дорошенко В.: Мої враження від першого літер. конкурсу 3
Дубицький І. В.: Життя і форма (Люіджі Піранделльо) 22
Зайцев П.: Викуп з неволі Шевченка 6
Мочульський М.: Найкращі читачі «Лиса Микити» 11
м. р.: Тургенєв 1
— Поет у чернечім панцирі 2
— Віденський богеміст 9
Перша українська літературна нагорода 1
Рудницький М.: Андрей Белий 3
— Безсюжетщина 6
— Великий північний самотник 17
— Критик, що не пише 18
Смаль-Стоцький С.: Наші літературознавці і Шевченкові думи 6
Шурковський І.: Сфінкс Тургенєва — Марко Вовчок 24
Чикаленко Г.: Віктор Каталя 21
— —: Іван Бунін 1
— —: Герман Бар 3
— —: Яків Васерман 5
— —: Гійон Аполінер 7

—

Ортвін О.: Самостійність літературної критики 18
Спендер С.: Про сучасну поезію й індивідуалізм 17

—

Дудко Ф.: Анекдотичні конфлікти Самійленка 7
Одуд.: Зізд радянських письменників у Москві 18
— —: М. Вороний і більшовицька цензура 18

V. ЛІТЕРАТУРНА КРИТИКА

А. ПРО УКРАЇНСЬКІ ТВОРИ

Верниволя В.: Новий твір Максима Рильського 2
Дніпровський О.: Талановита землячка мандрує 1
— Майстерні сонети 2
— Історочний роман 16
— Дебют молодого автора 20
— Спроба епічної повісти 21
— Спогади наче повість 22
— Повість з нашої війни 23
Лев В.: Шевченкова Оксана 6
Рудницький М.: Апокаліпса буденщини 15
Сімович В.: Стефаникова «Земля» 2
Чарнецький С.: Новий поет 1
— —: Спроба музичної комедії 11

—

Ордан Ор.: Розрізані книжки 4, 7, 8, 9

Б. ПРО ЧУЖІ ТВОРИ

Лян А.: Книжки про невидющих 14
Мандюкова Я.: Франц Верфель і його нова повість 9
Мартор: Премія Академії Гонкурів 2
Рудницький М.: Два переклади «Пана Тадея» 22
м. р.: Подорож до останніх меж ночі 1
— Марія Домбровська 7

—

О. О.: З чужих книжок 5
— З нових німецьких повістей 19
— З нових французьких книжок 21
гор. с.: З польських книжок 22

ПЛЯСТИЧНЕ МИСТЕЦТВО

Бойко С.: Актуальність старої політичної карикатури 19
Бутович М.: Через корову до публики 3
Гординський С.: Архипенко 1
Драґан М. д-р: Антоніо Аллєґрі да Корреджо 7
— Історичні портрети 18
Ковжун П.: Василь Масютин 4
— Справа Памятника Тараса Шевченка 6
— Микола Алексіїв 7
— Українець — европейський театральний декоратор 8
— Андре Дерен 16
— Перший твір О. Архипенка у Львові 22
Козак Е.: Дещо про нашу карикатуру 14
Мочульський М.: Призабутий мистець 21
Музикова Я.: Малюємо і різьбимо 12
Січинський В.: За мистецьку культуру української книги 9
— Олекса Новаківський 19
— Перший твір О. Архипенка у Львові 2
Драґан М.: Глущенко 1
Гординський С.: «Мальовані ворота» нашого Мутера 2
— Вистава малюнків у Музеї Наук. Т-ва ім. Шевченка 21
Гор. С.: Вистава О. Лященка у Львові 9
Журба Г.: Марія Башкирцева 12
Ласовський В.: Два східні клини в Париж 9
— Весняний сальон у Парижі 10
М. О.: Міжнародня вистава мистецтва у Венеції 11
Островерха М.: Виставка футуристичного мистецтва в Римі 1
— Вистава німецького мистецтва 8
Чапельська М.: Вистава модерних жінок-артисток у Парижі 13
— —: Четверта Вистава АНУМ 1
— —: Вистава Льва Геца 3
— —: Вистава мистецтва Камяної доби 4
— —: Дивна вистава Українського мистецтва у Варшаві 4
— —: 45-та ювілейна вистава в Гран Палє, сальону незалежних в Парижі 7
— —: Вистава Фелікса Вальотона 10
— —: Вистава М. Глущенка в Парижі 21
— —: Відкриття нових фресків 23

МУЗИКА

Антонович Д.: Жінка 25 літ диригентом 12
Левицька Г.: Г. Тимінська-Василашко 13
Лисько З. д-р: Йозеф Сук як педагог і людина 10
Лисько З. д-р: Йозеф Сук як педагогі людина 10
Н. Л.: Невикористаний дар 3
— В. Тисяк 4
Нижанківська М.: Українська жінка і музика 12
Нижанківський Н.: Шевченкова поезія в музиці 6
Прозорівський М.: Український Наддніпрянський хор Дмитра Котка 23
Рудницький А.: Як працював і вчив великий композитор 8
С. В.: Українські музики у Відні 11
Чарнецький С.: «Галька» українськими силами 10
Шмериковська-Приймова І.: Імпресіонізм у музиці 21

МУЗИЧНА ХРОНІКА

1. Вечір української музики у Відні 3
2. Смерть Собінова 22

З КОНЦЕРТОВОЇ САЛІ

Барвінський В.: Евген Перфецький-Роман Савицький 10
Н. Л.: Вечір творів О. Нижанківського 11

НАУКА

Берґсон А.: Можливість і дійсність 23
Домбчевський Р. д-р: Чистота раси і національна культура 20
Артур Кейс: Чи можна створювати надлюдей? 17
Метерлінк М.: Наші сни і будуччина 24
Ражо Г.: Панування незясованого 20
Рудницький М.: Трошки фільософії 23
Сімович В. д-р: Один гін і сто перепон 3
— Наша товариська мова 5
— Жінка і культура мови 12
— Федьковичева мова 16
Смаль-Стоцький С.: Чи мова це безліч говірок? 22

—

В. С.: Акад. Степан Смаль-Стоцький 2
Лазаревський Г.: Коли М. Грушевський працював найкраще 24
Раковський І. д-р: Іван Горбачевський 11
— Ернест Гекель 5
Сімович В.: Велика індивідуальність (М. Грушевський) 23

ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ

Громадське життя
Возняк М.: Життя в Україні в другій половині 18-го ст. 13
Домбчевський Р. д-р: Ідея всенаціональних конґресів 9
Кессель Ж.: Батько Махно 18
Крипякевич І.: Запорожці Садика Паші 13
Левицький В. д-р: Наша участь у всесвітній виставі в Шікаґо 8
М. В.: Два епізоди з волинської тривоги 1789 року 2
Сімович В. д-р: Український Рапперсвіль 2
— Колишні Шевченківські свята 6
— «Урбанізуємось (?) 8
ц. н.: Повсякденна праця 4

—

Корчинський М.: Людина невтомної праці (Ол. Лотоцький) 23
Лукіянович Д.: Кобринська обвинувачена у шпигунстві 12
Мочульська О.: Тиха учасниця бурхливих подій 12
Сімович В.: Ярослав Весоловський на Буковині 14
Чарнецький С.: Відбиті від рідного берега 15

СТАТТІ НА РІЗНІ ТЕМИ

Статті на різні теми
Бар Г.: Свобода 3
Бурачинська Л.: Відродини народньої ноші 24
Васерман Я.: Читання книжок 5
Гординський С.: Лист до Олекси Грищенка 2
Дніпровський О.: Нерівними кроками 1
Дудко Ф.: Скорописці 8
Коковський Ф.: Стрілецька антольоґія 21
Крохмалюк Р. інж.: Характер українки на підставі її письма 12
Мак О.: Японська жінка емансипується 5
Моруа А.: Жіноцтво (переклав О. Боднарович) 12
Островська О.: Любовні листи Генрика VIII. 15
Пастернакова М.: Жак Далькроз і ритмічна руханка 10
— Слідами Ізадори Дункан 19
Рудницький М.: Пляни 1
— Похоронні ювилеї 2
— Каварня і Касарня 4
— Блудні сини та облудні 5
— Туга за Робінзоновим островом 7
— Небезпечне приватне життя 10
— Літо, Літнище, Література 11
— Від Еви до еманципантки 12
— Годівля кріликів 16
— Чи пишуть у нас любовні листи 19
— Гармонійні пахощі 21
— З фабрики У. З. Е. 24
Щурат С.: Компромітація фотографії 7

—

Бунін І.: Записки 3
Володимирів М.: Із записника 19

СПОГАДИ

Журба Г.: Але то був Київ, Київ!.. 4
Ковжун П.: «Музагет» 3
Степанів О.: Жінка-вояк 12

НАШІ РОЗМОВИ

Хто дістане літературну нагороду? (Розмова з головою журі проф. Василем Сімовичем) 1
Наші розмови з лавретами 3
Автор «Молодого Покоління» про себе 4
Лев Гец про свою буденщину і про свої мрії 4
Хто вони і чого від нас хочуть 6
— —: Як працюють наші фотографи-Аматори 8
Федорович-Малицька І.: Відвідини у мистця-самотника 10
— —: Як зорганізувати робітників пера 10
— —: Земляк, що не може жити без Африки 11
— —: Чим хочуть стати наші діти 11
Голіян Р.: В Ольги Кобилянської 12
Н. Л.: 10 хвилин із Михайлом Голинським 17
Малицька К.: Що наші діти читають 20
— —: Шевченко у 16 томах 20
— —: Звичайні читачі про незвичайні твори 22
АНУМ підготовляється до виступу 23
Шмериковська-Приймова І.: Кілька хвилин в ателіє М. Дольницької 23

НАШІ РЕПОРТАЖІ

Бурачинська Л.: У Почаївській Лаврі 17
Курдидик А.: Опис Черча, города Амора й Ескуляпа 11
Лян А.: Подвіря й вулиця 9
Софронів В.: Кілька світлин з Лемківщини 21

—

Боднарович О.: Під прапором кооперації 13
Об.: Соколи, соколи, ставайте в ряди 14

ПОДОРОЖІ

Голіян Р.: З вражінь перелетної птиці 24
Гординський С.: Рейс на Александрію 17
Грищенко О.: Без грошей у Царгороді 5
Островерха М.: Зпід пальм у сніговію 2
Посацький М.: В погоні за недосяжним 4
— Острів самотности 18
Яблонська С.: Опій і самотність 3

КРАПКИ НАД і

Левинський С.: Відкриваю Львів 4
— Японка 5
— Казка 7
— Дощ і кохання 9
— Ліхтарні 10
— Таємна жінка 12
— Японські ілюстрації 13
— Календарі 20
— 21
— Культура слова чи культура руху 22
— Залицяння з Чорногорою 19
Гор. С.: Клопоти з геніями 17

ФЕЙЛЄТОНИ

Аркадіїв В.: Не вмре поезія 14
За два тижні 21
Зорко-Топольницький М.: Над Прутом у лузі хатина стоїть 22
Мандюкова Я.: Маленькі плямочки фемінізму 12

ТЕАТР

Стадник Й.: З останніх днів Рубчакової 24
Чарнецький Ст.: Осип Стадник 1
— Наші театральні артистки 12
«Земля» Стефаника на сцені театру «Заграва» 2
— —: «Тарас Бульба» на сцені театру «Заграва 6
— —: Сумний ювилей 20
— —: Наша Дузе 20
Театральна хроніка 10

З ФІЛЬМОВОГО СВІТУ

Королева, що не хотіла вийти заміж 9
Ласовський В.: Сценарій і сценарист у модерній фільмі 9
Фільмова сторінка 8, 10, 13, 17, 20, 23
Фільмова хроніка 8
З Царства срібних тіней 3, 4
Чого молодь ходить до кіна 18

МУЗЕЙНИЦТВО

он.: Музейництво 2
Коковський Ф.: Музей «Лемківщина» в Сяноці 13

ЗАМІТКИ

Гор. С.: Вистава УФОТО 11
Гургулівна І.: Жіноча збірка зразків народнього мистецтва 12
Старчук І.: Керамічна робітня «Око» у Львові 14

—

Ваґнер і політика 21
Вечір польської поезії 10
Віктор Гюго (м. р.) 24
Вистава української фотографіки 10
«Вядомосьці Літерацке» 1
Гихл 2
Зі світу 22
Іван Бунін ненавидить більшовиків 1
Мечет св. Софії перемінять на музей 1
Міжнародня вистава 1937 р.
Нагорода ім. Георґе 2
Найгарніша книжка 8
Найгарніші українські книжки 11
Наші поети в польському радіо (Н. Л.) 11
Новий член Французької Академії 3
Письменники шукають голови 9
Польська Академія Літератури 1
Польська літературна нагорода 2
Про повісті молодих 17
«Промовчана Україна» 3
Раса 4
Рукописи Пуанкаре на ліцитації 2
Смерть мистця М. Алексіїва 4
Смерть Андрея Белого 2
Смерть двох американських письменників 1
Статистика українських друків 2
Тому 20 літ (До ювилею Шевченка) 6
Україна в «Українській Загальній Енцикльопедії» 23
«Українська Ілюстрація» 11
Французькі літературні нагороди 1
Хто дістане літературну нагороду? 2
Чосописи в Абісинії 23
Часопис німецької еміґрації 2
Як іноді автори не пізнають своїх творів 18

—

Любовні листи великих людей 7, 8, 9, 10, 13
З чужої преси 3
Замітки й рецензії 4, 5, 6, 7, 11, 19, 20
Українська хроніка 4, 5, 13, 17
Літературна хроніка 2, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 13, 15, 21
Мистецька хроніка 1, 2, 3, 8, 19, 20
Горобці на дротах 19, 20, 22
Летіло 40 сорок 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24
Літературний Бім-Бам 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 17, 18, 21, 22, 23
Радіо 11
Наші поручені листи 5, 8
Бібліографія 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 13, 15, 16, 17, 19 20, 21, 22, 23, 24

—

Від Видавництва 1
Нашим приятелям і ворогам 13

64902

НАЗУСТРІЧ

ЧИСЛО 1

ДВОТИЖНЕВИК

ЛЬВІВ, 1. І. 1934 РОКУ

ЦІНА 50 ҐР.

ЛІТЕРАТУРА. МИСТЕЦТВО. НАУКА. ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ.

ПЛЯНИ

Коли приходить до вас хтось із рідні і прохає бути кумом новонародженої дитини, не можете пігати, яка вона і що з неї вийде. Прийшли до мене добрі та симпатичні товариші і виложили плян нового журналу. Література, мистецтво, може і наука (коли вчені зуміють писати ясно та цікаво), журнал безпартійний, з найбільшою скількістю співробітників, наскрізь ідейний, себто гонорарів покищо не плагить, яко мога загальнодоступний, ілюстрований. Труднощі знаєте?» — Знаємо. «Я не про гроші». — Про співробітників. «Не зовсім». — Отже?

«Про все те разом, чи легко це поєднати».

І зависли таку легку розмову, що не могли встати.

Безпартійний журнал? Схотять проскочити туди всі безхребетні та графомани. З програмою-боєвими журналами не краще там гомінкі гасла заступають талант; кожна будочка з прапором називається барикадою. Пропадаємо нині за фронтами і барикадами і — в них. Досі живемо чадом війни та революції. Скачемо до очей один одному як єланські півні і називаємо це боротьбою за принципи та світоляд.

Кожний журнал, як і часопис, повинен мати якнайбільшу скількість співробітників. Уся наша преса наводить смертельну нудьгу головно тому, що вона складається із плодів постійних членів редакції. Якби посадити на їх місця кілька найбільших геніїв і казати їм щодня писати на ті самі теми — читачі за рік позіхали так само. Та приймати готові рукописи від співробітників і невміти їх приладити, виміняти у тих самих авторів на інші теми доступніші їхньому талантові — теж погано.

Редакторе! Крім редакційного коша мусите мати великі кравецькі ножиці і червоний, цензорський олівець.

Надважче рішити, що таке загальнодоступний журнал. Література малярство, чужа культура цежпредмет зацікавлення еліти. Поширити у нас еліту тому важко, що вона не засвоїла собі звичи — читати. Чим до неї провляти? Саме нині був я свідом дискусії про вартість одної книжки; з пяти осіб тієї еліти ніодна не прочитала книжки, а во разом обурювались, як можна таке друкувати».

Різноманітність — постулят сучасности. Кіно так розгойдало нерви наших сучасників, що навіть пояснення образів, яких не розміють, дратують їх. Тому то різноманітність так тісно звязана з образками. Фотографію боксера або фільмового коміка пізнають усі, прізвище великого письменника або мистця часто пригадують собі тільки тому, що бачили його в кіні або ілюстрованім журналі.

Найбільший клопіт із «поважним тоном». Ті самі люди у приватній ромові розумні та дотепні, коли починають промовляти як автори, редактори та директори стають, наче сучасні диктатори. Насуплене чоло і відпустова проповідь. Прийдуть до хати і шукають на жінчиному столі, чи нема якої «легкої» книжки до подушки. Не дивуюсь їм. Навіть популярна, масова книжка пахне в нас тим самим архиєрейським єлеєм, яким намазують собі уста навіть соціялісти, коли виступають прилюдно.

Приватні розмови наших інтеліґентів у шинку нині інтеліґентніші, ніж наші сучасні книжки; є в них бодай зерна самокритицизму та гумору. Один із співробітників одного нашого часопису сказав недавно до редактора: «Знаєте, якби я не був лякався то був би вчора дав своїй статті такий заголовок, що люди мусіли би її прочитати...»

Наша публика любить легкі книжки, як усі ми, позіхає над творами з похвальною тенденцією, а репетує, коли десь хтось зважиться при т. зв. поважній темі зареготатись на весь голос або підсолить і приперчить масну та мясну подію. Французькому міністрові вільно при бюджетовій дискусії у парляменті оповісти для прикладу анекдот; англійські льорди теж не лякаються нарушити повагу своєї палати жартами, коли затверджують закони.

Ми лякаємось сміху, навіть іронічної усмішки; за багато маємо смішних людей, що могли би це взяти на свою адресу. А від адрес залежить журнал не менше, як від свого тексту.

Пляни? Смійтесь, як ми самі хотіли би сміятись.

Мих. Рудницький.

Архипенко. Кінець (Теракота).

П. КАРМАНСЬКИЙ

ЗУСТРІЧІ

I

Так, як звичайно: стиск руки,
Притаєні зідхання,
Останні погляди палкі,
Бліді слова прощання.

Так, як звичайно... А проте —
Як трудно призабути!
Як самота мене гнітє
І туга незбагнута!

Усе на очі насува
Мені твоє обличче
І кожна стежка лісова
Тебе до мене кличе.

Ті ночі, мов посріблені,
І золотисті ранки
І вечорі розніжнені,
Як стужені коханки —

Все кличе вас сюди, мадам!
Здається, все голосить:
Ваш друг, покинутий і сам,
Ґеєнну в собі носить.

II

Я витоптав дороги, мила,
Та не зустрів тебе ніде;
А кожна стежка говорила:
Вона прийде! вона прийде!

Осіннє сонце вже вмірало
І клало мідь на дерева;
Хвилина кожна в мене крала
Сподівані твої слова.

Я ждав тебе... Дерев верхівя
Вже в себе всотували тінь.
І Танталем горів, терпів я
Від сповідання і хотінь.

Аж зірка випливла на небо —
І я про все, про все забув.
І більше вже не ждав на тебе,
Бо я з тобою, Зоре, був.

III

Дай руку: підемо удвоє
У затишну оазу мрій,
Де спеленаємся спокоєм
І лютні підберемо стрій.

Серця забються згідно, дружно
І заспівають в унісон.
І дійсність нам буде байдужна,
Як буря, бачена з вікон.

Дай руку: кинем визов долі,
Потопчемо марний шабльон
І заживем по власній волі.
Дай руку, чарівна Міньон!

Хто дістане літературну нагороду?

Розмова з головою жюрі проф. Василем Сімовичем

Перша наша літературна нагорода, ясна річ, мусіла зацікавити громадянство. Щоби дати бодай невеличкий жмуток інформацій про те, як поступила праця жюрі, співробітник нашого часопису попросив про розмову голову жюрі проф. д-ра Василя Сімовича. Проф. Сімович радо погодився дати інформації про те, про що сьогодні можна сказати. Наш співробітник запитав:

1. В якій стадії праця жюрі для призначення літературної нагороди за 1933 рік?

Поки-що принято правильник для членів жюрі. Крім цього, йдуть, чи власне ішли, теоретичні дискусії над критеріями, що їх можна мати на увазі при призначуванні нагород.

2. Хіба так важко найти такий критерій?

З формального боку — ні! Жюрі погодилося на тому, що під розгляд можуть прийти тільки друковані книжки, що вийшли до кінця грудня 1933 р. А щодо вартости самих творів — тут уже важче. Вам відомо, що можуть бути різні погляди на ту вартість.

3. Ви кажете, до кінця грудня — первісний реченець був — 1/XI 1933 р.

Воно так було первісно. Але ж це для нас справа нова. Можна було побоюватись, що такий реченець міг декого з письменників заскочити — й дехто з авторів, не знаючи про цю акцію, не поспішав із друком. Тим то — на цей рік вийнятково продовжено реченець присилання творів до кінця грудня.

4. Чи можете сказати, не називаючи, ясна річ, імен: намічено вже кандидатів на нагороду?

Звичайно, не можу, і з практичних, і з теоретичних оглядів. Адже ж не минув іще реченець присилки творів, — і так, — членів жюрі обовязує тайна.

5. А не можете сказати, кілько більш-менш творів жюрі розглядатиме.

Сказати важко. Книжки ж усе ще надходять. Та я не міркую, щоб їх було більш, ніж яких 6-8.

6. Коли більш-менш сподіваєтесь, що праця жюрі буде закінчена?

На всякий випадок — перед 22. січня 1934.

7. Чи не виринали досі на засіданнях жюрі сумніви щодо труднощів, які матиме жюрі, визначуючи нагороди.

Ні, чого ж — труднощі на мій погляд будуть. Конкурс оголошено пізно. Економічна скрута спричинила, що книжок у нас друкують узагалі мало. А з цим знову вяжуться всякі міркування щодо призначення нагород. Я особисто не знаю, як нам доведеться поставитися до 1. нагороди... І далі. В нас же, в жюрі люди з різними поглядами на літературу й літературні твори. Це, я міркую, добре, тим живіша в нас буде виміна думок. Але ж у звязку з цим можуть виринути різні міркування щодо думки про мистецьку вартість твору...

8. А як думаєте, чи була це взагалі щаслива думка розписувати такі конкурси...

Безумовно. Не може бути двох думок. Уже тепер, і то тільки у Львові, чується якийсь рух і якесь оживлення на видавничому полі. Вже це має величезну вагу.

З БОДЛЄРА

ІДЕАЛ

Ні, не для мене є уся краса вінєток,
Дрантиві витвори нікчемної доби,
Ні ніжки в мештиках, ні пальці в кастанєтах,
Щоб серцем їх зумів я справді полюбить.

Я лишу Гаварні, поетові безкровних,
Розтуркану юрбу красунь шпитальних саль,
Бо я зовсім не цих поблідлих рож любовник,
І не між ними мій румяний ідеал!

Ні, те, куди своїм бездонним серцем лину,
Це тільки зла Макбет, уперта і злочинна
Айсхілева мара з холодного краю;

І Мікельанджеля велика Ніч мармурна,
Що пишно тіло вє і стеле так безжурно
Титанам біля уст усю красу свою!

ЗНИЩЕННЯ

Невпинно Демон злий кружляє біля мене;
Повітря він стряса невидимим крилом;
Вдихнувши чую я, як спалює легені
Й бажання наповня безмежністю і злом.

Збагнувши, що люблю мистецтво я без міри,
Він прибира часом жінок спокусний вид
І своїм підшептом обманця-лицеміра
Примилює уста огидні плини пить.

Від божих поглядів далеко він веде
Мене розбитого й задиханого десь
На простори Нудьги, глибокі й опустілі,

І до очей моїх зніяковілих він
Кида ганчіря бруд і рани свого тіла
Й знаряддя Знищення замаране в крові!

пер. С. Г.

ПЕРША УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРНА НАГОРОДА

Лев Лепкий

Константина Малицька

Д-р Василь Сімович

Володимир Дорошенко

Д-р Михайло Рудницький

Василь Софронів-Левицький

Д-р Микола Гнатишак

В листопаді 1929-го року появилася в «Новому Часі» стаття Осипа Бодаровича п. н. «Створім літературну нагороду». У тій статті писалося:

«Немає сумніву, що головне значіння нобелівської нагороди, яка приносить лявреатові поважну суму грошей, лежить в цьому, що нагороджений нею автор — в цьому випадкові мова тільки про літературу — дістає, так сказатиб, найбільше відзначення, яке сьогодні існує, за цілість своєї літературної діяльности чи хочби тільки за один свій твір. Ця моральна вартість літературної нагороди, зазначується ще виразніше при всіх інших літературних нагородах, що не манять великою сумою грошей, але за те звертають увагу читаючої публики та цілого громадянства на нагородженого письменника. І здається, що якби всі літературні нагороди, з нобелівською включно, були найзвичайнішими паперовими, тільки словними признаннями, то напевно не булоб менше народів, що хотілиб мати бодай одного лявреата, і не булоб менше письменників, що мріялиб про одержання такого паперового дипльому, як мрють сьогодні, коли літературна нагорода приносить крім слави і гроші».

Після ствердження, що всі культурні народи мають літературні нагороди, деякі навіть по кілька, та що в Польщі навіть більші міста створили такі нагороди, у статті писалося:

«Під тим оглядом українські письменники — на українських землях по цей бік Збруча — найбідніші. Ними чи, власне кажучи, їхніми творами властиво ніхто не цікавиться. Вийде книжка котрогось з них, а видавництво її добре зареклямує, то вона потрохи розійдеться, люди її прочитають. Та й тільки. Працює якийсь письменник кілька чи кільканадцять років, хтось там читав його твори, похвалив перед одним чи другим знайомим та й знову кінець на тім. Але нікому й не прийде на думку піднести, що може даний твір чи письменник взагалі на тлі дотепершнього нашого письменства зазначився чимсь новим, а як не те, то може бодай є задатком чогось нового. І тому його треба підтримати, створити відповідну для його майбутньої праці атмосферу, показати йому, що ним зацікавилися.

«Змінити цю непригожу для літературної творчости атмосферу не так то важко. І хоч як важкі у нас сьогодні фінансові обставини, то всетаки — гадаю — при крихітці доброї волі нам моглоб вдатися створити одну невеличку літературну нагороду. Мій проект такий. Всі наші видавництва, яких всетаки є кілька, по попередньому взаємному порозумінні, погодяться давати кожного року із своїх доходів якусь суму на фонд літературної нагороди. До них моглиб долучитися якимись річними датками також наші фінансові установи. Таким чином можнаб зібрати кожного року суму — скажім: пять тисяч золотих — яку спеціяльно для того зібраний комітет призначуваввби кожного року комусь з наших письменників».

Ця стаття не мала успіху. Ніхто на неї не відгукнувся — справа заглухла. Аж при кінці 1932-го року появилася в «Новому Часі» стаття того самого автора, в якій піддано думку, що створенням літературної нагороди повинно занятися «Товариство письменників і журналістів ім. Франка у Львові». Щоби справу рушити Видавництва «Нового Часу» і «Народньої Справи» призначили від себе перші датки, разом 250 золотих.

У тій справі появилася в «Ділі» стаття п. н. «Потреба фонду на літературну нагороду». Автор її (м. р.) писав:

«Ювілей Б. Лепкого піддав «Новому Часові» щасливу думку: створити постійну літературну нагороду. Наші ріжні установи та інституції повинні спромогтись разом на 2.500 зол. річно на премію за найкращий літературний твір. «Новий Час», «Народня Справа» дали вже перший почин своєю жертвою 250 зол.

«Чи треба широко доказувати, яку велику вагу мала би така нагорода для оживлення нашого літературного руху? Досі Галичина крім конкурсових премій не мала інших літературних нагород. А і ті, що були, рідко піддержували літературу. Нема кращого менту, як нинішній, щоби подумати над засобами, як оживити наш літературний рух. Само слово «рух» звучить як іронія: це вже не занепад і не застій, не криза, а маразм.

«Від літ не маємо ні установ ні підприємств, що видавали би літературні книжки. Коли є видавці, то думають перш усього про якнайширшу масу і пускають між нею паперових вужів, щоби якнайлекше інтерес ішов. Коли такий інтерес навіть не суперечить освітній праці, то з літературою він не має (і сам не хоче мати) нічого спільного.

НЕРІВНИМИ КРОКАМИ

Великі успіхи наших мистців-пластиків закордоном вдарили нас неначе обухом по голові. Самі себе питаємо: невже? Бо направду важко нам повірити, що культурний чужинець говорить про Архипенка так само як про якусь французьку, німецьку чи іншу мистецьку славу. Коли оглядаємо чужинні публікації про нашого артиста, видані розкішно і справді по европейськи, то майже зачинаємо боротися з сумнівом, чи Архипенко справді українське прізвище.

Слова одного з найвизначніших французьких критиків мистецтва Л. Воксель'а „Jeune Ukrainien a conquis Paris“ (молодий українець здобув Париж) приголомшують не менше від Архипенкового успіху. А все-ж таки це сказано про справжнього українця, маляра Олексу Грищенка, що своїми творами здобув небувалий успіх в Парижі, а через Париж у цілому культурному світі.

Пишучи свою статтю про Олексу Грищенка («Мистецтво» IV, 1933) Павло Ковжун так її закінчив:

«Оцінити творчість Грищенка можна було, як ніколи, легко. Треба було взяти лише сотню західньо-европейських рецензій на виставки мистця і за порядком їх переписати. Та ще краще піти за думкою самого Олекси Грищенка і закінчити словами з одного недавнього його листа: «Нехай моя скромна праця натхне на правдиву стежку мистецтва тих, хто чує, що нам треба у малярстві таких мистців, які рівнялись би Франковій творчості у літературі.»

Не вважаючи на велику — як видно з тих слів — пошану, що її має наш визначний артист до Івана Франка, його порівнання дещо шкутильгає. Поверховний читач прочитавши це порівнання міг би подумати, що маючи Франка у літературі ми стоїмо з нашою літературою в Европі на тому рівні, що з малярством та різьбою маючи Грищенка, Андрієнка та Архипенка. Бо не треба забувати, що Грищенко пише свого листа сьогодні, а від Франкової смерти минуло вже більш, як сімнадцять років.

Не берім справи занадто дрібничково. В той час, коли Франко своїм геніяльним таланом оживляв нашу літературу і був відомий в европейському науковому світі, як визначний учений, про наше пластичне мистецтво Европа мало знала. Чи може краще сказати: не мали ми в той час мистців пластиків, що здобувалиб якусь европейську столицю, отже й Европу, як це зробив в останніх роках Грищенко. Та сьогодні справа стоїть навпаки і то в далеко гіршому відношенні на некористь літератури. Українське малярство й різьба здобули світ. Імена наших мистців-пластиків гомонять у мистецьких колах усіх народів. А наша література?

Находимося у тому злому й невигідному положенні, що дуже важко говорити нам про українську літературу, як витвір цілости нації. У цьому випадку наша думка мусить спинятися на тих корданах, що пошматували наш національний організм. Та все-ж таки, беручи справу дуже загально, мусимо погодитися з фактом, що слава ніодного нашого письменника не вийшла поза межі нашої батьківщини.

Цей факт ставить перед нами у весь ріст питання европейськости нашої літератури, що вже від довшого часу товчеться, як приповідковий Марко, по наших часописах та журналах. Усі, що тією справою цікавляться, погоджуються з думкою, що українська література мусить заняти відповідне місце в европейському літературному русі так, як заняли відповідне місце літератури інших европейських народів. Питання тільки, як це зробити. Питання, яке в останніх роках спричинило було у нас дискусію у відношенні до пластичного мистецтва. На велике щастя ця дискусія не пошкодила справі, бо Архипенко, Грищенко та інші европейські мистці поставили дискутантів перед докончаний факт: українська пластика стала справжнім европейським мистецтвом.

Довоєнна Росія дала Европі — отже й світові — письменників тієї міри, що Достоєвський, Тургенєв, Толстой, Чехов, Горький і інші. Російський письменник-емігрант — Іван Бунін — здобув цього року нагороду Нобля. Але й навіть російські більшовицькі письменники, ті, що намагалися бути як найдальше від гнилого Заходу і гнилої Европи, вони вийшли зі своїми творами поза кордони більшовицької держави, стаючи авторами европейської міри. І більше як певно ані довоєнні московські письменники ані теперішні більшовицькі не дискутували спеціяльно над тим, чи виходити в Европу і як це зробити.

Згадана дискусія зводиться у нас до питання: творити національну літературу чи европейську, іншими словами: інтернаціональну. На нашу думку на те питання одна відповідь: творити літературу. Треба її творити, бо сьогодні розвиток нашої літератури і розвиток нашої пластики йдуть вперед дуже нерівними кроками. Треба її творити, щоб наздігнати наше пластичне мистецтво, яке семимилевими кроками проскочило у перші ряди европейських мистецьких кадрів і не залишаючись ні трохи позаду дає українські національні твори европейського рівня.

О. Дніпровський.

СТ. ЧАРНЕЦЬКИЙ

В ДОРОГУ!

Впрягайте карі коні,
Готовий я в дорогу;
Жаль кину поза себе
Забуду за трівогу.

Доволі вже розмови
З бездушною юрбою,
Перед Предвічним хочу
Я станути газдою...

Поїдемо над хмари
Гей, коні, мої коні,
Ніколи ви у мене
Не були на припоні.

Поїдемо між зорі
Ще досвіта, сьогодні,
І спинимось тихенько,
Де двір стоїть господній.

Газда старенький вийде
Хитне нам головою
Та скаже завертати
На земне поле бою.

Завернем за наказом
Гей, коні, мої коні,
Ні я, ні ви ніколи
Не були на припоні.

І вернемось, як сонце
Розкине ранком сіти,
А у вікні до сонця
Всміхнуться мої діти...

МИНУЛОМУ!

Не винуй ти мене. Втопи все в забутті,
Ти для мене такий спомин,
як пестощі мами,
Ти одна знала, що переніс я в житті,
Хоч життя — це був бій з вітряками.

Не лякайся. Прийду. Зимні руки складу
На кохане чоло твоє горде,
Тобі скажу весь біль,
королівський мій біль
Як тверді вагнерівські акорди.

Тобі скажу весь жаль і неприспане горе,
Яке знають громом вбиті тополі
І всі мої думки, як розбурхане море
Й зимний вітер на засніженім полі...

А над хмарами Бог у своїй доброті
Зніме білі над нами долоні,
Загорять ще на мить зорі дві золоті
І погаснуть на подільськім виглні...

Оптимізм п. м. р. був трохи зайвий. Все-ж таки завдяки «новій мітлі» в Раді Т-ва Письменників і Журналістів ім. Ів. Франка, п. Василеві Софронову-Левицькому справа пішла вперед. А саме п. Софронів-Левицький на одному з перших засідань своєї Ради подав проект, як зібрати фонди на літературну нагороду і Рада доручила йому цей проект зреалізувати. Вислано письма до визначніших українських установ у Львові і на провінції з проханням прислати гроші на «Літературний Фонд». Видавець п. Тиктор передав на той фонд призначену перед тим суму.

Вкінці 27. X. 1933 р. появився в пресі комунікат Т-ва Письменників і Журналістів, в якому проголошено, що створено на рік 1933 одну **репрезентаційну нагороду** в сумі 1000 зол. за найліпший твір гарного письменства з західно-українських землях видрукуваний в останніх двох роках до 10 листопада 1933 р. Окрім того визначила Рада Т-ва **два літературні признання** з нагородою по 250 зол.

На членів журі запросила Рада Т-ва: 1. Володимира Дорошенка, 2. д-ра Миколу Гнатишака, 3. Льва Лепкого, 4. Константину Малицьку, 5. д-ра Михайла Рудницького, 6. д-ра Василя Сімовича, 7. Василя Софронова-Левицького.

ВАСИЛЬ СОФРОНІВ

ЗИМОВИЙ ВЕЧІР

КАРТИНА

Нудно в просторій, пустій бюровій кімнаті торговельної установи. Вечірні години надобовязкової праці тягнуться нога поза ногу як старі обозні коні. Так нудно буває ще хіба в розривкових салях санаторій, у військових касарнях у неділю пополудні, у залізничих ждальнях другої кляси, де сидять подорожні з білетами на третю, і в душах старих каварняних кельнерів. Оце нудьга бюрових пополудніок.

Біля вікна, за бюрком відділу фактур сидить молодий чоловік. Молочне світло лямпи, завішеної низько над столиком заливає білими потоками рівно поскладані скирти записаних паперів. Наліплені штемплями, позначені значками, підписами, печатками, вони лежать перед молодим чоловіком як перед граничним контрольором чиїсь пашпорти у дорогу забуття. Молодий чоловік акуратно списує їх у рівні колюмни великої книги і кладе на них свій останній значок.

Зимовий вечір тріпоче за вікном білими сніговими крилами як молодий голуб біля клітки з голубкою і заглядає до кімнати своїми зеленими іскристимим очима. І здається, що туга якоїсь невидної замкненої любки тремтить у повітрі бюрової кімнати і припадає до холодного вікна і розквітає білими квітами на шибах. Може це туга часу і простору — замкненого в тій кімнаті у лінії і числа, — за вічністю і безміром, туга повітря пересяклого пилом старих паперів за подихом нестримного буревію, туга білого світла електричної струї за сизими вечірніми сутінками підхмарних висот?

У другому куті кімнати, відділена рядом американських бюрок, працює під другою лямпою похилена лиса голова книговодця.

В тяжкім, теплім повітрі кімнати висить дух недавнього мальовила, кляйстру і старих банкнотів.

Молодий чоловік списує з фактур ряди цифр у велику книгу. Він час до часу підводить голову, спирається об спинку крісла і дивиться своїми сірими очима у сріблисто-білу пляму замерзлого вікна. У яснім світлі лямпи помітно тоді, як довкола його очей бігають дрібні рисочки мов бриж на воді спокійного ставу і як у кутиках уст загострюються тіні.

...позиція 1528, число книги головної 2454.

Він дивиться у вікно і думає: ...Вона вже два дні не виходить на звичайне місце наших стріч... Останнього разу так багато, дивно сміялася. Скажу їй сьогодні: коли ти смієшся, чи то значить, що на другий і третій день не вийдеш?.. Коли ти кажеш, що любиш мене, чи це значить...

Пять сотнарів кави... позиція... число...

— Може вона нині знову не вийде, так як вчора і передучора?

Думка сіє брижем довкола очей, а сірі очі стають мягкі, голубі.

Зза крайнього бюрка повертається лиса голова книговодця. Він пильно дивиться крізь окуляри на молодого товариша і сміється.

— Щось не пишеться вам, пане Петре?

Молодий чоловік посміхається і не відповідає нічого. Тоді книговодець підтягає рогові окуляри з короткого, трохи плескатого носа на чоло і кладе своє перо на бюрко побіч себе. Нагадує коня при возі, що, відпочиваючи, скинув через голову нашильник.

Він дивиться на похилену над бюрком голову молодого товариша і сміється солідним сміхом людини, що глядить на світ крізь призму цифр. Як будете мати стільки літ, що я... — говорить його сміх — як будете мати стільки літ, що я, то будете сміятися зі своєї любови, так як я тепер з вас.

Молодий чоловік нервово дивиться на годинник і думає: справді, книговодець зраджує свою жінку з касієркою з магазину, дома робить жінці бешкети за перестоялий обід, а жінка потішається з комірником...

Книговодець підносить свій замурзаний чорнилом палець у його бік і говорить:

— Ви закохані, пане Петре! Але раджу вам, затямте собі одно: жінка є подібна до сонця. Небезпечно вдивлятися в жінку і в сонце голим, широко отвореним оком. Це завжди болюче. На жінку так як на сонце треба дивитися крізь чорні, дуже чорні окуляри.

Молодий чоловік сумно посміхається і рішуче бере за перо.

— Не забудьте перемножити фактури від Айзенвельта — пригадує книговодець.

Думка молодого чоловіка працює, уста шепочуть цифри, на чоло набігає синя жилка.

Даремне вечір тулить оксамитні груди до вікна, даремне кидає іскри морозу по шибах. Кімната заслухана в пісню скрипливих пер, що у рівні колюмни списують довгі рядки чисел.

Молодий чоловік раптом підносить голову і думає:

— Може і справді жінка подібна до сонця і лиш той, хто дивиться на неї крізь чорні окуляри, бачить її такою, якою вона є в дійсності! Але бідний той, хто ціле життя дивиться на сонце лише крізь чорні шкла окулярів. Він ніколи не бачить — прекрасного, сліпуче-ясного сонця.

— Ви таки ідете — питає книговодець.

— Іду.

Молодий чоловік затріскує за собою двері, запихає пястуки в кишені плаща, ховає голову в рамена і бистрю йде крізь сутолоку вулиць.

ІВАН БУНІН

Літературна нагорода Нобля за 1933 рік

Скільки разів за останні роки надходила пора признавати нагороди, Нобля, стільки разів говорилося про російського кандидата на літературну нагороду. Просто тому, що до цього року на кілька десятків літературних нагород, що припадали письменникам ріжних націй, навіть кільком з одної нації, між ними двом полякам — Сенкевич і Реймонт — не дістав нобелівської літературної нагороди ані один москаль.

Дуже поважним кандидатом на нагороду Нобля був свого часу Лев Толстой, пізніше Горкий, а в повоєнних роках Мережковський і зновуж таки Горкий, якого більшовики хотіли за всяку ціну провести у нобелівські лявреати.

Іван Бунін.

І в 1933-ому році російським кандидатом до нагороди був Горкий. Але разом з тим російська еміграція висунула кандидатуру Івана Буніна і цим разом пощастило — москалі мають свого першого лявреата Нобля.

Це будь-що-будь доволі цікавий факт. В той час, коли усі кокетують більшовиків, шведська академія поминула більшовицького кандидата і признала нагороду чоловікові, що ніколи не ховався зі своєю ворожістю до більшовиків. Підчеркнув це сам Бунін у своїй промові в Стокгольмі, кажучи: «За цим столом — серед членів Академії — сидять, розуміється, люди ріжних політичних, фільософічних та релігійних переконань. Але є щось, що вяже нас усіх: це пошана до свободи думки, до свободи совісти, котру Вілянд називає загальним добром людей, підставою їхнього цивілізованого буття. Ви показали, панове члени академії, що така основна національна раса Швеції.

Іван Бунін народився в 1870-ому році в Вороніжі. Ще дуже молодий почав свою письменницьку карієру поезіями, за які — переклад поезій американського поета Льогнфелло — дістав нагороду Пушкина, а пізніше став членом Російської Академії Наук. Від наймолодших літ свого життя великий любитель природи Бунін зумів відчути велику красу поеми — «Пісня про Гіявату» — що змальовує життя мешканців дикого Заходу, індіян, і має багато прекрасних описів природи.

Крім «Пісні про Гіявату» Бунін переклав ще багато дрібніших творів Льонгфелло, а крім того твори інших чужих поетів, особливо англійських між іншими поему Теннісона п. н. «Годіва» і Байрона «Манфред і Каїн».

Ще до війни відбув Бунін подорож по Близькому Сході — Середземне Море, Греція, Палестина — а враження з тієї подорожі списав у книжці п. н. «Святиня сонця». Це одна з кращих книжок в подорожній літературі.

В 1920-ому році, маючи у своїому літературному дорібку твори, що устійнили його письменницьку славу, Бунін пішов на еміграцію і відбувши ще кілька подорожей поселився у південній Франції, в місцевості Грас, славнім зі своєї фабрики перфум і квітчаними полями. Тут повстали нові його твори, між іншими остання повість «Життя Арсенєва», що нею здобув він стокгольмську нагороду.

Цікаве те, що в той час, коли деякі російські письменники, що пішли на еміграцію, неначе затратили творчу енергію, Бунін навпаки: на еміграції, серед дуже важких матеріяльних обставин розвинув широку літературну діяльність.

Почавши з поезії Бунін головну силу свого таланту виявив в оповіданнях та повісті. Одна з характеристичних рис Буніна як письменника це те, що він у цілій своїй творчості не намагався вирішувати якінебудь проблеми, як це залюбки робили інші російські письменники, але залишався завжди тільки мистцем, що змальовує життя так, як він його бачить і сприймає. У звязку з тим Бунін, що має звичку творити поволі, незвичайно видосконалив мову і стиль стаючи під тим оглядом одним з перших письменників.

З творів Буніна треба згадати: «Пан з Санфранціско», «Мітіне кохання», «Троянда з Єрихону», «Село», «Соняшний удар», «Крик», «Боже дерево», «Остання стріча», «Життя Арсенєва». вкінці найновіший, ще не скінчений — «Життя Арсенєва». Майже у всіх тих творах змальовує він московське село й життя селянина і сільського інтеліґента, даючи вислів своїй бистрій обсервації.

Польська Академія Літератури

Розпорядком Ради Міністрів з 29-го вересня 1933 р. створено Польську Академію Літератури. Дехто мігби дивуватися, чому, маючи Академію Наук, поляки все-ж таки створили Академію Літератури, як зовсім окреме й самостійне тіло. Цю справу вияснює перша точка міністеріяльного розпорядку, в якій сказано, що створення Академії Літератури мало на меті вивисшити літературу за її заслуги в підтримці духа народу в часах боротьби за незалежність. Завдання академії: всесторонння творча орґанізаційна, видавнича і пропаґандивна праця в ділянці літератури.

Академія складається з 15-ти до смертних членів, з яких перших сімох призначено, а ті щойно вибрали дальших вісім членів. Теперішній склад Академії такий: 3-ох представників лірики: Стаф, Лесьмян і Пшесмицький; двох драматичних авторів: Ростворовський і Шанявський; 5-ох представників повістевої прози: Серошевський, Берент, Налковська, Хойновський, Каден-Бандровський; двох представників літературної критики: Іжиковський і Бой-Желєнський; 1 представник публіцистичної прози: Жимовський, 1 історик літератури: Кляйнер; 1 фільольог Зелінський.

Головою Академії є Вацлав Серошевський, секретарем Юліюш Каден-Бандровський.

Досі не було в нас збірного видання творів Василя Стефаника. Частина тих творів розкинена по ріжних збірках, з яких деякі давно вичерпані, інші знову, друковані по журналах і часописах, для загалу недоступні. В останніх часах написав Василь Стефаник кілька нових оповідань, які досі ніде не були друковані. Все те робило необхідним збірне видання творів цього найбільшого українського письменника.

ТВОРИ В. СТЕФАНИКА

Ювілейний Комітет, який оснувався з нагоди 60-ліття Василя Стефаника видав розкішну книжку творів Стефаника в одному томі, в обмеженій кількости — 1000 примірників — з ілюстраціями передових українських мистців-графіків.

Книжка друкована у великому форматі 4⁰, на гарному папері.

Ціна книжки: в переплеті — в ціле полотно зл. 25.—, пів-полотно зл. 20.—.

Замовлення і гроші висилати до «Центробанку» у Львові, вул. 3-го мая 15. на р-к «Твори Василя Стефаника» Конто П. К. О. 143.467.

Книжка продається на догідні рати.

Кожний хто любить гарну книжку повинен замовити Твори Василя Стефаника.

ПЕРЕГЛЯД НАЙКРАЩИХ КНИЖОК „РІДНОЇ ШКОЛИ"

Пізнайте і полюбіть свій рідний край:

ДР. СТЕПАН РУДНИЦЬКИЙ: **Основи землезнання України** Ціна 1.50 зол.

Це єдина книжка про географію України, без якої не обійдеться ні одна українська хата ні школа.

Загляньте в скарбницю думок та ідеалів наших предків:

МИХАЙЛО ВОЗНЯК: **Старе українське письменство** Ціна 5.— зол.

Пізнайте перлини нашої літератури:

ІВАН СЕМАНЮК (МАРКО ЧЕРЕМШИНА: **Вибрані твори зі збірок «Карби» й «Село вигибає»** Сторін 124. Львів, 1929. Ціна 1.50 зол.

Читайте історичні повісти:

ОСИП МАКОВЕЙ: **Ярошенко.** Історична повість про битву козаків з турками. 10 малюнків. Сторін 260. Ціна 4.50 зол.

МИХАЙЛО СТАРИЦЬКИЙ: **Облога Буші.** Історична повість з часів Хмельниччини. Ст. 96. Львів, 1927. Ціна 1.50 зол.

Архитвір німецької літератури:

ВОЛЬФГАНҐ ҐЕТЕ: **Фавст.** Переклад Д. Загула Ціна 1.— зол.

Прегарні дари для молоді:

МИКОЛА ЧАЙКОВСЬКИЙ: **За силу сонця.** Фантастичне оповідання для молоді. Ціна 3.50 зол.

ВАЛЬДЕМАР БОНЗЕЛЬС: **Пчола Мая та її пригоди.** Переклав з німецької мови Дмитро Вахняк. Ілюстрував Святослав Гординський. Сторін 144. 15 ілюстрацій. Львів, 1927. Ціна 2.70 зол.

Цей твір одержав конкурсову нагороду Французької Академії Наук. В чужих мовах ця книжка розійшлася в сотках тисяч примірників.

В. ҐАРІН (МИХАЙЛОВСЬКИЙ): **Діточі літа Тьоми.** Переклад Константини Малицької. Сторін 133. Львів, 1929. Ціна 2.— зол.

ЕЛІ БЕРТЕ: **Школярки пятьох частин світа.** Переклала Константина Малицька. Ціна 2.70 зол.

Цей твір відзначений в конкурсі французької Академії Наук першою нагородою.

РЕДІЯРД КІПЛІНҐ: **У Джунґлях.** Ціна 1.50 зол.

Для наших найменших:

БОГДАН ЛЕПКИЙ: **Три казки.** Ціна 1.— зол.

Для практичнішого вжитку в школах випущено ті самі казки в окремих відбитках:

Про діда, бабу й качечку кривеньку Ціна 0.30 зол.

Про лиху мачуху Ціна 0.40 зол.

Про дідову дочку Марусю і про бабину Галюсю Ціна 0.30 зол.

Замовляти в Книгарні „Рідної Школи"
Львів, вул. Сикстуська 2.

БІБЛІОТЕКА
„ДЛЯ ШКОЛИ Й ДОМУ“

ЦІНИ ЗНИЖЕНІ!

1. ЛЕСЯ УКРАЇНКА: **У пущі,** драма в 3 діях, — у редакції, з передмовою й поясненням Антона Крушельницького, сторін I—IX, 1—94. ціна 1.80 зол.

Темою цієї драми є розходження мистця та юрби, загалу. Діє перенесено до 17. століття в Півн. Ам. в осередок пуритан. Пуритани вимагають від художника практичної роботи на користь громади та не розуміють його орієнтації «мистецтво як мистецтво» Відціля гостра драма в душі мистця.

. БОРИС ГРІНЧЕНКО: **Оповідання** (шість оповідань), — у редакції, з передмовою й поясненнями Антона Крушельницького, сторін I—X. 1—78. ціна 1.80 зол.

Цей вибір оповідань, де громадський підклад та ідейний мотив а не краса малюнку та слова стоять на першому пляні — характеризує найкраще значіння та вартість того письменника.

3, 3 а. ІВАН НЕЧУЙ-ЛЕВИЦЬКИЙ: **Микола Джеря**, з передмовою й поясненнями Антона Крушельницького, сторін I—XVI, 1—136 ціна 2.70 зол.

Автор малює сільський побут за часів кріпацтва й переходить опісля у добу після кріпацьких відносин, серед яких відчувалися сильно наслідки довгої панщини.

4. СТЕПАН РУДАНСЬКИЙ: **Вибір із творів** — у редакції, з передмовою та поясненням Д-ра Івана Брика, ст. I—XVI, 1—80 ціна 1.80 зол.

У виборі поміщено поезії ліричні, баляди, легенди, перекази і поеми історичні, приказки та переклади.

5, 5 а. МИКОЛА ГОГОЛЬ: **Ревізор**, комедія на 5 дій — у редакції, з передмовою та поясненнями Д-ра Івана Брика, ст. 1—112 ціна 2 зол.

Малюнок нездорових відносин, морального занепаду, несправедливости серед урядництва царської Росії.

6, 6 а. ІВАН НЕЧУЙ-ЛЕВИЦЬКИЙ: **Не той став**, повість, з передмовою та поясненнями Д-ра Івана Брика, ст. 1—160 ціна 2.70 зол.

7, 7 а. МИКОЛА КОСТОМАРІВ: **Кудеяр**, історична повість, — у редакції, з передмовою та поясненнями Д-ра Івана Брика, ст. 1—264 ціна 4.50 зол.

Повість з доби царя Івана Грізного, де давні особи, події оживають у багатій творчій фантазії не затрачуючи реальних прикмет іст. правди. Ті повісти — хроніки читаються з зацікавленням і легко.

8, 8а. БОРИС ГРІНЧЕНКО: **Під тихими вербами**, повість, — у редакції, з передмовою й поясненнями Антона Крушельницького, сторін I—XVI, 1—256, ціна 4.40 зол.

У повісті представлено конфлікт між гуртком глитаїв та гуртком освітників-громадян, основою конфлікту стає переселенська земля. Продаж землі залежить від маси — безземельної голоти, яка рішає проти власних інтересів продати її глитаєви.

9, 9 а. МАРК ТВЕЙН: **Пригоди Тома Соєра**, — у редакції, з передмовою та поясненнями Д-ра Івана Брика, ст. 1—216, ціна 3.80 зол.

Великий, літературний твір, заєдно молодий та цікавий для старших і молодих. Чарівний світ слів і вчинків молодости який вчить старших розуміння, що серед пустот та псот криються й завдатки високих прикмет душі, які у своїх клопотах і «трагедіях» є солодко комічні. Молодь вчиться всього, що гарне і людяне, вчиться поконувати труднощі та прямувати до своєї мети.

10. ЮЛІЯН ОПІЛЬСЬКИЙ: **Іду на вас,** історичне оповідання з часів Святослава (960—972 рр.) II. видання, сторін 1—191 ціна 3.20 з.

Вірний та живий малюнок з доби князя Святослава.

11. ТАРАС ШЕВЧЕНКО: **Кобзар,** повне видання з поясненнями, зладив Микола Сабат, том I. Романтична доба творчости Тараса Шевченка (до кінця 1842 р.), частина I., ст. 1—72, ціна 1.80 зол.

12—13. МИХАЙЛО І ЛЮДМИЛА СТАРИЦЬКІ: **Перед бурею,** історичний роман з часів Хмельниччини, том I—II. Переклав Микола Залізняк, пояснення Дра Івана Брика, сторін 1—400, 1—400 ціна 2 томів 12.— зол.

14. ТАРАС ШЕВЧЕНКО: **Кобзар,** повне видання з поясненнями, зладив Микола Сабат, том I. частина II. ст. 1—122 ціна 2.— зол.

15. ГР. КВІТКА-ОСНОВЯНЕНКО: **Перекотиполе,** з поясненнями, сторін 1—35 ціна 0.90 зол.

16. ОЛЬГА КОБИЛЯНСЬКА. **Людина,** ст. 1—76, ціна 1.80 зол.

17. МАРК ТВЕЙН: **Пригоди Гека Фіна,** з ілюстраціями арт. І. Іванця, у перекладі та з поясненнями Дра Івана Брика, сторін 1—276+8 ілюстрацій, ціна 4.80 зол.

18. АНДРІЙ ЧАЙКОВСЬКИЙ: **За сестрою,** історичне оповідання, в ілюстраціями, семе видання ст. 1—112 ціна 1.50 зол.

КОЖНИЙ ВИПУСК МОЖНА КУПИТИ В ГАРНІЙ ПОЛОТНЯНІЙ ОПРАВІ З ЗОЛОТИМИ ВИТИСКАМИ ЗА ДОПЛАТОЮ 2.— ЗОЛ. ЗА ТОМ.

ОСИП СТАДНИК

У 35-ЛІТНІ РОКОВИНИ СЦЕНІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТИ

Сімнадцятьлітнім хлопчиною покинув шкільну лавку другого курсу учительської семинарії і вступив на сцену українського народнього театру тов. «Бесіда».

Було це в Тернополі. Театр опинився на трясовинні, що почалося з весною 1893 року, коли відійшов Біберович, і «Бесіда» перебрала сама театр та віддала управу Юліянові Винницькому, а коли він зрікся, з днем 15 квітня, узяв провід і керму театру Іван Ґуляй. Була це доба недолі й лихоліття, що тривали до 15 липня 1900 р., коли дирекцію театру перебрав д-р Іван Гриневецький.

Тяжка й душна була за той час атмосфера у нашому театрі. За тих сім років директори і керманичі мінялися як на фільмовій стяжці. Пересувалися імена Винницького, Ґуляя, Стечинського, К. Підвисоцького, Ольхового, Лопатинського, Ольшанського, Вороного, Полішука, Яновича, Ґембицького, — рівень мистецький театру і його організаційна справність хилилися вниз і вели до неминучого занепаду, а то й розбиття.

Стара гвардія українського театру, що зростала ще під режісерською рукою І. Гриневецького відходила у кращі світи. В р. 1888 помер Стефурак, у 1889 році розпрощався зі світом Гриневецький, у р. 1890 — Осипович, у р. 1892 умер трагічно Плошовський, вкінці 1896 звалився як дуб на сцені в Золочеві Андрій Стечинський.

Решта з давньої бригади перейшла, чи вернулася на польську сцену, або відбилася від театру і найшла на старі літа менше гіркий хліб...

А тимчасом підростало й зривалося на лет нове молоде покоління, зовсім інше від того, що перенеслося й переносилося у кращий світ. А зривалося серед несказано невідрадних і прикрих умов. Сім років був театр без проводу, без авторитету, сім літ плило серед ворожнечі, колотнечі, безділля, інтриг взаємного обвинувачення, доносів. Сім літ не вгавали бурі в полотняному світі полинялих, обчімханих і понаддираних куліс. Благословив усе те і закривав своїм омофором тодішній референт театру й голова «Бесіди» проф. Володимир Шухевич. Скільки наживи давав тоді наш театр сусідській пресі! Які стирти актів зберігалися у виділі «Бесіди» та в архіві Краєвого Виділу! І „Trybuna“ і „Dziennik Polski“ і „Gazeta Narodowa“ і „Przegląd“ і „Manitor розшибалися за наших акторів і проливали крокодилячі сльози. Секундували їм палко «Руслан», «Буковина» й «Галичанин». Відгомін театральної бурі долітав й до кімнати краєвого маршалка, а то й відбивалася вона луною об стіни — судової салі..

І справді треба дивуватись, що ті часи і ті умови дали нам нове акторське покоління, а в ньому й такі блискучі таланти, як Юрчак і Рубчакова.

До цього покоління належить і Осип Стадник, а історія його життя не лише цікава, але й повчальна для нових поколінь.

Був ще молодим хлопцем, як заманив його зачарований світ театральних куліс. Переступив поріг театру без вагання, хоча сам добре знав, що не світила над ним промінна зоря великого таланту, а мачуха-доля не вивінувала його (конечним на той час для української сцени) голосом, або хочаби зразковою дикцією.

Був Стадник коротенький час і на польській сцені (в театрі Мишковського) та втік з неї після якогось виступу в оперетці (було це в Станиславові) і вже більше ніколи не розставався з українською сценою. І прослужив на ній вірно в холоді і голоді, в поті чола і у важкім труді — та всім своїм життям показав, що вільна воля, незломна енергія і невсипуща праця «перелетить гори, перепливе море» і може творити чудеса...

Майже 40 літ побуту Стадника на українській сцені замикає в собі пребагатий дорібок вкладений у сценічну творчість, організаційний хист кермування театром і збогачення репертуару.

Стадник як актор переборов усі природні перешкоди, опанував усі тайни сценічної творчости і у відповідних для своєї вдачі ролях, є досі досконалим виконавцем. Його креації як Голохвостий («Модний жених»), Тартюф, Скупар чи чоловік «Чорта-жінки» є коронковою роботою досвідного, свідомого своїх умов актора.

Як організатор і керманич театру здав з відзначенням іспит хочби лише тим, що стільки років бореться з важкими умовами, серед яких у нас доводиться вести театр.

Як обновник і побільшитель репертуару поширив він значно наш театральний виднокруг (ввів оперу, пів сотні перекладених драм і комедій) і притягнув до нашого бідного берега неодну перлину чужої драматичної творчости.

Стадник відомий теж на Наддніпрянщині; грав у театрі Садовського і вчив у музично-драматичній школі М. Лисенка.

Словом: Стадник по силам і розумінні добре прислужився українській сцені!

У своїм ювилейнім дні станув він ще раз на сцені перед львівською громадою. У той вечір було ясно в театрі. А заслужений і невтомний робітник нашої сцени міг відчути ріжницю між оплесками, якими його колись нагороджували в театрі Мишковського і тими, якими його вітало українське громадянство!

Оцінюючи його заслуги для української сцени не мірою дешевих дрібномонетних компліментів, а мірою правдивих і тривких цінностей, які він вніс у нашу театральну культуру, бажаємо йому щиро багато охоти і сил, щоб міг ще довгі роки послужити рідному мистецтву...

Ст. Чарнецький.

Розмова з дир. О. Стадником

Театр ім. Тобілевича, в якому Осип Стадник є тепер одним з режісерів загостив в другій половині грудня м. р. до Львова, де й уладив ювілейну виставу з нагоди 35-ліття сценічної діяльности Осипа Стадника. Ювілят виступив у пєсі Мольнара «Гра на замку». Після другої дії привитали його: як представник Кооперативи «Український Театр» д-р Михайло Рудницький і представник артистів п. Іван Рубчак. Після того відчитано велику кількість листів і телєграм з привітами.

Співробітник нашого часопису скористав з нагоди, щоби поговорити з дир. Стадником про його теперішню працю в Театрі ім. Тобілевича.

— Яка ваша думка, пане директоре, про нашу театральну справу взагалі та про наші театри, що тепер існують.

— Про цю справу дуже важко говорити. Хотілосяб, щоб був у нас один репрезентаційний театр, що мав би підтримку цілого нашого громадянства. Намагаємося щоби таким репрезентаційним театром зробити власне Театр ім. Тобілевича.

— Як ви, пане директоре, дивитеся на справу репертуару?

— На мою думку в нашому театрі повинен переважати репертуар народній, побутовий. Але велику вагу, розуміється, треба прикладати до історичних пєс, що мають виховне значіння.

— А як стоїть справа з новим репертуаром. Чи маємо нові пєси?

— Маємо тепер дві оригінальні українські пєси: Черкасенка «Ґаз професора Кравзе» і Пачовського «Гетьман Мазепа».

— Чи ваш театр буде їх ставити?

— Ця справа покищо не вирішена.

— Що нового задумує ставити ваш театр в найблищому часі?

— Хочемо відновити «Відьму» Трахтенберґа, що йшла в цьому театрі до війни за дирекції Сірецького, а дальше думаємо ставити пєсу Євреїнова «Те, що найважніше» і якусь пєсу Шекспіра, мабуть «Сон літньої ночі». Щоби наш театр не носив даром імени нашого великого драматурґа, думаємо в найближчому часі виставити «Чумаків» Тобілевича.

— Чи думаєте швидко знову загостити до Львова, може з якимись новими пєсами?

— Хотілосяб. Але-ж брак салі у Львові дуже надоїдає. А крім того цим разом ми знову виїхали зі Львова... з дефіцитом.

ТУРҐЕНЄВ

В 50-ЛІТТЯ СМЕРТИ

Може саме тепер була би найкраща пора читати Тургенєва і перекладати його. Цей найбільший европеєць між російськими повістярами вихований на французьких зразках мав у своїй вдачі одну наскрізь англійську рису: «не проявляти своїх почувань». Саме тому так легко було йому здійснювати мистецький принцип, що висмоктував усі соки з Фльобера — один із принципів одного роду реалізму, що каже мовчати особистим вражінням і зворушенням.

Сучасна література знову сильно настроєна на «я»; навіть заголовки, що підкреслюють це «я» сильно модні. Жід, Джойс, Пруст, Пірандельо, Гамсун, Дон Пассос, усі вони та совітські письменники плавають ліричними човнами. Сучасна повість бореться з обгорткою книжки; сторінкою; навіть друковані стовпці видаються їй вязницею.

Для сучасного читача, що звик до приперченого ґуляшу, Тургенєв видається солодкавим, млявим. Він умів гостро-актуальні проблєми своєї доби та національної психіки перетворювати у спокійну картину, перед якою зупиняємось нерішені: на який бік поклав Тургенєв більше темних колірів?

Незвичайна рівновага цього велитня з серцем дитини мала здаватся головну причину в його здоровлю. Лермонтов, Гоголь, Гончаров, Достоєвський, Толстой — напів або зовсім недужі; вони не вміли дати собі ради ні з собою ні зі своїм середовищем. Тургенєв умів силою волі тримати осторонь усі трагедії.

Його становище супроти власної суспільности було доказом великої духової зрілости і глибокого розуміння ролі письменника. Він не йшов ніколи за популярними гаслами, не пробував ставати провідником суспільности і не ждав від неї поклонів як вибранець народу. Це було теж становище його великого приятеля Фльобера, мистця, несплямленого ніодним компромісом для читача, ніодним театральним жестом у бік публики.

Тургенєв належить до виїмково свідомих письменників. Навіть кохання, без якого він не міг жити, не всилі було на нього наложити подружих пут. Він відчував, що подружжа відбере йому необхідну творчу свободу і тому волів ціле життя грати ролю приятеля заміжної великої співачки Віярдо. Гонкури у своїм «Деннику» записують одну характеристичну подробицю. Коли раз в їхньому гурті письменники-приятелі оповідали найкращу любовну пригоду, Тургенєв вибрав таку сцену:

«Я був зовсім молодий, непорочний, з бажаннями 15-літка. А була у моєї мами гарна служниця, з преглупою міною, але є такі обличча, що глупа міна придає їм величі. Був вогкий, мягкий, дощевий день, один із тих еротичних днів, які саме змалював Доде. Почало сутеніти. Я проходжувався по саді. Нараз бачу цю дівчину, як підходить просто до мене і бере мене — я був тоді її паном, а вона моєю рабинею — бере мене ззаду за волосся і каже «Ходи!» Вражіння, яке прийшло після цього, подібне до всіх тих вражінь, які ми переходили. Але коли часом пригадую собі це ніжно схоплене волосся з тим одним словом і роздумую над цим, попросту почуваю себе щасливим».

Усі жіночі постаті Тургенєва надихані його тугою, а проте навіть у цій ідеалістичній призмі не тратять вони на своїй життєвій вірности.

Понад жіноцтвом, без якого не міг він жити, стояли ще два більші боги: батьківщина та мистецтво. До всіх них його відношення подібне. Найкраще змальовує Тургенєв рідний край здалека, на чужині, коли мріє про нього і не бачить його буденних хиб. Він знає, що твір тим кращий, тимбільше мистецький, чим дальшим, супокійнішим поглядом може мистець глянути на людей і справи, які переживає разом із ними.

Нинішні письменники кидаються у крутіж актуальних подій, щоб добути із них більше енергії, більше кричевих тонів; це покоління нервової доби, що звеличує спорт, не почуваючи, що шукає в ньому ліку. Тургенєв міг би навчити їх неодної тайни, як бути здоровим і мистцем, не лікуючи себе ні інших.

м. р.

СТОРІНКА ПЛЯСТИКИ

АРХИПЕНКО

Мистецтво Архипенка — це великий вантаж естетизму у виді т. зв. чистої форми. Кожен його новий твір силою своєї новости й творчої потенції стає новим відкриттям у ділянці форми. Новим виразником стилю доби. Я це підкреслюю. Бо не матерія формує стиль, а матерію естетичне почуття. Це останнє зумовлюється діланням зокружних сил, свідомих і півсвідомих. Все, що не висловлює свого часу — для Архипенка мертве. Він сприймає цілою істотою сучасність. Цілу глибоку, стихійну, ріжноманітну добу. Він хоче їй створити нову красу. Він її творить.

Архипенко є залізно послідовний. Він почав від архаїчного примітиву. Грецька клясична простота, ренесанс, експресивне бароко — це були теж його етапи. Також машина. Від форм простих він ішов до чимраз-то складніших. Це послідовно, це тип досконалої мистецької індивідуальности. Це ознака, що він шукав завсіди «великого» стилю. В результаті цих експериментів він дає синтезу усіх великих стилів. Ще більше: він створює стиль сучасности, що однаково монументально віддає сучасність, як великі стилі минулого свою. При цьому його творчі можливості здаються безмежні. Він працює у всіх можливих у пластиці матеріялах. Механізм розуму ніколи не обмежує його ідей (пластичних ідей!) на міру спромог виконання. Матеріял, — на який він кидається як жовнір на окопи, що їх треба здобути, — є для нього лиш остаточним вибором одного і єдиного найдосконалішого виразу своєї завсіди шукаючої свідомости.

Архипенко — один із тих, що поклали міцні підвалини під мистецтво сучасности. Один із перших революціонерів, із тих, що виступили в епохальну в мистецтві добу по 1909 р., в добу сконкретизування кубізму. Він випливає зовсім льогічно із минулого, як його завершення, його остаточна синтеза. Тільки що він перший почав у минулому бачити те, що було або незрозуміле, або недостатньо усвідомлене й виявлене. Він водночас один із перших, що взявся до традиції виключно з погляду на пластичні вартості, без ніякого балясту, як балясту клясичности у Майоля, романтизму в Бурделя. Архипенко був більш інженером від форм, від їх доцільного й гармонійного будування. Матеріял минулого був добрий, якщо дався пристосувати до нових споруджень.

Архипенко й — українське мистецтво. Невже є що спільного, окрім його українського походження?

Як маляр, привик я дивитись на мистецтво не з тематичного боку, а з боку форми. Зазначу декілька рис, що їх я знаходжу в мистецтві Архипенка, рис, що властиві й новому українському мистецтву. Передусім те, що нам близьке в Архипенка, це його психіка. Психіка зумовлена расою, підсонням, півсвідомим діланням вікової культури. Ці риси звуться: монументалізм, декоративізм, прозорість і ясність стилю, акциденталізм. Це передусім пробивається в малярстві Архипенка, де ми з другого боку маємо багато матеріялу до порівнань. Всі згадані риси властиві також молодому українському малярству, тому, що воно пішло шляхом монументалізму почерез Сезана, беручи його малярську культуру. Тут сходяться риси Архипенка з новим українським національним мистецтвом, бо ж Архипенко також вийшов із Сезана, як його послідовник. Різні форми заповнено одним духовим змістом, властивим у першу чергу українській психіці. Особисто я не можу уявити собі Архипенка в одному ряді із Татліном або Малєвічом, як і годі зачислити Нарбута в одну ґругу з Чехоніном чи Митрохіном, що геллєнській Нарбутівській клясичності протиставили східні мистецькі категорії, навіяні антиінтелєктуалізмом, до містики включно. Оце дає мені приннуку сказати, що Архипенкове мистецтво при всій своїй інтернаціональности (мов винаходи Марконія в фізиці, що стають відразу власністю усіх народів) зовсім не має розбіжностей із тим, що зветься: нове українське мистецтво. А застосувати тут великі мистецькі здобутки Архипенка, якому сприятливі умовини й енергія дозволили піти далеко вперед, — це тільки питання недовгого часу.

С. Гординський.

Ол. Архипенко. Торсо.

О. Архипенко Акт (олія)

ЧЕТВЕРТА ВИСТАВА АНУМ

Остання виставка нашої провідної мистецької організації АНУМ (Асоціяція Незалежних Українських Мистців) зустрілась із живим відгуком усієї львівської преси. Ми подаємо тут декілька голосів, що дають змогу виробити собі погляд на значіння таких нечастих у нас імпрез.

Людвік Тировіч (Слово Польське з дня 14. 12. 1933).

Загальний характер української пластики, що формується, полягає на ріжнородности вплизів, джерел і мистецьких центрів, коло яких гуртується життя цієї штуки. Не змагає це мистецтво до якогось естет. канону, піднятого „a priori" длятого, щоб витягати наверх лиш власну або народню традицію й не шукає тепер в тих елєментах початку усякої творчости. Зовсім ні. Сучасне українське мистецтво що опирається переважно на здобутки Заходу, старається присвоїти собі ті здобутки, розширити їх власним імпульсом та винахідчивістю, щоб статись так часткою універсальної европ. культури. Зрозуміло, що сильні таланти придають до тих пластичних змагань підсвідомі елєменти деякої відрубности й атавізму, іскру індивідуального темпераменту, деяку екзотику візії, що всумі викликує враження чогось іншого. Бо сама національна тематика, розріджування запасу фольклорних мотивів, травестування в безконечність традиційного елєменту — усе те — нині не може бути атутом для політичного виступу, бо відділення етнографічного знання й народнього мистецтва від живої творчости й формально-пластичних шукань від багатьох літ виокремились в осібну ділянку. Тому й чисельність впливів, яким підпадає українська пластика, свобідне творче зростання на тлі загально-світових мистецьких струй показує, що українське мистецтво вибрало властиву дорогу й лишило індивідуальностям «карт блянш» для їх таланту.

М. К. М. (Вєк Нови з дня 31. 12. 1933)

...Багато із виставлених речей на цій виставці може справді зрозуміти лиш мистецька «еліта», зважившись тематичні та формальні риси картин. Усеж абстрагуючи від їх суспільної вартости, треба з усім притиском сказати, що їх творці легітимуються не так «святим безумством», як позажним і справжнім талантом...

Я. К. Станіславська (Газета Поранна)

... Четверта виставка АНУМ представляється дуже додатньо, хоч чисельно тимразом досить скромна... Та рівень її високий; добір експонатів старанний...

Др. В. Залозецький (Діло з дня 30. 12. 1933)

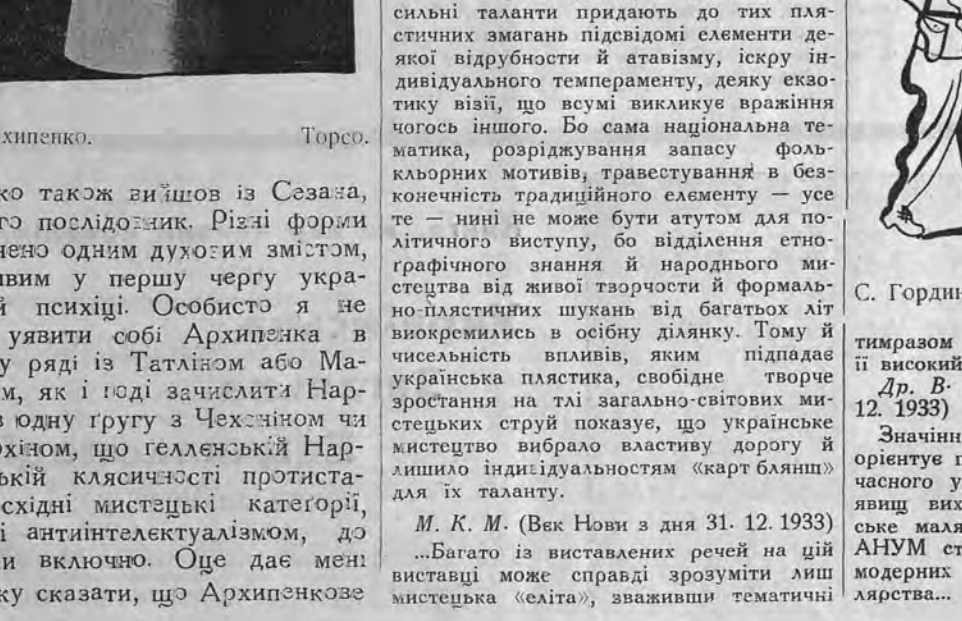
Значіння виставки в тому, що вона орієнтує про ріжні явища на полі новочасного українського мистецтва. З цих явищ виходить, що новочасне українське малярство заступлене на виставці АНУМ стоїть під домінуючим впливом модерних течій зах. европейського малярства...

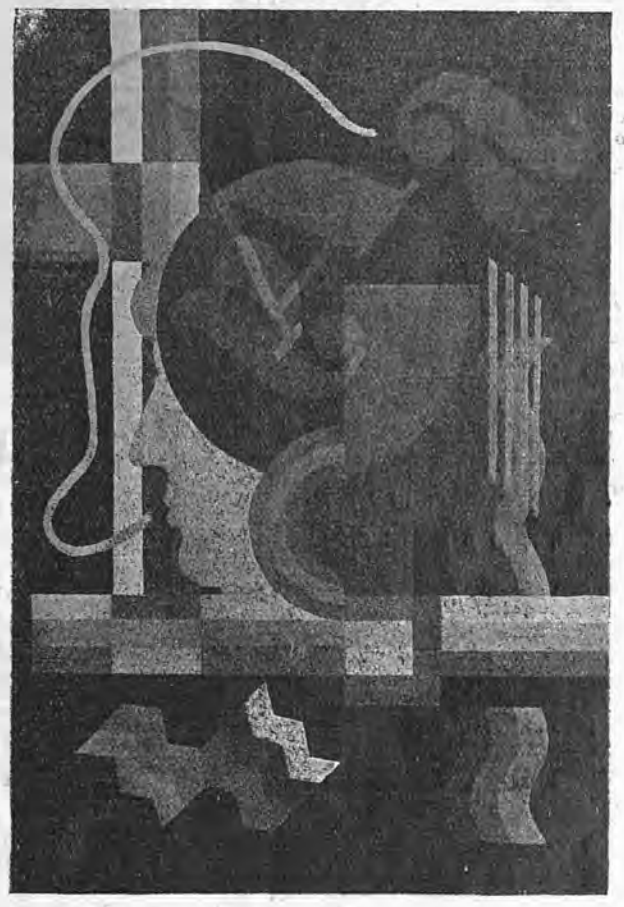
С. Гординський. З паризького бльокноту

З ЧЕТВЕРТОЇ ВИСТАВКИ АНУМ

Р. Сельський. Торг.

П. Ковжун. Композиція.

ГЛУЩЕНКО

Глущенко. Тексти Святослава Гординського і Павла Ковжуна. Львів 1934, м. 4°, ст. 24 тексту і 32 ст. ілюстрацій з додатком кольорової автолітографії (виконаної в Парижі) і фотопортрету мистця. Друковано 350 нумерованих примірників. Накладом АНУМ, серія: Сучасне українське мистецтво ч. 1.

Серед наших мистців, що пробувають на париському ґрунті, одно з передових місць займає М. Глущенко. Була нагода познайомитись з його працями вже на кількох виставках у Львові. Ні один може з наших сучсаних мистців не стрічався завсіди з такою симпатією і признанням як він і зі сторони критики і зі сторони публики. І зовсім слушно. Його безпретенсіональність і щирість мистецького вислову є тою прикметою, що завсіди буде викликувати сердечний лучник поміж його мистецтвом та глядачем, тимбільше, що мистецтво Глущенка не має характеру новаторства. Виросло воно на мистецтві поімпрейоністичнім, яке вже стало загально доступним добром інтеліґентної людини пересічно заавансованої в мистецьких справах.

Мало хто зі ширшого загалу знає який тяжкий і тернистий шлях мусить пройти нераз український мистець, щоби із провінціональної глуші пробитись у широкий світ, тай ще здобути там признання. Отся монографія, яка вийшла першою із проєктованої цілої серії подібних монографій у виданню нашої рухливої мистецької організації АНУМ, старається коротко і змістовно познайомити ширший загал любителів мистецтва з перебігом життя і характером творчости цього інтересного мистця. Наше мистецтво розвинулось вже досить високо, маємо цілий ряд талановитих, нераз дуже талановитих мистців, але не знаємо наших мистців зблизька. Досі в Галичині ще не було мистецьких монографій, які-би у легкій, але й у гарній зовнішній формі охоплювали творчість поодиноких мистців, тому треба щиро привітати появу мистецьких монографій на нашім книжнім ринку. Зовнішне оформлення, чистий, дбайливий друк, добрий папір, більша кількість добре виконаних ілюстрацій роблять цю книжку ще вартіснішою.

Треба припускати, що стане вона прикрасою неодного інтелігентного дому. Книжка вийшла у двох виданнях, у звичайному і люксусовому з автолітографією.

Мих. Драган.

МИСТЕЦЬКА ХРОНІКА

УСПІХИ УКРАЇНСЬКОГО МИСТЕЦТВА

Українські мистці на міжнародніх виставках книжкового знаку в Льос Анджелес займали поважне місце як кількістю так і якістю своїх праць. До цього часу що року вони одержували чи то відзначення чи нагороди.

Міжнародній Комітет по улаштуванню тих виставок запросив, як постійного віце-президента, представника України. Таким представником обрали наші мистецькі організації пані Марію Терлецьку, що провадить міжнародній обмін нашими книжковими знаками.

ВИСТАВА ТВОРІВ МИСТЦЯ ЛЬВА ҐЕЦА

Дня 4-го лютня ц. р. в салях Наук. Т-ва ім. Шевченка відчиняється збірна вистава праць відомого мистця Льва Ґеца. Вистава обійме усю доцьогочасну творчість мистця і складатиметься з річей усіх родів пластичних технік: олій, акварелі, рисунки в ріжних фактурах і ґрафіки. Виставу уладжує АНУМ.

Виставка футуристичного мистецтва в Римі

Проповідник і батько італійського футуризму в *малярстві* і *різьбі* мистець Умберто Боччйоні — який у простій лінії походить від Марінетті — проголосив іще перед світовою війною: що один, універсальний стиль не лиш для Европи, а для усієї білої раси, не може розквітнути ніде інде лиш в Італії»!

Цей клич він кинув сміло: молодий, палкий, нестерпно-рвучкий клич.

До цього ще сказав: «...лінія і зариc існують лиш, як вибухаючі сили динамічного діяння тіла. Отож вони є напрямні пластичних сил (linea-forza) які пропливають між конкретним кістяком дійсности (— інтелігенція —) і її змінним, безконечним і рухомим діянням (— інтуіція —)... Для нас футуристів предмет — l'oggetto — є зародком напрямків, що зявляються як форма».

Нарошне, хоч мимоходом, наводжу слова проповідувань У. Боччйоні: саме вони, а не словесногучні маніфести Марінеттія, стали підставою, опорою італійського сучасного футуризму в малярстві, в різьбі. Без У. Боччйоні, хто його зна, чи футуризм не бувби зійшов на манівці? А так — став національним італійським новим добутком, щаблем у мистецтві і зміряє опанувати світ.

У. Боччйоні свою динаміку в малярстві — чи різьбі — висказував рухом бігу, ходи, чи їздою авта: кутом простим,

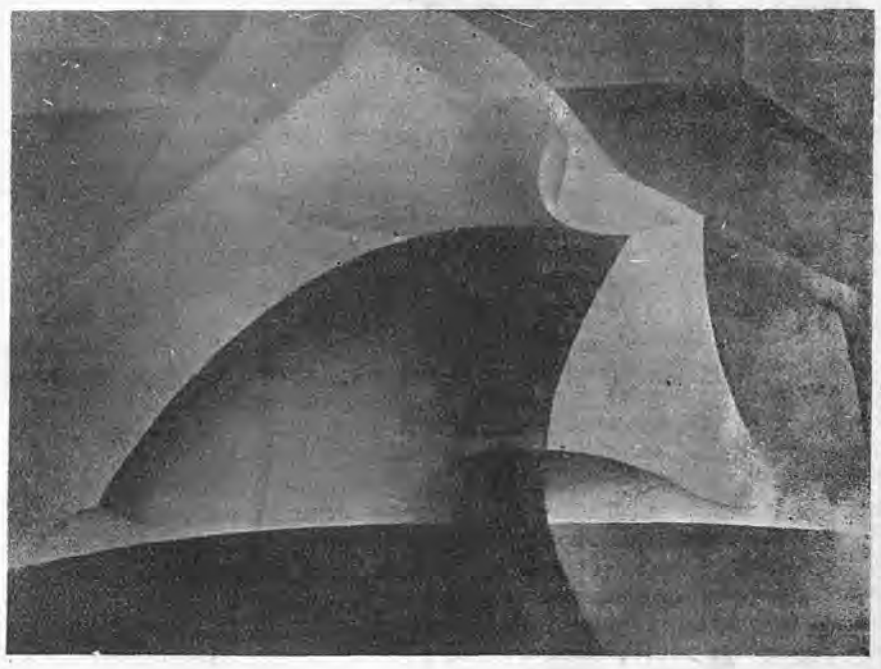

А. Брускетті Крутіж

рівновіддальним ритмом бреніли лінії прошиваних, силою машини, чи людини в гоні, просторів.

Сучасні футуристи щасливіші: вони мають літак, що покидає землю й гонить просторами, сповняючи їх несупокоєм, динамікою чину-життя людини, яка хоче панувати над світом. (Не диво, що футуризм зєднався з фашизмом). Футуристи сміло й називаються: aero-pittori повітряно-малярі!

Зі широю цікавістю йдете на «I-a Esposizione Nazionale dell'Arte Futur sta a Roma". Учасники — мистці футуристи всієї Італії. Є одинокий тут учасник Італієць із закордону — з Німеччини — маляр Джіно Гонні.

Р-Ді Боссо Лінії-сили пяніста (олій)

На перше місце тут вибивається кількох мистців. Та першенство, безперечне, займає тут Джерардо Дотторі: перший побідник у конкурсі усіх мистців-футуристів, що звався „Golfo di Spezia" (Залив Спеції). На 84 мистців-малярів (вибраних із 218) і на 154 праці, що були приняті під жюрі — побідником вийшов Дж. Дотторі. Коли глянете на його твори, бачите, що, між іншими, мусів побідити він. Його хлюпання хвиль моря, його подуви хвиль повітря, яке прорізує літак, чи пробиває біг людини, що навипередки йде з електричним поїздом, усе тремтить палко-життєвим, молодечим, зримим ритмом. Цей ритм огортає усе великанське життя. Його чується у крові людини, в синяві моря, озера, в росисто зеленому краєвиді рівнини, гір. А все те охоплене в карбах стилю, можна сьогодні сказати, недосяжного мистця.

По йому йде Тато. Це жорстокий, суворий, шорсткий лінією, кольоритом мистець-революціонер. Він кипить. Він ворог лірики, якою так захоплює Дж. Дотторі. Це бачимо в кожному творі Тата: «Легкопадом у долину», «Арена» (яку теж, розуміється, бачимо згори!) й в інших.

А. Дж. Амброзі находиться між Дж. Дотторі і Тато. Його аеро-малярство має лірику, має й шамку, рвучку силу. Є тут його славний уже твір «Лет над Віднем у 1918 р.». Себто: лет ескадри італійських літаків у 1918 р. над Віднем під проводом поета Ґабрієля Д'Аннунція, коли замість бомб скинули летючки. Мистець дає цікавий твір. У долині — синтетично схоплений площиново Відень, угорі — літаки (історично точна скількість). Чутку перспективу (око летуна — місто) дають смуги динамічної лінії й падучі, як сніп світла (стіжком) летючки (які представлені прапорцями італійських національних колірів: зелене, біле, червоне).

Ці три мистці держать тут перед.

Їх майже наздоганяє Р—Ді Боссо. Зовсім самостійний формою, чуттям лінії сили, яка єднає у нього предмет і людину в одно. Твір «Лінії-сили пяніста» один із найразковіших у цього мистця. Бачимо, як пяніст вливається у фортепян і навпаки; а світло згори їх зціплює. Його лінія, це глибока й дуже вимовна синтеза. Ця лінія у сполуці зі світлом говорить усе, що мистець чує, що переживає, творячи.

Алєссандро Брускетті — лірик, як і його вчитель Дж. Дотторі. Й ліризмом вони собі споріднені. Та лірика А. Б. просякнута краєвидами щасливої, містичної Умбрії. Це бачимо в його найсамостійнішій праці «Крутіж».

Іваное Ґамбіні зовсім не думає лишатися позаду: прудким тоном зміцняє потужність футуристичного мистецтва. Джіно Гонні має лиш одну річ: «Портрет». Найкраще очеркує його Марінетті, який на цьому портреті підчас виставки в Берліні, в Кунстферайні, написав: Futurista tagliente — різкий футурист.

* * *

Мистці Тато, Р-Ді Боссо, А. Брускетті, Дж. Гонні й інші, яких пізнаю, це дуже привітні, милі, зворушено щасливі люди. Щасливі, певні, що підуть уперед, бо находяться на своєму італійському шляху мистецтва. Далекі від чужих закордонних впливів: у себе й у собі шукають нових досягнень у мистецтві.

Виставка своїми мистецькими досягненнями стоїть високо. Вона переконує. Звичайно, є тут і такі несупокійні революціонери-футуристи, перед працями яких глядачі не сміються, а заливаються сміхом.

Футуризм — нове мистецтво. Говорить душею, яка пройнята матерією сучасности: матеріялістичний вік. Це виразно бачимо в усіх мистців. Хоч у Дж. Дотторі інколи пробивається містицизм: його пречудові, сильно стилізовані, супокійні й ясні душевно: Смерть св. Франческа, Благовіщення, Розпяття:

І. Ґамбіні Гидролет

це синтеза, все таки, ще не зовсім змаґеріялізованої душі сучасности.

Колиб так можна виставити праці мистців Дж. Дотторі, Тато, Амброзі, Ді Боссо, А. Брускетті у Львові. Гурт наших рухливих мистців, тих таки справді щирих молерністів, колиб зайнявся ним, виконавби велике діло.

Творчість згаданих мистців-футуристів має велике виховне значіння на молодих мистців.

Рим, листопад, 1933.

Михайло Островерха.

„УКРАЇНСЬКА ІЛЮСТРАЦІЯ"

Вийшло перше число цікавого ілюстрованого місячника під наведеною назвою. Ілюстрованих журналів такого типу у нас до цього часу не було. Так укладалося наше життя, що подібним виданням не придавали належного їм значіння. І то не лиш у нас. Так само було й на Наддніпрянщині. Аж більшовики увели там тип ілюстрованих живих журналів. Вони зрозуміли, що масам треба показати і саму масу і самих себе. Це величезний культурний і обмінний засіб пропаґанди. «Українською Ілюстрацією» ми зачинаємо бачити себе і показувати себе. Так таки і показувати. Без сорому, без страху, що ми якісь інші чи там що інше; ми такі, як і всі. Несподівано в кольорові стоси англійських, французьких, німецьких, італійських, польських і інших журналів — яких ми в 90-ти відсотках не можемо читати, але залюбки переглядаємо — приходить і «Українська Ілюстрація». Кладеться на каварнянім столі і кокетує всіх — вона заступає нам нас в найширшому розумінню. Її бере в руки кожна людина — чужа й своя — ось значіння такого видання. Журнал робить гарне враження. Друк — так званий глибокий (меццо-тінто, ротоґравюра) — робить журнал справді европейським, що сміло може йти в каварні Парижу, Льондону, Риму і т. д. Зредаґував журнал мистець Ів. Іванець, видало Видавництво «Українська Преса».

МЕЧЕТ СВ. СОФІЇ ПЕРЕМІНЯТЬ НА МУЗЕЙ

Від хвилини, коли в мечеті св. Софії в Константинополі почали відкривати та відновляти цінні мозаїки, ходять чутки, що турецький уряд хоче перемінити ту святиню в музей византійської штуки. Там мають бути зібрані старинні предмети і твори мистецтва з періоду світлости Константинополя, що досі розкинені по ріжних домах міста. Таким чином хоче турецький уряд розвинути туристичну пропаґанду розраховуючи на те, що такий музей у величавих рамах святині справді притягатиме туристів. Найближчий плян реставраторських робіт предвиджує знищити всі будинки, що закривають вид на мечет.

НОВИЙ ПОЕТ

С. Гординський. *Барви і лінії.* Поезії. Ізмарагд, 1933.

З правдивим вдоволенням, а то й насолодою перечитав я невеличку збірку поезій С. Гординського п. з. «Барви і лінії».

Виїмково говорили дещо правди професори, що наше гарне письменство покінчилося з вибухом світової війни, а правдива поезія в р. 1914 — вмерла.

Часом являлися її проблиски й відгомони. Купчинський, Маланюк, Бабій написали по кілька гарних поезій — а поза цим плила вода і появлялися в поті чола вимучені, нераз навіть різьблені проби, зусилля, що подекуди мали на собі й сліди культури вірша.

Чотироаркушева, скромна збірка поезій молодого автора (оформлена самим автором) є радісною датою в історії нашого письменства.

На нашому літературному пустарі явився новий молодий талант; у дрібній збірці промовив правдивий, щирий, талановитий поет.

І накрив усіх одною цінністю. Показав, як у правдивого мистця сплітається і вяжеться життя з творчістю.

У цьому саме джерело його свіжости, краси і сили.

С. Гординський — це новий тип, що не має вже в собі нічого зі спадщини ліричного «Русина з під Бескида». Він надиханий іншим кращим воздухом, вслуханий у мовчанку паризьких вечорів і задуму надсенських берегів. Тому так радо викликує духа Льотреамона: «Здоровлю тебе старий океане!»

Гординський по мистецьки схоплює й передає настрої.

Ніч. Підняв я коміра пальто,
Дощ хлюпоче в подертій кальоші,
Каштановий пожовклий листок
На асфальті пригадує: осінь!
Вперті думи налазять водно,
І нахабні уривки з поетів,
Мов забуті в кишенях давно
Трамваєві помяті білєти;
Зпоза темних дощевих заслон,
Мов на сцену таємної драми,
Хтось виходить, хтось кличе: Allons!
І ховається тихо до брами...
Тільки вітер лопоче. Летять
Ненастанно краплини. На вітрі
Відірвало від муру плякат,
— На плякаті Марлєна Дітріх.
Десь високо пробігло метро,
Продудніли останні вагони
І самотній знов губиться крок
В листопадовій ночі бездонній....

В поезії Гординського є правдиве багацтво барв ліній і звуків; є музика Бодлєра і Верлєна.

Він тікає від трафарету, вірить, що «аж надто в нас кому затуплювати пера і творить своє молодече credo
....щоб кохав однаково поет
І буревій доби і квіти, й хмародера,
Та найважніше, щоб, зриваючись у лет,
Мав кришечку бодай фантазії Бодлєра!

Появу збірки поезій відомого ґрафіка треба привітати як радісну новину і завдаток на найкращі сподівання. Бо Гординський свідомий, що хоч

...колос дум моїх ще не достиг;
Та малодість така пянка й чудова
Й так жадібно вдивляється до тих
Блакитних обріїв, що їх ще не пройшов я!

І одна дуже симпатична риса в його творчости. Сині вечорі і зоряні ночі над Сеною не обхопили його й не поглотили цілковито. Його думи не там. Його серце

...Все непокірне й вічно хиже
Не обласкавиться вином
Ніяких зоряних Парижів!
Воно снується й бродить десь
По дебрах галицького ліса,
Де над мочарами бреде
Ночами фільософський місяць,
Де віття гостролистих верб
Веде таємні розговори,
Де плеще хвилями Дністер,
Де пнуться в небо темні гори, —
Воно прислухується там
І переловлює в туманах
Осінніх ночей крики та
Короткі вистріли нагана,
Незнаних вершників, огні,
Іржання, свисти таємничі
І знов ліси...

Збірка як і всі видання «Ізмарагду» є замітною появою.

Ст. Чарнецький.

Книга, на яку чекали покоління

ЦЕ

Українська Загальна Енцикльопедія

(КНИГА ЗНАННЯ)

в 3 (трьох) томах, лєксиконового формату. Перший українською мовою виданий

МОНУМЕНТАЛЬНИЙ ТВІР

має поверх 4000 сторін, прикрашений біля 5000 ілюстраціями, 100 многобарвними й чорними таблицями, образками і діяґрамами. — У. З. Е. опрацювало понад 100 спеціялістів і практиків усіх ділянок наук і життя під головною редакцією д-ра Івана Раковського.

МАТИ ЦЕЙ ТВІР — ЦЕ ОБОВЯЗОК КОЖНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ — ЦЕ ҐОРДІСТЬ КОЖНОГО УКРАЇНСЬКОГО КНИГОЛЮБА

Українська Загальна Енцикльопедія

охоплює всі ділянки знання і життя. До неї входять: антропольоґія, аґрономія, археольоґія, астрономія, ботаніка, військові справи, ґеодезія, ґеоґрафія, змаґ, зоольоґія, економія, етноґрафія, етнольоґія, історія, кооперація, література, математика, медицина, мистецтво, мовознавство, музика, педаґоґія, право, природничі науки, психольоґія, релігія, руханка, стеноґрафія, суспільні науки, техніка, товарознавство, хемія, фізика, фільософія, чужі слова й звороти, шкільництво, словом все, надчим працює людський дух!

ЗОКРЕМА У. З. Е. ЦЕ ПРЕБАҐАТЕ ПЕРШЕ Й ОДИНОКЕ ЗБІРНЕ ДЖЕРЕЛО ВІДОМОСТЕЙ ПРО УКРАЇНСЬКУ ЗЕМЛЮ І НАРОД, ПРО НАШУ ІСТОРІЮ, КУЛЬТУРУ, НАУКУ, РОЗВИТОК І ЗМАҐАННЯ!

УКРАЇНОЗНАВСТВО ЗАЙМАЄ ВЕЛИКУ ЧАСТИНУ ТВОРУ, А КРІМ ЦЬОГО ПРИСВЯЧЕНО НА ЙОГО СУЦІЛЬНІ ОҐЛЯДИ ПІВ ТРЕТЬОГО ТОМУ.

УКРАЇНСЬКА ЗАГАЛЬНА ЕНЦИКЛЬОПЕДІЯ

це дзеркало сучасного світу, його поступу та досягнень людського ума і праці.

ТАЛАНОВИТА ЗЕМЛЯЧКА МАНДРУЄ...

СОФІЯ ЯБЛОНСЬКА. ЧАР МАРОКА. Львів, 1932. Накладом Книгарні Наукового Т-ва ім. Шевченка.

Наша подорожня література дуже вбога. Якихсь дві-три книжки і нічого більше. Це доказ, що, раз: наші люди мало подорожують, а по друге: ті, що подорожують, не мають ані часу ані охоти ані... таланту, щоби списати свої враження з подорожі. Це звичайно люди інтересу, без уваги на те, якого. Якщо в часі подорожей, що вони їх відбувають у справах своїх інтересів, їх вражає те чи інше, то вони навіть не намагаються перенести тих вражінь на папір. Бо щоби написати враження з подорожі, до того треба мати внутрішню спонуку так само, як до того, щоби написати добрий вірш чи добру повість.

Б останніх часах появилося у нас кілька книжок з описами подорожей. Між ними «Чар Марока» Софії Яблонської, що в останніх місяцях містить в «Ділі» свої враження з подорожі по Китаю. Книжка «Чар Марока» вийшла в по-

З пером у руці...

ловині 1932-го року, але про неї варто згадати раз тому, що вона на те заслуговує, подруге-ж тому, що видання 1932-го року теж підпадають під розгляд журі першої української літературної нагороди.

Коли француз хоче сказати, що щось йому дуже подобалося, він вживає своєрідного вислову „On en mangerait" (це хотілосяб зісти). Цей вислів нагадується при лєктурі книжки С. Яблонської. Сама авторка в одному місці своєї книжки пише так:

«Каїд, побачивши повороти моєї голови, заблуканий по стінах погляд і вогник захоплення в моїх очах, сказав мені досі незрозумілі слова:

— «Ви, пані, навіть стіни апетитно оглядаєте.

«Справді, я не знала, чи це похвала, чи натяк на мої нахабні оглядини».

Не знаємо, чи залишимо авторку в тій самій непевності, що й згаданий Каїд, коли скажемо, що п. Яблонська свою книжку про Мароко написала дуже «апетитно», якщо в данім випадку можна вжити цього вислову „On en mangerait". Так. Здається її очима, не спостерігаючись навіть, що вже кінець.

Як авторка описів подорожей п. Яблонська має дві прикмети: вміє багато бачити і вміє написати про те, що бачить. В книжці «Чар Марока» находимо під наголовком «Перший день у Маракеші» такий опис:

«Пяна від вражінь, сильного запаху спітнілих тіл, печеної баранини, лою, помаранч, крику, танців, муринської та арабської музики я вернулася з арабської площі розваг.

«Голова в мене крутиться, мов колесо дитячого, вітряного млинка. Стою на порозі моєї кімнати, рукою держуся стіни, а другою шукаю електричного контакту.

«Стеля спадає на голову, колихаються стіни, вигинається підлога та вся кімната танцює, наче корабель по розсерджених хвилях океану. Безрадно заплющую очі і падаю на ліжко, що зі мною підноситься вгору, вертиться, то раптом спадає кудись глибоко до долу.

«На екран моїх повік вискакує постать чорної танечниці, що перекривлює губи, завертає очима, відслонює блискучі, білі зуби і червоне піднебіння, потрушує гнучким тілом, тупотить босими ногами, викручує бедра та підстрибує, наче на розпалену бляху кинений кіт.

«Потім висуваються гадюки: одна, дві, десяток і, зачепившися в тісний клубок, лазять одна одній по хребті, сплітаються і вверх витягують свої затроєні голівки.

«Зпоза клубка гадюк дивляться на мене вперто двоє поширених диких очей сенеґаля, що з вереском скаче босими ногами на купі тонкого побитого скла. А потім юрба арабів біжить безтямно кудись під звуки виття, свисту та музики.

«Нарешті все зникає, тільки ще дене-де біжить загублена, одинока постать якогось араба, що вимахує до когось руками, або акробат, що перегинається вдвоє на тлі червоних будівель.

«Розплющую повіки.

«Кімната вже зупинилася від пяного танку, тільки ще в ухах шумить гомін змішаних звуків: арабської одноманітної, муринської верескливої музики, дзвіночків, барабанів, кастанет, співу й гаму розбавленої юрби.

«Ці всі звуки роблять враження гомону у двірській кухні перед великодніми святами, де варять, пекуть та смажуть.

«Поволі все втихає, думки ліниво розпливаються, а сильні пахощі мароканського повітря затуманюють рештки моєї свідомости і я впадаю у безтямний сон».

Яблонська не водить нас по Маракеші, не описує подробиць того, що бачила в тому арабському місті, але цікаво й дуже просто описує нам той стан, що в йому вона знайшлася під впливом безпосередніх вражінь. Малює той стан так живо й барвно, що ми не тільки самі все те бачимо, але й почуваємо той хаос від перших вражінь з побуту в чужому, до того екзотичному місті, і ту втому, що від неї «впадається у безтямний сон».

Нас, розуміється, сон не перемагає. Навпаки. Ми щораз більше напружуємо увагу, слідкуючи за тим, як авторка «з пером у руці» розказує нам своїм барвистим, справді «апетитним» стилем про «чар Марока».

Яблонська не пише про той «чар». Вона нам його малює, бо одна з прикмет її барвистого стилю — образовість.

«По цих словах моє довіря виплило, мов місяць зпоміж хмар, та ясною усмішкою освітило обличчя».

Або:

«Ніч така місячна та ясна, що аж лячно. Пальми та струнке кипариси кидають свої довгі тіні впоперек дороги. Авто їде безшумно, погасивши світла, іде та лякає птах, що незвикли до нічного шелесту. Старий, сивий Атлас здивовано дивиться на нас та світить своїми блискучими, сніговими верхами».

Або:

«А ми їдемо мовчки, впявши очі у форми дерев і тіней. Пізно вночі місяць положився спати в одну зі соковитих долинок Атласу, а тіні пальм злилися з темрявою, що окутала степ».

Або:

«Сонце вже поснідало, напившись роси і пахощів із квіток та піднімаючись понад вершки гір, всміхається на добрийдень до своїх зелененьких, запашних долинок і оглядає, чи ніч якого лиха не вчинила їм. А ми все ще мчимо, поспішаючи до кордону».

Або ще:

«Сонце почервоніло зі злости, що ми були сильніші від нього, зсунулося зі свого престола і з сорому сховалося за гори, а ми котимось у напрямку Агадіру й кепкуємо собі з усіх можливих небезпек».

Одним словом: апетитна книжка.

О. Дніпровський.

СМЕРТЬ ДВОХ АМЕРИКАНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ

В один і той самий день — 17-го грудня — вмерло двох американських письменників — Роберт Чемберс і Люіс Джозеф Венс. Цього останнього називали в Америці «американським Едгаром Вволесом». Чемберс писав романтичні повісті і був дуже популярний серед пересічних читачів. В 1922-му році вязні одної американської тюрми застрайкували тільки з тієї причини, що від них відібрали книжки Чемберса, які були у тюремній бібліотеці. Чемберс умер в 68-му році життя внаслідок недуги жолудка. Венс — автор численних кримінальних романів — згорів у своїй хаті. Слуга зауважив дим, що виходив з кабінету, кинувся туди і застав Венса в піжамі на кріслі вже неживого, з обгорілими руками і лицем. Письменник закурив мабуть папіроску і заснув. Він мав 54 роки. Найбільш відомий його роман називається «Вовк-пустинник».

ІВАН БУНІН НЕНАВИДИТЬ БІЛЬШОВИКІВ

Щоби відібрати нагороду Нобля на торжественнім приняттю в приявності короля, Іван Бунін приїхав до Штокгольму. Російська кольонія стрінула його традиційно хлібом та сіллю. Бунін заявив у балачці, що ненавидить більшовизм і тужить до старої Росії. Дальше сказав, що більшовицька література не має для нього близьких ціх і тому він нею зовсім не цікавиться.

„ВЯДОМОСЬЦІ ЛІТЕРАЦКЕ"

Польський літературно - мистецький тижневик «Вядомосьці Літерацке», що виходить у Варшаві, подає в передостанньому числі за минулий рік таку статистику: на 1-ше число (січень 1924) того часопису, видане в накладі 3.000 примірників в обємі 4-ох сторін друку зужито 1500 аркушів паперу. На 526-те число (грудень 1933), видане в накладі 19.000 примірників в обємі 28 сторін доуку, зужито 66.500 аркушів, тобто **44 рази більше.**

Подорож до останніх меж ночі

Louis-Ferdinand Céline. Voyage au bout de la nuit. Roman. Paris. 1932. Editions Denoël et Steele. ст. 623.

Трохи пізно згадувати минулорічну велику літературну нагороду Франції, але аж тепер вона доступна нашому ширшому загалові у польському перекладі. Повість Л. Ф. Селіна «Подорож до останніх меж ночі» викликала у Франції цілорічну дискусію. Перепала вона зовсім випадково при голосуванні журі Академії Гонкурів і дістала першу нагороду премії т. зв. «Теофраста Ренодо». Перекладена вона вже на ріжні мови.

Хто не знає сучасної французької літератури, може бути дуже здивований таким вибором. Хто знає цю літературу, може дивуватися ще більше. Селін дебютант, з професії лікар; має він за собою тільки трохи бурхливого життя: війну, подорожі, боротьбу за хліб, ніяких літературних спроб і ніяких «плечей». За одну ніч здобув імя і коли відкривали памятник Золі, йому доручили промову.

Ця його «Подорож» преважка лектура; грубе томище... подобає зверху на повість Томаса Манна. Сюжет? Якби то легко можна його оповісти! Герой, що має всі риси автора (за певною його згодою) — підозрілий тип бунтаря, що веде сіреньке животіння.

Цей Бадрамі спочатку йде добровольцем на війну. Те, що він там бачить і переживає, складається на довгу, безладну сповідь, переплітану найсильнішими прокльонами та сарказмами. Війна це підла торгівля мясом і душами; різня та ошука.

Після війни шпиталь. У голові шумить від якоїсь гранати. Знову не краще товариство. Є тут один «герой», що вчить «нашого», як треба використовувати пригоди вояки з заячим серцем; з них можна робити геройства. Після шпиталя подорож до кольоній. Якби не патріотична пустомельщина, якої він навчився, Бадрамі не заїхав би далі, як у пащу морських людоїдів. А так «бере на патріотизм» усіх наївних, як колись, у війську, хитріші його брали. З кольоній переїзджаємо до Америки, звідтіля до малого французького містечка. Все те, що діється довкола Бадрамі не ріжниться нічим від життя пересічного громадянина: дурні зустрічі, ще дурніші балачки, сірі людці. Одно кримінальне вбивство і одна поетична знайомість з легкою великоміською хатою — ось майже і все.

Селін хотів скласти акт обвинувачення проти сучасного ладу в ріжних його проявах. Його лють не дозволила йому на спокійний малюнок ріжного середовища та ріжних людей. Він забуває, що пише повість і переходить у памфлєт, що нагадує інколи газетну полємічку. Але мова і стиль у нього наскрізь оригінальні, з жовчю та їдю; вживає він нецензурних слів, яких не найдете у ніякому словнику, які звичайно автори заступають крапками. Дає він щось у роді Золі без Золевої композиції та щось у роді Достоєвського, коли відкинути прецікаву інтригу повістей російського повістяра та гостроту його проблєм.

Щож лишається? Якийсь чад у голові, ніякове почування: невжеж це справді один із найкращих французьких творів за 1933 рік? Ні; це тільки орієнтаційний знак, куди йде смак професійних письменників. Французи, начеб знуджені цікавими історіями, майстерними композиціями, гармонійною сполукою ідеї та форми і шукають чогось нового. Суперник Селіна — Ґюі Мазелін, лявреат нагороди Гонкурів теж дав у своїх «Вовках» повість дуже мало французьку, скорше славянську. Уявляємо собі, що якби Фльобер був рішив, що можна у повісті проявити всю свою ліричну ненависть до суспільности і не завагатись перед безпосередньою полємікою то міг би був зварити «Бувора та Пекюше» в такому Селінівському сосі. Уся повість кипить і розливається на боки, як сучасна европейська каша з совітськими шкварками.

Хто прочитає її, нехай не складає вини на нижчепідписаного раба Божого, який буцім-то когонебудь до такої лектури заохотив.

м. р.

Французькі літературні нагороди

Три найбільші літературні нагороди за 1933 р. призначені у перших днях грудня. Найславнішу т. зв. «премію Гонкурів» дістав Андрє Мальро за повість «Становище людини» (La condition humaine), нагороду «Теофраста Ренодо» Ш. Бребан за повість «Король спить» і нагороду «Феміна» за повість «Кляв-дій» Женевіева Фоконіе.

Мальро, молодий письменник, ур. 1901 р., має досі за собою такі книжки: «Спокуса Заходу», «Завойовники», «Королівський шлях» і «Королівство-Фарфелі». Кілька літ провів він на Далекому Сході і знає добре психольогію азіятів. «Становище людини», як і повість «Завойовники», змальовують китайське життя.

Шарль Бребан, хоча й не молодий, дає свою першу книжку. Це зовсім нове прізвище і новий талант.

Лявреатка «Феміни» Ж. Фоконіе — живе на селі в околиці Парижа, займається сільським господарством і виховує своїх пятеро дітей.

Навіть найбідніші можуть уже набути видання

„ЧЕРВОНОЇ КАЛИНИ"

ПЕРЕДСВЯТОЧНА ЗНИЖКА ЦІН

Найкраща нагода доповнити читальняні, кооперативні та приватні бібліотеки.

Найгарніший святочний дарунок для рідні та знайомих.

	перше тепер
АНТІН ВІЛЬШЕНКО: **Життя й пригоди Цяпки Скоропада.** Віршована історія про пор. У. С. С. Цяпку, ст. 270	4.50—1.50
М. ГОЛУБЕЦЬ: **Історія Львова від найдавніших часів,** ст. 179	3.00—1.25
БОГДАН ЛЕПКИЙ: **От так собі,** ст. 131	1.50—0.70
Слота, ст. 27	0.90—0.30
Зірка, повість, ст. 181	4.00—1.75
Вадим, повість, ст. 227	4.50—2.00
ВАСИЛЬ СОФРОНІВ: **Грішник,** ст. 112	1.50—0.60
ХАЛІДА ЕДІБ: **В огні,** повість, ст. 234	4.50—3.50
Берестейський мир — спомини і матеріяли, ст. 320	8.00—3.50
РОМАН КУПЧИНСЬКИЙ: **У зворах Бескиду**	3.90—3.90
ФЕДІР ДУДКО: **Чорторий,** ст. 180	3.50—3.00
Квіти і кров, ст. 192	4.00—2.00
На згарищах, ст. 168	4.00—2.00
Глум, оповідання, ст. 56	1.20—0.50
Ген. ВСЕВОЛОД ПЕТРІВ: **Спомини з часів української революції**	
I. До Берестейського миру, ст. 180	3.50—1.50
II. До заняття Київа, ст. 184	3.50—1.50
III. Кримський похід, ст. 164	3.50—1.20
IV. *Доба Гетьманщини*, ст. 117	3.00—1.20
ЮРА ШКРУМЕЛЯК: **Чета крилатих,** приг. з воєн. часів, ст. 262	5.00—2.00
М. БРИЛИНСЬКИЙ: **Хрестний огонь,** воєнні нариси, ст. 184	3.50—1.50
В. ЛОПУШАНСЬКИЙ: **Перемога,** пов. в 2-ох т. з визвольної війни	6.00—2.75
Д-р СТЕПАН ШУХЕВИЧ: **Спомини:**	
II. Від квітня 1919 до липня 1919	4.00—2.50
III. Від липня 1919 до січня 1920	4.00—2.50
IV. Від січня 1920 до квітня 1920	4.00—2.00
V. Від квітня 1920 до серпня 1920	4.00—2.00
СТ. ШУХЕВИЧ: **Видиш брате мій.** (8 місяців серед У. С. С.)	4.50—2.00
МИКОЛА ГАЛАГАН: **З моїх споминів.**	
I. 80-ті роки до світової війни, ст. 203	4.00—1.90
II. Світова війна — розвал царату — українська революція, ст. 196	4.00—1.90
III. 3-тий військовий зїзд — делеґація на Кубань — більшовицька навала. — Прихід німців, ст. 176	4.00—1.90
IV. Дипльоматична місія в Румунії. Дипльоматична місія на Угорщині, ст. 296	6.00—2.00
Д. ДОРОШЕНКО: **Мої спомини** — II. III. і IV. по 1.50	4.50
ОЛЕНА СТЕПАНІВНА: **На передодні великих подій.** — Переживання і думки 1912—1914	2.00—0.70
МИХАЙЛО КОСТІВ: **Джін-ґіс-хан гряде,** ст. 102	3.00—1.20
Др. АНДРІЙ ЧАЙКІВСЬКИЙ: **Чорні рядки.** — Спомини за час від 1. XI. 1918—13. V. 1919	3.00—1.20
Др. ІВАН МАКСИМЧУК: **Кожухів** — трагічна доля решток УГА, ст. 100	2.80—1.10
МИКОЛА МЕЛЬНИК-МАТІІВ: **На чорній дорозі,** оповідання.	3.50—1.50
А. КРЕЗУБ: **Партизань** — спомини, ст. 358, т. I і II.	8.00—3.50
ЕВГЕН ЧИКАЛЕНКО: **Щоденник** (1907—1917), ст. 496	14.00—6.00
Др. ГАНС КОХ: **Договір з Денікіном** — причинки до трагедії УГА на Вел. Україні 1. XI.—17. XII. 1919	1.80—0.80
ІЛЬКО БОРЩАК: **Великий Мазепинець Григорій Орлик,** — генерал Людвика XV., ст. 208	7.00—5.00
І. КАЛІЧАК: **Записки четаря** — спомини з Хирівського фронту 1918—1919	2.80—1.20
Др. К. ЛЕВИЦЬКИЙ: **Великий зрив** — ст. 150	6.00—2.50
Т. Г. МАСАРИК: **Світова революція,** I. II. ст. 540	21.50—8.00
В. ПРИХОДЬКО: **Під сонцем Поділля,** ст. 250	6.00—2.50
В. ЮРЧЕНКО: **Шляхами на Соловки**	5.00—4.00
» **Пекло на землі**	5.00—4.00
В. ЛЕОНТОВИЧ: **Хроніка Гречок**	3.50—1.70
О. БАБІЙ: **Перші стежі,** повість зі стрілецького життя	6.00—2.80
І. БОРЩАК: **Мазепа,** життя й пориви Великого Гетьмана	5.80—4.50
О. ПОПОВИЧ: **Відродження Буковини**	2.60—1.20
А. КРЕЗУБ: **Нарис історії українсько-польської війни**	3.50
Календар — Альманах на рік 1934	2.00

Продажа книжок тільки за готівку.

При замовленні комплєту облекшуємо сплати.

Гроші слати переказом або чеками П.К.О. ч. 152.514.

При замовленнях покликуйтеся на наше оголошення.

Червона Калина

ЛЬВІВ, ЗІМОРОВИЧА 3.

Літало 40 сороК...

Наслідком нового курсу на Радянській Україні В. Стефаник, що мав признану державну пенсію за літературні заслуги, втратив цю підмогу. В останніх його нарисах нема нічого пролетарського і ні комуністичного і свого буржуазного світогляду не зумів він виправити. Тому він тепер рідкий гість у Львові. Давніше, бодай раз на місяць або два, приїзджав до нас, щоб особисто відобрати пенсію; зправила мусів ходити за нею на вул. Набеляка кілька разів. При цій нагоді залюбки відвідував у Львові ріжних знайомих, щоб «підтримувати контакт зі світом». Зприводу цих відвідин зробив раз адвокат Г. таку злобну заввагу:

— Знаєте, що Стефаник це мужик з характером! У той день, коли він іде до радянського посольства, ніколи не йде до Шептицького — аж на другий.

*

Минулого місяця принесли деякі часописи статейки з нагоди 70-ліття Ольги Кобилянської, імовірно помилково тому, що в У. З. Енцикльопедії і в інших підручниках находимо р 1865 як дату її народин. Кобилянська не має щастя до роковин у Галичині. Коли недавно святкували ювілей її літературної діяльности, трапився такий прикрий інцидент. Секретар «Т-ва письм. і журналістів» дістав із Чернівець телеґраму. Його не було тоді дома; жінка, відчинивши її, наосліх прочитала: „Wegen Brateanus Tod Kobylanskas Feier verschoben" Слово „Brateanus" зрозуміла як недугу Кобилянської і протелефонувала мужеві негайно сумну звістку про смерть Кобилянської. Вістка пішла по місті і попала навіть у пресу. Коли адресат телеґрами прийшов уночі до хати, глипнувши на телеґраму, зрозумів, що тут іде про смерть румунського премієра Братіяну. Будить жінку і питає її:

— Чи ти знаєш хто вбив Кобилянську?

— То її вбили?

— Так, ти і я.

*

Маляр Олекса Новаківський цінить свої образи більш як усі інші мистці. Він захоплюється ними як мами своїми чудесними дітьми, ставить на них високі ціни і не хоче з ними розставатись. Навіть тоді, коли продає їх. Оповідають десятки випадків, якто він уміє проданий образ відобрати від власника.

Продав він промисловцеві С. свій етюд з квітами. Зараз-же попрохав його, щоби образ залишив, бо хоче в ньому ще дещо поправити. Через кілька днів приходить до Новаківського і просить, щоб він дав йому образ назад, запримітив, що квіти подібні, але не ті. Іде до Новаківського і бачить, що куплений ним образ висить у робітні артиста.

— Вибачте, маестро, але Ви здається через помилку...

Новаківський зрозумів і каже:

— Бачите, я ніколи не продаю оригіналів, тільки копії...

Пан С. оповідаючи про цей інцидент, питається:

— Ну і що би ви сказали на таке на мому місці?

На це один із нас:

— Сказав би: «будь ласка, зверніть мої оригінальні доляри, а я вам дам замісць них копії»...

ВІД ВИДАВНИЦТВА

Потреба часопису, який оце віддаємо в руки вельмишановного громадянства, очевидна. Все-ж таки здаємо собі справу з того, в який час починаємо нашу роботу. І здаємо собі справу з того, що власне ті важкі обставини, в яких живемо, можуть вбити навіть найкращі почини. Але це ніяк не може відтягнути нас від задуманого діла. Бо стоїмо на становищі, що в той час, коли інші народи мають десятки літературних і мистецьких часописів, ми мусимо здобутися бодай на один двотижневик. І віримо, що як навіть стріне нас у початому ділі невдача, що ті, що робитимуть те саме діло після нас, напевно матимуть успіх. Таке є життя.

«Назустріч» виходитиме два рази на місяць, кожне число в обемі 4-8 сторінок. З ріжних нагод будуть виходити спеціяльні числа в збільшеному обемі.

Видавництво „ІЗМАРАҐД"

Львів, вул. Косцюшка ч. 5.

Святослав Гординський: БАРВИ Й ЛІНІЇ	Ціна	1.60 зол.
Степан Левинський: СХІД І ЗАХІД. Нариси з подорожі	„	3.— „
Всеволод Іванов: ПОВОРОТ БУДДИ. Повість.	„	2.— „
Михайло Арцибашев: ДИКІ. Повість	„	2.— „
Борис Пільняк: СМЕРТЬ КОМАНДАРМА. Повість	„	0.60 „
Стефан Цвайґ: ЛИСТ НЕЗНАЙОМОЇ. Оповідання	„	2.— „
Стефан Цвайґ: АМОК. Оповідання	„	2.— „
Михайло Рудницький: ОЧІ ТА УСТА. Поезії в прозі Сторінок 96. Обгортка і 20 двокольорових ілюстрацій в тексті роботи артиста-ґрафіка Павла Ковжуна. Книжечка друкована на спеціяльному ілюстраційному папері.	„	3.— „
Михайло Рудницький: НАГОДИ Й ПРИГОДИ. 9 любовних історій. Бережани—Львів—Київ—Париж. 268 сторінок великої 8-ки.	„	5.— „
Михайло Зощенко: ОСТАННІЙ ПАН. Юмористично-сатиричні нариси й оповідання.	„	3.— „
Екслібріс. Збірник Асоціяції Незалежних Українських Мистців. 4⁰, ст. 48+4 таблиці, 90 ілюстрацій, з того частина в двох барвах.	„	30.— „
К. Дойль: ПРОПАЩИЙ СВІТ.	„	4.— „
Дж. Лондон: ОПОВІДАННЯ ПІВДЕННОГО МОРЯ	„	2.25 „
Е. Еверс: ІНДІЯ І Я.	„	2.50 „
В. Радзикевич: ШЛЯХОМ ТУГИ.	„	2.— „
М. Возняк: ЯК ПРОБУДИЛОСЯ УКРАЇНСЬКЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ЖИТТЯ В ГАЛИЧИНІ.	„	3.— „
М. Голубець: ШЕВЧЕНКО МАЛЯР.	„	0.50 „
М. Твайн: ГРОМИ	„	0.95 „
Ю. Опільський: ЗОЛОТИЙ ЛЕВ.	„	0.95 „

РЕВЕЛЯЦІЄЮ ВИДАВНИЧОГО РУХУ В 1933 Р

була без сумніву: **найдешевша, найприступніша**

„Українська Бібліотека"

що почала виходити в січні 1933-го року місячними випусками по 8 аркушів, (128 сторін) друку НАКЛАДОМ ІВАНА ТИКТОРА У ЛЬВОВІ й протягом року принесла такі

ЛІТЕРАТУРНІ НОВИНИ:

1. **Д. Мордовець:** ГАЙДАМАКИ. Історична повість. Частина І.
2. **Йогож:** ГАЙДАМАКИ. Історична повість. Частина ІІ.
3. **М. Гоголь:** СТРАШНА ПОМСТА, та інші оповідання.
4. **В. Радич:** МАКСИМ ЗАЛІЗНЯК. Історичний роман. Частина І.
5. **Йогож:** МАКСИМ ЗАЛІЗНЯК. Історичний роман. Частина ІІ.
6. **С. Даушків:** ОПАНАС ТЯТИВА. Історичне оповідання.
7. **О. Турянський:** СИН ЗЕМЛІ. Роман. Частина І.
8. **Йогож:** СИН ЗЕМЛІ. Роман. Частина ІІ.
9. **І. П. Горишівський:** ПІД ПРАПОРИ ХМЕЛЬНИЦЬКОГО. Істор. оповідання.
10. **Г. Журба:** ЗОРІ СВІТ ЗАПОВІДАЮТЬ. Роман
11. **М. Голубець:** ВЧОРАШНЯ ЛЕҐЕНДА. Оповідання.
12. **П. Свій:** СТЕПОВІ ОПОВІДАННЯ.

Усі твори вийшли з передмовами Миколи Голубця, портретами авторів, у мистецьких обгортках Павла Ковжуна та Едварда Козака.

На 1934-ий рік

призначені до друку в «Українській Бібліотеці» твори:

ІВАНА ОЛЬБРАХТА, МИКОЛИ ГОЛУБЦЯ, АНДРІЯ ЧАЙКІВСЬКОГО, ВЯЧЕСЛАВА БУДЗИНОВСЬКОГО, ІВАНА КЕРНИЦЬКОГО, ВОЛОДИМИРА ЛЕОНТОВИЧА, ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА МИКОЛИ МАТІЇВА МЕЛЬНИКА, ІВАНА ФИЛИПЧАКА ТА ВАСИЛЯ КАРХУТА

Ціна одного випуска «Української Бібліотеки» **95 сотиків,** для передплатників «Нашого Прапору» тільки **35 сотиків!** — — — —
Річна передплата тільки 9 зол. 50 сот., Квартальна 2.60, Двомісячна 1.90, Місячна 0.95 зол.

„Українська Бібліотека", Львів, Руська 18.

Чекове Конто П. К. О. 500.277.

УВАГА!

МУЗЕЙ ВИЗВОЛЬНОЇ БОРОТЬБИ УКРАЇНИ ЗБІРАЄ ПОЖЕРТВИ НА

УКРАЇНСЬКИЙ ДІМ У ПРАЗІ

ДАЙТЕ Й ВИ СВОЮ ЦЕГЛИНУ!
ПОШЛІТЬ СКОРІШЕ ВАШУ ПОЖЕРТВУ!
ЗРОБІТЬ ЗБІРКУ У ВАШІМ ТОВАРИСТВІ! НЕ ВІДКЛАДАЙТЕ!
ЖЕРТВУЙТЕ ВСІ
НА УКРАЇНСЬКИЙ ДІМ У ПРАЗІ
ХТО СКІЛЬКИ МОЖЕ!

ГРОШІ СЛАТИ НА АДРЕСУ ДИРЕКТОРА МУЗЕЮ
Prof. D. Antonovyč. Praha-Nusle 245. Czechoslovakia.

НЕ ЗАБУВАЙТЕ!

Імена всіх, і тих найменших, жертводавців Музей збереже Україні в своїх памятних книгах; хто ж дасть відразу або частками 10 долярів, буде записаний у окремій Памятній Книзі Фундаторів Дому; хто дасть 25 долярів — буде записаний у Золотій Памятній Книзі Добродіїв Музею Визвольної Боротьби України.

1000 цеглин коштують 10 долярів. 100 цеглин коштують 1 доляр.

Звіт про всі пожертви Музей друкує й розсилає окремо. Про всі нові пожертви кожного разу оголошує часопис «Український Тиждень» у Празі. Крім того, про всі пожертви з ріжних держав буде ще окремо звіт у місцевій українській пресі кожної країни.

Пожертви можна посилати з краю на Земельний Банк Ґіпотечний, конто 500.170 з дописком М. У. Д.

УВАГА: замість листа можна використати цей витинок з нашого часопису:

До
Музею Визвольної Боротьби України
в Празі.

Разом із цим посилаю(ємо) . . . .
(сума) на Український Дім для Музею.
Підпис . . . . . .
повне імя та призвіще або назва товариства чи установи.
Точна адреса . . . .

КНИЖКА САМООСВІТИ

— це **учитель** в кожній хаті!
— це **реферат** для освітнього діяча!
— це помічний **підручник** для школярів!

ПЕРЕДПЛАТА ЗА 12 КНИЖОК НА 1934 РІК ВСЕГО 3.50 ЗОЛ.

Що місячно дістає передплатник одну книжку.

Досі появилося 48 книжок з усіх наук: з історії світової і України з науки про землю, про планети і сонце, з науки про звірята та людину, людське тіло, та полове життя, з науки хемії та фізики, з науки про економію.

Хто прочитає всі книжки Самоосвіти, то все одно, якби скінчив народній університет.

Хто купить безпосередно в «Самоосвіті» один річник книжок, той платить 4.— зол.
Хто купить 2 річники — (24 книжок) — — 7.50 „
Хто купить 3 річники — (36 книжок) — — 10.— „
Хто купить 4 річники — (48 книжок) — 12.— „

Хто пришле гроші на 4 річники і передплату на 1934 рік разом 15.50 зол., той дістане ще як додаткову дарову нагороду цікаву книжку вартости 4.— зол.

Видавництво Самоосвіта, видало окрім наукових книжок, ще 10 книжок з оповіданнями п. н.

„НАЙКРАЩІ ОПОВІДАННЯ"

Ціна книжки 35 сот.

Досі вийшли: 1. Страх в лісах Індії. 2. Огонь вмер. 3. Між чорними людьми в Африці. 4. Давні люди і звірі. 5. Українець на тім світі. 6. Борці за волю. 7. Козацька дитина. 8. Панцирний поїзд «Стрілець». 9. Козацька любов — історична драма. 10. Подорож у Сибір — спомини волинського емігранта про страшне життя на Сибірі.

Хто закупить усі 10 книжок, той платить тільки 2.50 зол., разом з портом. (На чеку зазначити на які книжки гроші призначені).

ГРОШІ СЛАТИ ЧЕКОМ 500.872. ЛЬВІВ, МІЦКЕВИЧА 7. САМООСВІТА.

ЛІТЕРАТУРНА НАГОРОДА **РИС. ЕКО**

Передплата: місячна 0.90 зол.; чвертьрічна 2.70 зол.; піврічна 5.40 зол.; річна 10 зол. — Оголошення: сторінка 300 зол., пів сторінки 150 зол.; чверть сторінки 75 зол.; 1 цм. кв. 0.24 зол.
Адреса Редакції і Адміністрації: «Назустріч», Львів, Ринок 9. Тел. 76-14.

Видає: ОСИП БОДНАРОВИЧ
Друкує: «АРС ҐРАФІКА», Львів, Ринок 9. Тел. 76-14.

Opłatę pocztową zapłacono ryczałtem.

Редагує КОЛЕҐІЯ
За редакцію відповідає АННА МУЧІЙ-БОДНАРОВИЧ

НАЗУСТРІЧ

ЧИСЛО 2

ДВОТИЖНЕВИК

ЛЬВІВ, 15. І. 1934 РОКУ

ЦІНА 50 ҐР.

ЛІТЕРАТУРА ● МИСТЕЦТВО ● НАУКА ● ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ

Д-р ВАСИЛЬ СІМОВИЧ

УКРАЇНСЬКИЙ РАППЕРСВІЛЬ

Музей визвольної боротьби України: Фрагмент салі.

Ми маємо на думці «Музей визвольної боротьби України» в Празі. Рідко коли в історії нашого культурного руху наше громадянство в Галичині виявило так багато... б а й д у ж о с т и, як саме щодо цієї нашої установи, такої важної для н е д е р ж а в н о г о народу. Від майже десятьох років наша політична еміґрація тулить коло свого серця український Рапперсвіль — і даремно нагадує раз-у-раз Краєві, що його обовязок допомагати С о б і (не кому ж) — утримати для С е б е, для Свого майбутнього це народне придбання. Вже тепер скриває в собі Музей незліченні архівні багатства — але ж вони, здебільша, п о з а к о п у в а н і. Бо того приміщення — й так утримуваного на кошти одного земляка з Америки, фанатика Музею, д. Лисюка — того приміщення може стати на яку десятину того, що має Музей. Найважніше — виставлене, упорядкована бібліотека українських видань та чужоземної україніки — але ж іще величезні скарби спочивають у... ґаражах, повиповнюваних ущерть, від долівки до стелі...

Музей має декілька відділів (дипльоматичний, військовий, еміґрантський і т. д.), і кожний відділ потребував би для себе окремих кімнат, щоб можна розкласти бодай те, що з тих відділів мусить буги на видноти. Заходами невтомного директора Музею, проф. Д. Антоновича, повпорядковувано сяк-так поодинокі відділи — й тепер уже не сором показатися з ними й перед чужинцями. Всю велику роботу в Музеї роблять — б е з н і я к о ї в и н а г о р о д и, — та й усе, що Музеєві дісталося, прийшло туди як д а р. Грошей на закупівлю архівних річей, чи хоч би ґазет та інших видань — Музей не має. Тим то дуже неприємно мусить кожного вражати, що не всі періодичні видання з краю доходять до Музею, та що доводиться раз-у-раз просити та просити, щоб їх досилали...

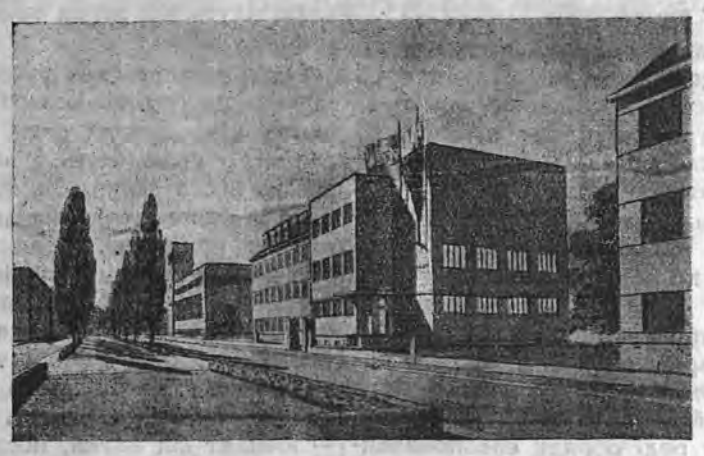
Повставши з ініціятиви військових кол, Музей присвячує дуже багато уваги памятками із світової війни та з нашої визвольної боротьби. Між збірками Музею видне місце займають архіви та майно українських таборів інтернованих наших вояків у ЧСР (Йосефов, німецьке Яблонне), матеріяли полонених українців із рр. 1914—1918 (Фрайштадт, Рашгат, Вецляр, Зальцведель), далі архів Союзу Визволення України з Відня та з Берліну, — і нарешті ті матеріяли Українських Січових Стрільців, які в різних часах різні люди попередавали до Музею.

Музеєм завідує товариство тієї самої назви, воно існує на основі затверджених владою ЧСР статутів від 1925. р. Що місце для осідку Музею вибрано Прагу, це — кожному зрозуміло. Вже хоч би з того погляду Прага для Музею найкраще місце, що Прага — осереднє місто, що вона виробилася на центро культури славянських народів, що тут у с е б у д е своя українська ґромада, яка пильнуватиме справ Музею.

Управа Товариства (голова акад. проф. Іван Горбачевський) враз із Дирекцією рішилася, з допомогою одного українського мецената, на дуже с м і л и в и й к р о к: поставити для Музею в Празі У к р а ї н с ь к и й Д і м. Уже виготовлено проект такого Дому, і місто Прага відступило під нього площу. Треба б, щоб той дім був власністю цілого народу, щоб народ наш, де тільки до того має змогу, докладав свої цеголки, в формі пожертв, на його будову. Управа докладає всіх можливих заходів, щоб його поставити; вишукує всі можливі способи, щоб розбудити серед цілого нашого громадянства зрозуміння для такої великої справи. Але ж пожертви йдуть пинява. Найбільше складає політична еміґрація, порозкидувана по цілій земній кулі. Галицька Земля не доцінювала досі ваги Музею, і це дуже б о л я ч е. Найближче число «Вістей Музею визвольної боротьби України» у Празі виявить, який невеличкий був вклад Галичини в це таке важне діло... Те, що, мовляв, у нас і без того є на що складати — не може бути виправданням такої байдужости...

Ще перед роком загальні збори товариства «Музей визвольної боротьби України» визначили були один день у році — на день Музею. Є ним — 22. с і ч н я, памятний для нас усіх, незабутній день. Минулого року прогув той день — майже безслідно. Хай же не прогуде безслідно хоч сьогорічній 22. січень для Музею. Складайте пожертви в краю на складанки поштові Земельного Банку Ґіпотечного у Львові, ч. 500170, з дописком М. У. Д. (Музей, Український Дім).

Не забувайте про український Рапперсвіль!

Проєкт Українського Дому в Празі.

ДВА ЕПІЗОДИ З ВОЛИНСЬКОЇ ТРИВОГИ 1789 РОКУ

Підставовим джерелом волинської тривоги 1789 р. є полишений по смерті луцького уніятського архипресвітера Теодосія Бродовича (помер 13-го травня 1803 р.) рукопис „Widok przemocy na słabą niewinność srogo wywartej r. 1789" який згідно з волею покійника переслав його брат Симон на початку 1804 р. пралатові львівської митрополичої капітули Михайлові Гарасевичеві. Наслідком цього й зберігся згаданий рукопис у львівському митрополичому архіві.

Рукопис складається з двох частин, опису подій з-під пера очевидця та збірника документів. Переглядаючи в 1858 р. митрополичий архів, натрапив Антін Петрушевич на цей рукопис і дав Якову Головацькому для переписання й видання. Яке зацікавлення викликали історичні записки Бродовича, вказує видання їх в одному 1861 р., двома накладами; друга частина з документами вийшла 1862 р. Другий раз видано рукопис Бродовича в московських «Чтениях» за 1868-1869 рр.

З історичних записок Бродовича й виймаються ось-тут два епізоди, звязані з нашим культурним життям.

1. ЗЛОЩАСНЕ КОЛЯДУВАННЯ

«Найперша пані Прушинська, волинська чашникова, вдова, виявила ревність чулої обивательки — читаємо в історичних записках Бродовича. В її селі Курилівці зібралися парібки й молоді господарі, як звичайно, до пані колядувати. Було це між українськими святами від перших до останніх, коли колядники пізно увечері прийшли під її вікна й почали разом співати. Налякана цим несподіваним окриком, вона, вже забираючися до спання, веліла розігнати їх киями зпід вікон. Треба було вибачити простоті цей поступок не в пору й більше звернути увагу на їх добрий намір ніж на неприличне його виконання.

Так засоромлені й перетріпані по плечах колядники сами між собою сказали ці слова: «Яка ж неласкава наша пані, треба б на неї сина Гонти, щоб навчив її обходитися з людьми по-людському».

А треба знати, що між урочистими байками розголошено й таку, що син страченого за уманську різню козака Гонти буцім то станув перед імператоркою та прохав її позволити йому віндикувати кров свого батька. Чи можна вірити, щоб монархиня позволила й мала помогати йому в такому задумі? А все ж таки в нас повірено всьому на самесамісіньке оповідання. І коли ця новина, поширюючися щораз більше, завертала, запалені полохливістю голови, один із колядників доніс із додатком пані, як люто перехвалювались його товариші супроти неї.

Затривожена цим доносом, зараз відіслала до Дубна кількадесять селян, у дибах, із додатком щедрої плати для ката, домагаючись якнайшвидшої екзекуції.

Недовго забавили довільні вияви, селяни не таїлися, що вищезгадані слова висказали супроти своєї пані з болю та збентеження, але цілком нічого не знали про ніякі змови, ані про сина Гонти, що його згадали припадково.

Комплєкт нашої комісії в Дубні засудив їх тринадцятьох на смерть і так перед великодніми святами одних стято мечем, інших повішено, а решту, витріпавши під шибеницею, відіслано назад до Курилівки, й ще на тамошньому ґрунті звелено їх бити, щоб іншим нагнати страху».

2. ПІДОЗРІЛИЙ ГОСПОДАРСЬКИЙ ПОРАДНИК

«Вийшла книжка перед півтора роком по-українському й по-польському, яка містить у собі різні ліки для людей і для худоби. Зібравши з різних авторів ці виписки, пан староста Ленкевич велів надрукувати їх і відіслати до Рожищ, прохаючи, щоб ці примірники безплатно роздано в епархії. Між іншими цікавостями навчає там автор, як консервувати оріхи, щоб були свіжі; велить пересипувати їх з сухим піском у горшку. Застали цю книгу в священика: вияснювали, що ці оріхи, цей пісок і цей горнець не є без таємниці. Оріхи означають кулі, пісок — порох, а горнець — гармату. Отже попи змовилися на погибіль обивателів. Увязнено за це бідного священика й він довго мусів унєвиннятися».

Нема найменшого сумніву, що згадана тут книжка це виданий у Почаєві 1788 р. польсько-український господарський порадник із польським заголовком "Książka lekarstw końskich oraz s. osoby ratowania w chorobach bydła, owiec..."

Українська частина книжки має заголовок: «Книжиця для господарства, указующая, якъ ратовати въ хоробахъ всякую скотину, то есть конѣ, воли, вѣвцѣ, козы, свинѣ, якъ бѣлити полотно, якъ боронити пашнѣ от саранчи, якъ ратоватися отъ джумы, якъ губыти гуселницю отъ капусты, якъ ловиты рыбу, якъ губыти мыши и щурѣ, якъ ратовати людей, которыхъ собаки скаженіи покусали, якъ ратовати человѣка, который не въ давномъ времени зъ ума зыйдетъ». Указівка української частини про оріхи ось-яка: «Орѣхи лѣсковіи переховати, щобъ завше свѣжіи були. На солнцѣ ихъ пересушити день и другій и третій, а потомъ зъ пѣскомъ сухимъ перемѣшай, въ горщикъ чи гладущикъ зъ пѣскомъ всипъ; будутъ добріи и свѣжіи ажъ до новыхъ»! Відкинувши непослідовний етимольоґічний правопис, одержимо народню мову Волині в практичному показчику на десять років перед виходом перших трьох пісень «Енеїди» Котляревського в Петербурзі. Указівка на старосту Ленкевича як укладача, порадника з 1788 р. в епізоді про оріхи-кулі, пісок-порох і горнець-гармату побільшує його прізвищем низку волинської шляхти, що зазначила таку чи іншу свою участь в українському культурному русі.

М. В.

Музей визвольної боротьби України: Фрагмент салі.

С. ГОРДИНСЬКИЙ

ВИХОДЬ САМОТНИЙ..

Виходь самотний уночі
Й опершись тихо на воринні,
Дивись в іскристу далечінь,
Нехай в опівночні хвилини
Пє хвилі зоряних озер
Душа нестримна і шалена
І підніметься в етер,
Немов сосни струнка антена,
Що увігнавшись до сузір,
У простір зимний і таємний,
Передає музику зір
Землі коріннями уземнень.

В долоні снігу набери,
Сніжинок мертвих і холодних,
Що розгубилися вгорі
Уділ з надземної безодні
І тихо тануть у руці,
В твоїй розжареній долоні...
А ти дивися і кричи
Вгору в розіскрене бездоння:
Нехай летить безмовний крик,
Недовідомий і невловний,
Хай серце полумям горить
Від поривань твоїх бунтовних;
І крику того не глуши,
Кінчай надзоряні молитви
І затули уста душі
І йди в морозному повітрі,
І нахилившись до землі,
У сніг спокійний і глибокий
Клади вирізьблюваний слід
Твоїх міцних і певних кроків!

Жабє, 1932.

АНДРЕ МОРУА

ХВИЛИНИ МОВЧАНКИ ПОЛКОВНИКА БРЕМБЛЯ

Боксерський чемпіонат Шкотської Бригади відбувався в гарній фламандській стодолі, недалеко Поперінге.

Коли вже все закінчилося, генерал виліз на крісло і звучним голосом почав:

— Джентлмени, нам доводилось бачити першорядні бійки і думаю, що ми можемо затримати з цього видовища декілька лекцій для боротьби куди важнішої, що ми її скоро знову пічнемо. Будьмо зимні; дивімось широко розкритими очима; вдаряймо рідко, але сильно, і биймось аж до кінця.

Трьохкратне ура потрясло старою стодолою; мотори авт заграли біля воріт. Полковник Брембль, майор Паркер і перекладач Орель потяглись пішком до своїх квартир помежи хмільниками та буряковими полями.

— Ми страшенне комічний нарід, сказав майор Паркер. Щоб зацікавити француза боксом, треба йому казати, що там ідe про його національну честь; щоб зацікавити англійця війною, нічого легшого, як піддати йому гадку, що вона подібна до боксерського мечу. Скажіть нам, що німець є варваром, так ми чемно признаємо вам слушність, але скажіть, що він поганий спортовець і ви підіймете цілу Британську імперію.

— З вини гунів, сказав сумно полковник, війна перестала бути джентлменською грою.

Потім він спитав чемно Ореля, чи бокс його бавив.

— Я подивляв, сер, спортову дисципліну ваших людей; верховинці поводились підчас боротьби мов у церкві.

— Справжній спортовий дух, сказав майор, має в собі все щось із релігійного. Коли, кілька літ тому, новозеляндська футбольна дружина приїхала до Англії і зразу-ж, від першого мечу вона побила англійську національну дружину, країна була так тим заскочена, мов би ми програли цю війну. На вулиці і в поїздах ви бачили довгі обличчя. Потім зелянді побили шкотів, потім ірляндців: надійшов кінець світа.

Тимчасом лишились галлі. В день мечу сто тисяч людей прийшло на площу. Ви знаєте, що галлі глибоко релігійні та що їхній національний спів «Край моїх батьків» є водночас і молитвою. Коли вийшли обі дружини, ціла юрба, чоловіки і жінки, в захопленні й вірі відспівали перед битвою цей гимн і зелянді відійшли побиті. Ах! ми великий народ.

— Алеж так, сказав Орель зворушений; ви великий народ.

По хвилині мовчанки він додав:

— Але щойно ви мали теж рацію: ви комічний нарід, як на вас не дивитись би, і ваші думки про людей нас часто заскочують. «Бравн? кажете ви, можна подумати, що він і дурак, та це помилка: він грав у крікета для Есексу». Або ще: «В Етоні ми вважали його дурником, та в Оксфорді він нас здивував; уявіть собі що він «плюс чотири» в гольфі та що він пуркує пятьдесятьтри стопи!»

— Справді? сказав полковник.

— Не думаєте, ви, сер, що інтеліґенція...

— Ненавиджу інтелігентних людей... Ох! вибачте.

— Це незвичайно чемно, сказав Орель.

— Тішусь, що ви це приймаєте теж так, проворчав полковник під вусом.

Він говорив рідко і все короткими фразами, та Орель навчився смакувати його черствий та дебелий гумор, разом із чарівною усмішкою, що вицвітала часом на цьому твердому обличчі.

— Та чи ви самі, Орель, не думаєте, що у вас інтеліґенцію перецінюється вище її справжньої вартости? Воно певне пожиточніше в житті вміти боксуватись, ніж писати. Ви цікаві, як в Етоні шанують тих, що пишуть добрі завдання? Це так мов би ви вимагали в тренера перегонових коней, щоб він цікавився цирковими. Ми йдемо до коледжу не на науку, а щоб насичуватись пересудами нашої кляси, що без них ми булиб небезпечні й нещасні.

Ми мов ті молоді перси, що про них нам говорить Геродот, що то аж до своїх двадцяти літ навчились усього трьох речей: їздити верхом, стріляти з лука й не говорити неправди.

— Нехай, сказав Орель, та все-ж ви, майоре, надто необачні. Погорджуєте тими, що пишуть добрі завдання і водночас цитуєте Геродота. Надобавок я зловив вас одного дня у вашому сховку ін фляґранті з перекладом Ксенофонта. Мало французів, запевняю вас...

— Це зовсім щось іншого, сказав майор. Греки і римляни нас цікавлять, не як обекти студій, а як предки і спортовці. Ми безпосередні спадкоємці метод життя греків і римлян. Ксенофонт мене займає тому, що це досконалий тип британського джентлмена: великий оповідач історій із ловецтва й полювання, риболовлі й війни. Як я читав у Ціцерона: «Скандал у високій кольоніяльній адміністрації. Важкі закиди проти сера Марка Варрона, генерального губернатора Сицилії», ви добре розумієте що це звучить у моїх вухах, як стара фамілійна історія; а хто ж це, прошу, був цей ваш Алькібіяд, як не Вінстон Черчіль, лиш що без циліндра?»

Пейзаж навколо них милував очі. Горби Ка, Червона гора, Чорний шпиль обрамовували тонкими лініями непорушні хмари на небі в стилі голяндського маляра. Будинки селян, покриті вигладженою часом соломою зливались із сусідніми полями: їхні вилинялі цегли набрали кольору жовтавої глини. Тільки сиві віконниці, обрамовані зеленим, надавали живої нотки цьому королівству землі.

Полковник показав кінцем своєї палиці зівсім свіжу лійкувату вибоїну, та майор Паркер, упертий як звичайно, продовжав любу розмову.

— Найбільша прислуга, що нам її дали спорти, це те, що вони оберегли нас від інтелектуальної культури. На щастя немає часу робити всього: гольф і теніс виключають читання. Ми дурні...

— Що за кокетерія, майоре! сказав Орель.

— Ми дурні, повторив із притиском майор Паркер, що не любив, аби йому перебивати, — та це є велика сила. Коли ми в небезпеці, ми не оглядаємось, тому, що ми не вміємо довго надумуватись: це й є причиною, що ми залишаємось зимні й що ми майже з усього виходимо з честю.

— Все, потвердив полковник Брембль із шкотською маломовністю й Орель весело перескакуючи борозди по боках обох кольосів, зрозумів ще ясніше як коли, що ця війна скінчиться добре.

Переклав з французького Гіс.

МИХ. РУДНИЦЬКИЙ.

ПОХОРОННІ ЮВИЛЕЇ

Кілько разів хтось із редакторів або знайомих прочитав заголовок цієї статті, повторяв «залишіть, ще образите»... За цим ішло прізвище вчорашнього або найближчого ювилята. Ніхто не певний, чи завтра не прочитаємо якого нового поклику у пресі святкувати 20, 25 або 30-ліття якого діяча на літературній або громадській ниві. Редактори, що мусять жити у згоді з громадською думкою, не мають сміливости відкидати покликів підписаних «представниками громадянства». Легше в нас нині зібрати 30 підписів під відозву в честь усім байдужого незамітного чоловіка, ніж відмовитись від участи у святі, яке всі приватно вважають звичайною комедією.

Вгинаємось під тягарем ювилеїв, святочних академій і «роковинних» маніфестацій. За останніх 10 літ мали ми їх більш як найбільші европейські народи. Давно не мали ми вже таких бездушних, безплодних і безголових літ.

«З нагоди... -ліття літературної (громадської, наукової) праці... діяльности»... «Діяльність», «праця» затратили в нас не то весь зміст, але останні ознаки пошани для слова. Найшов хтось якусь дату (найзвичайніше сам кандидат на ювилята), від якої почав водити по папері і вона стає історичним моментом. Є вже в нас навіть професійні панегіристи, що наче каравanярі, тягнуться за покійником, щоб звеличати його останній шлях. Ювилеї це завсіди щось у роді обряду єлеопомазання; чим ближча гробу людина, тим більше його потребує.

Пригадайте якийнебудь із таких наших обрядів. Його аранжери й офіціяльні промовці затрачують почування всяких пропорцій. Довкола пахне дешевим кадилом і хочеш вирватись із цієї похоронної відправи якнайхутше на повітря, наче з підземелля Печерської Лаври. Сам ювилят бовваніє і починає вірити, що став великим памятником.

Чи чули ви про ювилеї великих творців — письменників, діячів. Чи мали ювилей Клемансо і Льойд Джордж, Шов, Гамсун, Піранделло, Унамуно, Ґеорґе, Йоганнес Єнсен і ще 500 таких, з яких у нас нема ніодного — справжніх европейських величин?

Відповідять вам:

«Бо то бачите не можна рівняти нас... Ми мусимо пробуджувати духа, розбуджувати зрозуміння для рідної культури...» За кожним разом, коли треба підтримати традицію загумінка, приходить оце всевирішне: «не можна рівняти...» І ця рідна культура у такі відпустові свята вилізає наверх, що аж іскри йдуть від перел несвідомого гумору.

Один ювилят бере участь у засіданні, де радять, коли і як його вшанувати. Другий сам друкує збірник у свою честь і сам добуває на нього фонди. За третім місяцями йде агітація всяких членів рідні і приятелів. Четвертий сам розсилає до преси комунікати про те, хто він і як виглядала ця аранжована ним парада. Пятий святкує ювилей двічі й тричі, бо за кожним разом щось «капне» на підтримання бюджету. Шостий — ювилят від науки, поезії та діяльности тому, що найкраще розумівсь на бжільництві. Сьомий і двадцять сьомий ставиться до такої своєї коронації як до торговельної комбінації; навіть на «славі» можна вже в нас нині заробити.

У кожному з нас дрімає потреба звеличувати, поклонятись, боготворити. Але це потреба знятись понад буденщину, понад власну пересічність, спалахнути чужим подивом. Хто чув із вас хоч на одному з наших ювилеїв одну нову ідею, один подих великої індивідуальности? З ювилеєм Франка похоронили ми єдиного провідника, що залишив на своєму шляху терня на кущах рож. Раз на пів століття родиться такий провідник і коли суспільність уважає, що ювилей це найбільша пошана, яку може йому віддати, нехай не робить із цієї пошани театральної популярної вистави, яку можна повторяти стільки разів, скільки є аматорських сцен і принагідної терпеливої публики.

Пора, щоб наші письменники зійшли з педесталу пророків і віщунів. Заки не звикнуть вони до думки, що пишуть тільки тому, що мають до цього більший хист, ніж до чогонебудь іншого, до тої пори не відвикнуть від вічевої пози і студентського патосу. Любиш позу і патос, маестро? гаразд — маєш ювилей, найріднішого синка пози і патосу.

Бідолашне те культурне життя, яке треба оживляти ювилеями. Чи запримітили ви з якою фаховою помпою вміємо ми хоронити земляків? Наші ювилеї мало ріжняться від тризни. Краще було б залишити їх таким загально корисним організаціям як райфайзенки або союзи для збуту худоби.

РУКОПИСИ ПУАНКАРЕ НА ЛІЦИТАЦІЇ

В Парижі продали на ліцитації рукописи заслуженого французького державного мужа, бувшого премієра і бувшого президента держави, Раймунда Пуанкаре. Продаж відбулася в хосен філянтропійного товариства «Дитина й родина». Пуанкаре відступив на ту добродійну ціль рукописи дванадцяти перших розділів своєї останньої книжки, що ще не появилася на книгарському ринку. Це спогади бувшого президента держави п. н. «В службі Франції». В них описані події 1918-го року, а кожний розділ це історія одного місяця того памятного року. В перших годинах ліцитації продано пять розділів спогадів Пуанкаре за 16.900 франків. Найвисшу ціну, бо 6.100 франків одержано за розділ книжки, в якому описані події з місяця грудня 1918-го року і переможне заняття Францією Альзації й Льотарингії. Цей рукопис закупив представник Товариства Прихильників Університету в Штрасбурзі.

НАГОРОДА ІМ. ҐЕОРҐЕ

У звязку зі смертю знаменитого німецького поета Стефана Георґе, про якого пишемо на іншому місці, пруський міністр освіти вислав до сестри помершого кондоленційну телеграму, в якій підкреслив, що в останньому своїому листі Георґе зголосив своє приступлення до націонал-соціялізму. Міністр пропаганди Гебельс установив нагороду ім. Ґеорґе в висоті 12 тисяч марок річно.

СМЕРТЬ АНДРЕЯ БЕЛОГО

Дня 8-го січня ц. р. вмер у Москві визначний московський письменник — Андрей Белий (Б. Н. Бугаєв)). В черговому числі «Назустріч» вмістимо статейку про його творчість.

ПОЛЬСЬКА ЛІТЕРАТУРНА НАГОРОДА

Цьогорічну польську державну літературну нагороду в сумі 7.000 зол. дістала повістярка Марія Домбоовська за свою позістеву трильогію «Ночі і дні».

МИХАЙЛО ОСТРОВЕРХА

ЗПІД ПАЛЬМ У СНІГОВІЮ

(Враження з подорожі).

Ви ще ніколи не розставалися з Римом? Не бажаю вам цього!

Важко відірватися від тієї потужно важкої етруської арки, чи етруського капітелю; від арки Тита, якої плоскорізьба вчить вас, що таке мистецька досконалість; від приземкуватих на Трастевері февдальних домів, які своїми малими вікнами глядять у вашу душу, пригадуючи завзяті часи; від ясности й непорочности гармонії портиків у Палаті Канчеллерій, де Браманте найсильніше до вас промовляє; від того барока, що в церкві Ісуса має свій найглибший вираз; від отих дверей рококо, що біля старинного Кампідолія, радіють безжурністю. Важко відірватись від сучасного життя Італії, де дихаєш повними легенями палом до нового, ще більшого, як досі.

Важко відірватися від того всього!

* * *

Піній гордо зеленіли. І з русявістю вічного міста, і зі синім-синім щемлячим небом творили веселу, далекосяйну гармонію.

Доквітали оліяндри й завидували пальмам тихої зелені віяльців.

Шумів у міртах буйний вітер моря і гармонійний ритм водограїв ізбивав у сумішку тонів, колірів, ліній.

З вулиці Ріпетта, понад майдан і понад ворота Дель Пополо, ви бачили, як галасливо знімалася блакить: на її схилі у городі Боргезе золотом горіли плятани й у теплому сонці сипали цим золотом, мов осіннім листям, по землі. Золото, спадаючи звеніло.

На Палятині помаранчі соняшними зубами зі спрагою впивались у синяву, яка гордо бундючилася над аркою Констянтина, над вулицею Тріюмфів.

От тоді й покидав я Рим!

Поїзд, схопивши мене в залізні кігті, як навіжений гнав у справжні для моєї долі безвісті; немов радів, що врешті вирвав мене з цього найкращого сучасного міста в Европі.

Пізнім смерком я висів у Фльоренції: Атени італійського Відродження. Та про цей другий Рим ренесансу треба іншим разом сказати.

У Фльоренції помітний розгін розбудови, який опанував за фашизму всю Італію. Їду до Міляно.

Ох, Міляно, де прожив я стільки років, якеж ти супроти Риму нудне, та важке у твоїй промисловості й купецтві.

На поспіх, щоб память і спогади відсвіжити йду до базиліки святого Амвросія: у цьому атріо, глядючи на останки фресків візантійської доби XII віку, на капітелі з фантастичними звірями теж візантійської школи з XI віку, — я тут уперше відчував аж болячу розкіш у душі до того великого мистецтва минулих віків. У середині базиліки я відчув, тепер знову, в смерках вечора суворий зір Царя-Христа з Мозаїки XI віку: лиш золото сяло.

Потім увійшов, нашвидку, в рефектар біля Санта Марія деллє Граціе: Леонардова Остання Вечеря з Ісусом, що каже: «Всетаки, один із вас зрадить мене!».

* * *

Відвідуєте й приятелів і знайомих. Після трьох років помічаєте зміну: деякі невдоволені фашизмом переконалися у ньому.

У Міляно помічаєте багато змін. Зруйновано цілі дільниці старих домів і на їх місці стоять нові хмародери, майдани, вулиці, городи. Проте сам розмах, ширина розбудови більша в Римі, ніж у Міляно. Там, у Римі, під безнастанно сторожким і несупокійним оком Мусолінія пливе прудкіше життя, ніж тут, у Міляно.

* * *

Зустрів я у Міляно одного старого приятеля співака. Він уже був готов у дорогу до Відня, де мали йому зоперувати ліве око. Недуга погана, але проста: відривається сітківка. І він, держучи в гору піддерту голову, супокійно каже:

— Цікаве, якою машиною будуть пришивати цю сітківку: Зінґер, чи Рауаль?

* * *

В Римі, у Фльоренції я лишив сонце, тепло. Мої приятелі з дива сходили: та що це ти! Зимовий плащ на себе, а літній ховаєш? Підсміхаючись, відповідаю: Це тобі не в Сицилію!

У Міляно вже зима: тумани, інколи дощ. Покидаю його без жалю: лиш по приятелях тужно.

В поїзді на Венецію. На дворі густі-густі тумани. Чути вибухи сиґналових петард.

У сусідному возі повно італійських робітників. У нас робітники мовчки кунялиби, мов на поминках. Тут — палкі розмови, крик, сміх, спів, ну й італійські... прокльони.

За пів години їзди швидким поїздом — тумани щезли. Розіслалася льомбардська рівнина, по якій таємно переливається місячне сяйво. Коли поїзд швидше, прудкіше втинається в обійми рівнини, вона мов розбігається іграшковато.

З зорями конає ніч. Веселіше стукотять рейки.

Ранок.

Венеція.

Ця красуня-русалка півдня злучена тепер велитнім мостом із берегом. Тепер уже можете дістатися до Венеції не лише залізницею, чи пароплавом: можна й автотрамваєм, автом, наколесником, а то й пішки. Цей широкий міст-шлях із залізобетону.

Біля десятої зранку, коли сонце потужненько впивається в пізноосінню синяву моря, яке відблисками пеститься по банях, по мозаїках, по містично зарисованих мавританських арках базиліки Марка, ви на Марковій площі, мов у сальоні. Голуби лопотять крильми і тремтить прозоре повітря, аж палата Дожів ясніше сяє.

На пароплав і на Мурано. Дещо віддалений від Венеції остров. Там ще хочеться глянути в ті живі, радісні кольоритом мозаїки в церкві св. Антонія. Отсе — так візантика!

Вертаєтесь. І знову, як у Міляно, лиш нашвидко, щоби глянути на такі вже знайомі вам речі. В церкві Захарії — Беллінія — Івана — Мадонна чує біль Мадонни Страдниці Тіціяна. гороїжаться Мадонни Тінторетта. В церкві св. Івана й Павла гордо, в пяній рознузданій розкоші знімаються монументи-гробниці дожів. У церкву деї Фрарі — тут мусите зайти: глянути у вічі Мадонні Івана Беллінія. Ця візантійсько - умбрійська Божа Красуня родилась тут у Венеції: в очах чується незбагнута глибінь морських просторів.

Заходжу й у палату Дожів: Тіціян, Тінторетто, Павло Веронезе, сила, темні далі, де до опяніння бе золотом перший; далекосяжні тремтючі повітрям простори й вибагливо чепурні, зарозуміло-горді постаті жінок, Мадон, святих — це другий; і палати на просторах світляних — сонце, сонце, що до безтями насичене кольором моря, це третій. Веронезе так любив сонце, що його Магдалина не косами, а сонцем обтирає з утомлених ніг Христа пахучі олійки.

За день ви, знаючи вже це місто, встигли еливе все відвідати, привітати щасливим усміхом очей.

І — на Відень.

Ще три години до кордону — Тарвізіо, а вже біліють — спершу гори, а там уже й під ваші очі зійшов сніг. Він не наш: сухий, кремезний. Де там — білий, але вогкий: та щораз дальше, на північ, біліють високі, стрімкі гори. Смереки, як черниці в білих завоях, стоять у молитовній задумі. До Семерінгу, Семеринґ — ті далекі долини — повні непорочного, білого холоду.

Відень.

Він сумний — від Дольфуса до останнього робітника: таки сумний.

— Нам одного треба: ладу і піднести добробут народу. Хто це переведе, яка партія, — нам байдуже! — говорить вам молодий, інтеліґентний віденець.

В цих словах зміст душі й настроїв Відня сьогодні.

АКАД. СТЕФАН СМАЛЬ-СТОЦЬКИЙ

В одному з чисел передвоєнного гумористичного львівського журналу був поміщений дуже дотепний діяльог поміж тодішніми провідниками буковинських українців:

— Буковинська Русь — це я!

— Nein, mein Freund, Буковинська Русь, das bin ich!

Провідники погодилися, що мовляв, «Буковинська Русь», тоді (здається, це було 1912. р.) були — вони обидва. і воно тоді відповідало дійсности Але ж, що той другий (пок. Василько) став «Буковинською Руссю», то була заслуга саме — першого, проф. Степана Смаль Стоцького, що 8-го грудня ц. р. закінчив 75. рік свойого життя — на еміґрації, в Празі, далеко від тої «Буковинської Руси», що він її своєю ве личезною енергією, невсипущою працею, при допомозі людей, відданих його ідеї — приєднав до загального українського організму.

Проф. Стоцький родом із Галичини з села Немолова (ще не так давно вийшли його чудові спогади про його дитячі роки в цьому селі), на Радехівщині (народився 8-го січня 1895. р.), навіть середню освіту закінчував у Львові (був вихованцем ставропигійської бурси), — але ж від 1879. р. він уже звязаний із Буковиною (був студентом черновецького університету). Після двох років студій у Відні, він від 1885. р., як професор української мови й літератури на черновецькім університеті — уже постійно живе на Буковині — та тільки зміна політичних умов після 1918. р. казала йому попрацатися з краєм, де пройшли його найкращі роки громадської, культурної просвітньої (читальні, м. ін., проф. вів і просвітню працю в таборі полонених у Фрайштадті 1917-18 рр.), політичної (посол до Сойму й парляменту, віцемаршалок Сойму 1904-1910, посол ЗУНР у Празі 1919—20), економічної (райфайзенки, «Селянська Каса») й наукової та іншої народньої праці.

Колись, на одних зборах більш інтимного характеру один із промовців дав цікаву характеристику акад. Смаль-Стоцького: «вічно молодий». І це відповідало правді... В усій його діяльности чи в усіх його виступах, чи це було відкриття читальні, каси, чи політична промова, чи науковий виклад чи звичайна наука для селян — чулася та «вічна молодість». Усі слова виголошував він із запалом, очі горіли вогнем. Відчувалося, що слова виходять із нутрішнього глибокого переконання, запал той мимоволі передавався слухачам...

Специфічні умови політичного життя на Буковині, де треба було українське життя творити нараз, поклали й на цю працю своє тавро. Вона там ішла, здебільша, згори, хоч сам проф. Смаль Стоцький рівночасно проводив її і здолини. Тільки ж час був за короткий, щоб коріння її ввійшло в глиб, тим то новим панам Буковини легко було розправитися з українцями. Тільки тоді, як груба рука нового пана все загарбала, поволі, але певно виростає те зерно, що його сіяв на буковинському ґрунті проф. Стоцький тридять років

Придбання проф. Смаль Стоцького на полі науки теж великі. Він перепер для шкіл Галичини й Буковини (1893) сучасний правопис, його шкільна ґраматика й досі одинокий підручник нашої мови в середніх школах. Велику вагу має його наукова ґраматика української мови (1913), видана по-німецьки. Вона дала привід до широких дискусій щодо становища української мови в сімї інших славянських мов і спричинилася до ревізії поглядів на повстання нашої мови, поглядів, що неначе-б то вона вийшла з т. зв. праруської мови. Цьому питанню присвятив акад. Смаль Стоцький (титул академіка дістав проф. 1918. р.) ряд інших праць. Крім того, він відомий шевченкознавець (безліч інтерпретацій Шевченкових поем), написав історію українців на Буковині (Буковинська Русь, 1897) і багато літературних сильветок. Про політичні, популярно-наукові, економічні й т. і. розвідки та статті вже й не згадуємо. Їх — безліч, і порозкидувані вони по всіх довоенних буковинських часописах та виданнях.

З нагоди 75-ліття бажаємо зі щирого серця нашому великому Громадянинові і вченому пережити теперішні важкі часи в повному здоровлі та діждати кращих, ясніших днів...

В. С.

ВАСИЛЬ ВЕРНИВОЛЯ.

НОВИЙ ТВІР МАКСИМА РИЛЬСЬКОГО

Максим Рильський **МАРИНА**, віршована повість із кріпацьких часів на Правобережній Україні, Харків—Київ 1933, «Література і мистецтво», ст. 154.

По довгій мовчанці — поема. Над нею Рильський працював декілька років (1927—1932). Певне, доводилося декілька разів переробляти, щоб вона вийшла *така*, як її видало видавництво «Література й Мистецтво». І це тільки перша частина. Передмова автора обіцяє дати нам іще дзі, і ми матимемо трильогію, обєднану «одним центральним мотивом — мотивом боротьби за визволення жінки на тлі загальної боротьби за визволення трудящих мас». Друга частина малюзатиме жінку дореволюційного часу, третя — жінку-большевичку. Ми собі можемо наперед уявити, які це будуть постаті. Такі, як їх кажуть малювати, а не такі, як може їх випестити творча душа поета. Бо і з того погляду змальована Марина — кріпацьких часів.

На тому можна б і спинитися в цій замітці. Але послухаймо таки, що в поемі говорить *поет* Рильський. Невеличкі врывки. Таких уривків чистої як сльоза поезії в «Марині» більше. Ось хоч би чудові чисто епічні порівняння незрівняного перекладача европейської епіки:

«Як тих гусей шумливі табуни
На провесні чи рано восени
Здіймаються над ставу тихе лоно
І каламутять голубінь затону,
І плещуть крилами, і гомонять, —
Так у подвірї повози шумлять,
Гостей додому везучи весело...
(ст. 62).

Гарно!

Або — автобіографічне, з великою любовю до рідного українського пейсажу:

Високі сосни, вам кладу поклін!
Хоч, України польової син,
Я більше звик до дуба, до грабини,
До тих гаїв, де теплої години
Лише осика шепчеться ясна;
Хоч край мого дитячого вікна
Береза довгі розпускала віти, —
Але навчився я і вас любити,
Пишнозелені, пишноголосні.
(ст. 74).

А ось поклін народній пісні (їх, тих пісень порозкидував Рильський багато як мотта до поодиноких глав поеми — їх усіх одинацять!):

О пісне! Де тих слів мені добрать,
Які б тебе були, святої, гідні?
Ти — плескіт рік, ти — переливи мідні,
Ти — шемрання смутного комиша...
Від Гоголя, Шевченка й Куліша
До малороса, що горілку й сало
Вважає за прикмети ідеалу,
Хто тільки не складав тобі похвал?
Проте і досі твій жагучий пал
Серця міцною тугою сповняє,
І рве, й зове, і далеч відкриває.
Прийми ж і мій, укохана, поклін!
Хоч і лукавий, і ледачий син,
Не раз проте, зблудивши манівцями,
Холодними, безодніми ночами
В тобі рятунку й пільги я шукав
І чоло наболіле притуляв
До теплої, до рідної долоні.
Спасибі ж, нене. На твоєму лоні
Я хтів би і навіки опочить!
(ст. 90).

Чуєте музику?

Вона скрізь. Вірш пливе гладко, вільно, свобідно. Слово найшлося в певних, випробуваних досвідних руках. Вони повертають ним легко і — граціозно. Треба змінити ритм, щоб дію приспішити — Рильський не завагається, він його змінить. Послухайте. Двоє молодих кріпаків утікає перед панами на панських конях:

І коні мчать, і коні ринуть,
І тіні місячні біжать,
І кожна з них дивочно мінить
Гаї, що мурами стоять.
Марко з Мариною гадками,
Гадками юними цвітуть,
І сосни довгими рядами
Благословляють їхню путь.

А вже зза гаю, зза діброви
Дзвінкий видзвонює копит: —
— погоня!

Гуторе, стугонить погоня,
Далеко відляски ідуть,
І чути, як шалені коні
Бурхливо дишуть і хропуть.

Чимось байронівським відгонить від цієї картини.

Скрізь тут чується той *правдивий* Рильський, той давній Рильський — один із найбільших сучасних українських поетів.

Але ж у цілому укладі ми бачимо — *нового* Рильського. Таким ми його ще не знали. Передусім — фабула. Вона — невибаглива. Дівчина-кріпачка переходить із рук до рук різних панів: старого Людвіга Пшемисловського (на нього спадає за його заласся кара: апоплєксія), до його сина Генріка (його вбивають), пізніш до молодого пана Маріяна, хлопомана його Марина любить), що знову програє її в карти панові Замітальському і в цього останнього вона грає в кріпацькому театрі. Коли «осіння ніч, густа як чорна кров залляла землю», Марина підпалює дім, де спочивав Маріян зі своєю молодою дружиною.

На панів спадає кара. Кара за все, що коли пани заподіяли кріпакам. Кара за всіх. Помста за всі знущання.

Кайданники тавровані встають
І хмари сунуть, і громи ґудуть,
І пісня котиться Кармелюкова,
І над усім, як зірка пурпурова,
Стоїть вона, зацїпивши уста,
Струнка, вродлива, та уже не та, —
Не злякана, заплакана дитина, —
Грім! Гнів! Покара! — месниця Марина!

У всьому тому чується щось і від гнівного патосу Шевченка, і від дзвінких спочутливих нут Марковички. Але ж нута Рильського співу якась нечиста. Здається, за високо підтягнута струна його скрипки, і вийшов фальшивий акорд. Чується, що все це якесь — не Рильського, не перемішане в горнилі його почувань — а завчене. Головно там, де до поодиноких подій та сцен подочіплювані рефлєксії поета. Подочіплювані — бо тільки така форма дасть змогу серед сучасних обставин вилитися якійнебудь Рильського пісні! Але ж ті дочіпки — вбивають і Рильського, й його поему. Вони роблять враження звичайної проклямації — несмачної, бо — вивченої...

І в Шевченка, і в Вовчка немає ясних типів панських. Але ж грім першого, сльози й резиґнація — другої такі безпосередні, такі щирі, що захоплюють тебе цілого. Від деклямацій Рильського, де всі пани обовязково — звірі, знизує читач плечима, вони нікого ні не гріють, ні не морозять. Вони просто — бліді, безбарвні, немистецькі.

Попереджує поему чудовий заспів терцинами, дарма що і в ньому проскакує агітка.

Шлях, на який пішов Рильський у «Марині», для нього небезпечний, для української поезії шкідливий. Рильський перемішує перли зі сміттям, натхнїння його йде впарі з агіткою, з публіцистикою, що на кожному кроці замазує враження від справжньої поезії. Коли «Марина» — поетове переконання, то Рильського жде незавидна доля Тичини, і для України пропаде ще один могутній талант, що дав українському письменству неоціненні скарби чистої лірики, глибокої, ясної, що збагатив українську літературу багатими на красу перекладами, що поетичне українське слово довів до вершків мистецтва. Коли ж це «переходова стадія», коли це данина часові, то й Марину треба вважати за переходове явище, яке тільки тоді стане вічним придбанням українського народу, коли струсить із себе все, в що прибрала її незавидна сучасність і її нестерпний для всякої творчости — лад.

Історія України це настільна книга кожного освіченого українця!

Життя народу, який не тямить свого минулого, це наче корабель без керми, мов шлях без дороговказу!

ДОСЯГНЕННЯМ ВИДАВНИЧОГО РУХУ В 1934. р.

БУДЕ

„ВЕЛИКА ІСТОРІЯ УКРАЇНИ“

ВИДАННЯ

ІВАНА ТИКТОРА

що обійме около 40 аркушів друку великої вісімки з около 300 оригінальними картинами, портретами та мапами.

„ВЕЛИКА ІСТОРІЯ УКРАЇНИ“

зредагована на основі найновіших джерел і дослідів, провірених повагами української, історичної науки; **написана** легко, цікаво й приступно; **натхнена** синівською любовю Батьківщини, **друкована** добірним, чітким письмом, на гарному папері, **оправлена** в тривку, полотняну, по мистецьки оформлену обгортку.

Виходитиме місячними, трьох-аркушевими зшитками й коштуватиме тільки:

1·20 зол місячно
3·50 зол. квартально
6·50 зол. піврічно
12·00 зол. річно

Передплатники, що пришлють цілорічну передплату (12 зол.) згори, дістануть полотняну, мистецьку обгортку даром.

КОРИСТАЙТЕ З НАГОДИ Й ШЛІТЬ ПЕРЕДПЛАТУ, БО

„Велика Історія України“

У КНИГАРСЬКІЙ ПРОДАЖІ КОШТУВАТИМЕ 25 ЗОЛОТИХ!

Гроші й замовлення слати на адресу:

ЛЬВІВ, „НОВИЙ ЧАС“, ВУЛ. БОЇМІВ Ч. 4.

Увага: Передплатники „Нового Часу“ діставатимуть „Велику Історію України“ безплатно!

ПОЕТ У ЧЕРНЕЧІМ ПАНЦИРІ

СМЕРТЬ СТЕФАНА ҐЕОРҐЕ

Помер в 64-ім році життя найбільший сучасний німецький лірик. До останньої хвилини залишився вірним заповітові мистецтва, якому служив — мистецтва доступного тільки для вибраних, гордого як самотність анахорета. Не дав себе Стефан Ґеорґе спопуляризувати у дешевих виданнях ні канонізувати вибором до державної академії; навіть прилюдні бунтарські виступи видавалися йому негідними ролі справжнього поета. Гавптман і брати Манни розділили цю ролю лявреатів і бунтарів багато краще

Його перші „Blätter für die Kunst“ це приватне видання для обмеженого гуртка прозелітів, що вважають поезію таємним, релігійним обрядом. Ґеорґе відкидає розділові знаки (інтерпункцію) і всі слова пише малими буквами, якби зумисне хотів уже зовнішнім вражінням знеохотити до своєї праці всіх, що не люблять боротись із неясним текстом.

1890-ий рік — доба натуралізму; література підбадьорена наукою пробує здерти з тіла й душі всі покривала; поезія наближується до прози приймаючи принцип, що нема буденних слів і предметів, усі вони мають свою красу. Ґеорґе хоче привернути поезії права богослужбових канонів: поезія, наче молитва мусить добувати силу свого впливу з таємних, рідких слів, виборюваних довгим, зосередженим зусиллям; уся її міць у спромозі прокидати настрої наближені до релігійної контемпляції, що поза словами найде символи і поза символами глибший зміст. Це була боротьба за нову форму в поезії. Ґеорґе вірив і хотів доказати прикладом свого життя, що свідомо добиране і різьблене слово відкриває притаєні глибини думки та переживання.

У жилах Ґеорґе плила романська кров, його уява шукала взаємин між різними типами культур, щоб злити їх у нову синтезу. Католик кохав поганську Грецію; звеличник Діонізія та Апольона не був байдужий на духову велич християнських пустельників; хотів Gott zu verleiben und den Leib zu vergotten“. Спадщина Ґетого та Ніцшого проявлялася у нього предивною сполукою; чар середньовічча та романтики втілити хотів у класичній формі, а коли шукав за зразками находив їх у першій мірі серед французьких декадентів і символістів Бодлєра, Верлєна, Малярме, Рембо.

Переклади Ґеорґе з чужих мов (знав їх більш як пів тузина!) — літературне надбання щодо якого навіть його вороги не робили ніколи застережень. «Нечестиві квіти» Бодлєра ввійшли завдяки ньому у німецьку літературу так само як Шекспірові сонети, поезія Уайльда, Россеттія, Свінберна, Якобсена Верхарна, Д'Анунція... Його переклад «Божеської комедії» Данта заслуговує на рідкий епітет співгеніяльности.

Що спільного мали між собою всі ті різні індивідуальности, які вибрав він на своїх мистців? Тільки ту єдину нитку, що єднає мистців слова тільки словом зі світом звязаних, а проте невпинно живих, коли хто вміє з предивного їх мережива відтворити їхні конфлікти з самими собою та внутрішнім світом.

Можна завести довгу, цікаву дискусію: чи поезія Ґеорґе це зразок непохитної служби «мистецтва для мистецтва» чи слідні на ній впливи його довголітніх роздумувань про те, як повинна виглядати «нова людина». Усе те, що зі світогляду Ґеорґе стійне є нерозривною частиною його поезії; його світогляд це його поезія. Коли брати як приклад його життя — свідоме, однопрямне життя безкомпромісового самотника, що працює тільки як поет — то так розуміли «мистецтво для мистецтва» всі великі поети, що залишали світ суспільної діяльности суспільним діячам.

Шукати в поодиноких метафорах Ґеорґе натяків на його симпатії для означеного суспільного ідеалу або добачувати в ньому національного пророка, наївно і смішно; це розуміння поезії добре для тих, що находять її в політичних промовах, де після кожних десяти фраз витертих як офіціяльні комунікати, можна наголошувати популярні гасла вистукуючи їх ногами.

Ґеорґе як кожний великий поет творив наново весь свій світ із музики ніжної як мрія і слів твердих як непробивний панцир.

м. р.

С. ГОРДИНСЬКИЙ

Лист до Олекси Грищенка

Далекий Приятелю!

Пишу Вам листа, надіючись, що його мені може видрукують та одно із чисел «Назустрічі» Вас десь таки стріне. Бо писати Вам звичайного листа годі. Просто тому, що не знати, куди його адресувати. Весною Ви були в Голяндії і звідтіля ми, львовяни, дістали від Вас листівку із Франсом Гальсом, де однаково замашисто покладена печатка рекомендувала нам iist suiker — «їжте цукор». Літом Ви були мабуть у Парижі. Журнали, що їх я Вам послав восени до Кань, де Ви у стіп Морських Альп маєте свою ґенеральну квартиру, зловили Вас у Мадриті, про що мене Ви й повідомляєте тепер. А що на листівці печатка з Толєдо, сподіюся, що Вас там у Толєді немає. Все ж, зваживши теперішні чудові еспанські відносини, надіюсь, що Ви Еспанії не покинули, хоч, по всій імовірності, не кидаєте бомб під старі катедри ані не підстрілюєте поліцаїв і національних ґвардійців, причаївшись у вікні за власним станком, де Ви певне саме закінчили малювали червоні (як еспанські революційні прапори) гомари й зеленкаві устриці, що як відомо нам малярам, і дають чудові кольористичні симфонії, яких не відчувають навіть справжні смакуни, сприймаючи ті речі не очима, а власним піднебінням.

Думаю, що можете собі уявити тепер вираз обличчя головного редактора, що мені поручив поінформувати читачів його журналу про Ваше мистецтво, за яким ми всі так дуже слідкуємо й радіємо кожним Вашим успіхом. Виж нині в нас один із тих амбасадорів, що раз у мансарді 15-ої паризької дільниці, раз як мандрівний голяндець, репрезентують наше імя в так зв. культурному світі. Я взявсяб до Вашої творчости занадто теоретично, незалежно від того, що захоплююсь Вашим малярством зовсім безпосередньо. Але в нас, галичан, мистецькі теорії не в моді й писати про них — значить писати для декількох одиниць, що, так сказатиб професійно, такими немодними справами цікавляться. Зате, якби Ви змогли собі уявити, як чудово ми виспеціялізувались у мистецькій контрабанді!

Бачите, для мене особисто Еспанія є країною мрій. Про Толєдо знаю стільки, що в ньому є великий міст і замок нагорі. Про Мадрид і того сказати годі. Все, що знаю про Еспанію, це радше відчуття її духа через літературу й мистецтво. Я не дивуюсь, що листівка, що Ви мені її надіслали, є з Ґреком. Поправді (не згадуючи Веляскеца), Ґреко і ще Ґоя — це й є для маляра ціла Еспанія. І спеціяльно для маляра. Чиж Ґреко не є зовсім модерним мистцем, що випередив надовго свій час, сприймаючи дійсність передусім інтуіцією й завжди підкреслюючи лише духовість? Чиж не можна до нього прикласти слів Берна, що «старе мистецтво матеріялізувало духове, а нове одухотворює матерію»? І чиж у літературі й мистецтві цієї країни не виступає вона справжня: палка, залита лявіною гарячих барв та контрастів, де на тлі чудової природи люди у вільний від конечної для прожитку праці час роблять революції, там, де виростає спеціяльна людина, якої ми ні в зуб не розуміємо? Де все занадто розмашисте, почавши від ґіперідеаліста Дон Кіхота, аж до такого самого матеріяліста як Санчо;де релігійний фанатизм середнєвіччя висловлювався інквізиціями, щоб нині так само фанатично нищити бомбами всі ознаки католицизму; де вкінці є спеціяльне мистецтво, що знайшло свій вислів у Ґреко і в архітектурі, де конвульсійні форми барока якнеможна краще ілюструють цю незвичайну вибуялу духовість Еспанії. І Вам зовсім не дивно стає, коли на цьому тлі пригадаєте собі постать хочби Пікаса, що мав відвагу деструювати французьке мистецтво до меж, до яких не відважився б ніякий француз, який гордиться тим, що він носій і єдиний справжній спадкоємець «ґалійського духа» романської культури, тієї, що виросла з грецької, з культури народу, про який Гете писав, що він найкраще із усіх проснив сон про красу.

Зваживши це тло, сподіюсь, що в Еспанії почуваєтесь гарно. Даруйте, що може це занадто безцеремонно з мого боку, але зваживши, що Ви у Франції воліє-те дикі околиці півдня від клясичних пейзажів над Сеною й Льоарою, я певний, що власне неспокійна й дика природа Вам потрібна для творчости так, як пстругові бистра течія для існування. Оцеж і думаю, що Еспанія, ще має стільки з мавретанського сходу, Вам близька.

Мені пригадується, що кілька літ тому один із видатних французьких критиків, із тих гостроязичних, справжній ґалієць Paul Fierens назвав з приводу виставки в ґалєрії Дрюе Ваше малярство мазаниною. Цим, розуміється, нікого не здивував, а тим більш Вас, що засвоївши собі всі тонкості посезанівського французького малярства, лишились із своєю східною, такою екзотичною для француза вибуховістю, чужим для того комплєксу, що воліє в мистецтві досконалість від сили (щоб бути справедливим: досконалість є теж силою) й де щойно фляманді, Ван Ґоґ і Верхарн, показали французам це друге. Отож і не дивуюсь, що ви тікаєте із прегарної Франції, якої підсоння має стільки спільного із нашою рідною країною, так, як колись шукали нових країн Ваші предки: чумаки й, ще давніш, у темряві історії, козаки, із тих, що штурмували Сарагоссу. І розумію, що Ви інакшим бути не можете, бо це у Вашій вдачі, а Ви, як справжній мистець, живете одним ритмом з природою та всією її змінністю. Ви ту природу кохаєте, за те, що вона така ріжноманітна — й водночас ненавидите за те, що вона від нас сильніша. Але між цими двома станами душі родиться мистецтво і Ви, що кохаєте все: траву, хмари, гори, дерева, море, що бє в скелі, і самі скелі, — даєте кожен свій малюнок як радісний крик перемоги над цією природою.

Не знаю, де Вас застане цей лист. Може в Еспанії буде до цього часу вже знову король, або комуністична республіка. Там усе можливе. Можливе теж, що обізветесь зовсім не з Еспанії, а як минулих років, — з Португалії або Корсики та передасьте нам на одній із львівських виставок хоч трохи барв та аромату цих країн. А як ні — то хай бомба розірве ту Еспанію!

Привіт від себе й численних відомих та ще більш невідомих друзів.

С. Г.

Львів, у грудні 1933.

„МАЛЬОВАНІ ВОРОТА"
НАШОГО МУТЕРА

Одному автомобілістові лучилася така пригода:

Він заїхав у якесь гірське село і його зараз обступили цікаві дядьки та почали розпитувати, як це «воно» їде. Він довго і терпеливо обясняв їм усе.

— Ну, що ж, — розуміете тепер?

— Розуміємо.

— Ну, то бувайте здорові! — і хотів їхати далі, але дядьки виштовхнули наперед одного і цей, мнучи шапку в руках, питається:

— Але скажіть нам, пане, правду!

— Яку правду?

— Та скажіть, де ви його сховали!

— Та кого? Не розумію?!

— Та того коня, що вашого гавтомобіля тягне!..

Позвольте навести цю анекдотку з нагоди появи рецензії на виставку АНУМ-у, що її помістив у Н. Часі (з 14. І. 1934) наш широковідомий і популярний теоретик, критик та історик мистецтва М. Голубець. Ні трохи не ображений, ані без амбіцій бути непомильним чи геніяльним (про що різні бувші поети нас підозрівають), я хотів би підкреслити відрадісний факт безумовно предковічного походження нашої країни, де ще досі незауважені ходять різні дізанто і ґіганто чи як там їх (питайте д-ра Раковського, тел. 95-75) — заври, яких надеремне шукає тепер цілий світ над Loch Ness. Бідні репортери чекають днями на морозі біля озера, а в нас у теплій та затишній кавярні сидить такий історичний оказ і пє чорну та веде гутірку про нове мистецтво із самими таки мистцями.

Колись, у сивій давнині, трапилась ще молодому тоді німецькому історикові мистецтва Мутерові прикра пригода: він признався, що на виставах імпресіоністів стояв мов теля перед мальованими воротами. Коли б він іще жив, йому б певне висказали співчуття бож це нечайно перед новим мистецтвом він знайшовся безрадний: не було про що писати. Не міг писати ані про боротьбу пап чи королів, ані про звичаї на фльорентійському дворі чи про венецькі костюми. Лиш що це йому трапилось літ тому із 50, молодому ще, а нашому критикові, теоретикові, і т. д. («я не хочу вас ображати», — як це писав М. Хвильовий), трапилась ця неприємна подія недавно і наш славний критик негайно реінкарнувався у це мутерівське (молоде!) теля та признаючись до цього додав, що «модерне малярство промовляє до нього цілковито незрозумілою мовою».

— Пощо ви це пишете, — спитає читач?

— Так, — відповідаю, — хочу ствердити факти.

Хочу ствердити, що законів розвитку нинішнього мистецтва не шукається в старих книгах та актах м. Львова, а в самому таки житті. Розуміємо розчарування шановного критика, теоретика, і т. д., який нагло став перед доконаним фактом, що наше мистецтво пішло зовсім іншим шляхом від того, що він його виворожив; що воно замість входити в русло минулого, захопившись духом нашого прекрасного й буряного сучасного почало прецизуватись у формах таки зовсім і зовсім інших, що, можливе, не такі досконалі (й зрозумілі), як минулі, але що ніяк не є «недокуреними папіросками» минулого. Наш славний і шановний критик, теоретик і т. д. побачив із жахом, що наше мистецтво пішло не шляхом відтворювання природної дійсности, такої, як вона є, ані світа, такого, як він нам видається, як результат нашого поняття, (як це глибоко колись означив д-р Копач), а почало представляти саму творчу силу, оту, що зявляється в речах, як усемогуча, стихійна сила, як ірраціональна різноманітність. І наш бідний теоретик, що мріяв про нове українське мистецтво в роді англійського прерафаелізму (до речі нікчемного стилю, що брехливим сентименталізмом та фальшивим «вельтшмерцом» прикривав наростаючі тоді сили англійського капіталізму й імперіялізму та був на тлі своєї доби зовсім невмісним) — дивиться «незрозуміло» на те, як наше нове мистецтво, взявши із минулого лиш характерні первні нашого стилю (монументалізм, декоративізм, барвистість і т. д.) вкладає їх у нові форми, яким (по думці ш. критика) немає ніякої паралелі в нашому минулому.

Звичайно, не можна вимагати, щоб кожна людина признавала та захоплювалась новими течіями в мистецтві, але критикові будьщобудь личить на тих течіях розумітись, коли вже береться їх оцінювати. Отож не можу не сигналізувати: в 1934 календарнім році ходить між нами передісторичний оказ мольо-завра (здається, в енцикльопедії немає?), що думає й синтетизує категоріями молодого мутерівського теляти, до чого сам признається!

С. Гординський.

P. S. М. Г. справді дуже гарна, симпатична й дружня людина, обіцяв не ображатись, щоб там про нього не писати. Користаємо із цього, хоч це нічого не змінить: ми далі будемо творити мистецтво таке, яким хочемо, щоб воно було, а наш критик, теоретик і т. д., далі його буде нерозуміти. Та ми люди терпеливі, — на нашого Аполінера (того, що за оборону Архипенкових різьб на виставці 1914 р. вилетів із редакції «Ентрансіжану»), або хоч Л. Хвістека, що покладуть нову, сучасну синтезу українського мистецтва, — ще почекаємо. **С. Г.**

СТЕФАН ҐЕОРҐЕ

ХОДИ У ПАРК...

Ходи у парк, що вмер для всіх, дивись:
Всміхнена даль своїми берегами,
Хмаринок синь немріяна колись
Оссяли твань і барвні стежок плями.

Тут жовтожару, там позич з узлісь
Сірінь берези — вітер млявий скрізь, —
Чар пізніх рож іще не зовсім зжовк,
Зірви, цілуй їх та плети вінок,

Останні айстри ніжно спомяни
І вусики багрові винограду
І всю життя зеленого принаду
Прийми з погідним видом осени.

БЛИСК І МІЧЬ...

Блиск і міць! так світає наш світ.
Як герої гір-прірв, ми у стрітьі!
Молод дух, ясний зір — сам свій пан
Серед піль, серед хвиль, наче лан.

Там, де шлях — щось як блим,
якийсь знак,
Це наш зрив, це наш біль бється так.
Той, хто він — знає плач, розкіш [illegible],
Ти мій щит, ти мій гін, ти мій д

Гордість мрій тільки вверх вічно йшли
І сам Бог, що їх грів, став їх раб..
Ось упав на нас крик голотіч:
Смерть і ми, страх малі, — віч-у-віч

Все це мчить, рве, горить, бє як грім
Аж зіллється на небі нічним
Самоцвітами повнім ущерть:
Блиск і міць, зрив і біль, сон і смерть.

Переклав *м. р.*

ГИХЛ

Московська «Правда» пише, що т. зв. «Государственное издательство художественной литературы» в останньому часі випускав на ринок в великому числі нові видання клясиків. Твори Пушкина, Гоголя, Чехова, Тургенева, Островського, Лєрмонтова, Ґрібоєдова, Чернишевського видано в 15—16-ти міліонах примірників за рік. Видано том Пушкина, в якому зібрано майже всю лірику і майже всі поеми. Ця обємиста книга вийшла в накладі 150.000 примірників і коштує півтора рубля. Такий самий том Лєрмонтова коштує рубля. Але найбільше паперу віддано Горкому. В 1933-му році на 102 міліони видань видано 32 міліони примірників творів Горкого.

МИСТЕЦЬКА ХРОНІКА

ШКОЛА АРХИПЕНКА

Наш славний мистець веде тепер у Ню-Йорку свою мистецьку школу із дуже широкою програмою навчання. Викладає він там різьбу, малярство, рисунок і прикладне мистецтво (від унутрішньої декорації почавши аж до плякату й ілюстрації) та лекції з фільософії мистецтва.

АРХИПЕНКО І ЯПОНІЯ

Одно із японських мистецьких видавництв випустило серію прекрасних листівок із малюнків О. Архипенка. Відбитки виконані у природних барвах, дуже гарною технікою.

МОНОҐРАФІЯ САХНОВСЬКОЇ

АНУМ випустило малу монографію екслібрісів *Олени Сахновської* із текстами С. Сильванського і П. Ковжуна. Книжечка видана по бібліофільському, гарно оформлена і є черговим випуском АНУМ-у, що трактує таку близьку до літератури річ, як екслібріс.

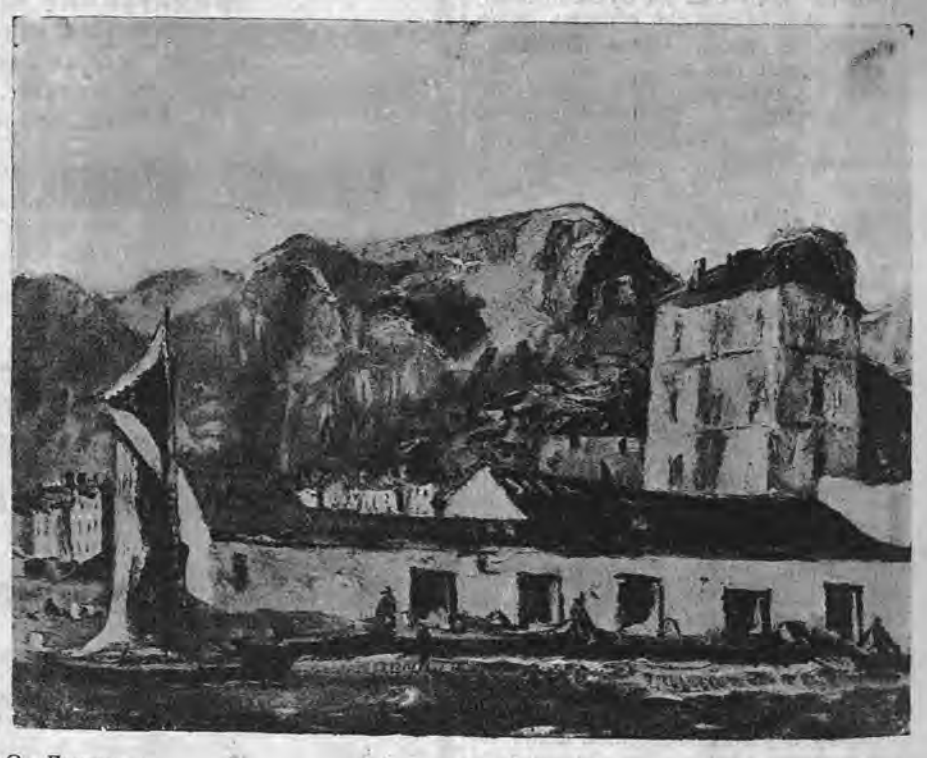
ТАКОЖ «ІНФОРМАЦІЯ»

Французький ґрафічний журнал „Xylographie" ,що виходить у Марселі, присвятив 3. число ґравюрі на дереві СССР. Текст якоїсь К. Тіхонової. Мадам Тіхонова більше агітує як говорить про суть речі, а через те, що вона шовіністка, то говорить лише про свою російську ґравюру. Шкода, що в наголовку стоїть СССР, а не одно лиш Р., себто Росія. Та було б пів біди і це; але пощо вона добірає собі на пр. Касьяна, який чого доброго, ще і в Росії не був. Кальян українець — до того уроженець Галичини, про українську ґравюру в статті немає ні слова — не було чого додавати його. Бо коли вже мова йде про ґравюру цілого Радянського Союзу, то Україна якраз в деревляній ґравюрі зовсім нічим не уступає самій Росії. Касьян, Сахновська, Падалка, Довгаль, Котляревська, Кравченко, Бутович, Наліпинська — ось українські ґравери.

Більшовики пляново вилазять з чорносотенною пропаґандою на Заході.

О. Грищенко. Порт в Тульоні.

О. Грищенко. Порт.

„ЗЕМЛЯ“ СТЕФАНИКА НА СЦЕНІ ТЕАТРУ „ЗАГРАВА“

Кілька місяців тому драматичний артист і режісер, В. Блавацький перебрав артистичний провід театру «Заграва», що повстав перед кількома роками. За увесь час свого існування театр «Заграва» вимінав Львів аж щойно 9-го січня ц. р. дав у нашому місті дві вистави: «Батурин» в інсценізації Л. Лісевича та інсценізацію творів Василя Стефаника п. н. «Земля». Особливо ця остання вистава викликала велике зацікавлення серед громадянства. Режісер Блавацький зробив цікаву спробу: героям Стефаникових творів, яких ми знали досі з книжки, казав промовляти до нас зі сцени. І треба признати, що враження, особливо від найновіших, повоєнних творів («Вона-земля», — «Марія») було величезне. На вміщених обабіч світлинах бачимо, зліва: хор, що виголошував все те, що Стефаник пише в творах від себе, зправа: сцена з «Моріпурі». Прекрасні декорації, що доповнювали стилізовану постановку, малював арт. Боровик.

МАЙСТЕРНІ СОНЕТИ

Богдан Кравців: «*Сонети і строфи*». Львів, 1933, стор. 40. Накладом Богдана Дороцького.

Богдан Кравців почав свою поетичну карієру на сторінках пласового журналу, що виходив у Львові п. н. «Молоде Життя». А його вірші й нариси, зібрані в невеличкій збірочці «Дорога» — вийшла в 1929-ому році — звернули на нього увагу, як на поета. Те, що вже тоді звертало особливу увагу це була незвичайна — аж до дрібничковости — дбайливість про форму та мову.

Вже сирени на одізд гучний затрубіли:
— Золотий, буйний стяг піднесіте!
Бється серце і рветься у парусах білих
Вітер...

Якщо оцінювати ту першу збірочку зі становища авторового світогляду, то стрінемося з буйним світом молодого хлопця-пластуна, що просить св. Юрія:

О, візьми-ж і мене, святий Юрію,
У бої, на пригоди бучні!,

що рветься «до ясних островів — на моря невтишні», що «усміхається очам стрічного і з дітьми плюскоче по воді», що у його

„серці загорів огонь юнацьких туг,
Як за розкішним сном
Покинув я село, хати, людей і в луг —
Безмежне море трав пішов ловити
шуми,
Немов збіточний гном...,

що його «серце заполонила дорога» і він йде

...одинокий, нестримний
В синю даль молодий мандрівник.

Небагато того всього. Самі тільки юнацькі мрії-поризи, але вбгані у форму, що каже нам бачити перед собою поета. Ота вбогість змісту зумовлена

Богдан Кравців.

молодим віком автора, а особливо тим, що він, незвичайно вразливий на музику вірша, на образовість та чистоту мови, звертав виключну увагу на форму. У передмові до другої своєї збірочки Кравців пише:

«Ті, що схочуть шукати в цій збірочці нового етапу після моєї останньої збірки — розчаруються. Всі речі, друковані тут, писані тоді що й поезії з «Дороги». Всі вони — колишнє шукання шляхів поетичного вислову...«*)

І справді, у тій другій збірочці були вірші багато слабші від тих, що появилися у першій збірці, себто ті, які сам автор — обдарений великою дозою автокритицизму — залишив у своїй теці. А потім надрукував. І в передмові до тієї другої збірки виправдується.

«Все, що ми робили колись, чи починали робити — домагається, щоб його скінчити. Таким закінченням моєї поетичної дороги вважаю цю збірку. Сьогодні моя мандрівка інакша... А мій останній вірш — єдиний за два роки — мушу виправдати тим, що коли сидиться на одиночці в тюрмі і нема до чого взятися — то обовязково пригадаєте тоді поетику...»

Після прочитання отих слів жаль ставало, що Кравців говорить про закінчення своєї поетичної дороги, власне він, що блиснув справжнім поетичним талантом. Але тих слів, себто тієї передмови до другої збірки, не треба було брати інакше, як кожний інший вірш тієї збірки. Кравців добре сказав: «обовязково пригадаєте тоді поетику». Власне: пригадаєте.

Обставини так зложилися — але це не була єдина умова — що Кравців «пригадав поетику» за решіткою. У результаті — збірка тюремних віршів «Сонети і строфи».

Одним з кращих сонетів збірки можна вважати:

Одбився я від серця твого й дому,
де юність розцвіла румяницця —
і полонила дні мої вязниця,
мої дороги в далеч невідому.
Нераз я тугу вловтую й утому,
та спогадом горить і сном все
сниться:
далекий дім і затишна світлиця
і ти й казки твої мені малому.
Казала ти: «що не прокляття в бою
ляття від куль, -- коб тільки, як
родився,
злиденно у неволі не вмирав ти!»
І я пішов -- розстався із тобою,
од серця твого й рідних меж
одбився —
і слухаю твоєї, мамо, правди.

В останній збірці Кравців може похвалитися такими досягненнями, що їх знайдемо не в багатьох наших молодих і старших поетів. Оті дванадцять сонетів не легко до чогось прирівнати в нашій галицькій літературі. Їх суворий спокій підчеркує ще дужче однотність тематики: тюремне життя, яке поет «заковує» в «карбовані тверді рядки». Він мусів заковувати його, бо воно таке буйне, широке та могутнє, що аж розпирає оту досконалу, сувору форму сонетів. Поза досконалістю форми ота внутрішня напруга, ота незнана досі у Кравціва динаміка є тим, що особливо позначує новий етап його поетичної дороги.

Але залишилося в отій новій збірці ще щось з двох перших. Це ті буйні пориви молодого пластуна, хоч тут вони може трохи більш зясовані:

Ех, вабить воля! -- Вирватися, вмерти
З бучним юнацтвом у борні охочій —
нагально впасти від ножа чи кулі!

Це ще так дуже нагадує молодого хлопця, що просив св. Юрія:

«О, візьми! Поведи Твоїм іменем
На святі справедливі бої!»

Тепер на один ступінь вище. Хоч є вже в цій новій збірці вірші, з яких видно, що Кравців зі світу молодого пластуна переходить у світ зрілої людини. Але їх мало. Взагалі-ж розвиток світогляду поета не пішов тим темпом, що розвиток його технічних засобів. А може не можна говорити про те на підставі збірки з такою обмеженою тематикою? В такому разі було б дуже цікаво, якби Кравців «пригадав поетику» в інших умовинах.

На другу частину збірки складається вісімнадцять восьмирядкових строф, що в них Кравців теж розсіяв блиски свого поетичного таланту намагаючися зберігти ту саму ядерність поетичного вислову, що й у сонетах:

Спалився, вигнів юний липень
і серпень вигорів дотла
і літо бабине снується
тендітним прядивом срібла.
Померкли промені веселі,
померли літошні квітки —
і вже на грядах і в волоссі
біліють срібні ниточки.

Все те ще раз підкреслює ту незвичайну дбайливість, з якою Кравців підходить до «різьблення» своїх поезій і завдяки якій він стоїть сьогодні у перших рядах наших поетів.

О. Дніпровський.

*) Богдан Кравців: Проміні. Львів, 1930.

СТЕФАНИКОВА „ЗЕМЛЯ“

(З приводу вистави в театрі «Заграва» у Львові, 9. січня 1933)

Дирекція українського театру «Заграва» взяла на себе дуже важке завдання — виставити на дошках своєї сцени епічний твір (говоримо в ширшому розумінні цього слова) — нариси Стефаникові. Як прийме цей задум дирекції театру наша Громада, побачимо. Тут хочемо поділитися з читачами своїми, враженнями з вистави «Землі» дня 9-го січня 1934 р.

Признати треба, що були місця сильні, дуже сильні, такі сильні, що наводили на глядачів сльози (Марія). Монольог діда — місцями був високо мистецький. Узагалі з першою частиною вистави все ж примиритися можна. Можна — тому, що дібрано відповідні твори. Крім того, щасливо укладені гарні декорації п. Боровика.

Але ж так узагалі не можна вдатним назвати цілий вечір. Уже щодо свого — укладу. Така наскрізь однотна для себе перлина як «Моє Слово» — мусіла, бути однотною й на сцені, мусіла бути моїм словом Стефаниковим, а не «нашим словом» пятьох фігур, що виголошували Стефаникові болі то нездисциплінованим хором, то — чергуючись...

Передусім щодо самого виголошування, то ми з цілої душі мусимо протестувати проти жаргону виконавців. Правда, колись Стефаник, жартуючи, назвав мову своїх персонажів — жаргоном. Але ж це він, говорив із погляду єдности літературної мови. Артисти не мають права, кожний по-своїому привикши до свойого говору, перевертати Стефаникову мову на свій лад. Мішанина форм літературної мови з покутським говором Стефаникових персонажів відбирає мистецьку вартість творів!

А далі. Сама дикція — далека від вимови селян, та ще покутських. Вимова слів боками рота, з деяким забарвленням (подекуди вульгарним) — кривдить і Стефаникових селян, і самого Стефаника. Залишалось враження, що сучасний артист української сцени вже далекий від села, а від покутського то й поготів!

З такого розуміння селянської покутської мови вийшов найбільший прогріх дня. «Злодій» і «Побожна», вийшли не такими, які вони в Стефаника. Краще було їх узагалі не виставляти. Є ж сила нарисів у Стефаника, що аж просяться — на монольоги (Синя книжечка), а то й діяльоги (З міста йдучи і т. д) — але ж їх чомусь не вибрано

І ще одне. Пять фігур — шкодило більш мистецькому враженню, не помагало. Речі, що виходять із рухів артиста, що зрозумілі з акції — не потребують «ремарки» пятьох фігур. Вони псують тільки враження. Це ж вам не є ніяка середньоукраїнська інтермедія, а сучасна громада, не припадковий збір людей, що позбігалися на «представленіе...» Коли режісер хотів при помочі цих фігур звязати глядачів із стилем Стефаника в таких випадках то це йому не вдалося, бо ці фігури з патосом деклямували, а не — грали змісту Стефаникових слів...

Треба обєктивно визнати, що в виставу вкладено багацько енергії, силу праці. Сама думка дати Громаді щось нове і то саме в часі, коли наша драматична поезія не дає нічого нового — заслуговує ясна річ, на признання. Але ж щодо самої «Землі» та взагалі вистави Стефаникових творів у театрі треба неодмінно внести багато поправок...

Василь Сімович.

*

Редакція поміщує цю досить гостру, на її думку статтю, виходячи з того погляду, що наш журнал має обовязок не тільки прислухатись до голосів громади, але й подавати міркування наскрізь індивідуальні, навіть з ними не погоджуючись. Ми передсвідчені, що така критика, навіть на око не в інтересах установи, не може пошкодити театрові, якого вистава «Землі» загально подобається.

Редакція.

Премія Академії Ґонкурів

André Malraux: *LA CONDITION HUMAINE* Вид. NRF. стор. 402.

Повість «Становище людини» відзначена славною премією Академії Ґонкурів на рік 1933 розчаровує нас з першого моменту темою: китайська революція в 1927 році. Екзотика у просторі, близькість у часі. Чому знов щось таке чуже нам, далеке і в додатку знов криваве? Книжка непривітна, нелегка, не може стати популярною. А проте...

Читаючи перші фрагментарні, сильно сконденсовані і неясні описи подій і герметичні характеристики осіб, знизуємо плечима, щоб стриматись від передучасної критики. Щойно після 2/3 книжки маємо в уяві цілий ряд могутніх типів з якоюсь домінуючою пристрастю у кожного з них, як у героїв Бальзака. І так: Чен, молодий терорист, пянкий ідеєю вбивства, Катов ідеєю революції, Жізор опізм, Кляпік своїм божевіллям, жінка Мей коханням. В інших теж якась провідна idée fixe

Автор знайомить нас із психольогією китайця і відкриває нам душу чужої, незнаної і погорджуваної европейцями — жовтої раси. «Европеєць розуміє Китай лиш у тому, чим він до нас подібний, а не в тому, чим він ріжний» каже автор.

Психольогія деяких типів незвичайно складна. Нпр. гаслом свідомого ділання Чена це знищення ворога, безоглядне, жорстоке, криваве вбивання. Та герой ясно здає собі справу, що переведення в діло його ідей не дає йому вдоволення ані супокою. Коли його руки несплямлені ще кровю, він здригається перед убивством, хоча знає, що непереможна, фатальна сила пхає його до того вчинку. Після першого вбивства невинної, сплячої людини огортає його почування гидкости, майже фізична млість і відраза. Він більш як колинебудь самотний. Ціла свідома програма терориста-революціонера не в силі заглушити в ньому співчуття, любови до людини: коли підчас найзавзятішої боротьби кидаючи гранати бачить одного з ворогів як він вється від болю, бо граната відірвала йому ноги, а руки його звязані, повзе до нього серед небезпеки, щоби протяти шнури і тим бодай улекшити терпіння людини.

Психіку революціонерів найкраще характеризує таке місце: «Кіо чекав, простягнувшись, щоб зменшити втому. Не світив, не рухався. То не він думав про повстання, це само воно, повстання, живе в тих усіх мізках, як в інших сон, тяжіло на ньому до тої міри, що зміняло його цілого у клубок неспокою і сподівання. (ст. 55) Кіо розумував: «Люди це не мої ближні, вони приглядаються мені і судять мене; мої ближні це ті, що мене люблять і не дивляться на мене, що люблять мене навсупереки всьому, без огляду на упадок, підлоти, зради, люблять мене а не те, що я роблю чи буду робити і любитимуть мене так довго як я сам себе любитиму — аж до самогубства включно»... (ст. 67)

Автор майстерно зображує відношення старого покоління до нового, — учителів до учнів в китайському значінні слова, — і зрезигновану фаталістичну фільософію перших підкреслює контрастом фільософії «чину» сучасного покоління революціонерів. Старий Жізор, — батько Кія і духовий дорадник Чена, — це представник старої традиційної фільософії Китаю, яка шукає і знаходить потіху і забуття в опію: «опій учить нас, каже старець, що поза фізичним болем немає іншої дійсности». Навпаки молодий терорист Чен, хоч учень Жізора, не вдоволяється пасивною контемпляцією і утечою від болю; це герой діла. Однак між тими двома поколіннями і їх поглядами нема пропасти. Старий Жізор, якому до піддержання ілюзій вистарчає опій, розуміє і оправдує ідеали молодих: «Люди може ставляться байдуже до влади... Те, що їх приваблює в цій ідеї то це, бачите, не реальна влада, а омана насолоди. Королівська влада це панувати, правда? Але людина не має охоти панувати, а має охоту приневолювати. Бути більш як людиною у світі людей. Вихопитись понад становище людини... Кожна людина мріє про те, щоби стати богом». (ст. 271).

Коли повстання здушене, свідома остання ціль і зміст життя засуджених на муку і на смерть останніх революціонерів, це вбивство і помста над ворогами до останнього віддиху, останньої краплі крови. Та водночас бачимо як ті жадні крови хижаки здатні супроти

Мальро

своїх товаришів до найшляхотнішого альтруїзму, до найвищих жертв.

Як цілість книжку можна назвати симфонією любови і смерти. На її дні глибокий песимізм. Враження оригінальности і сили твору у тому, що европейський нігілістичний песимізм автора закрашений буддійським фаталізмом.

По смерти свого сина старенький зломаний Жізор каже: «Знаєте цю фразу, що треба девяти місяців, щоб створити людину, а одної днини, щоб її убити. Послухайте: не девяти місяців треба, а пятьдесять років, щоб створити людину, пятьдесять років посвяти, волі, і стільки... іншого. А коли ця людина готова, коли в ній нема вже нічого з дитинства, ані з юнацтва, коли вже дійсно стала людиною, тоді вона не здатна вже до нічого, хіба вмерти». (ст. 400).

Мартор.

ЛІТЕРАТУРНА ХРОНІКА

Унія національних письменників в Німеччині. На зібранні німецького Пенклюбу створено нову організацію під назвою «Унія Національних Письменників». Головою вибрали Ганса Йогста. Ця організація має конкурувати з організацією Пенклюбу і буде спиратися на принципі національних, а не державних представництв.

Рукописи Паніоля на ліцитації. В Парижі на бібліофільській ліцитації продали рукописи М. Паніоля, автора «Пана Топаза», «Марія» і «Фанні». За начерк «Пана Топаза» і рукопис «Джеку» заплачено ціну 2900 франків. Машиновий відпис «Пана Топаза», з якого зроблено російський переклад, продано за 470 франків.

Пільняка не пускають до Польщі. В польських літературних кругах викликала велику сензацію справа запрошення до Варшави московського (більшовицького) письменника Пільняка. Польський Пенклюб звернувся до Пільняка з офіціяльним запрошенням і вже в першій половині січня Пільняк мав приїхати. Тимчасом Пільняк навіть не відповів на запрошення. Догадуються, що більшовицька влада не хоче випустити його за кордон.

Ще одна державна польська нагорода. Досі було дві державні польські нагороди: літературна і музична, обі по 7000 зол. В грудні м. р. Міністерство Віроісповідань і Освіти установило в тій самій висоті пластичну нагороду, яку признаватимуть кожного року мистцям-пластикам за цілість їх творчости з тим, що особливу увагу кластимуть на останні 5 літ творчої праці.

МУЗЕЙНИЦТВО

В нашім культурнім життю дається завважити в останні часи досить оживлений рух до поправи дуже занедбаної досі ділянки музейництва. Цілий ряд провінціональних міст вже започаткував збирання предметів нашої минулої культури. Один з найкращих провінціональних музеїв, це музей Т-ва «Бойківщина» в Самборі. Не треба навіть вияснятн, що справа розбудови нашого музейництва це одна з першорядних справ нашої культури. Маємо незвичайне богатство народнього мистецтва з численними регіональними відмінами, маємо високе старе церковне мистецтво і все те зачалаз в останні часи пропадати прискореним темпом під подувом нових культурних вимог і обставин. Нема сили цьому зарадити. Одинокий рятунок це музеї. Тому треба спішно братись до визбирування цих цінних зразків колишньої високої культури нашого народу.

Які добрі наслідки має нераз добра ідея-ініціятива покавує справа заснованнн нової музейної збірки у Львові при Духовній Академії. Ще недавно ніхто навіть не припускав, що в мурах цього будинку знайдеться хтось, що зверне пильнішу увагу на так конечно потрібне перевиховання нашого духовенства в мистецьких справах. Студенти Богословії кінчили свої етудії, ішли на свої священичі становища і нераз замість ставати опікунами памяток нашого старого мистецтва, ставали через необізнання зі справою михозолі спричинниками їх руйнації. А по наших сільських церквах є ще дуже часто багато цінних памяток для історії нашого мистецтва.

Розбудова наукової програми в Духовній Академії подає всі надії, що справа тепер візьме оборот на краще бодай в одній львівській дієцезії. Узгляднення ділянки церковного мистецтва при науці дасть змогу підготовити вихованків до зрозуміння ваги нашого старого церковного мистецтва і до його пошани. Музей Академії заснований з ініціятиви ректора о. Й. Сліпого має бути помічним середником в тій науці. Але вже два роки його існування виказує, що має він всі дані стати поважною позицією в нашім загально-національнім мистецько-культурнім життю. Вже тепер серед експонатів має музей цінні памятки нашого старого мистецтва. Серед ікон має цей музей деякі зразки першорядної мистецької і археольогічної вартости, яких можуть позавидіти навіть наші старші центральні музеї. Безпосередний контакт з духовенством, треба сподіватись, допоможе прискореним темпом зростати цьому музеєві і розвинутись з поважну інституцію при боці Академії. Вже нині радується око, коли проходити недавно сумними і пустими коридорами і кімнатами, а тепер завішаними численними іконами. В тім окруженню навіть мимовільно муситься ставати любителем мистецтва.

Музей поставив собі за завдання збирати всілякі памятки звязані з історією нашої церкви. Теперішна збірка числить вже до тисячки предметів, що є приміщені в двох кімнатах, трьох коридорах і в сходовій клітці через два поверхи. Дрібні предмети і матерії є зложені в ошклених спеціяльно зроблених габльотах і шафах.

Рівночасно зі систематичною інвентаризацією відбувається консервація і реставрація ушкоджених предметів, а на будуче проектується ще спеціяльні наукові видання, яких завданням буде пустити зібраний матеріял в наукий оборот. Кустосом музею є Др. Михайло Драган.

Треба лише побажати, щоби рівнож в дієцезіях перемиській і станиславівській почали думати за поправу цієї досі занедбаної справи. В Перемишлі вже колись був зроблений початок такого музею, але соломяний вогонь скоро потах. А шкода, бо перемиська епархія може мати один з найкращих музеїв, коли постягає бодай частину своїх так дуже багатих памяток. Сама Лемківщина це невичерпана скарбниця нашого мистецтва. Далекі ми є від того, щоби дорекати комусь за переочення цієї важної справи, але дійсно настала вже крайна пора рятувати наш старий культурний дорібок та зробити його доступним ширшому загалові. Коли так станеться, то буде це факт великої національно-культурної ваги, який принесе користь не лише нашій церковній справі, але й національній.

он

ХТО ДІСТАНЕ ЛІТЕРАТУРНУ НАГОРОДУ?

КНИЖКИ, ЩО ЛЕЖАТЬ НА СТОЛІ ЖЮРІ ЛІТЕРАТУРНОЇ НАГОРОДИ ЗА 1932/3 РІК

Як довідуємось, члени журі літературної нагороди призначеної «Т-вом письменників і журналістів ім. І. Франка» у Львові, на дотеперішніх своїх засіданнях ще не називали ніяких кандидатів, а тільки збирали і записували книжки, що можуть бути предметом дискусії. Таким робом на столі журі лежить аж кількачадцять книжок, що появились у 1932 і 1933 р. і кожну з них хтонебудь із членів журі може пропонувати на нагороду. Само собою, що це виключно книжки з літературними прикметами. Ось вони:

Ст. Левинський «З Японського Дому» і «Схід і Захід», С. Гординський «Барви і лінії», Б. Кравців «Сонети і строфи», Ж. Процишин «Молоде покоління», Галина Журба «Зорі світ заповідають», В. Пачовський «Гетьман Мазепа», Р. Купчинський «У зворах Бескиду», С. Яблонська «Чар Марока», М. Голубець «Вчорашня легенда», Антонич «Привітання життя».

Досі невідомо ще, чи журі призначить одну репрезентативну нагороду і дві менші чи розложить загальну суму на самі менші нагороди. У літературних колах переважує думка, що нема такого кандидата, який міг би зібрати більшість потрібних голосів і тому голоси будуть імовірно розстрілені. Коли вільно нам ставити прогнозу то найбільше голосів зберуть перші чотири названі автори.

Вислід літературної нагороди буде імовірно відомий 19-го вполудне.

ЧАСОПИС НІМЕЦЬКОЇ ЕМІГРАЦІЇ

В Амстердамі появився німецький літературний часопис „Die Sammlung„ Співробітниками того часопису є німецькі письменники, що мусіли виміґрувати з Третьої Держави, між іншими Генрик Ман, Томас Ман, Альфред Кер, Яків Васерман. В програмовій статті редакція пише між іншим, що сзіт нічого не знає про літературу, яку урядово підтримується в теперішній Німеччині, але стрепенувсяб від жаху, якби про ту літературу довідався.

БІБЛІОГРАФІЯ

Новини на книгарському ринку за час від 1—15. січня 1934 подає Книгарня Наук. Т-ва ім. Т. Шевченка у Львові, Ринок ч. 10.

Даушков Сергій: **Українські казки,** кн. І. Кремянець 1934. Ціна зол. 0.50

Другий річник (1934) Українського Економічного Бюра. Варшава 1934. 1.40

З небесного Городника, легенди про Христа й Богоматір, Львів 1934 0.80

Крушинський Федір: **Національна революція в Ірляндії,** Париж 4.—

Левинський Степан: **Схід і Захід,** Львів 1934 3.—

Пачовський Василь: **Гетьман Мазепа,** містерія воскресення в 5 діях, Перемишль 1933 1.75

Свій Павло (Павлин Свенціцкий): **Степові оповідання,** Львів 0.95

Сильванський С.: **Сахновська,** книжкові знаки, Львів 1934 1.20

СТАТИСТИКА УКРАЇНСЬКИХ ДРУКІВ

Польський головний статистичний уряд проголосив у 21-ім зшитку (серія Б) статистику друків за 1932-ий рік. Що торкається друків в українській мові, то знаходимо там такі числа:

Неперіодичні друки.

В 1929 р. — 375, в 1930 р. — 410, в 1931 р. — 342, в 1932 р. — 288, з того оригінальні праці 217, переклади 17, самостійні видання 272, відбитки 16, друки до 4-ох аркушів 215, понад 4 аркуші (себто понад 64 сторінки) 73.

Ті — 288 — неперіодичні видання були друковані в накладі 827.300 і поділялися на такі відділи: праці наукові 28 (наклад 48.100), красне письменство 54 (наклад 147.200), підручники 15 (наклад 46.000), популярно-наукові 90 (наклад 269.600), документи суспільного життя 101 (наклад 316.400).

На українську мову перекладено 17 творів з таких мов: англійської 7, італійської 1, латинської 1, московської 3, німецької 2, польської 2, іншої 1. На польську мову в 1932 р. не перекладено ні одної книжки з української мови.

Надкладцями (видавцями) тих 288 видань були видавництва і книгарні 102, друкарні 1, установи урядові і церковні 13, громадські установи і організації 53, редакції 19, приватні школи 1, промислові і торговельні підприємства 18, приватні особи 11, автори 17, кілька видавців разом 2, без подання видавця 51.

З тих 288 видань друковано у Варшаві 9, у воєвідстві лодзкім 4, волинськім 4, львівськім 243, станиславівськім 25, тернопільськім 3.

Часописів виходило в 1932 р. в українській мові 87, але в дні 31-го грудня 1932 р. виходило вже 64, з того на укових 7, релігійних 11, кооперативних 4, господарських і оголошеневих 1, інформаційних і літературних 26, ілюстрованих і для розваги 2, гумористичних 1, видаваних самою молодю 2, для молоді 5, хліборобських 2, годівельних 1, технічних 1, органів товариств 1.

Що до місця видання, то у Львові виходило 43 часописів, в Перемишлі 2, в Жовкві 2, в Коломиї 6, в Станиславові 6, в Луцьку 1, в інших містах 4.

Щоденно виходило 2 часописи, два до чотири рази в тиждень 2, раз в тиждень 15, два до три рази в місяць 11, раз в місяць 26, раз на три місяці 6, неправильно 3.

От чому Антанта не визнала у 1919 р. України як самостійної держави.

У зимі 1919 р. єдиний раз представники Української делегації на Мирову Конференцію в Парижі були офіціяльно запрошені на Quai d' Orsay, де засідали члени Мирової Конференції. Ішло про галицьку справу. Нарадою проводив сам Клемансо. Наші делегати відповідали на ріжні запити. Кульмінаційною точкою цієї конференції було таке питання спрямоване до Ол. Шульгина:

— А за ким заявились би ви, якби ви мали вибирати між Росією і Польщею?

— За самостійністю.

— Я питаю вас, якби ви мали вибирати?

Довга мовчанка і збентеження. Нарешті:

— За Польщею.

Тоді голова делегації Г. Сидоренко кидає пів голосом на всю салю:

— Про.... рали справу! — не знаючи, що на салі сидять експерти, які дуже добре розуміють.

*

У Празі робили кілька літ тому ювилей проф. Ол. Колессі. У Львові чули ми з цього приводу таку розмову:

— Не хотів би я бути у шкурі головного ювилейного референта. Про що він буде говорити? про ті твори, які Колесса мав написати?

— Може говорити про найкращий твір Колесси, який він має ось-ось видати...

— Про який?

— Про його доньку, Любку.

ДРУКАРСЬКИЙ ЧОРТИК

В попередньому числі «Назустріч» у тій самій рубриці в анекдоті про арт. Новаківського випав в часі друку один рядок. Після слів «щоби образ залишив бо хоче в» має бути: «ньому дещо поправити. Коли п. С. дістав і т. д.

КНИЖКА САМООСВІТИ

— це **учитель** в кожній хаті!
— це **реферат** для освітного діяча!
— це помічний **підручник** для школярів!

ПЕРЕДПЛАТА ЗА 12 КНИЖОК НА 1934 РІК В С Е Г О 3.50 ЗОЛ.

Що місячно дістає передплатник одну книжку.

Досі появилося 48 книжок з усіх наук: з історії світової і України з науки про землю, про планети і сонце, з науки про звірята та людину, людське тіло, та полове життя, з науки хемії та фізики, з науки про економію.

Хто прочитає всі книжки Самоосвіти, то все одно, якби скінчив народній університет.

Хто купить безпосередно в «Самоосвіті» один річник книжок, той платить 4.— зол.
Хто купить 2 річники — (24 книжок) — — 7.50 „
Хто купить 3 річники — (36 книжок) — — 10.— „
Хто купить 4 річники — (48 книжок) — 12.— „

Хто пришле гроші на 4 річники і передплату на 1934 рік разом 15.50 зол., той дістане ще як додаткову дарову нагороду цікаву книжку вартости 4.— зол.

Видавництво Самоосвіта, видало окрім наукових книжок, ще 10 книжок з оповіданнями п. н.

„НАЙКРАЩІ ОПОВІДАННЯ"

Ціна книжки 35 сот.

Досі вийшли: 1. Страх в лісах Індії. 2. Огонь вмер. 3. Між чорними людьми в Африці. 4. Давні люди і звірі. 5. Українець на тім світі. 6. Борці за волю. 7. Козацька дитина. 8. Панцирний поїзд «Стрілець». 9. Козацька любов — історична драма. 10. Подорож у Сибір — спомини волинського емігранта про страшне життя на Сибірі.

Хто закупить усі 10 книжок, той платить тільки 2.50 зол., разом з портом. (На чеку зазначити на які книжки гроші призначені).

ГРОШІ СЛАТИ ЧЕКОМ 500.872. ЛЬВІВ, МІЦКЕВИЧА 7. САМООСВІТА.

22-го грудня 1933 виставив у Львові наш театр після кільканадцятьлітньої перерви пєсу В. Пачовського «Сонце руїни». Неодин слухач мусів дивуватись, чому її дієві особи говорять фразами з народніх дум і відповідають приповідками. Цю пєсу вислав автор у 1912 р. на драматичний конкурс «Просвіти». Пєсу хотіли нагородити, тим більше, що вона було єдиною літературною присланою на цей конкурс, але члени журі мали клопіт з одною дрібничкою. Автор не зрозумів одної з умов конкурсу, яка згадувала, що історична пєса повинна бути написана *мовою* дум і народніх приповідок і поначиняв її фразами з народніх дум і сотнями приповідок. Коли йому звернули увагу на це непорозуміння, він мусів очищувати пєсу саме з того, що коштувало його найбільше труду. Все-ж таки всіх приповідок не міг викинути.

*

Один із радників української делегації на Мирову Конференцію у Парижі був правник Сергій Шелухин, тепер професор Українського Вільного Університету у Празі. Ві замовив собі білети з титулом senateur тому, що був членом Вищого Суду в Одесі, званого сенатом. По французьки значило це — член вищої законодатної палати. Один із секретарів делегації пояснював «сенаторові» Шелухинові, як слід було перекласти його почесть по французьки, а також і те, що такий титул не слід поміщувати в правому кутку білету, де звичайно пишеться місто й адресу. Переконати «сенатора» було неможливо, він був з професії — прокуратором. Тоді один із секретарів озвався:

— А я гадаю, що титул сенатор і то саме в тому місці на білеті, зовсім підходить, бо сенатор, значить той, що мешкає над Сеною.

*

У 1919 р. був у Парижі головою української делегації на мирову конференцію Гр. Сидоренко, інженір, що не знав ні закордонної політики, ні дипльоматії, ні чужих мов. Він пересилав урядові У.Н.Р. обширні звіти про свою діяльність і членів париської делегації впевняв, що добився тайних побачень з Клемансом, але звязаний словом не може виявити про що розмовляє з головою Мирової Конференції. Члени делегації всміхались і кепкували собі зі свого «голови», хитрого малороса. Одного ранку один із членів делегації каже Сидоренкові:

— Пане голово! Ви вже знаєте, що Клемансо обіцяв визнати Україну?

— Коли, де!? — повірив на мить Сидоренко.

— Вчора вечір заявив на тайному побаченні, що визнає її але звязаний словом вами не може про це нікого повідомити.

КРИТИКА

РИС. ЕКО

Передплата: місячна 0.90 зол.; чвертьрічна 2.70 зол.; піврічна 5.40 зол.; **річна 10 зол.** — Оголошення: сторінка 300 зол., пів сторінки 150 зол.; чверть сторінки 75 зол.; 1 цм. кв. 0.24 зол.

Адреса Редакції і Адміністрації: «Назустріч», Львів, Ринок 9. Тел. 76-14.

Видає: ОСИП БОДНАРОВИЧ
Друкує: «АРС ГРАФІКА», Львів, Ринок 9. Тел. 76-14.

Opłatę pocztową zapłacono ryczałtem.

Редагує КОЛЕГІЯ
За редакцію відповідає АННА МУЧІЙ-БОДНАРОВИЧ

НАЗУСТРІЧ

ЧИСЛО 3

ДВОТИЖНЕВИК

ЛЬВІВ, 1. II. 1934 РОКУ

ЦІНА 50 ГР.

ЛІТЕРАТУРА • МИСТЕЦТВО • НАУКА • ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ

ВОЛОДИМИР ДОРОШЕНКО

МОЇ ВРАЖІННЯ ВІД ПЕРШОГО ЛІТЕРАТУРНОГО КОНКУРСУ

Питаєтеся, пане редактор, які мої враження від першого у нас літературного конкурсу? Щиро признаюсь — найкращі. Присуд журі, на мою думку, дуже справедливий і цілком безсторонній. Не зважаючи на ріжниці літературних смаків і суспільно-політичних уподобань, журі виказало себе гідним довіря й «Товариства Письменників та Журналістів» і українського громадянства.

Осуд його — справді соломонівський.

Серед громадянства можна було помітити — я розумію тут те вужче коло нашого інтеліґентного загалу, що цікавиться літературними справами, — деяке поденервування, горячкове зацікавлення, якто вивяжеться журі з свого тяжкого (і невдячного, додам) завдання. Хто буде тим щасливцем, чоловим письменником двох минулих літ, що візьме головну репрезентативну нагороду, а хто дістане дві другорядні?

Публика сушила собі голову. Може неодин зловтішно чекав, що журі зломить собі голову, осмішить себе та й свого вибранця.

Мушу признатися, був і я в чималому клопоті, довідавшися з часописів, що мене обрано до журі, яке має розвязати таку ломиголовку. І річ тут не у грошах, а в нагороді моральній, у публичному вивищенні якогось твору зпоміж решти літературного надбання згаданого часу. Але, очевидно, й матеріяльний бік немаловажний — перша нагорода звязана з показною, як на наші обставини, грошевою сумою. Було чим журитись.

Я особисто був тої гадки, що у нас властиво нема такого твору, який геть далеко полишаючи за собою інші, був би вартий першої премії, зате є ціла низка непересічних речей, майже однакової якости, що рішуче вистають понад загальний рівень і заслугують на виріжнення.

Очевидно, приємно було б мати змогу дати комусь першу нагороду.

Таке відзначення, коли б воно було можливе, оправдувалось би найкраще й ціль самого конкурсу — спонукати письменників до суперництва. Але в нашому випадку таке виріжнення якогось одного зпоміж ряду майже одновартних творів було б великою кривдою для решти й кінець-кінцем минулося б і з згаданою вище метою, викликавши справедливі нарікання одних і жалі других. (Підчеркую «справедливі», бо загалом ніяке журі всіх удоволити не може).

Тож ішов я на засідання журі з цілком означеною думкою: першої нагороди дати ніяк не можна, зате слід поділити цілу суму рівно між кілька ліпших творів. І маю глибоке моральне задоволення, що до того самого погляду прийшло врешті й журі і що Рада Т-ва Письменників дала згоду на такий рівний поділ призначених на нагороди грошей.

Розуміється, могли бути спори щодо кількости кандидатів: 4, 5 чи 6. Стільки бо приблизно могло входити їх у гру, бо журі було дуже строге в оцінці літературної вартости творів.

Вирішальним моментом для нас було тільки одно: чи даний твір становить вклад у рідну літературу, дійсно її збагачує, себто — чи попаде на сторінки її історії.

Результат Вам відомий. Та Ви його більше-менше й сподівалися, як це бачу з замітки про конкурс у попередньому числі Вашого часопису. Очевидно, результат цей трохи припадковий, бо поза конкурсом полишилися речі незгірші від нагороджених, але журі не могло їх узяти під увагу з чисто формальних причин: вони не появилися окремими виданнями. Далі, наш присуд увінчує тільки твори, а не авторів, бо всі ми знаємо низку поетів і прозаїків, що їх із рівним правом можна поставити в одному ряді з виріжненими в цьому конкурсі. Але що ж робити, коли вони або мовчали, або писали по часописах. Я міг би назвати кілька таких імен, напр. Ю. Липу, Маланюка та Мосендза з поетів, У. Самчука, Ю. Косача з прозаїків. Якби хтось із них був випустив свою збірку, я стояв би за те, щоб журі й його взяло до гурту своїх лавреатів. Сподіваюся, що до другого конкурсу — дай Боже його діждатися за рік! — стане не один ізпоза сьогорічних преміянтів.

Здібних письменників у нас, Богу дякувати, досить. Я зовсім не поділяю думки, немов би у нас тепер якийсь занепад літератури й фатальна посуха на письменників. Навпаки, — куди не глянь, скрізь бачимо молоді надійні сили: і в краю, і на еміграції, і навіть на такім іще донедавна забитім і забутім Закарпатті, не кажучи вже про Велику Україну, що блистить такими зірками першої величини, як П. Тичина і М. Рильський. А крім них іще ж: Бажан, Зеров, Филипович та інші в поезії, Хвильовий, Косинка, Підмогильний, Головко та інші в прозі. Хіба-ж це неврожай? Якби не такі прокляті відносини, як в УСРР, то не одним видатним твором могла б іще пишатися наша література.

Отже талантів не брак. На жаль на Радянщині під страшним більшовицьким режимом вони не можуть якслід себе виявити й марнуються, як Тичина або Рильський, або гинуть, як Хвильовий.

У нас тут на перепоні стоять не так суспільно-політичні, як матеріяльні обставини. Помогти видатнішому з мистців слова перемогти ці обставини й повинен заініційований нашим «Т-вом письменників» конкурс.

Правда, безпосередня матеріяльна поміч від грошевої нагороди, на жаль, незначна: ми неспроможні на показнішу премію, але вже сама та обставина, що якийсь авторитетний ареопаґ виріжнив когось із гурту літературної братії, має свою вагу для визначеного, звертаючи на нього увагу й читачів і видавців.

Цим разом журі не нагородило нікого першою премією, бо — як кажу — не було між кандидатами ні одного, що полонив би всіх своєю силою й полишив би своїх конкурентів геть далеко за собою. Ми не мали талантів рівних Винниченкові, Коцюбинському, Лесі Українці чи Олесеві, як згадувати часи зперед війни, або як брати вже повоєнні часи — Тичині чи Рильському на В. Україні, або Стефаникові чи Черемшині у нас. Та й перед війною, якби доводилося журі вибирати між новелями Коцюбинського, драмами Лесі або поезіями Олеся, було б воно в великому клопоті. Легше бо вибирати між однаковими родами й жанрами літератури, ніж між ріжними. Тож не дивниця, що й наше журі, спинившися майже відразу на кількох найбільш літературних творах, довго морочило собі голову, котрий твір нагородити: повість, чи збірку оповідань, чи збірку поезій (і котру?). Хоч жеребок кидай! Всі бо були настільки гарні, що заслуговували на виріжнення, але ні один не мав тої динамічної сили, що випиралаб його на чоло інших. Довелося оцінити їх однаково. Та цей рішенець журі не значить, що нагороджені порівну малими квотами твори мають і таку саму розмірно невелику літературну вартість, хоч і вищу від інших творів із 1932/33 р.

Ні, це не так, нагороджені твори мають велику вартість, яку годі цінувати малою сумою грошевої премії. Розмір цієї суми припадковий. Якби появилося не пять, а тільки дві-три рівнорядні речі, то тоді й премія була б остільки вища, але моральний результат був би однаковий. Річ бо — повторяю — не в грошах.

Одним словом із висліду конкурсу можемо бути зовсім вдоволені. Переведений безсторонньо й з повною обєктивністю, має він для громадянства значіння показове. Грунт маємо не яловий. Тому будьмо й доброї надії.

Коли бо таланту великої стихійної сили, як Шевченко, Олесь чи Тичина, покищо й не бачимо, то це не значить, що загалом талантів не маємо. Не забуваймо, що ні Коцюбинський, ні Леся Українка, ні Рильський і низка інших визначних імен (навіть Тичина!) не відразу блиснули й захопили нас. Вони різьбили, досконалили свій природний хист. А я бачу й у декого з наших молодих мистців поетичного слова уперту роботу над собою. Доказом можуть бути хоча б «Сонети й строфи» Кравцева. При рівності ж талантів перевищить талант культивований. Літературні конкурси, заохочуючи до благородного суперництва, спонукають, надіюся, не одного з наших мистців до пильнішої праці над собою, над своєю письменською освітою. Але таку ролю ці конкурси гратимуть тільки тоді, як братимуть приклад із сьогорічного, себто коли при визначуванні нагород кермуватимуться тільки самою літературною вартістю твору, поминаючи всякі інші огляди, з вийнятком, розуміється, тільки одного: твір цей не сміє плюгавити власної нації. Зрадницького твору ніякий справжній український конкурс не нагородить. Автім, такий твір не може бути й мистецьким.

П. КАРМАНСЬКИЙ

І ПОВЕРНУВСЯ Я ДОДОМУ

Чужим було мені Сьогодні,
З нудьги я в ньому камянів.
Все кликали мене безодні
Прийдешніх, незбагнутих днів.

Від будня став я дезертиром;
Мякий не грів мене тапчан.
Манив мене кипучим виром
Чужий бурхливий океан.

Та Час поклав на мене втому,
Навіяв в очі пил доріг,
І повернувся я додому,
Під захист верб і сірих стріх.

Я стріпав пил, що давив ноги,
Обтер гризький з обличча піт
І змірив оком даль дороги,
Де я протратив стільки літ.

Хрущі гуділи унісоном,
Обтрушуючи з вишні квіт.
І я самотним Робінзоном
Сидів на призьбі край воріт.

Ніщо, лиш пустка бовваніла
При мені тут і в долині.
Передо мною зледеніла
Лежала Мрія у труні.

НАРЦИЗ ЛУКІЯНОВИЧ

МАНДРІВКИ

I

Пекуча туга ум мій полонила —
За чаром довгих-довгих мандрівок!
Ввижаються знов Ікарові крила,
Надхмарний льот — шляхами ластівок!

Знов сняться плеса безконечних вод
І очайдушні голосні виправи
І вітру свист і подвиги криваві.
Пекучий посмак небезпек, пригод!...

II

Манить знову простір неозорий
І морські таємні бездоріжжя,
Манить знов глибінь безмежжя свіжа,
Мандрівки й бої конкістадорів!

Манить знов — розсміяне безмежжя,
Безбережні далі океанів,
Острови на обріях незнані,
Повні тайн далекі побережжя!

Манять так по-зрадницьки, пестливо
Темних джунґлів переможні чари
І залиті золотистим жаром —
Голубі задумані заливи...

БОГДАН НИЖАНКІВСЬКИЙ

І ЗНОВУ ЗПОЗА ДНІВ...

І знову зпоза днів вернувсь безсмертний спомин,
вернувсь немов прошак знеможений украй,
що на стопах несе із терня каплі крови,
а в тужнім погляді захований одчай.

«Пощо» — я не питав і запросив у хату,
як гостя — і удвох ми сіли за столом
і тишком він почав давно колись почату
розмову про ті дні, що їх, як пил, змело.

Я слухав і мовчав немов у сон закутий
задивлений ввесь час у витерті плівки.
Як довго — не скажу — час гнувся незбагнутий
а сонце кілька раз ставало навшпиньки.

І все те (ці плівки) ізнов ішли від мене
з Тобою... що, як синь лягли по береги,
а в темному нутрі ворушилось здавлене
іменням назване: великої жаги.

Здавалось: без кінця — немов з своєю тінню,
що схилена до стіп не може відійти,
а супокій туливсь, як жовтий лист осінній
під чорний тин слизький від довгої слоти.

Та всесвіт лиш один, що лєвться у просторі,
а Ти і я це мент, що був і вже нема.
І спомин відійшов, як гасли ясні зорі,
а тиша простяглась, як зранена серна.

І знову кожний день, година — як розпяття,
як плесо зрушене, як рій, що кружить в даль,
а в хаті за столом немов судія-прокляття
і запити «пощо» — як лезом гостра сталь.

СОН

Це був лиш простий сон — об вікна стукнув ранок,
(я в безруху лежав ще повен сну довкруг).
Здавалось: на устах вино кипіло пяне,
на віях дотик рук, як павутинних смуг.

Це Ти була той сон — хоч я не бачив статі
і зору — я відчув, як перш в давні роки:...
вогкий цілунок уст, що спили запах мяті
і шовк мягких рамен, як вогняні струмки.

Та це був тільки сон — а може Ти згадала
мене в незнанім десь зза семи рік і гір?
а може — ... більш ніщо — і тінь Твоя пропала,
а в скрані хтось дзвонив: не вір, не вір, не вір!...

НАШІ РОЗМОВИ З ЛАВРЕАТАМИ

Зараз після того, як тільки стало відоме рішення журі, Редакція «Назустріч» поробила заходи, щоби відбути з лавреатами розмови, які можна би було використати на сторінках нашого журналу. Нашою метою було, щоби автори премійованих творів з нагоди свого виріжнення сказали нашим читачам щось про себе, про свою творчість або висловилися про те, що їх найбільше цікавить. У цей спосіб ми хотіли наблизити їх безпосередно до читача.

Дехто з авторів уперше почув від наших співробітників про рішення журі та про те, що його твір премійовано. Усі-ж погодилися на те, щоби або видрукувати на сторінках «Назустріч» розмову з ними або помістити те, що вони у звязку з тією розмовою надішлють. Найтяжче було скомунікуватися з п. Жигмонтом Процишином, автором «Молодого Покоління», бо він живе закордоном і відповідь на нашого листа до нього наспіла в останній хвилині.

РОЗМОВА З ПОЕТОМ-МІСТИФІКАТОРОМ

Співробітник «Назустріч» пішов на другий день по проголошенні рішення журі до *Святослава Гординського*. Застав його дома, як сидів над книжкою своїх поезій, покресленою мов труп у руках студентів першого року медицини.

— Що робите?! — крикнув наш кореспондент.

— Виправляю помилки, сказав Гординський — я переконався, що ті поезії можна було зробити ще краще. Але прошу, сідайте.

Наш кореспондент був у досить прикрій ситуації. А саме: якийсь анонімний нахаба надіслав до редакції лист із дуже гострими напастями на нашого симпатичного маляря, що почав грішити ритмічно. Друкувати листа — незручно, але вже сам факт, що хтось аж так гостро накидається на поезії, набрав спеціяльної пікантности. Всеж Гординського, як нашого співробітника, треба було поінформувати. Тому зберігаючи спокій, наш кореспондент подав лявреатові статтю, якої текст хочемо тут навести:

Хвальна Редакціє!

Посилаючи свого листа до Вашого цінного журналу, нітрохи не сумніваюсь, що журнал льояльно поставиться до мого голосу, що є не лиш моїм, а й великої частини громадянства, яке ще не стратило почуття того, що личить, а що ні. Не посилано його до якої іншої газети (що можна б уважати проявом низької злоби), а просто до Вас, де працює сам п. Гординський.

Я хотів би запротестувати енергійно в імені всіх здорово думаючих людей із кол нашого патріотичного громадянства проти таких нечуваних у нас раніше фактів, які хоч загально відомі, ніхто не осмілився досі напятнувати. А саме: п. Гординський не лише мав відвагу видати збірку ароґантних віршів, нібито модерних (у чому та модерність ніяк не розберу!), де він просто глумиться над ріжними дорогими нам ідеалами та зводить особисті порахунки з немилими собі людьми. І за цю книжку «віршів» він дістає ...літературну нагороду!! Не знаю чи журі (я нікого не хотів ображати, тож не називаю імен) задумувалось над тим, що воно санкціонує аморальність, цинізм, посміх над нашими заслуженими громадянами, іронію найгіршого сорта, позичену, звичайне, в атеїста Вольтера...! Ми ні трохи не сумніваємось, що журі діяло в стані гіпнози на тлі нечуваних вибриків критики, де ріжні масони, не усвідомляючи собі напрямних нашої національної літератури, боряться не за справи літератури, а за шкідливі нам гасла, добрі у здеморалізованій Західній Европі. Бо ж годі повірити, щоб людина, що перше ніколи віршів не писала, нагло стала, ні з цього — ні з того — поетом! Тут на цілий ріст виростає загадкова постать М. Рудницького, що безпорадно блукається в передсвітанкових сутінках нової, йому незрозумілої доби (як це геніяльно означив наш славний психоаналітик Е. Маланюк) та що весь час розшибався над книжкою Гординського. Цікаво, наскільки правди в безумовно непозбавлених рації здогадах про співробітництво п. Рудницького в «Барвах і Лініях». Коли зважимо, що п. Рудницький не міг кандидувати за свої «Очі та уста» на будьяку нагороду, будучи членом журі, тим пластичніше зарисовується його сильветка на тлі цих закулісових інтриг критики, що не хоче слухати наших поважних діячів дуже зажурених нашою літературою.

Повстає на всю ширину питання: чи знайдеться в нас настільки мужній, чесний та безсторонній голос, що обєктивно й безпощадно відкриє обличчя п. Гординського (нехай не гадає, що ми йому забудемо «Нові Шляхи») і виступить проти книжки п. Гординського без огляду на те, що ріжні критики сумнівних літературних вартостей хотять вважати за талант і поезію! Чекаємо!

Прийміть ВП. п. Редакторе вислови..

Наш кореспондент не зводив очей з обличчя поета, що весь час усміхався, коли ми читали цю, будь-що-будь нахабну напасть. Ми мали змогу подивляти гумор нашого лавреата, якого ніхто, ніщо й ніколи (звичайно: молодий — упертий!) не виводить із рівноваги й не переконує. Наш кореспондент, розуміється, запевнив зараз-же шановного лавреата, що лист цей поміщений не буде. Та проти цього запротестував лавреат, даючи доказ своєї шляхетної великодушности.

— Коли б ми знали бодай, казав наш кореспондент, хто цей нахаба, що осмілюється так на вас «їхати».

— Нічого, сказав Гординський, я можу Вам сказати його імя.

— То Ви знаєте? Хто-ж це?!

— Я!

— Хто я?

— Я, Святослав Гординський.

— Якто — то Ви кажете, що Ви, Святослав Гординський написали на себе, Святослава Гординського, оцю напасть?

— Егеж! Зовсім так, як кажете! — і на доказ витягнув із шуфляди бруліон листа, який ми дістали на машинці.

Наш кореспондент поблід і пять мінут не казав ні слова. Колиж нарешті зясував собі, що він сидить на кріслі, а не стоїть на голові, коли докурена папіроска попекла руку і він усвідомив собі, що це не фантазія, а дійсність, кореспондент змусив себе до звичайного спокою й спитав:

— А як Ви, шановний лавреате, умотивуєте це?

Гординський приємно усміхнувся й із властивою йому іронією почав говорити:

— Бачите, — мене дуже заскочили прихильні рецензії. Їсти вічно цукор обридне і часом захочеться соли й перцю. Мені надокучило ждати, аж мої противники надумаються написати те, що вони думають. От тоді й прийшла мені ідея попередити їх, забрати їм право першенства. Уявіть собі, що яканебудь видатна фіґура замахнеться й ушкварить на мене статтю, а я: «гов!» — я це сказав сам далеко скоріше! Уявіть собі, як заворушаться ріжні графоманські групи, що днями й ночами видумували ріжні аґрументи на те, щоб побачити, що ніяких нових аргументів у них немає, що мене заскочити не можна, бо я сам себе заскочив. Уявіть собі їх неймовірно глупі міни! Звичайно — я не безгрішний (беру собі приклад зі старих діячів!), моя книжка далеко не ідеальна, а Ви знаєте, як казав Рішеліє: «Дайте мені шість рядків чийогобудь письма, а я знайду причину його повісити».

— І хочете повісити себе самого?

— Чому-ж би ні? Я — маляр і звик, що мене прилюдно віщають... бодай раз у рік.

ІНТЕРВЮ, ЯКОГО НЕ БУЛО

Цікаве те, що хоч п. Галина Журба живе у Львові вже більш року, то мало серед нас людей знали про письменницю, що вже від 1909-го року збогачує нашу літературу непересічними творами.

Хоч уривки з повісти «Зорі світ заповідають» були перед кількома роками друковані у «Літературно-Науковому Вістнику», то все-ж таки імя письменниці стало у нас ширше відоме щойно після появи премійованої книжки.

Тим цікавіше було піти на розмову до невідомої у нас досі авторки, що одного дня стала на устах усеї читаючої публики.

Степан Левинський

Ще до хвилини, доки ви не задзвонили до дверей, на яких прибитий білет «Галина Журба», ви почуваєте, що ви у Львові. Але як тільки ви увійшли в кімнату й привиталися з письменницею та її чоловіком, ви раптом чуєте, що ви знайшлися у якомусь іншому світі. Так живо нагадується вам Наддніпрянщина з тією її, зовсім іншою від нашої, атмосферою, якась особлива розмова, якеєь зовсім інше темпо балачки.

Письменниця трохи насторожена. Знаємо, чому. Вона не любить ніяких розмов, що мають бути потім надруковані, за ніщо в світі не дасть своєї світлини.

— Алеж так водиться. Так усюди роблять — пробую настоювати.

— Нехай роблять. Я знаю, що нікому не цікаво, бачити, як я виглядаю. Навіщо? Тай узагалі-ж я не люблю, страх не люблю, як мене допитують: а що ви робите, а що ви думаєте... Раз трапилося мені таке в Києві, в часі революції. Зайшов до мене молодий чоловік та став розпитувати: «а що ви тепер пишете?» Я й сказала. «А ще що?» Я йому знову: те і те. «А ще що?» «А перекладаю те і те». Він пішов, а за кілька днів я читаю, а він все те повиписував у журналі. І знаєте що? Я тих річей потім не написала. Бачите, що варті всі ті такі друковані розмови.

— Тут не розмова винна. Але дозвольте... Читаюча публика все-ж таки радо бачить і світлини письменників і цікавиться усім, що про них пишеться.

— Теж ні. Чим там є цікавитись. Твір письменника це частинка його. Цікавиться хтось письменником, — хай читає його твір. А життєпис! А світлина! Навіщо це кому здалося? Знаю великих письменників, що їх світлини я досі ніде не стрічала і добре мені з тим.

Балачка зійшла на нашу літературу, сучасну й давнішу. Пані Журба стала прецікаво розказувати про свій приїзд до Києва та своє знайомство з тоді ще дуже молодими, сьогодні відомими нашими письменниками, як Рильський, та інші.

Цікаві речі!

— А якби так ви, пані, якщо вже не хочете, щоб друкувати вашу розмову, написали для «Назустріч» ось хочби те, про що ви тепер так цікаво розказували?

Письменниця подумала хвилинку. Видно було з того, що взагалі не любить, як від неї вимагають написати те чи інше. Любить писати тільки з власної спонуки. Але в той час, коли я вже чекав відмовної відповіди, пані Журба сказала:

— Добре! Тільки вибачте, що не зможу дати вам цього до найблищого числа, але хіба до чергового. Згода?

Що було робити.

Як тільки я стрінувся з моїми товаришами з редакції «Назустріч», один запитав мене:

— Були у Галини Журби?

— Був.

— Зробили інтервю?

— Ні.

— Чому?

— Казала, що не хоче і навіть фотографії не дасть.

— То інтервю не буде?

— Ні! Мусимо вшанувати волю письменниці.

ПОЕТ, ЩО НЕ ХОЧЕ ПИСАТИ ПОЕЗІЙ

При зустрічі з автором премійованої збірки поезії «Сонети і строфи» Богданом Кравцевим, нагадалися мені його слова з передмови до другої збірки «Проміні», де сказано більш-менш, що автор не хоче і не буде писати більше поезій, бо його шлях інший. Я й нагадав йому про те починаючи розмову.

Кравців відповів:

— Так, я це написав. І це була правда. Але-ж тоді я зазначив, що може прийти час, коли знову писатиму. Випало небавки по виданні тієї збірки так, що я попав у вязницю і знову пригадав поетику та й от по мойому виході з вязниці появилась нова моя збірка.

— Все-ж таки що спонукало вас писати, хоча ви відхрещуєтесь віт дого?

— Частинну відповідь на те питання я дав уже перед хвилиною. Докладно-ж зясувати мені ці спонуки годі. Кращим за поезію вважаю само життя. Коли-ж немає його, коли нема руху, чину, боротьби, так тоді приходить поезія і вона, як наприклад у мене у вязниці, стає чином, змістом моїх днів, мого життя. Пишу тоді на те, щоб жити. І тоді мушу писати.

— То ви не гадаєте посвятитися все ціло письменницькій карієрі?

— Я не професійний письменник. Якже-ж пишу, що дуже рідко в мене буває, то найчастіше спонукою до творчости є в мене бажання змагатися з творчим матеріялом, словом і формою.

— Як ви, в такому разі, дивитеся на завдання літератури?

— Від літератури вимагаю передусім, щоби була живою. Щоб зясовувала пекучі проблєми життя. Щоб у холодних стрічках друкованої книжки можна було вичувати гаряче серце автора та щоб в словах його було бодай трохи живої крови. Ненавиджу «писання для писання» як і всякого графоманства. І тому думаю, що добре для письменника найперше щонебудь прожити, а тоді вже писати.

15 ХВИЛИН РОЗМОВИ ЗІ СТ. ЛЕВИНСЬКИМ

Застаємо Ст. Левинського дома в його бібліотеці і відразу починаємо розмову:

— Чи можна знати, чому Вас займають цього роду теми такі далекі від нашого життя?

— Я скінчив у Парижі школу орієнтальних мов на японському відділі і пізніше проживав один рік в «Японському Домі» т. званого «Університетського Міста» в Парижі. Там мав я нагоду ближче приглянутися товариському життю японців, але намір звязати свої ріжні помічення в книжку прийшов мені щойно пізніше, коли я вже вернувся до краю і перебував довший час на лікуванні у Ворохті!

— Чи Ви крім «Японського Дому» працюєте ще над чимось у цьому роді?

— Недавно зладив я переклад невеличкого клясичного японського твору п. н. «Годжокі» — Хатина будійського самотника —, що імовірно появиться у найближчому томі трьохмісячника «Ми», а тепер перекладаю японські народні байки.

— До речі: чи ці байки дуже ріжні від наших?

- Дуже.... Японські байки щодо свого походження мають ріжні джерела; одні з японської мітольогії, другі південноазійського походження — індійсько-перського. Цікаве в них те, що вони не мають у собі зовсім елєментів з еротики.

— Чи не почуваєте Ви у своїй літературній праці якихось виразних впливів?

— Кажучи загально в першій мірі завдячую багато французькій культурі і кількалітньому побутові в Парижі. Вважаю, що французька література є дуже доброю школою для молодого письменника, що в ній зєднані два так сказати б протилежні елєменти: з одного боку досконалість форми клясиків, з другого вічний контакт з актуальністю.

— Чи маєте яких своїх улюблених письменників?

— З французів люблю все те нове, що вніс у літературу Пруст, цікавить мене, хоч не люблю його — Жід, подивляю Жіроду, промовляє до мене новим стилем і строгістю обсервації Поль Моран.... З японської літератури люблю клясиків, бо новіші письменники занадто наслідують европейців.

— А з наших?

— Стефаник, з радянських: Підмогильний, Микитенко...

— Чи пишете що нового?

— Підготовляю повість з життя париських студентів, але вона щойно у початковій стадії....

— Коли — як вільно спитати — вона може бути готова?

— Нічого про це не можу сказати, бо працюю дуже поволі...

— А чи можете сказати: як?

— Спершу обдумую плян у голові, пізніше списую диспозицію розділ за розділом і коли маю викінчений перший нарис праці, аж тоді починаю її кількакратно переписуючи.

КАТРЯ ГРИНЕВИЧЕВА

МАЛИНИ

Того літа навдивовижу ободрили малини, — на лісовому зрубі край цвинтаря вони палили як ніколи налитими ущерть грознами, і нерідко видно було птахів і мотилів, як злітали ватагами над аромою ягід, порозпукуваних темно і солодко від сторони могил.

Шіснадцятьлітна жінка мигала проміж корчі з легка тугим батистом, ще бабиним добрим приданим. Вона зняла з полекшею попришпилювані над чолом коси, та закинула їх у скромних гордощах на руки. На косах заграло сонце, зелене від усякого розмаю, й вона йшла, як танкова менада, або золота павка, що капле іскрами з крилець.

Вона приоставала далеко за гуртом школярок, від яких відстала своєю вінчальною обручкою, а тоді добувала з грудей не то спів, не то сміх, хижий, музичний, увесь блиск.

— Ай, які малини, Господи!

Захоплення, з яким заплітала вона мягкими пальцями свої шіснадцятьлітні рамена, мало у собі щось з молитви; колихалася в бедрах від спілости, важка овочем, аж пянка своєю соняшною антифоною:

— І малини-ж то, Господи!

Вже недовгі місяці ділили її від падолистової ночі, коли це півдитя мало стати матірю. Себелюбними обіймами вона заплітала також майбутню дитину, ніби передавала їй у своїм лоні добру новину про повінь солодких малин і задиханий шепіт про зелене лісове сонце.

А що залюбки перескакувала пільні потоки, кожну стрічку води, яка йно де між лопухами чечече, черкоче, булькоче, то з оцих напів крилатих дерш передавала дитині захоплення летом; начеб хотіла їй заздалегідь передати радість ніг, коли під музику стегон черкають землю тільки пучками.

— — — — — — — —

О, як шмигав дощ по саду між оріхи, як жбурляв яблунею, прадідною, що зпід неї викопали колись то пугар! Яка гроза звіялася чорнобором, обкручувала довкола себе хату з ясним камяним порогом і мереживом у вікнах! З усіх сил гуділа дебра, де оноді ніччю у мокру вянь, у лісову, скинули з возом почтаря, чорножовтого, як приспана чмелина. І прадідна яблуня і дебра родили також, — несамовитою принукою помагали танковій менаді крівавити пальці об недосяжну гору. Аж доки безрадний, хрипленький плач дитини не відповів; тоді стихли до разу.

— — — — — — — —

Стукає у двері з узликом добрих яблук у руках найстарша сестра, простоплеча і стрункa як цариця. Розсипала по столі свої дари; нехай дитя буде румяне як вони і пахне сільським садом!

Ще говорила, вже друга сестра, чепуруха, у двері: (довго вона суятилася по ясеневих світлицях, по дзеркальних, темношкіра і сильна, аж в в руки липне, як кукурудзка у смеряка). На веселенькій мисчині пласт меду, що нагадує всі квітові грозна, які де не є на світі. Поклонилася примильно, ямочки біля уст:

— Нехай мова дитинки як медовий пласт буде розумна, добробутна й солодка!

А наймолодша, що пере хустини ніччю на ставі, бо в день нема коли, щаслива, що її чоловік, співак і музика, з пошумом райських акордів в ухах лежить під черешнею горілиць, — не шукала довго, бо не було що, за бідненького-ж на глум, пішла, — низку коралів без плямочки викорпала зпід самого серця.

Зацоркотіла намистиною на сестриній постелі:

— Як коралик оцей нечервивий, так гладкому і твердому бути нашому дитятку!

Похилилися всі три над дівчинкою, раду радили, рідну:

— Як мемо звати її. сестриці?

О, вони всі вперед знають як, вони давно знайомі з оцим звуком трагічним і звабливим, як пропасть, хочуть мами додати відваги:

— Катериною... відповідають наразгзгідним хором.

Найстарша, трохи насуплена, як усе:

— Жаль, що хмари плакали під її перший крик. Доведеться їй плакати богато й битись з долею як з буревієм. А що в холод прийшла, то коси в неї будуть до колін, зможе плести їх як сама схоче.

Середуща згомоніла живо:

— Трудно буде нашій сестрі дитину зі сонця забирати, з веснянками матиме до діла. Через оцей дощ, що сіктиме за вікнами її долі, вона надівсе любитиме сонце. Дарма, що найхмарніше в житті буде її полудне.

А наймолодша, красуня, засміялася, ніби в золотий кубок подзвонила:

— Ручки-ж у неї які! Такі самісінькі я бачила в мандрівної дівчини, що грала подвірями на гарфі.

Молода мама погладила мягко донине чоло і злегенька рівняла пальцями її носик, щоби привикав до гарної, різьбленої лінії, обводила також теплими пучками рисунок маленьких губ, щоби були здержливі, чисті.

А тоді з промінистим розсвітом дуже сірих очей, вона відслонила сорочечку дитини, показала одно й друге рамячок намічене купкою ягід, і розсміялася з пристрасним подивом любови:

— Ай, які малини, Господи!

ВИСТАВКА ЛЬВА ҐЕЦА

Заходом АНУМ-у відкривається 4-го лютого в салях Музею Наукового Т-ва Шевченка велика репроспективна виставка дуже популярного у нас Льва Геца. Мистець цей, із бувших УССів, що дав свого часу ряд рисунків на теми стрілецького життя й війни, виставить у розрізі цікавіші твори із усіх періодів своєї творчости, що вся носить сильні впливи сильволізму. В наступному числі постараємось дати огляд його творчости нашим сталим мистецьким співробітником.

ВЕЧІР УКРАЇНСЬКОЇ МУЗИКИ У ВІДНІ

В половині січня відбувся у Відні, в «Палє Ратібор», вечір української музики. «Фолькс-Цайтунг» згадуючи про цей вечір у дуже прихильному тоні, пише м. і: Пані Дарія Каранович мала нагоду представитися віденській публиці. Бувша учениця др. Павла Вайнґартена, вона має майже по мужеськи відважну силу в техніці із чисто жіночим чаром відчування і вислову. Дарія Каранович і її партнер, знаменитий челіст Бережницький здобули гаряче приняття публики.

Д-р ВАСИЛЬ СІМОВИЧ

Один гін і сто перепон

(Наші „швайцарці“)

Сніжок паде. Вулиці повні народу. Свято.

— Я тобі казауа.

— Мувіуа, та я запомняв.

— І ти не був.

— Не був, слишиш, — запомняв...

Інтимна розмова двох молодих людей, здається, львівських міщан. Вона **вже** говорить по українському, він іще не наважується. Обидвоє з низів. Із тих, що свою мову пізнають пізніше. Свою — бо він «у Юра кціони», а вона десь у якійсь іншій церкві. І починають нею говорити — з тою прикметною для сучасної доби вимовою поодиноких звуків, головно ж того цікавого польського «л».

Переходять — і вже здалека не відрізняєш, яка їх мова. Ні його, ні її. Чи польська, чи українська...

Взагалі тому, що довго не бував у Галичині, що давно не чув ні української, ні польської мови Східньої Галичини, важко схопити, якою, власне, мовою говорять пересічні львовяни. Звук мови, тембр, мельодія — **одна,** й напевне не польська. Але ж прислухаєшся ближче — чуеш форми й якісь окремі звуки польщини. Здалека все це немов якесь українське, співне, а насправді — неукраїнське. І українська мова якась окрема, ні то українська, ні то неукраїнська, але ж — не польська. Щодо мельодії, щодо скали тонів — та мова немов якась одна здалека, й тільки, як уже ближче прислухаешся, виходить різниця... Та вухо мусить довго звикати.

Це так у львовян, у львівських міщан і в **місцевої,** не зайшлої інтеліґенції. Бо тих, що їх нанесло припадково до Львова село — відразу схопиш. Коли й по-польськи наламуються говорити, то з польської мови там нічого не чути. Витворилася на вухо якась така мішанина, де переважає українська основа, українська мельодика мови — і все це полишає на польській мові Львова своє тавро...

Українська ж мова повсисала так багато польських елементів, не тільки в висловах, у формах, але ж і в вимові поодиноких звуків, головно ж палятализованих (сь, зь — звучать уже декуди як ш, ж), л (звучить як грубе польське ł = ц) — що поволі прийшло якесь вирівняння, й чуже вухо в перший хвилині не схоплює, якою саме мовою говорять на вулицях Львова...

*

Але ж серед українського громадянства відчуваеш щось таке, чого не замічував перед війною. І то без огляду, чи це старші, чи молодь. **Відчувається** великий гін у тому напрямі, щоб українську мову вкласти в деякі закони. І то закони — загальної української літературної мови. Та, на жаль, той гін відчувається тільки щодо **писаної української** мови. Про говорену мову, про звичайну говірку — не говорити. Це просто — жах. Більшого недбальства, більшої неохайности й уявити собі не можна. А в виступах, промовах — чути це змагання. Тільки ж там повна безпорадність. Там ви замітите похвальну тенденцію — узгіднити говорену мову з писаною — навіть із деякими претенсіями на «всеукраїнськість», але ж від усяких «прямувань», «санувань» від «поважан-ня» — вам терпне вухо... Коли до того всього ви долучите польські наголоси в чужих словах (реферат, адвокат, телефон)*), коли на кожному кроці почуєте польську фразеольогію («неможливе до виконання», «тяжкий до переведення») — ви перестаете вірити, що таке змагання є...

Взагалі мимоволі заражуєшся вражінням, що наші галицькі земляки щодо говореної мови скидаються на швайцарських німців, що писану мову культивують і культивують її досить поважно, а до говореної мови не прикладають ваги. Тільки ж швайцарці говорять своїм швайцарським говором, а наші швайцарці — виробили собі якусь страшну мішанину, що відбігає **від усіх галицьких** говорів (а їх є доволі!).

Тим, що в нас у Галичині до такого значіння дійшла **писана мова,** можна собі пояснити, що тут таку велику вагу прикладають до нещасного правопису. Нераз можна мати таке вражіння, що поза правописом, поза апострофами, ґ—г, ла—ля і т. д. у нас не бачать божого світу. Я розумію, що правописний хаос (він іще росте від того захоплення **тільки** правописним питанням!) слід усунути, головно зі школи, й усунути його неважко, але ж висувати його в мовних справах так сильно наперед і звязувати з ним національно - політичну програму (один народ — один правопис!) — з погляду самої **мови,** її культури — річ для мене незрозуміла... Нові й нові спроби вносити в правопис по-дрібці, по-трошечки всякі новизни, з погляду **структури мови** — цілком непотрібні, можуть довести до того, що життя завдасть брехню хоч і як гарним гаслам, але ж висунутим не в пору! Не слід забувати, що наша літературна мова, хоч гігантськими кроками йде до нормалізації, хоч культура її сильно поступає наперед — все ще поки-що в пливкому стані, ще не внормована, а тільки виявляе **тенденції** — до повної нормалізації, що багато т. зв. сучасних законів утворено — механічно, нашвидку... Це ж мова, а то ж — правопис! Практичний образ тих фонем, що живуть у нашій мовній свідомости... Боюся, що такі новизни можуть довести до дуже небажаних для нас гасел: — один народ і — двісті правописів...

Та все це завваги тільки на рубці у звязку з поміткою щодо **писаної** мови. Справа не в цьому. А справа в **культурі** рідного слова, й не тільки писаного, а й говореного.

Треба обективно зазначити, що в порівнянні з передвоєнними часами культура нашого слова в Галичині сильно зросла, що зацікавлення т. зв. поправністю вислову, форми й т. д. серед нашого громадянства велике, що т. зв. передвоєнні дилетанти — «спеціялісти у справах мови» — в нас явище що-раз рідше, що відчувається потреба авторитету в таких справах... Деякі проповіді, деякі публичні промови викликували з цього погляду навіть зворушення...

Але ж це явища нескоординовані. Чуеться незорганізованість, розбіжність. Наші театри на культуру мови звертають уваги дуже мало. Про школу й не говоримо. Декуди знов відчувається щось наче відрух, бажання завернути те, що виявляе тенденції до однотности, завернути його до стану зперед війни... Це явища небажані й нездорові, але ж із ними доводиться числитися.

Та взагалі в нас таке вражіння, що тут іде що раз до кращого, і що до кращого дійде...

*) Не маючи змоги подавати **наголосів** над голосівками, зазначуємо їх **товстими** буквами. Ред.

ПАВЛО КОВЖУН

„Музаґет”

Після революції у 1917 році, головно після заключення миру, вся передвоенна київська литературна й мистецька молодь почала стягатися до Києва. Одні повертались з фронту, де були агітаторами, українізаторами армії, редакторами ґазет, лекторами, інші з інших міст, не раз аж з Владивостоку. Це все був рухливий, живий, молодий елемент, що підчас революційної діяльности набрав відваги та горів до роботи. Київ, як осередок тодішніх революційних українських подій — втягав у себе цю молодь як губка; скрізь треба було людей, що знали мову, що заслуговували на довіря, отже майже всі діставали по кілька посад і працювали буквально дні й ночі, так що на властиву літературну роботу не мали часу.

Очевидно, це явище було ненормальне. Молодь, мистецька елїта, розтрачувала свої сили там, де їх міг

М. Жук Павло Тичина

заступити перший ліпший здібний урядовець.

Почалися зустрічі, сходини, балачки — спогади з минулого та пляни й мрії на майбутнє.

Поміж «старою» (перед війною ані один з них не мав певно повної двадцятки літ) київською братією як Семенко, Комендант, Савченко, Терещенко, Поліщук, Петрицький, Лісовський, Еланський, Михайличенко і богато інших — знайшлися нові люди — Тичина, Меженко, Слісаренко, Курбас, Загул, Ярошенко, Хомик, Лебединець, Обідний, Немоловський... Час від часу загощували до Києва Ірчан і Кобилянський і майже щодня зявлявся хтось новий або когось нового «десь» відшукували.

За зустрічами й балачками почалися наради. Збіралися то у Савченка, то Загула, то у Коменданта, то у мене, пізніше у панни Присі Варави. Автори читали свої твори, обмірковували видання альманахів і журналів. Підчас зборів і дискусій виріжнялися два головні напрямки: символісти і футуристи. Активніші були футуристи з Семенком як провідником та до яких приставали Слісаренко, Ярошенко, Обідний, Лісовський і я. Символісти ґрупувалися біля Савченка. Футуристи хотіли видавати альманах «Біла Студія», одначе з назви скористали символісти і видали самі його під назвою «Студія», яка нікого не задовольнила, навіть самих символістів. Тоді повстав проект видати «Музаґет» і створити товариство.

Футуристи перейшли до видавництва «Грунт», яке заклали Лебединець, Немоловський і Солодуб. Бібліотеку вів Семенко, а «Універсальний Журнал» усі разом і я був секретарем.

Перед упадком гетьмана майже всі ми мусіли втікати з Києва, особливо військові. Мене захопили у 2-ий старшинський полк; спочатку стояв я на варті у друкарні грошей, пізніше, після бунту в цьому полку чудом вирвався від полевого суду і втік у Конотоп, де видавав щоденник «Воля». Пізніше до нас утік і Савченко. Праця над організацією і пляни розбилися. По вступі Директорії до Києва знову всі почали стягатися на старі місця. Одначе нові обставини вимагали ще більше праці від свідомих українців, на організацію лишалися лише вечорі і то не всім.

Коли я повернувся з Конотопу, з ріжними пригодами, Павло Комендант заходився коло видання журналу. А треба знати, що саме Комендант увів у світ Тичину, Слісаренка, Ярошенка, пізнішого Семенка й інших. Сам він — різьбар. Незвичайно мягка й гарна людина, з широким розмахом. Ще юнаком як учень мистецької школи він заклав мистецький журнал і видавництво «Сяйво». Все, що не вийшло зпід його рук — переростало тодішні українські видання. Добрий друзяка всієї київської богеми, сам богеміст та з безмежним її довірям до себе, — він узявся реалізувати «Музаґет». Задумував він його поставити і змістом і формою так, як ніодно українське видання до того часу, одначе нова зміна влади у Києві розбила працю і затримала її. Довелося чекати аж до місяця квітня 1919 року, аби журнал видати зі зложеного складу за 3 місяці відразу.

До «Музагету» ввійшли переважно символісти, як літ-мистецька ґрупа, добравши дещо нових людей, головно з розсіяних футуристів. Одначе і футуристи вирішили активно піддержати журнал та ввійшли до нього як запрошені. Треба знати, що футуристи на Придніпрянщині відогравали велизну ролю, особливо в формальних шу-

М. Жук Дмитро Загул

каннях. Вони мали знаменито редагований журнал «Нова Генерація» до 1931 року. З ними ввійшов і сам П. Коментант, що працював під псевдоніном П. Вірин.

Творення «Музагету» було дуже складне з багатьох причин. Найголовнішою з них, самозрозуміло, були події підчас яких не тільки не можна

М. Жук Юр Меженко

було сяк-так обмінятися думками, але не можна було перейти вулицею. Дискусії були гарячі, в них почувався подув революційної вулиці, спрага праці. Одначе рівень їх був високий і без огляду на розбіжність думок треба було подивляти взаємну великодушну поведінку.

Якось так сталося, що старші письменники не проявляли майже ніякої діяльности — ледве спромоглися на відновлення ЛН Вістника, бо журналу «Шлях» Коломийченка не можна було брати під увагу. Очевидно, старше літературне покоління було радісно приголомшене подіями, у захопленні їх переживало, та почасти віддалось праці реєстрування фактів у ріжних тодішніх виданнях загального характеру. Молода зміна рвалася до роботи; чотирьохлітній розгром українського життя давався відчувати й організації на скору руку не можна було зробити. Люди мусіли обмінятися думками, зазнайомитися з собою, вигладити погляди, які весь час за перебування в ріжних середовищах, значно поріжнилися від того часу, коли вони розійшлися.

Група «Музаґет» перейшла організаційну стадію в ненормальних умовах, а одночасно досить боляче, бо з неї почали відокремлюватись ріжні невелик. групи, такі, як «Студія» чи видавництво «Грунт», що старалися промовляти осібно, без глибших формальних підстав.

Коли українське життя було властиво розгромлене — група «Музаґет» всеж старалася відновити свою діяльність. Частина редакційної колегії, робила спроби видавати журнал у Камянці-Подільському, одначе події перекреслили ці пляни.

Та значіння цієї ґрупи у нас зовсім недоцінене і доведеться ще ждати, заки ролю «Музагету» обективно змалюють.

Група «Музаґет» була джерелом, з якого потекла неодна течійка в молоду українську літературу і сучасні літературні організації.

СОФІЯ ЯБЛОНСЬКА

Опій і самотність

(З приватних листів)

Tonkin,
Vallée de la Futaie.

Мабуть уже знаете, що скоро вертаюсь в Европу. Скоро це значить за рік, півтора. Завсіди одна і та сама відповідь: не вернусь аж зможу переїхати через Австралію, Таґіті, Мартинік, Південну Америку... Вперлася.

Вибачайте, що пишу олівцем, бо китайське чорнило бойкотує европейські вічні пера, раз-у-раз висихає, від чого навіть золоте перо ржавіе. Рада не рада, купую японські олівці, звичайно бойкотовані, хоч їх можна досхочу знайти в Ю-фу у контрабандистів, а навіть бачу, що вони дорівнюють своєю мягкістю «Кох-І-Норам». Вони такі tendres, що ними не трудно писати зворушливі романи.

— — — — —

ЮНАН-ФУ

Вертаюсь скоро... Що значить скоро по тутешньому?... Люди рахують тут час з засівом піль... вонй кажуть «скоро знову треба буде виробляти землю під мак», хоч недавно вони садили риж. Значить, виїду звідси, коли китайці садитимуть мак, а приїду в Европу, коли вони садитимуть вже риж. Риж тут садять у маю, червні. А в нас побачу сінокоси.

А може вийде інакше...

До речі про опій. Завдяки тутешнім драконовим засівам, ледви тубильці встигли зібрати риж, а вже треба готовити поля під мак та опій. Під маком відпочиває не тільки земля, але також людські руки, які втомив риж, бо на поля вже не треба безнастанно тягнути води з каналів.

Мак росте сам, як Бог його дав. Посіеш — виросте без труду. А ще в додатку і який відпочинок людям, яка радість, скільки сподівань вийти на високі береги каналів і глянути на яскраву дугу, що залила цілу широчезну долину своїми живими колірами макового квіту. Аж душа в них співає, аж стискається горло на думку про запашний димок опію, що незабаром дасть їм маковий сік.

Коли зачинають опадати перші листки квіту, китайці знову йдуть до роботи. йдуть на поле надтинати зелені голівки маку, що кожна випустить кілька краплин своєї липкої крови на насолоду людям. Уявити собі трудно, скільки тих маківок треба потяти, щоби добути із них 5.000 тон опію, скільки приблизно виробляв сам Юнан, з чого більшу половину викурюють тубильці. (На підставі умови підписаної Китаєм у Лізі Націй вибір, вивіз і продаж опію заборонені в Китаї, хоч це не перешкода, що опій далі займає перше місце експорту. Частину з нього продають контрабандою, частина йде у глиб Китаю, а решту продають «тихцем» у сусідні країни.

І так китайці пів року працюють на риж, а другу половину на насолоду, щоб забути злидні.

Інколи навіть удень коли переходжу вулицями, до мене долітає сильний запах опію, що передирається крізь зле заліплені щілини у китайських вікнах. Опій розносить свій запах далеко і приваблює до себе навіть тих, що ще не збагнули його тайни.

Увечері ціле місто курить, майже у кожному домі своя курильня. По вулицях сіріє від диму. Навіть найбідніші рибалки, що живуть на озері в день ловлячи рибу корморанами (це птахи, що нуркуючи ловлять рибу, яку їх власник-рибалка видушує їм з горла), увечір у своїй нужденній барці запалюють магічний вогник, що показує їм дорогу до мрій, до земної нірвани.

А скільки я разів бачила бідолашних жебраків під мурами, як лежали під соломяною плетінкою тримаючи чародійну люльку в руках поруч запаленої лямпочки забуття! Один катайський лікар, що витратив десятки літ на протиопіємову працю, запевняв мене, що це зайвий труд, що краще китайцям відібрати риж, бо тоді їм лишився б опій, а коли їм забрати опій, тоді їм нічого вже не лишиться.

— — — — —

Зпоза десяти тисяч кільометрів приносять мені люди в Азію (білий пароплав, поїзд, каравана) рідну книжечку. Розгортаю схвильовано рукою і зразу не розуміючи (відвикла!) читаю під жовте, притьмарене світло нафтової лямпи.

І раптом мені хочеться відчинити вікно і кричати юрбі китайців: «Там десь люди кохають, творять, а ви?!« А юрба на вулицях вигукує — один за одного голосніше — свої бажання, потреби шлунку, свій голод. Захвалюють працю своїх рук або жебрають. І все те таке просте та зрозуміле. Життя! У кожного свої потреби, мрії, бажання, свій голод!

Сьогодні знову сіла писати. Але мої враження накопичені довгим вичікуванням зчинили всі нараз такий рейвах, що я збентежена відклала листок... Відвикла! Чи це вплив Китаю, чи його наркотиків, чи юрби, яка живе по вулицях з усіма своїми потребами? Чия вина? не знаю. Чи не моєї надто піддатливої на асиміляцію вдачі? Не знаю; але я вже не та, що колись. Може по довгих відпустових дорогах до будійських святинь розгубила свою колишню потребу активности. Видно, задивилася на кмерського Будду, бо наче він не приплющую позїе і у повній непорушності лію на життя безреакційний, але впертий погляд моїх, на вид, байдужих зіниць.

Аж ось сьогодні все затремтіло, наче збудилось.

— — — — —

Чи уявляете собі мою тут самотність? Тут я самотна не тільки між азіятами у серці Юнанських гір, китайської провінції, але ще більш тут самотна між білими богами европейців. Я вже перестала їх помічати на вулиці, хоч їх тут усього 150 «духів» на 200.000 мешканців. Ах, які тут безмежності можливости зненавидіти раз на завсі(г)ди.

А propos того «г». Я вже нераз помітила, що мені придався би підручник української нової граматики. Чи Ви знаєте, що я ніколи не вчилася української мови? Ніколи! В дитинстві — старо-руська, потім російська, потім польська, французька, тепер англійська і китайська. «Це гріх» — скажете. — Ні, це обставини — мандрівне життя.

— — — — —

Перед виїздом поїду на місяць у Камбоджу, місто руїн кмерів. Переглядаючи мої папери, знайшла трохи вражінь, які замісць у кошик, посилаю Вам. Не друкуйте ніде коли не має вартости, я навіть не перечитую, бо брак мені «серця».

— — — — — —

Маю всього дві години, щоб приготовити валізки. Не думайте, що вже вертаюсь до краю. Ще не час. Тепер у Камбоджу. Не їду, а властиво втікаю. Маю деякі труднощі з французькою владою з причини моїх мандрівок і непосидючости. Хоч мене не так легко стримати, як їм здається. Тут сувора дисципліна, не те що у Франції. Боїться тут влада комуністів, боїться і чужинців, та ба, навіть своїм французам не дуже вірить.

Je travaille et je rêve de pouvoir travailler mieux.

Новий член Французької Академії

Франсуа Моріяк, якого дві поезії подаємо у перекладі, вибраний минулого місяця до «Французької Академії». Це один із наймолодших «безсмертних», бо має 49 літ. Його прозові твори, здебільша повісти, такі:

«Дитина в оковах», «Замаскований одяг», «Цілунок для прокаженого», «Вогнена ріка», «Женітрікс», «Пустиня кохання», «Різні призначення», «Тереса Декейру», «Те, що було втрачене», «Життя і смерть поета», «Терпіння і щастя християнина», «Почини життя», «Зміїний вузол», «Тайна Фронтенаків».

Крім цього видав дві збірки поезій «Сплетені руки», «Прощання з молодістю».

Ф. Моріяк — один із найбільших сучасних католицьких письменників. І його однодумці і противники докоряють йому, що він занадто різко зображує конфлікти душі та тіла, пристрастей, гріху і докорів совісти.

ФРАНСУА МОРІЯК

МАРСІЯС АБО ЛАСКА

У цім полудні смертельнім та вогнистім,
О, любий Марсіє, тебе Бог лютий мучить,
Ти молода сосна і кровю ран горіш ти:
Пахуча кров твоя, немов живиця чиста;
Нічний мотиль припав до твоїх ран горючих.
В степах, де кожен дощ небес спаде даремне,
Неозначенний крик сверщків тривожить трави,
А сонце видира смутним просторам земним
Весь запах медяний, що точить верес млявий.
Та те, що більш тобі, людська рослино, грозить,
Це від ненависти лячніш, кохання боже!
В терпінні влюблений, жорстокий цей учитель
Цілуючи вогнем, шука кого любити!
Це він з води вино а з болю радість творить
І зерно вибране не проклинає жорен,
І мухам Марсіяс святе віддавши тіло
Шле з уст поблідлих сміх у бронзу небосхилу!

* * *

Твоя суконка бжіл скликає ароматом,
Мов овоч вкушений, розтоптаний сандалом,
Живім же радісно і ми життєвим шалом
І тишею цих піль, де Пан приляг дрімати,

Мрій, що незрушена і вічна ти лежиш так,
З ногами врослими й простертими руками
І буревісними ігравшся хмарками
Волоссям запашним твойого листя.

Літати бжоли муть з гудінням над тобою,
Не зрушить тіла і сверщків здитчання,
І вічна кров твоя буде рікою.
Живучої землі нестриманим кружлянням!

пер. С. Гординський.

Андрей Белий
проповідник мельодизму
З нагоди його смерти

Андрей Белий — один із найцікавіших експериментів радянської літератури. Як цей символіст і містик зумів ладити з вимогами маркситської критики і комуністичного катехизму це одна з тайн його словесної магії та духових метаморфоз. Мав цей теоретик символізму одну спільну рису з новими революційними поетами: — пянів від слів, захлипувався ними і вірив у містичну силу найзвичайніших слів, коли їх відповідно наголосити, задеклямувати.

Зір ваш нераз ішов зизом, коли бачили ви такий графічний рисунок, що нагадував звертисті сходи реклямової вежі:

Да, —
— И —
— Верное
Лицемерием
Равновесия, —
— Не верием
Верное —
Серце —
Да, —
— И —
— Зреет —
— Вечными
Трепетами
Духа...

Байдуже, чи розумієте. Це так для прикладу, для ока. Белий був теоретиком таких поетичних графіконів. Після ритмістів, футуристів й імажиністів, він винайшов теорію мельодизму. Основа поезії — мельодія, як цілість, що їй підпорядковані інші її складові частини: образ, звукоряд, метр і ритм. А тому, що наша система писаних звуків не всилі передати всіх переливів живого голосу, треба радити собі новим способом, як підкреслювати вагу поодиноких слів.

«Сам розклад слів — пише Белий — підпорядкований у мене інтонації і павзі, що приневолює нас висувати одно слово, який-небудь злучник «І» або навпаки: приневолює перелітати рядком рядків одним духом, щоб потім нараз зупинитись на одному слові». Белий хоче менше метафор, менше технічного мистецтва, а більше пісні та більше простих слів.

У практиці ця гарна теорія скінчилась тим, що майже кожне слово звучало для Белого окремо і нерідко ставив він кожне з них в окремий рядок, ще й підшукував найштудерніші рими. І саме тому, що наше вухо не може схоплювати мельодії в усіх словах, його заступало око — око ходило по щаблях рядків, як дітвак по драбині.

Більшість мельодистичних конструкцій неперекладна; слово з одним складом більше або з одною іншою голосною (голосівкою) псує весь домик із карт. Горкий, що не втратив ніколи здорового критичного розуму і не пішов на паперові експерименти, писав недавно про Белого, що «він естет і фільольог, але терпить на глухоту, коли йде про музику мови і на впертий нахил до механічного риморобства». При цій нагоді давав Горкий багато прикладів, як радянські першорядні письменники мало рахуються з льогікою і дійсністю, захоплені мовною еквілібристикою.

Одночасно не забуваймо, що Белий хвилинами справжній поет, дав колись неодну гарну поезію, має оригінальні думки, до яких дійшов роками самотного роздумування і дав кілька цікавих книжок. Усе життя холітався він між невибагливою, наївною простотою і штудераціями професора замотиличеного «отсебятними» теоріями. Не диво, що по ринвах його вирішувальних хмародерів ще досі пнуться сотні малп, що виють і вимахують хвостами, щоб не залишитись у хвості революції. І на нашому ґрунті є свої, що тереблять вірші, наче кокосові горіхи. Поезія, наче кокосовий горіх — високо, а коли стягнеш її на землю, можеш пити з неї молоко, наче з дитячої пляшечки.

м. рудницький.

МИКОЛА БУТОВИЧ

ЧЕРЕЗ КОРОВУ ДО ПУБЛИКИ

«Історія вчить нас тому, що в царині художньої творчости завжди мав успіх і вважається прекрасним не те, що нове, а лиш те, що «благовременно», себто відповідав художнім вимогам окруження того часу».

Акад. Волод. Перетц.

Дрімучий ліс, де заблукали Івась і Гануся, це наші виставки для пересічного громадянина. Та ба, — бракує нам казкових засобів аби перетворити громадянський зір, навчити його дивитися по нашому. Це завдання до деякої міри виконують наші критики популяризуючи сучасне мистецтво, виготовляючи, так би мовити Бедекера для дрімучого лісу. Проте, на нашу думку, не зашкодило б, колиб і ми зі свого боку допомогли зацікавленій публиці зорієнтуватись у непроглядній гущавині. Може дехто з мистців скаже на це те, що він щиро думає, себто: «що мені до того, що не всі мене розуміють, — я працюю для себе і тих, хто зі мною». Але не матиме він стопроцентової рації, хоч би вже тому, що не користає з нагоди побільшити кола своїх глядачів, не згадуючи вже про хліб з маслом, на який теж відпадає декілька солідних процентів рації Не.обмежена можливість вибирати напрямну своєї творчости на всі 360⁰ незвужена ні Раскіновим поділом на армії мистців на послугах людству, ні радянським ударництвом, не повинна захоплювати нашого духа пянливим почуттям повної свободи. Ці 360⁰ накладають на нас маленький обовязок хоч принагідно згадати і про нашого сірого громадянина, бож він ідучи на нашу виставку рискує заблукати також на всі 360⁰, а коли раз заблукає то може вдруге вже не піде. Не його вина, що він бачить і відчуває так, як відчували, бачили його батьки, ті батьки не винуваті, що їх батьки і т. д.

В одному з німецьких журналів за останні роки є цікава стаття на тему такого роду орієнтаційної допомоги. Автор її дає пораду молодим мистцям, що лякаються стати незрозумілими для широкої публики і взагалі стримуються від власних вистав. Порада його така: «виставляйте разом з річами, за які ви побоюєтесь також і дещо лекше до сприймання. Цими доступнішими річами ви здобудете собі симпатію публики і хто зна, чи не будуть вони містком і до інших ваших праць».

Тут пригадується нам іще одно, ніби дошкульне, місце нашого модерного мистецтва. На ріжних дискусіях, що відбувалися у Львові деякі критики-аматори висипали в публику багато всякої всячини, як із кишені старого кавалєра. Чули ми теж голос, що наші малярі просто не вміють рисувати, мовляв не можуть нарисувати навіть звичайнісінької корови.

І от приймаючи на увагу цей голос публики, який так ядерно сконкретизував погляд наших ширших кол на новітнє мистецтво, приходить нам на думку, чи не моглаб власне ця корова з двома рогами, хвостом і всім як слід стати цим містком, про який говорить німецький автор і цим дороговказом в дрімучому лісі наших виставок? Не маємо зовсім наміру сполучати краєвої сільсько-господарської виставки з нашою а говоримо про нарисовану корову. Може б для неї відвести спеціяльну кімнату при вході, де б кожний з учасників виставки дав свою, по змозі з кількох боків нарисовану, чи намальовану корову, для ріжноманітности можна і з телятком. Приймаючи на увагу своєрідні львівські обставини думаємо, що для більшого успіху виставки не зашкодило б дати і пару рисунків наскрізь оптичних, отже щоби по змозі корова була «як жива», так щоб і глядачеві подоїти захотілось. Це, на нашу думку, конче потрібне, бо як може ширша публика розібратись, хто вміє рисувати хто ні. «Не все те вовк, що сіре» — казав Куліш про українських письменників, — значить і не все той маляр, що малює. Мусимо врешті порадувати наше громадянство, що і ми люди, що «і наш ромен виріс в тин рівен»!

Отже подаємо думку, щоби на найближчу виставку кожен подбав за свою власну «коровячу легітимацію». Наше гасло — «через корову до публики». Думаємо, що саме «благовременно», як каже академик Перетц.

З ЧУЖОЇ ПРЕСИ

Ілюстрований додаток до „Prager Presse" п. н. **„Die Welt am Sonntag"** в числі з 31-го грудня 1933-го року посвятив досить місця творчости нашого артиста **Олександра Архипенка.** Цілу першу сторінку заняла репродукція бронзової плоскорізьби «Танечниця». На третій сторінці вміщена статейка Максима Гехтера п. н. «З робітні Олександра Архипенка» і 8 репродукцій його творів.

*

В прекрасно видаваному журналі п. н. **„Der Wiener Kunstwanderer"** ч. 11-12 з грудня 1933 вміщена стаття «Українське мистецтво» д-ра Вольфґанґа Борна. В статті, що заняла 13 сторінок журналу, автор подає на самому початку коротку історію українського народу, підчеркуючи ріжницю між українцями та москалями. Але подавши як синоніми три назви „Kleinrussen", „Ukrainer" і „kuthenen" потім увесь час уживає терміну „Ruthenen" і „ruthenisch", коли говорить про зазахідно-українське мистецтво. Це вводить тільки непотрібну плутанину. Борн подає огляд історії українського мистецтва, присвячуючи багато місця церковному та народньому мистецтву, а при кінці статті згадує про буйний розвиток української пластики. Стаття прикрашена 13-ти ілюстраціями, між якими бачимо кривчицьку церкву, кілька образів з львівського Національного Музею, один образ Глущенка, три образи Новаківського і один образ І. Крушельницького.

*

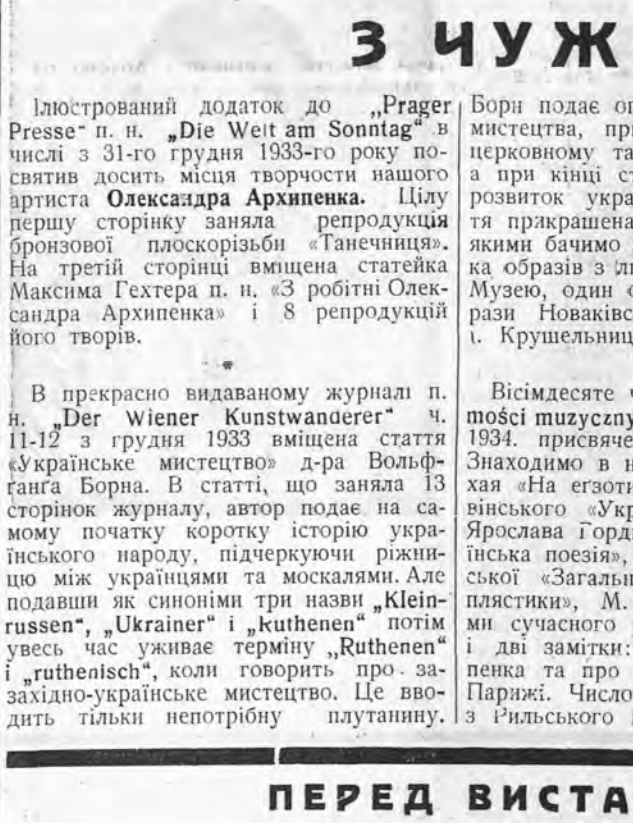
Вісімдесяте число **„Lwowskich Wiadomości muzycznych i literackich"** за січень 1934. присвячене в цілости Україні. Знаходимо в ньому статті: Адама Нехая «На егзотичну тему», Василя Барвінського «Українська музика», д-ра Ярослава Гординського «Сучасна українська поезія», Яніни Кілян-Станиславської «Загальний огляд української пластики», М. Винницького «Проблеми сучасного українського мистецтва» і дві замітки: про Олександра Архипенка та про «Українську ґрупу» в Парижі. Число доповнюють переклади з Рильського і Тичини, зроблені Генриком Бальком і Володимиром Левіком, — переклали блискучі під кожним оглядом, коли зважимо всю гнучкість та мельодійність мови передусім у Тичини. Крім того бачимо там численні ілюстрації: портрети українських композиторів та портрет і різьби О. Архипенка.

Годі стриматися від одної замітки. Шкода, що пані Станиславська не дала свою статтю переглянути перед друком якомусь українському мистцеві, бо напевно не булоб вкралося стільки неточностей, скільки там є. Наприклад опріч Бутовича виступає ще якийсь Бутирович, опріч Осінчука, Осінник, два Федори Ємці і кілька імен, про які ніхто не чув, в той час, як не згадано таких визначних мистців, як Петрицький, Падалка, Кричевський і ін.

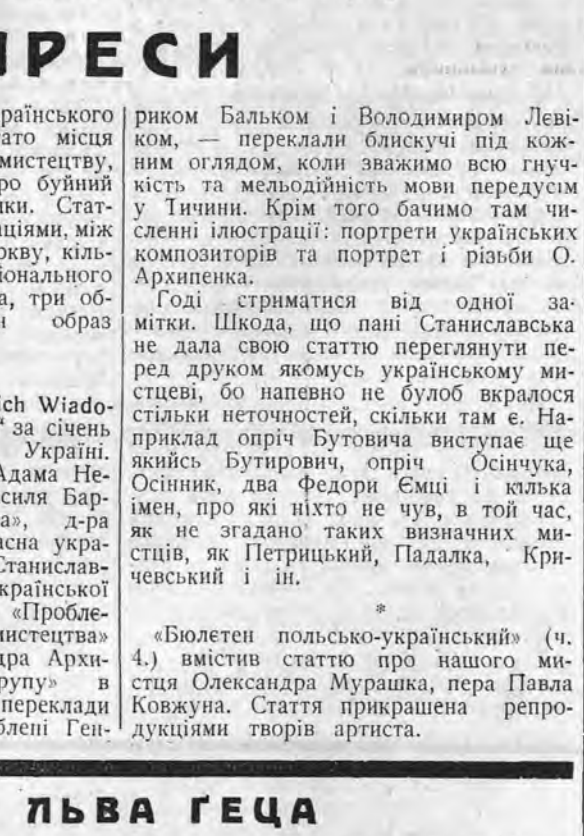
*

«Бюлєтен польсько-український» (ч. 4.) вмістив статтю про нашого мистця Олександра Мурашка, пера Павла Ковжуна. Стаття прикрашена репродукціями творів артиста.

ПЕРЕД ВИСТАВКОЮ ЛЬВА ҐЕЦА

Лев Ґец

Лев Ґец — Старий Сянік

МИСТЕЦЬКА ХРОНІКА

НА УВАГУ НАШИМ МИСТЦЯМ

X. Міжнародня вистава екслібрісів в Льос-Анджелєс відбудеться в призначений час. Проситься зацікавлених мистців надіслати свої книжкові знаки для висилки і улаштування українського відділу найдалі до 15. лютого с. р. на адресу: Львів, вул. Ґродзіцьких ч. 2. Вп. П. Марія Терлецька.

УСПІХИ УКРАЇНСЬКОЇ ҐРАФІКИ В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ

Тепер відбувається виставка радянської ґрафіки в більших містах Чехословаччини з чималим українським відділом, з участю Бойчук-Наділинської, Довгаля, Кравченка, Касіяна і Сахновської. «Лідове Новіни» з 12. І. с. р. подають, що «українські ґрафіки вносять богато свіжости і монументальности в ґрафіку СССР.» Справді так є, але дещо іначе, а саме, — українська ґрафіка зовсім ріжниться від ґрафіки народів СССР, бо вона має свої, українські прикмети.

ВИДАВНИЦТВО „ІЗМАРАҐД"

Книжка, що стала предметом
НАЙЖИВІШИХ ДИСКУСІЙ
перед нагородою і після неї

Святослава Гординського

БАРВИ І ЛІНІЇ

ПОЕЗІЇ
з графіками автора.
Ціна 1·60 зол.

НОВА КНИЖКА

СХІД І ЗАХІД

ОПИС ПОДОРОЖІ
Ст. Левинського
відзначеного літературною премією
за 1933 ий р к
ст. 112, in quarto
з ілюстраціями С. Гординського.
Ціна 3·— зол.

ВИДАВНИЦТВО „ІЗМАРАҐД"
Львів, вул. Косцюшка 5.

ГЕРМАН БАР

Даємо у перекладі одну із останніх статтей відомого австрійського критика Германа Бара, що помер цього місяця у 71 р. життя. Це був один із передових австрійських умів, що стежив невпинно 50 літ за всіма новими проявами літератури та мистецтва. Стиль Бара був легкий, дотепом та гостротою помічень нагадував французів. Його книжки «До критики модернізму», »Переможений натуралізм» та «Експресіонізм» давали почин до широкої дискусії та побуджували.

Деякі його пєси як «Концерт» або «Мистець» мали довголітній успіх. Залишив він теж цікаві повісти («Театр«, «Небесна подорож»). Довшими роками вів щоденник, з якого винятки поміщував у «Нает Вінер Журналь», з тих заміток видко було, що читав він незвичайно багато.

В останніх роках переселився наново Бар до Мінхену, щоб підтримувати живіший контакт з літературою й мистецтвом, і там помер.

*

ГЕРМАН БАР

Свобода

Про свободу мріє кожний, але коли більше осіб мусить поділитись тим самим простором, уже порозуміння між ними важке, — пригадайте хочби поїзд при відїзді, як важко людям розсістись. Мало є таких, що люблять сидіти плечима до напрямку їзди, ті, що сидять напроти них, не хотять замінятись місцями і кондуктор мусить ужити Демостенового красномовства, щоб запанувала згода.

Виходило би: людина — несуспільна живина? А проте Робінзон не витримав довго свого самотного життя на острові і легко стало йому на душі, коли найшов Пятничка. „Freiheit ist bei der Macht allein" читаємо у Шілєровому «Валенштайні», а в іншому місці каже знов Шілєр „Freiheit ist nur in dem Reich der Träume".

Якже бути, коли ця держава мусить дбати, щоб злочинна рука не нарушувала безкарно тайн цієї свободи? Свободи перед ким, перед чим і для кого? По суті вона необмежена, одначе це не стоїть нам на перепоні обмежувати її в кожному випадку інакше і вливати в неї за кожним разом інший зміст.

Наша любов до свободи може має своє джерело у далеких відгуках з тої доби, коли наші предки були ще несвобідні. Може це і не так дуже давно, як загально гадають. Коли барок поволі померк, прийшов на його місце новий дух, що назвав себе «просвітком». Лєссінг, Гердер і Кант вели його і віра теж мусіла задовольнитись місцем у межах чистого розуму. У цій духовій атмосфері зросли діди і батьки покоління, з якого аж до нинішньої доби складалась армія «ліберальов». Вони не завсіди мали однаково криштальні погляди, були між ними і звироднілі типи, а проте ми бачили щораз-то нові приклади подиву гідної вірности свободі.

Коли нас не знеохочує ніяка небезпека, коли навіть гумору не даємо собі псувати, то завдячуємо це нашій сильній вірі у свободу; вона підносить нас навіть у години найбільшого пригноблення. У кожній добі мусіла якась людина так страшенно терпіти під гнетом рабства, що свобода — сама гола свобода — видалась йому найвищим добром на землі, а недостача свободи найбільшим проклоном.

Сучасні глузують інколи з лібералізму і тих бідних останків, що залишились із нього. Та хто знає? Те, що колись у минувшині було могутньою теперішністю, залишає сліди своєї дієвої сили, з якої, коли трапиться нагода, родиться свіжа будуччина.

Не тратьте надії: свобода, без огляду на небезпеки, що загрожують їй, має таке імення, що людство ніколи не зречеться навіть самого чистого звуку — свобода, свобода, свобода!

ІВАН БУНІН

ЗАПИСКИ*)

ТОЛСТОЙ І ГОРКІЙ

Оповідання Поссе (одного з бувших другів Горкого) про те, як Горкій був перший раз у Толстого.

Горкій спочатку боявся, хоча намагався триматися свобідно, після того осмілився і спитав:

— Читали ви, Льве Миколовичу, мого «Тому Гордієва»?

Толстой відповів:

— Почав читати, але скінчити не міг. Не стало сили. Все те видумане. Нічого такого не було й не могло бути.

Горкій сказав:

— Але дитячий вік Томи в мене, здається, не видуманий...

Толстой відповів ще різкіше:

— Ні, все видумане. Вибачте, але мені не подобається. Ось є у вас оповідання «Ярмарок в Голтві». Це оповідання мені дуже подобалося...

На другий день Поссе був знову у Толстого, але цим разом уже сам. Толстой сказав до нього:

— Я мабуть, вчора образив вашого приятеля. Але що зробити, як він усе видумує. Видумувати, розуміється, можна. Але видумка видумці не рівна. Допустім, ви пишете роман й розказуєте в ньому, що ваш герой виїхав на північний бігун і стрінув там свою укохану. Таку видумку можна допустити. Але як ви станете мені оповідати, що він там повінчався з нею під пальмами, то такої видумки не можна допустити. Такою недопустимою видумкою буде й те, як ви описуючи душевний стан засудженого на кару смерти, скажете йому думати й почувати так, як він в даних умовинах ніяк не міг думати...

Поссе почав захвалювати особливу здібність Горкого в описах природи.

Толстой знову не згодився:

— Ні, Горкій не вміє описувати природи. «Море сміялося», «небо плакало», — все те до нічого.

ДУМКИ ЧЕХОВА

В Москві проголошено недавно ще деякі замітки Чехова (з його записних книжок). Я знайшов серед них деякі такі, що їх чув я від нього самого. Він, наприклад, нераз питав мене (за кожний раз забуваючи, що вже про те говорив і за кожний раз сміючися з цілої душі):

— Слухайте, чи знаєте ви тип такої жінки, що дивлячись на неї, завжди думаєш, що в неї під корсетом зябри.

Є там і багато інших знаменитих заміток:

— В природі з огидної гусільниці виходить чудовий мотиль, а ось у людей навпаки: з чудового мотиля — огидна гусільниця.

— Страшно обідати кожного дня з людиною, що загикується й говорить дурниці...

— Нездатна акторка їсть куропатву — мені жалко куропатви, що була сто разів розумніша й талановитіша від тієї акторки.

— Савина, хочаб не знати як нею захоплювались, була на сцені тим, чим Віктор Крилов серед драматургів...

— Так звана дитяча чиста радість це звіряча радість...

— Людей звязує тільки загальна ненависть...

— Герой для оповідання. В любовнім листі пише: «Залучую почтову марку на відповідь».

— Тридцять літ ходив вулицею і читав на вивісці: «Большой выборъ сигаръ». Аж щойно в тридцятьпершім році побачив, що на вивісці написано: «Большой выборъ сиговъ»...

— Національної науки нема, як нема національної таблички множення.

— Писати треба тільки для майбутнього... треба представляти життя таким, яким воно є в мріях, а не таким, яким воно є чи повинно бути...

ЧЕХОВ, ТОЛСТОЙ І ПИСЬМЕННИКИ

Чехов часами говорив:

— Письменник повинен бути бідним, повинен бути в такому положенню, щоби він знав, що умре з голоду, якщо не буде писати, якщо буде потурати своїому лінивству. Письменників треба віддавати до арештантських сотень і там примушувати їх писати карцерами, нагаями, побоями... Ах, який я вдячний судьбі, що в молодості був такий бідний! Як подобалася мені Олександра Аркадіївна Давидова (видавчиня журналу «Мір Божій»)! Прийде, бувало до неї Мамин-Сибиряк: «Олександро Аркадіївно, я не маю ані копійки, дайте хоч пятьдесять рублів зачету». — «Але вмирайте, любий, не дам. Дам тільки тоді, як ви погодитесь, що я замкну вас зараз в своїому кабінеті на замок, пришлю вам чорнило, перо, папір і три фляшки пива і випущу щойно тоді, коли ви застукаєте і скажете мені, що оповідання готове».

А часом говорив щось зовсім іншого:

— Письменник повинен мати казочні богацтва, такі богацтва, щоби він міг кожної хвилини пуститися в подорож довкола світа на власнім яхті, зробити експедицію до джерел Нілю, до південного бігуна, в Тибет, в Арабію, купити собі увесь Кавказ або Гімаляї... Толстой каже, що людині треба всього три аршини землі. Дурниця — три аршини землі треба мертвому, а живому потрібна ціла земна куля. І особливо — письменникові:

Говорячи про Толстого він раз сказав:

— Що мені найбільше в ньому подобалося, так це його погорда до всіх нас, інших письменників, або, краще сказати, не погорда — це слово сюди не підходить — а те, що він всіх нас, інших письменників має зовсім за нїщо. Ось він часами хвалить Мопасана, Купріна, Семйонова, мене.. Чому хвалить? Тому, що він дивиться на нас, як на дітей, які, наслідуючи старших, також роблять то одно то друге, як і старші: воюють, подорожують, будують доми, можуть і писати, видавати журнали... Наші повісті, оповідання, романи це для нього власне такі дитячі забави і тому він, в дійсності, одними очима дивиться і на Мопасана і на Семйонова. О, Шекспір — інша справа. Це вже дорослий і він вже сердить його, завжди пише не так, як треба, не по толстовськи...

*) Цьогорічний лявреат Нобля Іван Бунін містив свого часу в «Послєдніх Новостях» цікаві записки, з яких частину даємо оце в перекладі на нашу мову.

„ПРОМОВЧАНА УКРАЇНА"

Під цим наголовком помістило передостанне (2) число польського львівського місячника «Сигнали» статейку, виїмкову як на польські відносини. «Сигнали» гуртують біля себе наймолодших львівських польських письменників і публіцистів з легким суспільницьким нахилом.

«Справи культури, пише цей журнал, нині трактується якнайгірше: розтягнувся на все і зріс усебічний, зумисний із прецизією виконуваний політичний терор; бандитизм громил зливає й убиває в огидний спосіб найліпші вартости людської культури... Коли нині єдиною підставою і єдиним критерієм оцінки одиниці і суспільности стає партійність, коли єдиним почуванням є ненависть, а моральною засадою індивідуального і громадського життя — безоглядний, консеквентний егоїзм, коли єдиною релігією є фанатизм, а наукою лиш фальшування правди — ми всім тим модним кличам протиставимось рішуче в ім'я найвищих вартостей людського духа, в ім'я добра культури і дальшого розвитку людства.

... По польській стороні... існує лиш популярне невіжество і просто карігідне легковаження і навіть погорда для українців, як для народу й громадянства і брак якогобудь глибшого і щирішого зацікавлення українською справою. Голоси, що денебудь відзиваються, є криком у пустині або радніше тромтадрацьким погукуванням на віват. На такий люксус не можна собі нам позволяти...

... Найважніші тут справи культури. Безумовно українці мають і творчу думку і власний, оригінальний дорібок у ділянці науки, літератури, мистецтва, в суспільно-господарських справах — займають теж передові перші місця в питаннях, що обходять усіх людей. Та в польському громадянстві це промовчується, продовжуючи послідовну погорду, зарозумілість та ігноранцію. Коли говориться в поважнішій літературній пресі про будьякого українського письменника, трактується його як екзотичний оказ у клітці, бо конче мусить бути емігрантом, родом з Росії. Щоб бодай хтось розумно і ясно займався еміграцією або Совітською Україною...

А в справах культури українського народу, що мешкає у межах Польщі, зовсім не говориться. Тут рішають: опортунізм, трусість, ігноранція, політичний бандитизм....

Далі пишуть «Сигнали»: Хочемо бути звязковими між одним і другим громадянством, будемо знайомити польське громадянство із сучасною українською культурою, з її проблємами, шляхами й напрямками розвитку, а передусім із новою творчістю, молодою й наймолодшою... Не стоять за нами: ані ендеки, ані санація, ані центролєв, ані більшовики — ми самі, дуже самотні. Говоримо в імені своїм та людей, що думають так як ми».

«Сигнали» обіцюють увести в себе постійну українську хроніку та присвятити українській культурі одно із своїх чергових чисел.

Невикористаний дар

Дня 16-го ц. м. пригадався нашій публиці на «Кооперативній Академії» у міськім театрі у Львові Михайло Голинський.

Гарна постать на тлі нашого мистецького життя. Трагедією його — як і всіх нас — брак своєї держави. Нема рідної опери, нема змоги служити своїм великим голосом рідній сцені. Орел, що рознімав до лету свої дужі крила, мусить безчинно сидіти в орлиному гнізді в Дорі, звязаний ланцюгами ризьких кордонів. Не хотів іти слідами Дідура, Качмара, Федичківської, Липовської та інших....

Знала Голинського вся Галичина ще перед війною. Ще молодим гімназистом, обїздив він міста і місточка, як соліст з усякими хорами. Після нашої визвольної війни, яку Голинський відбув як старшина У.Г.А., виїжджає до Італії, вчитись співу в Міляно.

Після повороту починає Голинський свою співацьку карієру. Українська публика витає його з ентузіязмом на всіх концертах. В січні 1925-го р. дебютує в «Паяцах» у львівській опері й дістає з місця ангажмент до варшавської опери. Тут співає у 1925-ому і 1926-ому р., виступаючи водночас у Торуні, Бидгощі й Грудзьондзу. У 1927-ому р. ангажують його на Радянську Україну, де співає в Одесі й Києві. Весною того року ангажують його на 35 гостинних виступів до Львова й на гостинні виступи до Варшави. Літом того самого року має Голинський виступ у Берліні.

Знову вертає до Харкова, де як «прем'єр» співає в рр. 1927-1928., приїжджаючи на гостинні виступи до Львова й до Варшави. У 1929-ому р., на гостиннім виступі в Москві співає Голинський вперше по українськи у Московській опері, а в 1930-ому р., у Тифлісі. Не всилі погодитися з чимраз важчим політичним реміжом на Радянській Україні, зриває умову з харківською оперою й вертається до Галичини. Тут будує віллю в Дорі, де живе постійно досі, виїжджаючи від часу до часу з концертами. Великий, прегарний голос, невикористаний дар природи, що серед інших обставин міг би бути окрасою столичної сцени.

Н. Л.

ЛІТЕРАТУРНА ХРОНІКА

АМЕРИКА

Нова книжка Сінклєра Льюіса. Американський лавреат Нобля приготовляє нову повість «Твір мистецтва».

АНГЛІЯ

Нова біографія Кромвеля. Льондонське видавництво «Жорж Аллен і Унвін» випустило книжку «Невідомий Кромвель» Ф. Г. Гейворда.

ЕСПАНІЯ

Літературні нагороди. Нагороди в сумі 4000 пезетів за працю «Начерк критики від ренесансу аж до наших днів» не призначено нікому, бо надіслано тільки одну працю, яку журі скваліфікувало як недостаточну. Нагороду за ліричні поезії та поділили: Вісенте Алеіксандре 6000 пезетів; Хосе Морон 3000 пезетів; Мануаль Альтолягірре і Льоіс Сернуда по 1000 пезетів. Цей розподіл означає перемогу наймолодшої лірики.

«Втрачена юність». Піо Бароха випустив перший том нової низки романів «Втрачена юність». Том має наголовок «Ночі Доброго Повороту».

Еспанська революція в повісті. Мануель Д. Бенавідес у романі п. н. «Тридцятлітній чоловік» змальовує еспанську революцію з погляду соціяліста.

МОСКОВЩИНА

Анна Ахматова перекладає. Відома російська поетка мовчить уже 10 літ. Минулого року помістила єдиний нарис про «Золотого півника» Пушкина, а цього року переклала тільки вибір листів Рубенса з італійської мови.

Канал ім. Сталіна. Пятнадцять російських письменників виготовили збірну книжку про свіжо викінчений канал ім. Сталіна, який лучить Балтійське море з Білим. Книжка не складається з творів поодиноких письменників, але буде справді спільним твором. Написали її: Авербах, Агапов, Алімод, Хазревін, Юргін, Всеволод Іванов, Вера Інбер, Катаєв, Корабельніков, Нікулін, Олеша, Прішвін, Шкловскій, Алексей Толстой, Зощенко.

Спогади Бєлого. В Москві появилися обширні спогади Андрея Белого п. н. «Початок століття». Обхоплюють вони роки 1900—1905 (Москва і Петербург). В книжці є характеристики цілого ряду визначних діячів літературно-мистецького та научного світа обох російських столиць з Блоком та Брюсовом на чолі. Список прізвищ, що виступають в книжці, заняв 20 сторінок друку.

НІМЕЧЧИНА

Нова повість Макса Брода. Недавно появилася цікава повість Макса Брода «Жінка, що не розчаровує».

Федерація націоналістичних письменників. Міжнародній союз письменницьких організацій т. зв. «Пен-Клюбів» виключив зі своєї організації гітлерівський Пен-Клюб, який робить тепер заходи, щоби зорганізувати союз націоналістичних письменників.

Остання повість Якова Васермана. При кінці квітня вийде з друку накладом Кверідо в Амстердамі остання, передсмертна повість Якова Васермана «Третє існування Томи Керкговена».

Чотири драми про Кляйста. Появилося чотири драми німецьких авторів, яких сюжетом є життя німецького поета Кляйста. Це є: Улі Клімша «Смерть Кляйста», Ганса Гайка «Кляйст», Карла Фелєра «Трагедія Кляйста» і Вільгельма Бірмана «Бунт». Три перші автори беруть історичну постать поета Гайнріха фон Кляйста за героя дії, Вільгельм Бірман свідомо відступає від історичної правди і вводить у дію вимудані особи та події. Гайк показує поета в ріжних порах його життя, Фелєр і Бірман змальовують останній рік життя Кляйста, у Клімша представлені два останні дні життя Кляйста.

ФРАНЦІЯ

Нове видання «Нечестивих квітів» Бодлєра. В Парижі появилося у видавництві „de l'Artisan du Livre" нове видання «Нечестивих квітів» Шарля Бодлєра. Книжку попередив обширним вступом про поета Андре Сюарез, що між іншим написав: «Він зїв овоч з дерева знання, бо він того хотів, бо він його вибрав, але не з несвідомости. Занадто людський, щоби залишитися людиною, він є упавшим янголом, а його обличчя є його власне».

Коли письменник має співробітника. Два відомі французькі письменники, брати Таро, що пишуть спільно всі свої повісти, видали нову повість «Заблукана кобила». Журнал «Конфіданс» навів місця з одної повісти відомого жидівського письменника Ш. Абрамовича (Менделе Мойхер Сфорім) на доказ, що французи «позичили» дослівно текст. Виявляється, що Таро мають одного знайомого гебраїста, який є тихим співробітником усіх їх повістей із жидівського життя і той, щоб не мучитись, «бухнув» матеріял від Абрамовича.

«Боротьба з янголом». Жан Жіроду, автор «Інтермецца» пише нову повість п. н. «Боротьба з ангелом».

Анрі де Реніє про письменників. Анрі де Реніє видав нову книжку п. н. «З моїх часів», в якій надрукував сильветки цілого ряду нежиючих вже письменників, як графиня де Ноай, Едмонд де Гонкур, Мопасан, Мірбо, Мендрон, Жаррі, Анатоль Франс і інші.

Спогади Донне. Паризький видавець Грассет видав книжку Моріса Донне п. н. «Спогади». Це спогади письменника з молодих літ (до тридцятого року життя).

УКРАЇНСЬКА БІБЛІОТЕКА 95 гр.

ЛІТЕРАТУРНА ПРЕМІЯ
за 1932/33 рр.
повість
ГАЛИНИ ЖУРБИ

ЗОРІ СВІТ ЗАПОВІДАЮТЬ

«Це дуже дбайливо викінчені побутові малюнки з волинського села, з передвоєнної доби. Авторка пробує дати кілька цікавих психольогічних прикладів, як серед казьонної темряви і соціяльного поневолення поволі пробуджувалася в темній масі національна свідомість. Це нелегке завдання перевела вона з великою чутливістю, дискретно, оминаючи яко могла дешевої тенденції. Найбільшою прикметою твору є характеристика дієвих осіб, без надмірної балакучости, кількома штрихами. Безпосередні спостереження, схоплені оком доброго знавця народньої душі, перенизані гарними ліричними місцями. Стиль звязкий, речення шукають ритму.

м. р. («Діло»)

ЗАМОВЛЯТИ:

УКРАЇНСЬКА БІБЛІОТЕКА
Львів, вул. Руська 18.

З ЦАРСТВА СРІБНИХ ТІНЕЙ

ФІЛЬМА — ДЗЕРКАЛО ПОНУРОГО МИНУЛОГО

Історія буває часто найкращим сценарієм до фільми. Події, навіяні кривавим трагізмом, а водночас дійсним життєвим гумором, що творять контрасти ніче в Шекспірових творах, надають такій фільмі непересічну вартість та запевнюють їй успіх і загальне признання.

* * *

Кільканадцять чорних сторінок в історії англійської монархії займає постать Генрика VIII, що панував в Англії в першій половині XVI-го віку, постать тим замітна й цікава, що в її характері безоглядна жорстокість і нестримна пристрасть сходилися з непересічною інтелігенцією духа та з браком конечного для монарха авторитету. Молодий вік наслідника престолу (19 рік життя), менше гарне личко, вдача жадного любощів бабія — все це склалося на причину, що Англія пережила за Генрика VIII. найчорнішу добу своєї історії, а правління короля довело її до революції, за якої його покарали смертю.

Характеристичний актор Чарльз Ляфтон, відомий з фільми «В тіні хреста» (Нерон) й «Генрик VIII».

Погане обличчя короля приневолювало його завсіди скептично й недовірливо ставитися до жінок, що виявляли йому свою любов, хоч сам він був скорий до любощів і часто попадав у становище далеке від позаги могутнього володаря Англії. Гострий виступ проти виводів Лютра добули йому високе признання римського папи, а розправа з Лютровими тезами п. н. „Adsertio Septem Sacramentorum були доказом великої інтелігенції короля. Та вже найцікавішою рисою Генрикового характеру було його подружнє життя, коли зважити, що за свій розмірно короткий вік мав він аж 6 жінок! Досить було, щоб йому жінка переїлася, і якстій він кидав її, а то й карав смертю на основі судового присуду, який сам видумував. Краса другої його дружини, в якій — як звичайно — залюбився дуже скоро, спонукала його домагатися розводу з Катериною Арагонською. здовою, своєю братовою. Генрик VIII, за намовою відданих йому теольогів, вважав це подружя за гріх, а коли апостольська столиця не хотіла дати розводу, король зірвав із нею всякі взаємини, даючи почин т. зв. анґліканській церкві, що є досі панівною вірою в Анґлії. Проте хоча і зірвав із римським папою, не менше суворо виступав проти протестантів та винищував в Англії їх секти. Одинока жінка, з якою не взяв розводу, була третя з черги Йоанна Сеймур, яку дійсно любив, і яка вмерла при злогах. Хто зна, яка доля стрінула була б його шосту жінку, Катерину Пар, якби вона була його не пережила та по трагічній Генриковій смерти не віддалася вдруге.

* * *

Ось ця понура історія короля, якого кожна забаганка була празом, а кожне особисте бажання — інтересом держави, стала сюжетом фільми, що з незвичайним успіхом проходить тепер по екранах Англії й Німеччини. Головну ролю грає Чарльз Ляфтон, що будучи подібним до Генрика VIII., зробив завдяки цій фільмі велику карієру.

Ростислав М. Богородченко.

Чарльз Ляфтон у фільмі «Генрик VIII», яку небаром побачимо на екранах «Коперника» й «Марусеньки»

НІМЕЦЬКІ ФІЛЬМИ НА СВІТОВИХ РИНКАХ

ПІДСУМКИ ОСТАННЬОГО РОКУ

Німецька фільхоза продукція добуває собі невпинно щораз більше признання не тільки в Німеччині, але й поза її межами та поважно конкурує з американськими виробництвами. Наводжу в кількох словах стан німецької фільми на світозих ринках та наставлення до неї чужинецької публики.

Розмірно найбільше німецьких фільмів висвітлено минулого року в Австрії. Не вважаючи на опозицію та бойкоти з боку деяких чинників, загал австрійської публики домагався німецьких фільмів. В порівнанні з 1932-им роком (146) число висвітлених в Австрії німецьких фільмів значно впало (97).

В Чехії щоправда намагалася марксівська преса перевести бойкот німецької фільми, усеж власники кінових підприємств мусіли на домагання публики висвітлювати добрі німецькі фільми. Зате в Угорщині добули собі німецькі фільми велику перевагу, бо більша частина угорського населення розуміє німецьку мозу й залюбки оглядає фільми з німецькою версією. В першій половині року число німецьких фільмів було значно більше від фільмів американської продукції, але в другій половині американські фільми висвітлювано частіше. Також у Франції добули собі німецькі виробництва загальне признання. Французькі кіна висвітлювали з небувалим успіхом найбільші німецькі фільми, як: «Дівчина в однострою», «Мораль та любов», «Тренк» й ін. Крім фільмів, що обігали Францію в оригіналі, вивисвітлено безліч фільмів «Уфи» у французькій версії.

Слабше виглядало поширення німецької фільми в Анґлії. Правда, тамошні кіна висвітлювали старші фільми, як: «Анна й Єлисавета», «Еміль і Детектив» «Буря пристрасти», та новіших фільмів німецької продукції англійська публика майже не виділа. Не кращий білянс в Італії. Годі говорити тут про якийнебудь бойкот, але імпорт німецьких фільмів до Італії получений з незвичайними труднощами й коштами, тому то й висвітлювано там тих фільмів дуже мало.

Сильний бойкот німецької фільми зазначився в Бельгії по всіх більших містах. Головно соціялістичні круги, що мають багато кінових підприємств, повели гостру кампанію проти німецьких виробництв. Фахівці натомість стояли й стоять на тому становищі, щоби висвітлювати більше німецьких фільмів. Подібно у Зединених Державах не було багато німецьких фільмів. На американських екранах найшлися головно такі німецькі фільми, що мали щонебудь спільного з анґлійським життям як: «С. О. С. Ледяна гора», «Пісня ночі» і ті фільми робили направду добру касу. Крім того мали великий успіх німецькі фільмові оперетки й веселі музичні комедії.

В. Федорович.

ФІЛЬМОВА ХРОНІКА

— Польське виробництво накрутило фільму з гуцульського життя. Народній побут гуцулів, їх життя, звичаї, танці й типи виведені бездоганно. Шкода тільки, що гуцули говорять... польською мовою. Польські часописи, розписуючись широко про ту фільму, хвалять режисера за те, що він, мовляв, показав нарешті «пенкно польскей всі» і створив щось «вибітне польсскєго». Виходить, що між гуцулами і гуралями нема ріжниці.

ПЕРША СПРАВДІ ЕКЗОТИЧНА КНИЖКА
українською мовою
це
З ЯПОНСЬКОГО ДОМУ
Степана Левинського
ВІДЗНАЧЕНА ЛІТЕРАТУРНОЮ ПРЕМІЄЮ
за 1932/33 роки.
Оповідання з життя японських й европейських студентів у Парижі.
ОБГОРТКА МИКОЛИ БУТОВИЧА.
Замовляти в Адміністрації „Діла" Львів, Ринок 10.
Ціна 2 зол., почтова пересилка 25 гр.

У 1920 р. зупинився на якийсь час у Відні визначний американський економіст, дуже впливова людина Вандерліп. Представники галицького уряду почули, що він ставиться до нашої справи прихильно і міг би нам у неодному допомогти. Рішили вислати до нього далеґацію. Американець приняв її просто, щиро і без зайвих фраз спитав:

— What can i do for you?

У відповідь на це питання виступив наперед у традиційному англєзі міністр др. С. і виголосив чвертьгодинну промову. Треба її було перекласти на англійську мову і перекладчик, що оповідав нам про це, каже:

— Чорти мене брали, коли я мав перекладати цю поезію....

— Дуже гарно... — відповів реальний американець — що можу для вас зробити?

Після цього виступив наперед наш другий міністр др. М і виголосив нову чвертьгодинну промову, як до цісаря. Перекладчик прів, бо американець повторяв:

— Так, так.... розумію.. але що я можу для вас зробити?

І чим скінчилась ця авдієнція? — питали ми перекладчика.

— Вандерліп сказав мені, що спочуває з нами, бо справді бачить, що ми дуже бідні.

*

Микола Вороний вів, підчас свого останнього кількалітнього побуту у Львові, драматичну школу. Один із наших громадян поручив йому раз 20-літню панночку, що рвалась на сцену. За якийсь час приходить дівчина до свого мецената і жалується, що довше ходити до Вороного не буде.

— А це чому?

— Бо він каже, що для сцени мусить мені виробити віддих.

— І це вам шкодить?

— Не шкодить, але він замість слухати, чи маю глибокий віддих, хоче його бачити.

*

Осип Маковей хотів на кілька літ перед смертю видати збірку своїх давніх поезій. Як завсіди дуже критичний радився він у цій справі з одним приятелем, прохаючи сказати йому щиру думку про ці — як казав він — «гріхи молодости». Приятель помовчав, врешті каже:

— Перш за все скажіть ви мені щиро, навіщо ви хочете їх видавати?

— Добре, вам признаюсь — відповів Маковей з приємною усмішкою — хочу зробити приємність своїй жінці. Вона не вірить, щоб я міг бути колись закоханий.

— То видайте краще свої старі любовні листи. Вони швидше «підуть» від поезій — каже приятель.

— Маєте рацію — засміявся Маковей — то ходім на пиво, може я пригадаю собі, що я з ними зробив перед шлюбом.

*

Видавець нового перекладу Св. Письма Старого Завіту прохав недавно редактора одного нашого часопису, щоб помістити про цей переклад якусь ширшу згадку. Редактор передає це прохання одному зі співробітників і доручає додати при бібліографії якусь замітку. Співробітник пише:

«Книжка написана дуже популярно і надається до загального поширення».

БІБЛІОГРАФІЯ

Новини на книгарському ринку за час від 16-го—31-січня 1934. подає Книгарня Наук. Т-ва ім. Шевченка у Львові, Ринок ч. 10.

Ковальський Ю. — Голіяс М.: **Puer Romanus** латинські читання для I-ої кляси загально-образуючих гімназій ціна 0.70

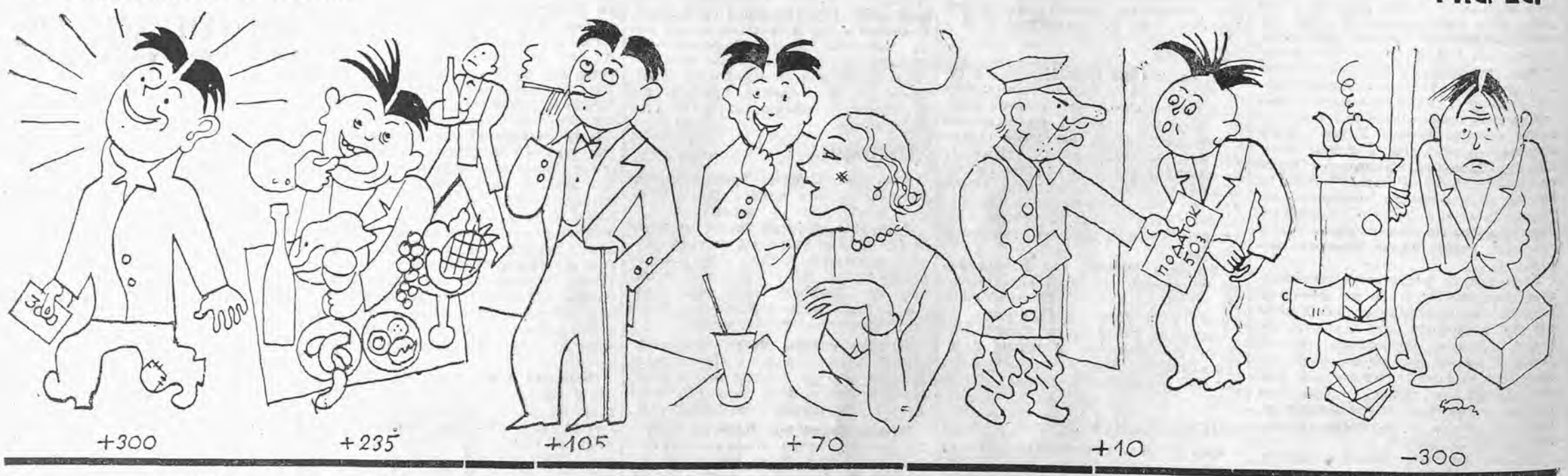
Лепкий Б.: **Казка про Ксеню і дванадцять місяців,** ціна 0.70

Мицюк О.: **Тадей Р. Рильський** (1840—1902) як хлопоман та економіст, ціна 1.—

Стахів М.: **Проти хвиль,** істор. розвиток українського соц. руху на Зах. Укр. Землях, ціна 1.—

Юрченко В.: **Червоний чад,** нариси з боротьби одного повіту 1917—1932, ціна 3.15

24 ГОДИНИ ЛАВРЕАТА... **РИС. ЕС.**

Передплата: місячна 0.90 зол.; чвертьрічна 2.70 зол.; піврічна 5.40 зол.; річна 10 зол. — Оголошення: сторінка 300 зол., пів сторінки 150 зол.; чверть сторінки 75 зол.; 1 цм. кв. 0.24 зол.
Закордоном: річно 16 зол. або їх рівновартість в іншій валюті.
Адреса Редакції і Адміністрації: «Назустріч», Львів, Ринок 9. Тел. 76-14.

Редагує КОЛЕҐІЯ
Друкує: «АРС ГРАФІКА», Львів, Ринок 9. Тел. 76-14.
Opłatę pocztową zapłacono ryczałtem.
Конто ПКО 153.558 «СМОЛОСКИПИ»
За редакцію відповідає АННА МУЧІЙ-БОДНАРОВИЧ

НАЗУСТРІЧ

ЧИСЛО 4

ДВОТИЖНЕВИК

ЛЬВІВ, 15. II. 1934 РОКУ

ЦІНА 50 ГР.

ЛІТЕРАТУРА ● МИСТЕЦТВО ● НАУКА ● ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ

ПАВЛО КОВЖУН

ВАСИЛЬ МАСЮТИН

Українська мистецька рідня радіє небуденною подією: до її членів приїхав мистець Василь Масютин, першорядний гравер, маляр, декоратор, мистецтвознавець і діяч мистецтва. Українському мистецтву Масютин приніс своє прецікаве і богатюще надбання, яке приймаємо захоплені, і яким сподіваємось заповнити неодне те, що нам бракувало.

Василь Масютин народився в Луцьку, на Волині, в 1887 році, де й пройшло його дитинство, згодом переїхав у Черкасах на Київщині та Києві, в кадецькому корпусі, бо батько його був старшиною. Рід Масют походить з Чернігівщини, з Кролевеччини, де вони і досі називаються Масюти-Сороки.

Учився Масютин у високій школі Малярства Різьби й Будівництва у Москві, виставляв від 1908 року, належав до одної із поважніших тодішніх мистецьких організацій, згодом став професором Високих Мистецько-технічних майстерень.

Пізніше Масютин перенісся до Німеччини, де далі працював як мистець і мистецтвознавець. Знаменито володіючи всіма граверними техніками, Масютин ілюструє багато німецьких книжок та як високий спеціяліст у гравюрі пише і видає чудовий підручник під назвою «Гравюра і Літографія» у прегарному оформленні з 80 ілюстраціями, та монографію про одного з найперших світових граверів І. Бюїка у двох виданнях. Пише чимало статей з обсягу мистецтва у німецьких фахових журналах. Тепер Масютин опрацьовує велику працю присвячену аналізі творчости та виготовив монографію про знаменитого англійського офортиста Ф. Бренгвіна.

Взагалі, творчість Масютина багато гранна а його мистецькі зацікавлення сягають і до малярства, різьби, театру і фільми, а навіть до белетристики (в німецькій мові вийшла його велика повість).

Оця широка мистецька ерудиція Масютина, його рухливість, працьовитість, вічні шукання вислову, щирість і ентузіязм в різноманітніх мистецьких ділянках казали йому вернутись і до українського мистецтва як до свого джерела. У ньому він знайшов і себе, і те, що називаємо традицією, духову основу з якої він вийшов. Таку еволюцію перейшов і Нарбут.

Масютин захоплений тепер українською романтикою. Вся його творча уява зосереджена на українських національно-історичних сюжетах, які він опрацьовує з незвичайною любовю, з великим знанням предмету і з незвичайною силою виразу.

Масютин — майстер. Його праці блищать усіма засобами граверної майстерности в першорядному виконанні. Як технік, він немає собі рівні не тільки у нас. Його технічна вправність одна із найсправніших між граверами світу, у чому переконують нас кілька останніх міжнародніх вистав гравюри. Вплив його граверської техніки позначився і в Німеччині. Між іншим відомий український гравер Усачов засвоїв собі у Масютина перші відомости граверної техніки.

Оця подивугідна технічна вправність і володіння всіма засобами гравюри привела мистця до такої складної ділянки в гравюрі, як портрет. У портреті позначаються не тільки технічні засоби, а й психольогічні моменти, які вкупі дають потрібний ефект. І тут знову Масютин виступає блискучим обсерватором, глибоким знавцем. В портреті Мазепи чи Скоропадського (репродуковано в останньому числі німецько - англійського журналу „Gebrauchsgraphik" Масютин показав усю силу свого таланту, хисту й знання; у них окрім самих мистецьких засобів і психольогічного зрозуміння портретованих, немаловажною річчю є добре знання доби (Мазепа), з усіма нюансами одягу (козацький барок) й її духа. Масютин опрацьовує цілу серію історичних портретів і ми з неприхованою радістю чекаємо їх, бо вони заповнять пекучу прогалину у практичних мистецьких вимогах та усунуть у нас бездарні підрібки під історичний стиль.

Та суть і значіння творчости Масютина не обмежується зазначеними вгорі прикметами. Знання доби і досконала техніка дають синтезу в проблемі дальшої еволюції українського мистецтва чи його особливих, національних стилевих прикмет, що ця еволюція може йти лиш через основне знання і засвоєння як техніки так і духа цілого історичного розвоєвого комплексу нашого мистецтва.

Суто мистецькі проблеми в усій творчості Масютина є сучасні. В ілюстраціях він промовляє до нас як темпераментний стиліст з бездоганною композицією і трактування площ. Його ілюстрації виразисті і експресивні, при тому мають чаруючу мягкість.

Масютин — безперечний майстер, приходить до нас озброєний великою вмілістю й тому ми сердечно витаємо його з виступом на полі українського мистецтва.

Василь Масютин. Мазепа (Дереворит).

МИХ. РУДНИЦЬКИЙ

КАВАРНЯ Й КАСАРНЯ

Є така смертоносна граната, що вибухає серед дискусії: «Ви, панове, знаєте Европу тільки з каварні! Ви — декаденти каварняної культури!» Дехто засоромлений божиться, що вичитує чужі книжки дома, що на чужині ходив не тільки до каварень, але і до музеїв, на виклади й відчити... Даремне. Живемо у твердих часах. Часах евгеніки й енергетики, диктатуроманії. Пів свого життя протратив діяч на конспірації, все життя був духовий анархіст, що розкладав кожну організацію, до якої пристав і нараз починає навертати всіх на дисципліну.

Щораз частіше пхають свій ніс у літературу добродії, що прикладають до неї методи революційних мітінгів так, немов би вона складалась із баранів, які ждуть провідника — лева. Дисципліна і здоровля нації — гарні речі, але не треба протиставляти каварні — касарню. Коли розмовляємо про літературу, приймаємо за підставу розмови факт, що ми знаємо її більш-менше однаково, отже не пускаємо собі блахмана прізвищами, цитатами та фактами. Суспільні боєві команданти у своїх проповідях на тему «нової» літератури бачать увесь час перед собою «мужву», якій хотять наказувати. Для себе залишають право муштрувати інших і хотять нас загнати до касарні, мовляв, ми дегенерати. Коли літературою займуться Мусоліні та Гітлєри, аж тоді зможе вона обновити зігнилу Европу.

А ми, бідні декаденти, так собі міркуємо, що Сталін робить те саме, тільки сильніше.

*

Та нова европейська культура, про яку гукають сучасні хрестоносці, відгонить касарняним комісняком. Вони забувають, що все своє знання завдячують каварні. Вже 25 літ тому у львівській «Централці» йшли живі розмови про імперіялізм Сеєра, що скрізь нюшкував романтичні бацилі. Нині його ідеї розпускають касарняною юшкою й відкривають ці бацилі у письменників, що мають плодотворний вплив на найбільших европейських творців. Exempli gratia: Достоєвський на Гамсуна, Жіда, сучасну англійську повість.

Ми, грішні, ходили й ходимо до каварні, бо там можемо обмінюватись думками як рівні з рівними з людьми, що вже полисіли від студій над літературою і з молокососами, що називають нас ретроградами. Каварня стала демократичною установою, щось наче читальня «Просвіти», де всі рівні, з тою ріжницею, що голос тут мають не ті, яких мусиш слухати, а ті, яких можеш слухати, бо кажуть щось нового.

Приймаємо каварню як необхідне зло тому, що не можемо всіх приймати у себе дома. Підданці давньої Росії мали самовар, довкола якого, наче біля башти твердині, йшли довгі ночі атаки. Англійці мають свої клюби. Дивом дивуємся, що ніхто з наших патріотів у 250-літні роковини оборони Відня не анектував каварні як нашого національного винаходу. Адже першу каварню в Европі відчинив наш Кульчицький із Кільчиць, (недурно шляхтич!) і недурно у Відні, звідки 100 років плила до нас европейська культура.

*

Сказав хтось (чи не Гарборг), що колись проповідували на горах та по святинях, сьогодні по каварнях. Усі великі літературні напрямки XIX віку, теорії, маніфести й гасла зроджувались у каварні. Та ті, що творили їх, розуміли, що вони не призначені для вулиці, ані на популярні гасла. Не того, що ці творці були аристократи або вважали себе за вибранців народу; більшість із них утікала з холодної кімнати і грілась одною склянкою кави.

Наші сучасні ідеольоги стерилізованої Европи теж живуть каварнею: — тільки її недогарками й заголовками газетних статтей. Вважають себе за 100-відсоткових европейців тому, що ходять до «Европейки», а нас за пацифістів, бо... ми ходимо до „Café de la Paix" Це влекшує їм орієнтацію у світоглядах. Собі застерігають право ходити до каварні тому, що військова старшина завсіди мала на це право, а «мужва» мала наказ за той час «товкти» дисципліну («зубріть»,

(Докінчення на 4-тій сторінці)

С. ГОРДИНСЬКИЙ

З „МАТРОСЬКИХ ДОРІГ"

ЗАКУРИЛИ ЛЮЛЬКИ КОРАБЛІ НОВІТНІХ ГАНЗ,
ДИМОМ ЗАЛІЗНИХ ГРУДЕЙ НЕБО ЗАСЛОНЮЮТЬ,

І СИРЕНИ ВОСТАННЄ КРИЧАТЬ НА ДРЕДНАВТІ «ПРОВАНС»,
ВІДПЛИВАЮЧИ В МРІЙ МОЇХ ЕКЗОТИЧНУ КОЛЬОНІЮ!

БЄ ПРИБОЄМ У ПОРТ ОКЕАН,
МЕВИ ПОВІТРЯ ТНУТЬ КРИЛАМИ Й КРИКАМИ,

І ЯК ХМАРИ КРУЖЛЯЮТЬ ЕСКАДРИ МОЇХ БАЖАНЬ
ПО АТЛЯНТИКАХ ЧОРНИХ І НАД ПАЦИФІКАМИ.

КОЛИ В ПОРТАХ ПІДНОСЯТЬ СТЯГИ НА КОРАБЛЯХ,
КОЛИ НІЗДРІ ЛОСКОЧУТЬ ДИМИ БЛУКАННЯ ДАЛЕКОГО,

ПІДІЙМАЮ НА ЩОГЛУ СЕРЦЯ БАРВИСТИЙ СТЯГ,
ХАЙ ЛОПОЧЕ НА СИНІХ ВІТРАХ, НАД БУРУНОВИМ КЛЕКОТОМ!

Брест 1931.

В ЦЬОМУ ЧИСЛІ:

Павло Ковжун: Василь Масютин
Мих. Рудницький: Каварня і касарня.
С. Гординський: З «Матроських доріг».
Автор «Молодого Покоління про себе та літературу.
Галина Журба: Але то був Київ, Київ.
Михайло Посацький: В погоні за недосяжним.
Дм. Тась: Сад.
Лев Гец про свою буденщину та про свої мрії.
С. Левинський: Відкриваю Львів.
З думок сірої людини.
Українська літературна хроніка.
Чужинна хроніка
Замітки й рецензії
З царства срібних тіней

Автор „Молодого Покоління“
про себе та літературу

Льовен (Бельгія), в січні 1934.

До автора премійованої книжки «Молоде Покоління», Жигмонта Процишина, що перебуває тепер на студіях у Бельгії, вислали ми листа, яким привітали його з признанням премії та просили, щоб відповів нам на такі питання:

1. Як Ви приняли вістку про те, що Вам признали премію?

2. Чи гадаєте, що встановлення тієї літературної нагороди причиниться у нас до оживлення літературного руху?

3. Що, на Вашу думку, повинні робити наші письменники, щоб зацікавити своїми творами якнайширші кола нашого громадянства та щоб тимсамим оживився наш книгарський рух?

4. Чи, на Вашу думку, можливе, щоби наша література пішла вже сьогодні в Европу? Якщо так, то котрі твори? Якщо ні, то які умови повинні виповнити наші письменники, щоби стати европейськими?

5. Чи Ви думаєте посвятитися виключно письменницькому званню, чи може хочете писати попри виконування якогось іншого звання?

У відповідь п. Жигмонт Процишин надіслав нам такого листа:

Високоповажаний та Дорогий Пане Редакторе!

Раду ї в ту мить відповідаю на Вашого листа, хоч і не досядуть мабуть ці рядки в пору друкарської машини.

За чергою відповідаю на Ваших пять питань:

1. Вістку про признання мені літературної премії приняв я з великим страхом, бо саме тоді, підкинутий друзями, летів я коміть головою на стелю в інтернатській їдальні (про признання мені літературної премії довідались вони швидче від мене!...). Тільки тому, що стеля була досить високо, обійшлося без двох дір...

Згодом мій страх уступив місця великому співчуттю для членів журі. Справді, який клопіт: на десять літературних творів — пять таких рівновартісних, що неможливо найти якунебудь ріжницю між ними!... Очевидно, що в таких умовинах годі було не замінити літературного конкурсу на гуманітарну інституцію датків для молодих і бідних українських авторів!..

Не беріть мені за зле, Пане Редакторе, мого не надто доброго настрою. Але, направду, як не бути лихим, коли в голову ані руш не йде відповідь на питання: «Чи українська література на Західних Землях видала за останні два роки аж пятьох репрезентантів, чи не видала ні одного?!» Може Ви розясните мені хоч трохи цю справу?

Властиво вістку про премію прийняв я з жалем, бо всі гроші візьмуть мої вірителі. Мені лишать тільки «гонір».

Ось Вам, Пане Редакторе, три головні почування, що з ними збіглася в мене вістка про признання мені одної з пяти літературних премій.

2. Не думаю, щоб ідея літературних конкурсів із грошевими нагородами грішила великою культурою та благородністю. Правдивих мистців, що творять, уподібнюють такі конкурси до перегонових коней. Справжня літературна творчість це не «стіпль-чез». Все-ж таки думаю, що встановлення постійної літературної нагороди викликало би постійний та правильний зріст літературного руху в нас. Що так справді було б, про те можна було переконатись і при нагоді цього конкурсу, який приспішив появу деяких творів.

3. Вибирати собі добрих і рухливих видавців.

4. Не погоджуюся з думкою п. Михайла Рудницького, що «галицька література стала островом Робінзона, який жде на ратункові човни» (Мих. Рудницький «Між ідеєю та формою»). Маю враження, що аж так зле не є.. Зате думаю так, як і цитований автор, що доля наших літературних взаємин із Західною Европою залежить від духової еліти нашої еміґрації тамже.

Жигмонт Процишин

Швидше чи пізніше видасть вона зі себе таланти (квантитативно та квалітативно вона росте з року на рік), які будуть у спромозі не тільки сухо перекладати, але і «перетворювати» та створять ту «кладку», про яку мріє М. Рудницький. Тільки що я сміліший трохи та уявляю собі, що рух на тій кладці йтиме не тільки з Европи до нас, але і від нас до Европи, дарма, що і неоднаковий спершу у скількості, ну і... якості.

Питаєтесь, які умови повинні виповнити наші письменники, щоби стати европейськими? Питання каже мені бути скромним і не силуватися дати всецілу відповідь. Застерігаюся тільки проти майже загального у нас переконання, що універалізм світогляду (універсалізм, це в суті річи — розводнений анархізм!) є конечною передумовою для літературного твору, що зітхане до т. зв. «універсальної вартости».

Ваш лист, Пане Редакторе, застав мене при читанні одного з творів Честертона. Беру зпід руки вривок тексту, що може бути притокою до міркувань для декого, хто т. зв. загумінковість нашої літератури пояснює її історичним, культурним і побутовим льокалізмом. «Воно може бути дивне, що тоді, коли ми оплакуємо льокальний патріотизм середньовічної Італії, майже три четвертині найбільших людей світу, які колинебудь жили, — вийшли з тих малих міст і часто приймали участь у тих малих війнах і партикулярних боротьбах!»*)

*) G K. Chesterton. Satut François d'Assise. Traduit de l'anglais. Plon-Nourrit ст. 60.

ГАЛИНА ЖУРБА

Але то був Київ, Київ!...

...У січні 1912 р. уперше приїхала я до Києва саме в той день, коли всеньский січневий наклад «Української Хати» сконфісковано за моє оповідання «Коняка».

Подія ця страшно мене підняла в моїх власних очах (мені тоді було 20 років) та одночасно спонукала заявити в редакції «Укр. Хати», що я готова відсидіти кару за цю конфіскату.

Зустрів мене гарний, стрункий молодець — Павло Богацький, — редактор журналу, який особисто мусів поносити наслідки непорозумінь з цензурою, та мені конче хотілося намовити його скинути відповідальність за мій твір на мене.

Це була моя перша зустріч з українським інтелігентом. До цього часу я знала лише наших селян.

Правда, передтим іще, їдучи колись у Крим, мала я в Одесі побачення з Ніковським Андрієм. Ми вже листувалися з ним від довшого часу й кортіло побачитися. Та це була зустріч принагідна і ми обоє промовчали чогось ту годину, не знаючи що й говорити. Листуватися було легше.

Тодіж саме, хутко після мого приїзду до Києва, познайомилася я з Павлом Зайцевим. Він щойно приїхав з Петербургу та мешкав у тім самім що й я готелі «Ермітажі». Вислав його тоді, здається, петербурський університет для Шевченкознавчих дослідів і він просиджував цілі дні в музеї студіюючи рукописи поета.

У Києві був уперше, не знав міста ні людей як і я, тому зразу якось ми сприятелювалися з ним та нерозлучно майже провели цих кільканацять днів його побуту в Києві. Оглядали старовину столиці, просиджували в музеї.

Тодішнім директором київського міського музею був Микола Біляшевський. Біловусий, білочубий, зовсім молодий лицем, джентльмен унятливо милий та чемний. Водив мене залюбки по музеї, показував свої збірки, памятки української старовини й етнографії. Київський музей був тоді саме в стані розвитку. Власне Микола Біляшевський був його творцем — душею.

Бачу мов живого, цього бадьорого чоловіка, розмилуваного в своєму музеї й на тлі музею та уявити собі не можу знищеної до тла людини, що покінчила самогубством з голоду й розпуки. Поклав він великі заслуги для української культури і згинув на своїй станиці замучений червоними москвинами.

Памятаю, як сиділи ми втрьох, (Біляшевський, Зайцев та я) в салі «Народнього Дому», або як говорилося «у Садовського» на Шевченківській академії тієїж провесни 1912 року. Співав прекрасний тенор петербурської царської опери — Ісаченко, деклямували: Садовський, Старицька, грали бандуристи.

Не знаю, чи тому, що бачила уперше Шевченківське свято, чи тому, що молодість була, але ніколи вже не довелось мені пізніш переживати на присвячених Шевченкові академіях таких гарних зворушень як тоді.

Десь влітку приїхав з лісу Микита Шаповал. (Він управляв тоді якимись лісами Терещенка на Чернігівщині). Передтим ще в «Українській Хаті» появився огляд нашої літератури за 1911 рік М. Сріблянського (літературний псевдонім Шаповала), де він вельми хвалив мої оповідання, друковані впродовж 1910-11 рр. в тій-же «Укр. Хаті», пророчив мені літературне майбутне і навіть десь вліпив речення: «величезний талант у Галини Журби»... А я й повірила. Ходила по Києві мов пяна й мріяла.

Колиб тоді звернувся був до мене якийсь редактор за моєю світлиною, мабуть ткнулаб не надумуючись довго з тремтінням гордощів у серці. (Хто не грішен такими річами у двацять років?). Але тієї моди у нас в Києві, на щастя, не було і так моя світлина не «прикрасила» досі ніодного часопису. Зато прийшов до мене Богацький та витягнув на товариські сходини «Хатян». Це було з приводу приїзду з лісу нашого «головнокомандуючого» — М. Шаповала.

Дуже мене кортів цей Сріблянський, що так захоплювався моїм писанням. Він взагалі був ентузіяст і це мабуть була головна прикмета його вражливої, палкої вдачі.

Та, як лісова людина, я побоювалася чогось тієї зустрічі. «Критик»! Страшно було. Але Микита також був лісовик, і ми зразу якось знайшли спільну мову. Його літературний смак сходився з моїм. Думки палахкотіли й палахкотіли слова. Ніч, памятаю, перебродили ми до рання по спячому Києві. Щось Микита деклямував мені, я йому.

Літературні, видавничі пляни розпирали груди.

І сонце липневе на Володимировій Горі зустріли, як звільна йшло нам назустріч сліпуче з чернігівського степу.

Тоді саме я знайомилася з містом. Кортіли нові сюжети - інтелігентські. Сильно зворошував Гамсун і чомусь Пшибишевський.

На сходинах наших хатянських в ресторані «Метрополь» зійшлася «невеличка, але чесна компанія». Шаповал, Богацький, Вячеслав Липинський, Дубровський Віктор (словник), пані Ніна Дубровська, що писала прегарні новелі під псевдонімом Гордій Юрич, та я.

Тоді ще нормальні були такі комбінації: Шаповал (есер) Дубровський (самостійник) Липинський творець гетьманської ідеольогії. Попробував би хто звести їх до купи через років шість після цих сходин.

Липинський був ще тоді гарним, струнким козаком, загорілим на жниводім сонці. Говорили ми з ним щось про українців «польської культури» ніби як «ягоди з одного поля», але враз якось прийшли до висновків, досить радикальних як на ті часи, спомянувши Гонту.

Микита чорний ще як жук, в довгім чорнім сурдуті з квіткою в петличці повен бурхливого палу захоплювався модернізмом та лаяв «Літературно Науковий Вістник».

Аж гуло довкруги нашого стола веселістю і життям.

Сьогодні Шаповал і Липинський небіжчики вже, а їх релефно барвисті постаті стоять мов живі на кліші моєї памяти у вінку пізніших подій, що оплели ті постаті невидучою, хоч колючою повійкою нашої історії.

Вдруге зійшлися ми в помешкані Дубровських. Шаповал, Богацький, Грицько Чупринка, Гнат Хоткевич, Будай, Максим Рильський, маляр Северин, обоє Дубровські та я.

Хоткевич в контуші у сапянцях деклямував Філянського під акомпаніямент бандури. Він прекрасно грав на бандурі й тоді вже звали його батьком бандуристів.

Рильський був у гімназійній блюзі, либонь у шостій-семій клясі. Ходив крепко задуманий по сальоні не беручи участи в нашій веселій балачці. Шаповал нагнувся до мене й сказав: «Гляньте на Максимка, — з нього будуть люди! Максимко розумний».

А найдивніше було, що Чупринка сидів мовчазний, скромний і непяний. Була це людина дуже екстравагантна, анархічної, неспокійної вдачі. Дивлючись тоді на нього важко булоб вгадати, що зуміє він так гарно в завзятті вмерти за Україну.

Мало нас з тієї компанії лишилося живих. Віктор Дубровський на Соловках, пані Ніна (Гордій Юрич) не знаю чи живе, а Максим Рильський нидіє у трупарні тіл і душ. Тоді ще «Хата» саме набиралася сили. Згуртувалася в ній вся «пишуча» й надійна молодь, якій не було доступу до «Літературно-Наукового Вістника», де засіли «мамути», як ми їх називали.

Цеж були часи непримиренної, запеклої заїдні між «Укр. Хатою» та «Радою» й «Літер. Наук. Вістником». «Хатяни» — «Радянам» закидали опортунізм, назадництво, хуторянство й бозна що. Старого Є. Чикаленка звали малоросом, уродовцем, а Товкачевський виписував у «Хаті» на бідного Єфремова страшенні статті під заголовком «Лицар темної ночі».

«Рада» в свою чергу, хоч помірковаміше, лаяла «Хатян». Аж піря летіло.

Але життя літературне, хоч поділене різко на два ворожі табори — старих та молодих, було живе, тепле якесь, а головно щире, щире. І ті «старі» і бурхливі «Хатяни» любили слово, підходили до нього з ріжними смаками, але з однаковим замилуванням.

І шанувалася індивідуальність автора, без огляду на ступінь його талановитости.

Правда, це не була Европа, ані намагання на Европу, але то був Київ, Київ!

З наддніпрянської новелі

ДМ. ТАСЬ

САД

Коли тепер у моїй уяві встає сад, що в нього старезна веранда виходила деревяною різьбою похилих поручнів, сад, оточений високим парканом, де з щілини можна цілими годинами спостерігати крамничку напроти, свиней серед запорошеної вулиці повітового міста та випадкових подорожніх, — то він малюється мені безмежно великий, глибокий у мудрості старезних лип та крислатих кленів. Пташиний голос у ньому не змовкає від світанку до заходу, сповнюючи бур'янозі нетрі й зворушуючи буйне мережево гілок таємним незбагненим життям.

Пташиний голос був і в дідовій кімнаті, але тут на літо лишалися самі канарки. Дід вечорами розкладав пасіянси, наспівував під вуса якоїсь далекої пісні й підморгував мені ласкавими блакитними очима крізь блискучі окуляри. З дідом було легко й приязно. Життя, здавалося, розкладається картами правильно й нехибно. Спокій такий ішов від його далекої пісні, від блакитних очей, від блискучих окулярів. Але це вечорами — вдень був сад сповнений тривогою таємниці.

Край саду, де єдине овочеве дерево — сухотна дичка чорною примарою заломила посохлі руки, де крізь мережево її хворих гілок розлягався діл, укритий баштанами й городами, тут, на майданчику збиралися всі діти. Мені здається тепер, що їх було дуже багато, а ще пригадується — всі були старші від мене. Десь осторонь дорослі діти акцизного урядовця, що теж тут жив, грали в крокет, але нас туди не пускали. Ми гуляли під дичкою. Гулянки вигадувала найстарша з нас — кучерява Катря з синіми очима, дівчина деспотична й криклива. Так вона завжди була за Ручай — найцікавіша роля в грі її власної композиції. Хтось, за чергою, підходив до неї, благаючи:

— Ручаю, ручаю — дай водички.

— На що тобі водичка?

— Водичка, Ручаю, щоб жити.

— На що тобі жити?

— Жити, Ручаю, щоб не вмерти.

— Піймай мене.

А піймати її ніхто не вмів. Піймати її не можна було.

До гри мене майже ніколи не приймали. Я злізав на зеленого ослона, й, бовтаючи ногами, спостерігав інших, глибоко дивуючись із мудрих слів нескладної гри, а навколо сад розкидав свої літні обійми й дзвонив пташиною жагою.

Дм. Тась. Шарж Г. Дубинського.

А ще серед дітей була Льоля. Мати її багатим дітям шила платтячка. Льоля несподівано зявлялася серед гри й гостро, визивно дивилась на присутніх. Мала вона довгасті зелені оченята, що завжди світили іскорками чи то радости, чи то гніву. Рухлива була й рвачка. Слова сипалися з її зігнутих, ніби в посмішку, вуст так швидко, які швидкі й рученята в неї були, що рухи їх мали доповнювати її мову.

Вона зявлялася несподівано й довго мовчала. Тільки сердито поглядала на веселі забавки інших. Коли-ж її помічали й зустрічали кепкуванням, вона спускала долі довгі шовкові вії, але тільки на мить. Далі оживала й, розводячи рученятами, сповіщала:

— А мені тьотя червону стрічку купила.

— Ану-ж, покажи, — войовничо виступала скептична Катря й навколо, мов горобці на тік, сипалося:

— Покажи, покажи.

Льоля виступила в бій, вона не здасться відразу. Оченятами, зеленими, як у лісової тваринки, креше навколо ненависть.

— Мама сховала в золоту скриньку.

— У золоту? — У скриньку? — Чули? Її мама має золоту скриньку.

— Має. Тато заробив учора сто рублів і ще сто заробить.

На мить усі вщухли. На мить кільканадцятеро оченят з повагою дивляться в одкрите зело її гордого зору... Але раптом Катря скрикує:

— Онде її мама білизну розвішує, — і кидається блискавкою туди. Тихо стоїть Льоля серед мовчазної дитячої юрби, спокійно й гордо чекаючи неминучого присуду. Але Катря вже мчить назад. Біжучи, ще здалеку вона вигукує:

— Твоя мама сказала, що знову тебе навколішки на горох поставить. Брехуха погана ти. Геть, — ми з тобою не гуляємо.

Льоля мовчки позертається, вона гордо й поважно проходить повз усіх нас і аж дійшовши бурянів, під нестримні вигуки: «бре-ху-хо, бре-ху-хо» — кидається бігти, бігти...

Коли тепер я згадую пташиний, літній сад, здається тіні між товстелезними деревами залягали сині-сині. У торішнім сухолисті мурашки й москалики сновигали, творили своє нескладне й мудре життя. А між тим нескладним і мудрим, між перехрестям синіх тіней, пташиних злетів і дитячого гамору станув перед мене живий сумнів, як перша мука.

— Бабко, — спитав я, коли вона, добра й старенька, ввечері вкладала мене до ліжка, — а чого Льоля завжди бреше?

Від свічки по хаті нервово стрибали хаотичні акорди тіней. Вони чиплялись за грубу, що своїм виступом нахабно порушувала правильний прямокутник стелі.

— Льоля бреше, бо вона погана... а ти гарний хлопчик і ні-

МИХАЙЛО ПОСАЦЬКИЙ

В ПОГОНІ ЗА НЕДОСЯЖНИМ

Хвилі колишуть злегка кораблем, а мене колишуть думки. Їду на Крету. Чого? За чим? Далеко на південь. Розколихана кораблем вода бе об його боки, булькотить, плюскотить і розмовляє. Але я й не слухаю тієї розмови. В душу вливається якийсь надземний спокій і я не хочу, щоб хтось перешкоджував мені. Синє море. Синій блакит неба. Промені південного сонця, того самого сонця, що виплекало Гомера, продираються сюди до мене на чердак. Етер тремтить. В природі якби якесь напруження, очікування. Ні, — не в природі, а в моїй душі. Але тут людина так злилася з природою, що себе самого віднайти не може.

Їду на Крету. Якби мене хто спитав, чого, не дав би я розумної відповіди. Я пригадав би йому лише, що в людині на дні душі спочивають якісь притаєні таємничі сили, які кажуть нераз покидати і лишати за собою життя, життєву боротьбу, обовязки, клопоти і турботи і гнати за чимось невідомим, недійсним, за якоюсь невпійманою красою, за чимсь, що нас здалека манить, а чого ніколи осягнути не можемо. І я пливучи тепер на той таємничий, хоча так ясно, так чудово облитий соняшним світлом острів, хочу бодай трошечки зблизитися до того невидного, що спочиває на дні душі; утікаю від тимчасового реального життя, на яке глядіть я очима, щоби зблизитися до життя ідеального, яке можу оглядати лише духом, до життя спільного цілому людству, до того, що вічне, незмінне, тривке, до: загадки життя. Так. Коли який край може причинитись до розяснення загадки життя, то цим краєм у першій мірі буде Крета. І коли корабель причалив до берега, тоді щось у мені затріпотіло...

Я втік від життя, щоби життя побачити. Подобає на парадокс, а в дійсності правда.

Десятки тисяч літ перед Хр. народи мандрували по цілій Європі: з півночі на південь, із заходу на схід, а шляхи їх сходилися на островах Егейського моря, передовсім на Криті. Тут на Криті витворилася найстарша культура, яку учені називають егейською, а в пізнішій добі мінойською, від Міноса, короля кретийського, десь з 3.000 літ пер. Хр. Сліди життя тих народів, як всілякого рода знаряддя, відкопується такі самі на Криті, як у південній Швеції, у південній Франції, Еспанії і Єгипті. Нам, в цих часах високої технічної культури і повірити важко, що вже так давно народи мандрували по цілій Європі і мали таку високу культуру. Свідчать про це скрізь однакові мальовила, написи, будівлі, всілякі останки щоденного посуду. Деякі з них відкопані на Криті, найдено такі самісінькі у Швеції й Єгипті. Малюнки на стінах останків будівель на Криті пригадують зовсім мальовила на скелях в Єгипті й Еспанії. Недавно була у Відні вистава тих мальовил з Африки, зперед 10.000 літ перед Хр., улаштована вченим Фрогеніем.

Та покиньмо міркування, на які мимохіть наводять нас наші мудрощі, придбані з книжок і доступні для кожного, а пригляньмося тут на місці життю тих предків, які давно наше життя пережили. Все що маємо гарного та величного, все те походить з давнини. Поезія, мистецтво, фільософія, релігія, будівлі — всі ті найдорогоцінніші скарби завдячуємо старовині. Чи може бути другий Гомер? Чи американські хмародери витримають такі тисячі літ, як витримали кикльопські мури в Мікенах або палати на Криті?

І всі ті останки давнього життя, останки німі, промовляють до нас правдивою, щирою, отвертою мовою і то виразніше і голосніше ніж памятники писані. Бо в писаних памятниках зображене життя субєктивно, схоплене крізь призму душі письменника або поета. Тут у тих німих памятниках, у будівлях, виявляється життя в цілій своїй наготі і непорочности, життя правдиве, нічим не сфальшоване.

Місто, де причалює наш корабель, це Гераклейон. Є це рівночасно головне місто цілого острову. Перше враження при вході на землю, це безліч соняшного світла. Тут ясність і світло є чимось реальним, якоюсь матеріяльною річчю, здається, бродимо через неї і можемо її торкнутися. Далеко миготять серед того світла крейдяні гори, а довкруги розкинулися долини і рівнини з розкішною буйною травою, запашним зіллям і безконечними городами з винною лозою.

Але не по те ми приїхали сюди, щоб насолоджувались природою або розглядатися по місті, яке нагадує нам наш Рогатин або Болехів. Ми шукаємо тайни, тайни історії, тайни людського життя.

Ті тайни містяться передовсім у старинних місцевостях Кноссос, Файстос, Гортина, Гагія, Тріяда. Найбільше знане — Кноссос. Там лишились останки палати короля Міноса, славний «лябіринт», якому вже понад 5.000 літ, довкола якого зросла, згромадилася сила-силенна переказів, вірувань і казок. По дорозі, повній пороху і вибоїв, стрічаємо тамошніх людей, убраних точнісінько, як їх ще Гомер описує, з бурнусом на плечах і з білою плахтою на голові, якої кінці спадають на шию і на плечі. Далі стрічаємо дівчата — красуні, які під доглядом урядового наставника працюють при розкопах. Всі дуже радо послухали нас і станули до знимки.

Руїни палати у Кноссос

Але ось здалека видніють якісь двошпилі в гору, якби вили. Це вже замітний лябіринт. Підходимо ближче. Нам дух запирає. Кидаємо оком на поле звалищ і боїмося наблизитися до того місця, відділеного від нас тисячами літ, що колись було таке повне буйного, розкішного життя. Немов якась святість загородила це місце і ми жахаємося її переступити.

Ті два шпилі зображують роги вола, і сторчать так уже 5.000 літ.

Вола шанували кретенці глибоко. Він був у них чимось святим. Так само поважали його в Єгипті та в Еспанії, бо звідти власне нарід прийшов на Крету. В Еспанії, в Альтамірі, в печері, є вимальований бик, який, як кажуть учені, стоїть уже там яких 15 тисяч літ. Коли я оглядав це мальовило то червоно-цегляста фарба на ньому була така свіжа, немов вчора намальована. Реміністенцією тих давніх часів є в Еспанії боротьба биків, яка по нинішний день там утрималася тому що Еспанія зберігала давню традицію і не йшла з іншими народами у т. з. поступі. Такі бої биків відбувалися також у тих давніх часах на Криті. Збереглася до наших часів чарка з щирого золота, де бачимо таке змагання з биком. Борець, що своїм обтислим строєм цілком нагадує еспанських тореадорів, паде коміть головою з бика, а бик розлючений хоче втопити в нього свої роги. Все так вірно, наглядно, природно зображене, що наше мистецтво не посоромилось би цієї роботи.

Того вола звеличували кретенці, а символом того культу є власне роги, які стрічаємо на кожному місці. Часом між тими рогами находиться двовістряний топір. Такі роги з топором в середині і золоті, залишилися досі, можна їх оглядати в Національнім Музею в Атенах, як велику дорогоцінність. Також самі топори служили як предмет культу. У лябіринті находиться одна саля, де в підлозі ще досі видні заглиблення; там стояли повтикані рядом топори.

До палати входимо алябастровими сходами, які ще досі стоять ненарушні. Чорні філяри і вязання в горі походять з наших часів і підтримують будову. Ті філяри також з алябастру і всі звужені внизу. Ціла будова складалася з 6 поверхів: трьох поверхів униз під землею і 3 поверхів угору понад землю. Всі розкопи на Криті

Тип старенького кретенця

провадить своїм коштом англієць льорд Еванс і він задумує цілу палату в Кноссос відбудувати так, як вона первісно виглядала. Щоб обійти ті всі кімнати, які вже тепер відкопані, на це треба кілька годин. Найзамітніші кімнати це кімната призначена для зборів мужчин, кімната жіноча, престільна саля, купальня, і велика кімната, що служила як магазин. У жіночій кімнаті бачимо на стінах мальовила, де зображені жінки в таких свіжих красках і так природно, що відступаєш мимоволі від стіни як від чогось несамовитого, якби люди зперед 5.000 літ витягали до тебе живу руку зпоза гробу і витались з тобою. Строї жінок пригадують цілком нашу давню моду: в поясі тоненькі, вдолині сукня опадає щораз ширшими фальбанками, рамена і груди глибоко декольтовані, а на голові — чи хто повірив би — капелюх з широкими крисами. В мужеській кімнаті на мальовилах озброєні бородаті вояки або сцени з полювання. У престольній салі стоїть досі престіл короля з каміння, а біля нього лавка, здається для його дорадників. Таксамо в купальні є лавка, видко для відпочинку. Сам басен до купелі, щоправда, доволі малий. Замітна також маленька кімната, де переховували багато предметів для культу релігійного: якісь фігурки, ляльки, топірці, тощо. Це була видко домашня каплиця. Одна така фігурка зображує жінку в тогочасних строях тільки що на голові замісць капелюха має якусь шапку, а в піднесених руках тримає змії. Вуж у тих часах мав у релігійнім культі велике значіння як символ таємничої, вічної, життедайної сили землі. Вуж звязаний з історією цілого людства, появляється у всіх народів на землі, — вже був у раю, — і нині ще служить як символ здоровля і лікарської штуки. Що це за тайна? Хто його збагне!

В одній великій довгій кімнаті залишився цілий ряд величезних глиняних посудин, у формі дзбанків. Був це магазин короля, а в тих посудинах містилося його добро: маслини, збіжжя і т. і.

В усій будівлі внизу була каналізація, а водопроводи постачали свіжої чистої води.

Не можна поминути тут ще одної убікації, яку в наших домах назначуємо двома зерами. Отже ця убікація нічим майже не ріжниться від нашої, бо вода з гори спливає і виполокує нечистоти.

Перед палатою простягається по західній її стороні просторе вибрукованє камінними плитами місце з алябастровими ступнями. Це видно був рід театру або місце, де король приймав представників народу.

* * *

З кожного місця, з кожної кімнати з кожного кута, звідусіль віяв якийсь спокій, повага, сила, монументальність, взагалі щось такого, що таке далеке є від нашого нервового, дрібничкового часу! Коли ходимо по тих кімнатах, повних світлах і ясности, почуваємо себе, дарма, що маємо літаки і радіо, якимись малими і смирними.

* * *

Я був утомлений. Сів на камінну плиту, щоб очуняти. Передімною блистіла ясна смуга моря, яка так і вливає спокій в розбурхану душу. Я почув що за тих пару годин я перетворився, новонародився. Я їхав сюди як скептик, гордий на нашу культуру, а вертаюсь покірливий, перемучений. Я тут переживав кілька хвилин з людьми великими, щасливими, свобідними і сильними, які жили і вміли уживати, які шукали слави і вічности для себе. І мушу вертатись до нашого життя, повного дрібничок, клопотів, обовязків, сірого, позбавленого всякої принади і радости, нашої культури, без щастя і вдоволення. І на те ми пережили тільки тисяч літ, щоб не мати в собі більшого щастя і вдоволення, як ті ось тут, тільки тисяч літ тому! Чи до того довели ми нашими тисячелітними змаганнями, щоб почувати себе тепер нещасливими?

Ось загадка життя! Хто її розвяже?

Еліт
найліпша паста до взуття
ЕЛЕҐАНТ
чистить й консервує шкіру
Львів. Кордецького 51. тел. 60-04.

коли не брехатимеш. От засни, я тобі завтра яблучко...

Тіні стрибали, з тріскотом миготіла свічка. Бабка щось латала. Я вдивлявсь в танець тіней по стінах, я довго заснути не міг, я з жалем думав про погану зеленооку Льолю, а на стіні дзьобасті, червоні чортики підморгували мені, кривили, дразнючи, обличчя, показували язика.

Вона погана, але вона сама. І глибоко десь невиразний інстинкт, синій, як тіні в саду, тягнув мою уяву й думки до Льолі, оганьбленої й караної грішниці...

— Бабко, а то боляче на горох навколішки?

— А ти ще не спиш? Звісно, боляче. Та тебе-ж ніхто не поставить, бо ти слухняний і не брешеш. От спи лише.

Який мені, який мені жаль був, що я слухняний, що я не такий, як вона!

Коли з дідом вертали з базару, несподівано насунули руді й кошлаті хмари. Вітер погнав небрукованими вулицями їдкий пісок і першу прозолоть осіннього клену. Дід купив два щиглики й чижа. Я ніс їх у маленькій деревяній клітці й вони з жаху трепихалися під моїми руками. А під ноги, а назустріч летів кленовий лист і пісок бив у обличчя.

На воріттях нас зустріла Льоля. Її зелені оченята з-під волошкової хусточки заздро спинилися на клітці.

— А в мене папуга є, — ледве чутно прошепотіла вона. Вітер розмаяв її простеньке платтячко. Я не перечив. Як міг я перечити, коли кожна вигадка її зеленоокої уяви співзвучно зростала в моїй на прекрасні леґенди? Як міг я перечити їй, що нічого не потрібувала, бо мала все, що тільки-но забажає червоного й золотого, їй, що радісно й гордо про те червоне й золоте всім оповідала мимо глузувань, лайки, кари?...

— Я люблю твою папугу... вона балакає? — запитав я після довгої мовчанки.

— О!.. Вона розвела своїми блідими рученятами й зелені очі засвітилися фосфоричними вогниками...

— Вона така велика і гарна...

Вона-б розказала мені дуже багато, але сипнув рясний дощик, прибиваючи до землі розбещений золотий лист і порох... Ми розбіглися нарізно.

Дідова хата сповнилася пташиним щебетанням. Він, високий та суворий, задумано стояв серед хати, хусточкою протираючи шкельця окулярів, а я зліз на лутку і, дивлячись на бурхливі дощові потоки, що раптово вкрили, скільки оком сягнути, спорожнілу вулицю, — мріяв про таку велику й гарну папугу.

У хаті щебетала пташня, щось наспівував за моєю спиною дід, а за шибами скаженіли ринви.

— Слухай, — обізвалась із свого ліжка моя сестричка. Помовчала й ще кілька разів гукнула. — Ти спиш уже? — промовила трохи недовірливо, але вже більше до себе.

— Спи, спи, — десь із глибини обізвалася бабка, — спить і добре — вже не рано....

Я не спав... Але хіба міг я обзиватися, коли я був зовсім не тут зовсім не з ними... Голову я вкутав ковдрою щільно-щільно й у цілковитій, глупій темряві, притиснувши коліна до грудей, розкошував своєю самотою.

Я зовсім був не тут. Уночі я висковзнув з ліжка й повз діда, що розкладав довічні пасіянси, повз дрозда, що заклопотано перелітав з дверей на лямпу, а з лямпи на двері, через старезну веранду з деревяною різьбою похилих поручнів, — нишком добувався до саду, сповненого таємниць та тривоги.

У розкошах пожовклих бурянів я мав непомітний хід під землю, де нікому незнані тяглися безмежні переходи чорних печер. Тут є все — і ліжко, і столик, і коптюча лямпа, що навколо роздає довгасті кола жовтого світла.

Тут, непомітно для всесвіту, таємно від денного світла, живемо ми з Льолею. Я вкладаю її спатки до ліжка... Ні, — вона вкладає мене, вона сідає поруч, до моїх рук кладе свою тонку, перламутрову й холодну, та швиденько говорить про червоне й золоте...

Тут можна говорити про свою таємну радість і мати не ставитиме її навколішки на горох... Край столу в стіні маємо ми чарівний крантик, і коли його відкрутити, з нього посипеться все, чого зажадаєш — довгасті медяники, зеленуваті шкляні яєчка, оливяні салдатики, метелики й пташки... Тепло й любо. Весело й затишно.

День був золотого сонця. Воно не гаряче, але яскраве, блукало між оголеними деревами, розчиняючи на самоцвіти решту гарячого листу, й нишпорило стежками, шепотливими й сухими.

Ще з їдальні я почув вигуки й крики дітей, що галасували десь у саду. Не допивши свого молока та вибігши на ґанок, я зразу зрозумів усе: стежкою, що вела до нашої покаліченої дички, бігла Льоля. Її обличчя зашарилося червоними маками, а очі сповнені були гнівними слізми... А здалеку, з-за кущів зойкало й лунало:

— Бре-ху-хо!

Я кинувся наперед, я перейняв її біля хвірточки, що вела до двору... Вона спинилася й сміливо, з погордою глянула перед себе, але не на мене дивилися її хризолітові оченята... Вони слали зір у якусь незнану, повз мене, далечінь. Я відчував, що треба щось сказати, що треба чимсь скріпити нашу таємну спілку осторонь тих, що кричать. Я ступив крок наперед і торкнувся її плеча. Чогось стало лячно й ніби соромно. Я відчув, що почервонів, почервонів так, що якась куля твердо підкотилась десь із середини й стиснула горло, а на очі наверталися пекучі сльози. Щоб не дати їм сплисти з очей — став дивитися вгору, в глибоку блакить осіннього неба й, памятаю, — білі голуби високо-високо маяли сріблом, мов клаптики паперу за вітром...

— Чого тобі? — перебила вона моє вагання...

— Ти... підземна, — видушив зрештою я.

Вона раптом, немов дика тваринка, одскочила крок назад і... плюнувши мені в обличчя, зникла за зеленою хвірточкою.

— Брехухо, — в нестямі кинув я їй навздогін...

Коли, відридавшись досхочу в пожовклих розкошах лопухів та бурянів, я лежав горілиць і бездумно дивився в неосяжну блакить осіннього неба, тоді раптом відчув, що безмежно великий сад, глибокий у мудрості старезних лип та крислатих кленів, тисне на мене невимовною вагою.

З ДУМОК СІРОЇ ЛЮДИНИ

ПОВСЯКДЕННА ПРАЦЯ

Коли ще не все втрачено — значить ще нічого не втрачено.
(Італійська приповідка).

Побіч глибокої економічної та політичної кризи переживаємо теж затяжну культурну кризу. Історична Немезіс не дала нам у цю тяжку для нашого народу хвилину великих поетів, що були б творцями і сторожами національних, а також і політичних ідеалів. Мистецтво, що завжди і скрізь сильніше від науки, як знаряддя організації мас, тому, що мова живих образів була для мас завжди ближча та більш зрозуміла, не сповнює у нас тієї важливої організаційної ролі.

На це наше культурне лихоліття склались безумовно ріжні обективні, незалежні від нас умовини. Але є теж причини субективні, що лежать у нас самих. Міркувати над тими обективними причинами це заняття дуже хосенне, поборювати субективні причини — це річ необхідна.

До тих субективних причин належить між ними мінімальне зацікавлення провідної верстви народу культурними справами. Дуже повчаюча булаб статистика, скільки та яких книжок та журналів розходиться серед тієї провідної верстви, серед тієї нашої культурної верхівки. Скільки та яких книжок переходить через її руки з ріжних бібліотек та позичалень, скільки їх ходить до театру та на які вистави, скільки їх ходить до музеїв, на виставки та вкінці — найважніше — скільки їх бере участь у культурно-освітній роботі над піднесенням культурного рівня мас. Якби можна було зробити таку статистику малиб ми дуже повчаючу картину. Але таку статистику ледви чи колинебудь будемо мати. А шкода...

Тимчасом життя не стоїть на одному місці. Воно нестримно йде вперед залишаючи по собі глибокі сліди. У нашому випадку: апатію, зневіру, резигнацію.

Провідна культурна верства народу мусить знайти в собі багато сили й мужности, щоб протиділати тому гнебному станові пострації на культурному фронті. В цій хвилині йде у нас справа не — так сказати б — про культурне самовизначення, як радше йде справа про те, щоби дати рішучий відбій спробам асиміляції, щоби зберегти нашу культурну спільноту.

Тен (**Taine**) каже, що «геній народу хочаб не знати як угинався під чужим впливом, завжди кінець кінців повстане проти того впливу. Бо вплив є лише часовий, а геній народу вічний, залежний від тіла і крови, від воздуху і грунту, від будови і ступня діяльности змислів і мізку. Це сили живі, безпастанно відновлювані, всюди присутні, яких перехідне захоплення вищою цивілізацією не може ні знищити ані навіть надщербити».

Все те правда! А все-ж таки це не значить, що який небудь народ певний певмірущости свого генія може заложити руки і чекати спокійно аж його геній повстане проти чужого впливу. Слова Тена треба розуміти так, що геній народу завжди спонукує одиниці, ці й маси до того, щоби перемагати чужі впливи. Але без праці тут не обійдеться.

Один із визначних німецьких діячів сказав колись, що культурне значіння нації майже завжди тісно звязане із її політичною волею та незалежністю. Тому одна є засновком для другої. Тому ніяка жертва для забезпеки та збереження політичної волі ніколи не завелика. Свята правда. Але з цього ще ніяк не виходить, що недержавна нація або теж її частина не може творити питомих собі, великого значіння, культурних цінностей та зберігати культурне добро минулих часів.

При цьому не можна промовчувати, що оте творення й оте зберігання — це важка повсякденна праця, до якої треба мобілізувати всі здатні до неї сили і від якої ніхто з нас не має морального права відмовлятися.

Найбільш загрожена у нас сіра людина з маси. Те, що найбільш пригноблює та деприму є сіру людину з маси, то самотність та відірваність. Вона почуває себе найкраще в спільноті. Вона бачить тоді, що вона є частиною якогось великого цілого й це скріплює її на дусі та додає відваги. Тоді вона спосібна навіть на героїчні подвиги.

Треба признати, що туга сірої людини до збірноти така велика, що та сіра людина густо-часто не розмірковує над тим, що то за маса, в якій вона поринає. Вона — та сіра людина — густо-часто не має навіть часу, а вже напевно ніколи не має відповідного інтелектуального рівня, щоби над тими справами взагалі міркувати. Збірнота має для сірої людини незясовану притягаючу силу. Байдуже, яка то збірнота! Річ в тому, щоби та сіра людина попадала в збірноту, в яку слід.

Один з найбільших французьких письменників, Бальзак, сказав, що за дві години розмови можна зробити багато дороги в душі людини. Скільки дороги можна б зробити у душі нашої сірої людини по тижнях, місяцях та роках поважної та систематичної культурно-освітньої праці.

ц. н.

Лев Ґец про свою буденщину і про свої мрії

Салі Музею Наук. Тов. ім. Шевченка гостять знову мистця. Порожні кімнати, тільки стіни вкриті образами. 12-та вполудне: трицятькілька осіб. Чути розмови про погоду, грипу, нову конституцію, карнавал. Люди кивають головами. Перед образами Льва Ґеца теж, ніхто не протестує. Шукаємо винуватця цих сходин. Оперезало його коло відвідувачів і він показує стрілецький альбом. Насилу відтягнули його на бік:

— Коли запиваємо?

— Хіба зараз. Вечером їду; завтра школа.

Ідемо на компроміс: Замісць трьохчотирох горілок перед обідом або вечері з 12-ми пив, погоджуємось на одну «чорну» по обіді.

Ґец учителює від 10 літ у саніцькій гімназії; спершу вчив рисунків, тепер «практичних занять» — це такий новий предмет достосований до нових метод виховання: — цього року столярка, на другий рік шлюсарка. Коли це не придасться найближчому поколінню то може придатись мистцям, що поневолі вчаться столярства і шлюсарства.

— Як Ви так хутко встигли позбирати стільки своїх образів? Ще тиждень тому А.Н.У.М. не мало нічого.

— Дуже просто. Вони всі були в мене, або точніше кажучи: переховані в домі одних меценатів, що мають велике помешкання. Бачите, не маю нагоди продавати образів. У Сяноці нема покупців. Кажуть часом, що якби на образі були гарні рями то може який тамошній громадянин згодився би повісити його в себе за 10 золотих, по коштах рямок...

— Стрівайте. Розмовляймо систематично. Чому ви рішилися саме тепер на виставу?

— Думав про це вже давно, але саме недавно піддав мені цю думку Ковжун, від АНУМ.

— Скажіть, чи ділите свою добу на які періоди?

— Можу поділити: 1) Стрілецька, 2) Домбє, 3) краківська, коли був в Академії, можете її назвати символістично і 4) сяніцька, остання.

— Скажіть дещо про свої впливи.

— Колись у Кракові я захоплювався Вайсом, а потім коли пізнав Ренуара —Ренуаром. Попросту найшов те джерело, за яким ішов Вайс. Про інші впливи скажуть вам краще критики.

— Здається, що в останній добі переважають у вас пейзажі?

— Це зовсім зрозуміле. На те, щоб малювати людей треба мати моделі. Природа модель доступний для кожного, люди — важче...

— Як бачу жінок на ваших образах зовсім мало.

— Учителеві не вільно мати жіночих моделів. Що сказали б учні і зверхники? І так не повірилиб, що це для малярських студій.

— Отже живете самотні?

— І цим можна теж пояснити одну мою загальну рису: систематичність. Критики і товариші докоряють мені, що мої праці занадто викінчені, що не оперую кількома штрихами або плямами... Це, бачите, можна пояснити недостачею довіря до себе. Коли хто живе сам і не має з ким порадитись, не має атмосфери, з якої міг би черпати розмах, мусить перевірювати кожний свій крок, мусить ставати систематиком...

В робітні артиста

— Що найохотніше малюєте?

— Найбільше люблю композиції, бо в них можна вложити дещо сентименту, висловити щось зі своїх особистих переживань.

— Маєте які пляни?

— Хіба мрії.

— Цікаво знати які?

— Наприклад перенестись до Львова або виїхати на який час на студії на чужину.

— Львів. Яка мрія!

— Для когось, хто мусить сидіти на провінції і не має змоги обмінюватись думками про свою працю, хочби часом порозмовляти про мистецтво то це таки мрія!

— Що тут й казати про чужину! Правда?

— Правда! Що вже й казати про такі ідеали! Почуваю, що там у новому середовищі, в мистецькій атмосфері я все перевернув би в собі, переміг би те, що мене путає в моїй праці...

— А не робили ви ніяких заходів, щоб здійснити таку мрію як Львів?

— Нині всі з провінції думають про це... надто велика конкуренція...

— А виїзд на чужину?

Ґец замісць відповіди витягає листок Краківської Академії Мистецтв з підписом Мегофера, який ще пригадує собі його як талановитого учня і посвідчує, що виїзд до Італії причинився би до розвитку таланту Геца.

— І що ви зробите з цією посвідкою?

— Сховаю на памятку.

— А якби Ви так наприклад продали за добру ціну кільканацять своїх образів...

При столику, де сидить кілька осіб, сміх.

— Ґец! Ви найшли собі якогось інтеліґентного гостя, що робить інтервю про мистецтво! Говорить про продаж образів за добру ціну у Львові...

— Ґец привіз його зі собою з Сянока!

— А може він від «Жорен» чи «Комаря» прийшов шукати теми на карикатуру. Знаменитий образ, панове! уявіть собі: на виставі Геца пре публика з банкнотами в руках і розхапує образи!

Ґец сам сміється, а після хвилини каже трохи мелянхолійно:

— Жарт-жартом. Якби Ви чули про якогось грошевого аматора образів...

— А може про наречену з 30.000 долярів?

— Може бути і наречена.

Після такої песимістичної заяви звертаємо увагу всіх наших читачок на 3-е число нашого журналу, де є портрет Геца. Виглядає він як Шопен заки ще познайомився з Жорж Занд.

Дивна вистава українського мистецтва у Варшаві

Директор Ім. Свенціцький улаштував у Варшаві під фірмою Українського Національного Музею і під протекторатом Міністерства Освіти і Міністерства.... spraw wewnętrznych — ретроспективну виставу українського мистецтва». У наших мистецьких колах ця виставка викликала велике обурення. Др. Свенціцький узяв із Музею 54 старих ікон, 6 гафтів, 4 різьби, 25 килимів, 49 картин з музею (в тому вже і Шевченка і Софійського) та 12 образів з попередніх вистав (не відісланих Свенціцьким авторам) наших париських мистців і 40 невеличких, найслабших (окрім Бутовича, Лісовського і Масютина) третерядних графік і акварель та 12 рисунків церков Лушпинського, допозичив собі кілька старих портретів у Варшаві і... не більше ні менше — „daje przejrzysty obraz rozwoju ukraińskiej sztuki obrazotwórczej ostatn ch 600.1", як написано в катольозі. Взагалі, стаття підписана проф. Свенціцьким, це гідний зразок бездарности і неграмотности з такими перлинами як: „Trusz piewca słońcem opromienionej ziemi, Krasickyj — syn słonecznej Ukrainy" і т. д. взагалі у статті так багато такого сонця, що аж очі заплющуєш. Вона не тільки нічого не дає чужому читачеві, а ще й оперує невірними фактами, можливими лише в уяві п. Свенціцького. Що скаже на такі «інформації» польська суспільність, яка бачила у Варшаві виставу Новаківського і українців з Придніпрянщини, і то першорядних? Що скажуть на це все наші мистці і орґалізації?

Не знаємо для чого проф. Свенціцький зловживає фірмою Національного Музею? Кому це потрібне?

СМЕРТЬ МИСТЦЯ М. АЛЕКСІЇВА

У Москві, в останніх днях січня або на початку лютого, помер відомий український графік Микола Алексіїв. Алексії оздобив дуже богато українських книжок, був одним з передових українських графіків. Книжки з його ілюстраціями можна бачити і у нас. Він виїхав з України кілька років тому разом з М. Кірнарськими і Хижинським.

В черговому числі «Назустріч» помістимо статтю про творчість М. Алексіїва.

ВИСТАВА МИСТЕЦТВА КАМЯНОЇ ДОБИ

У Відні в природно-історичному музею д-р О. Кандиба улаштував виставу з мистецьких предметів камяної доби на Україні, які знаходилися в цьому музею. Виставка дуже цікава і притягає до себе фахівців.

Львівські українські фахівці виїхали до Відня оглянути цю виставу.

С. Гординський. Ілюстрації до книжки С. Левинського «Схід і Захід».

КРАПКИ НАД і

Відкриваю Львів

Я той земляк, що довго просиджував за межами Львова і тепер відкриває все наново. Від звичайного туриста ріжнюся тільки тим, що не ношу Бедекера при собі. Це не завжди вигідно. Коли шукаю архитворів, мушу вірити тільки очам. Коли критикую — «фальшую» немилосердно, як вуличний пройдисвіт-співака. Тому, прохаю, не брати цього надто поважно. Зовсім не так думав я перед роком і може відкличу написане за рік.

Перед тижнем відкрив я Волоську церкву. Прошу не сміятися. Була ніч. Я йшов здовж Підвалля; біля Дністра пройшов Руську вулицю і нараз побачив її. Могутній, темний тулуб, що споконвіку вріс у землю і цей фриз там високо вгорі. Подих Заходу, романтика старовини? Не знаю. Було трохи зір на небі і вулиця пустіла, мертва. Я почув себе наче у дуже давньому місті з тим дивним теплом культури, що є одною з тайн старої Европи.

Трохи давніше, була це осінь, я мандрував бічною доріжкою поза стацію Личаків. Трава руділа під ногами, безкраїй простір, там унизу, піді Львовом, укладався у мозаїку чорних і бронзових плям. Небо було таке бліде як на пейзажу Гоббеми. Нараз із кущів балки вирину ла передомною маленька китайська пагода. Привид, галюцинація? Ґраціозні дахи, один на одному, як у домику з карт, навколо частоколі, наче у часи февдалізму. Ударив дзвін. Черці вийшли рядком з похиленими головами, у чорних середньовічних капузах. І нараз мені здалося, що я на краю поміж Заходом і Сходом, саме там, де ці оба світи зливаються у синтезу. Чому не найтонкішу, не наймогутнішу? — подумав я. Це булоб завданням майбутнього.

І ще людську усмішку відкрив я якось припадком. Цю хвилюючу і найвартнішу, що є результатом відчутого мистецтва. Вона ніколи не родиться у середовищі Львова зі слів або думок, з тонкостей іронії чи блискучих натяків метафори. У нашому місті іронію відчувають як цинізм, а гра думок, коли не підмальована почуванням, томить змисли як рисунок без фарби. «Без гри почувань ніяке мистецтво не дійде до духових осередків львівської публіки», таке зробив я відкриття і відразу почув себе серед світа славян, однаково далеко від мистецького раціоналізму західньої Европи і містичної формалістики Далекого Сходу.

Так щоденно відкриваю моє родинне місто — патос старих камяних бльоків, поезію деревяних покрівель і динаміку відчування його мешканців. Не маючи змоги подорожувати мандрую по Львові і вчуся всього спочатку, як цей розсіяний учень, що репетує клясу.

Ст. Левинський.

КАВАРНЯ Й КАСАРНЯ

(Докінчення з 1-шої сторінки)

«кувати») в касарні. Гасло «молчать і не разсуждать!» — позичили у царської Москви разом із усім її азіятським фанатизмом і коли деклямують «Европа», «Західня культура» або «Окцидент» бачать перед собою тільки ті стіни, під якими можна розстрілювати контрреволюціонерів.

Революціонери на пенсії, дійшовши до 50 року життя, відкривають назад — традицію. Коли традиція покривається з ідеями, які повторяє кожний студент, то вона таки трохи за молода, щоб мати до неї довіря. Воліємо вже каварняні ідеї з учорашньої ночі, які завтра змінимо після основнішої дискусії.

Ах! Як прикро нам, що ми таки скептики, може і циніки й не віримо в еліксір для обнови культури, коли його пропагують люди, що все життя просиділи у каварні, ввесь свій світогляд формували під впливом політичних подувів і продувів і пропо відували святощі рідні, церкви, держави та армії тільки тому, що самі ніколи ні в одній із них не служили.

Це оригінальне, але таких калємбурів робимо сотню на один вечір за каварняним столом і не називаємо цього ні новою Европою ні нововідкритою Америкою.

М. Рудницький.

Розрізані книжки

Читачі! певно погодитесь з тим, що маємо щораз менше часу читати книжки. Може тому, що виходить їх у нас щораз менше. Відвикаємо. А вже фахових критик дочитати до кінця нераз не можна. Яке нам діло до штудерної аналізи і всяких теорій! Нас більше цікавить останнє враження після прочитаної книжки з уст приятеля, політичного противника. Одна фраза, одна усмішка і ми зорієнтовані. На аргументи шкода часу й енергії. Інтеліґентні розуміють натяками, вміють читати між рядками. Ось як уявляю собі критику, що була б останнім «криком» нашої доби, щиру, просту та ясну.

*

Галина Журба: «Зорі світ заповідають». Укр. Бібліотека». Ст. 128.

З самою повістю вийшла подібна «сторія», як з її обгорткою: видавець Тиктор застерігався проти неї перед Голубцем, редактором «Української Бібліотеки», а Голубець застерігався проти обгортки Козака. Тепер усі погодились, що «Зорі» — найкраща річ в «Українській Бібліотеці» і найкраща з обгорток Козака у ній саме ця. Повторім, що всі кажуть, усупереч літературній премії: таки за мало у Журби акції, за багато описів і солодкавого сентименту. Так повістей нині вже не пишуть. Але хто добре наслідує навіть старі зразки, робить краще, ніж мав би бути кепсько оригінальний.

*

М. Голубець: Вчорашня легенда. Укр. Бібліотека, ст. 128.

Хвалиться автор, що написав її за два-три тижні. Скажім: шість. І то штука. Але жаль, що перед друком забракло йому рівно два дні, щоб хтось міг перевірити мову, стиль і звернути увагу на «ще дещо». На оце «ще дещо» (композиція, характеристика осіб...) треба мати час і терпець. Два недосяжні ідеали Голубця. Час, відома річ, це гроші. А терпець? Голубець — уроджений денникар і пише просто до машини. Тому й досі не має він часу відповісти собі на питання, до чого має він найбільше хисту: до критики мистецтва, перекладів, популярних повістей чи циганських романсів? Неодин письменник починав поважно писати аж коло сороківки і може Голубець щойно тепер розганяється.

*

Степан Левинський: Схід і Захід. В-во «Ізмарагд», ст. 128.

Велика пристрасть Левинського — подорожі. Бере він зі собою не тільки Бедекера, але записки з різних фахових книжок про історію та звичаї краю, який оглядає. Описуючи цей край «робить психольогію, не так собі як той турист, про якого казав Моссе, що побачивши першу руду жінку в поїзді записав у своєму деннику: «у цій країні всі жінки — руді...» а таки основно. У цій книжці «Захід» це автор, «схід» те, що він бачить. Таким рооом схід відбивається у західній призмі. Скажеш, що Левинський — інтеліґентний, ще готов образитись. Ми хотіліб сказати про ту інтеліґенцію, якій не вистарчають дотеперішні методи української літератури, але знов можуть образитись читачі.

*

Василь Пачовський: Гетьман Мазепа. Містерія воскресення в 5 діях. Перемишль 1933, Накладом О. Гамерського, ст. 96.

Чому ця песа називається містерією — це містерія. Все в ній ясне, як у тих усіх творах про Мазепу, що зображують нам його як 100-відсоткового програмового патріота. І чому це містерія «воскресення» теж не знаємо. Державні провідники, що так багато балакають і не вміють тримати язика за зубами, не можуть «воскресити» поневоленого народу. Мотря, яку тут бачимо зовсім така як у Лепкого; сильно нагадує членицю «Союзу Українок», коли має реферат на загальних зборах. Велику ролю в цій песі грає Марко Проклятий, улюблена постать Пачовського; устами Марка Проклятого виворожує автор Україні ріжні приємні та неприємні речі. Чи песа ця надається на сцену, нехай рішать наші директори театру.

*

Віталій Юрченко: Червоний чад. В-во «Типографія», Львів, 1934.

Свою популярність завдячує Юрченко процесові з д-ром К. Студинським за фотографію. Довго йшли у Львові суперечки: був Юрченко на Соловках чи ні? Коли не був і так їх описав, що дехто починає йому вірити, значить має талант. Він спеціялізується у повістях кримінально-патріотичних. У нас вони страшенно потрібні і добре було б, якби ми мали 10 Брешко-Брешковських. Хто такий Брешковський? Автор кількадесяти томів з такими заголовками як «У кігтях кривавої чрезвичайки», «У льохах Кремля» і «Бліда графиня». Ні! «Бліда графиня» це якийсь бульварний французький роман, але це байдуже. Автори, заголовки і текст повісти не мають у таких книжках ніякого значіння. **Ор. Ордан.**

В НАЙБЛИЖЧОМУ ЧИСЛІ:

Др. Василь Сімович: Наша товариська мова.

Олекса Грищенко: Без грошей у Царгороді.

Андрій Бризько: Пакт чотирох (оповідання).

РАСА

На Загальних Студентських Вечорницях у Львові 8 ц. м. окреме журі під проводом антропольога вибрало як расову українку п. Марію Чижовичівну.

Коли про це пишемо, двох членів редакції перебиває нам в один голос: — «Так сухо не можна!» «Ми-ж не денник! Треба трохи поезії!»

— Звідки ж я Вам візьму поезії?

— Треба заімпровізувати! Скільки маєте вільних рядків?

— Вісім!

— Починайте перший рядок Ви, а я за Вами другий...

Я не сказав би так зі знимки,
що це українка...
— А я не мірив би у жінки
крови на відсотки...
Байдуже! гарна жінка!
— Як зветься? «Нуся!»
Дивлюсь — не надивлюся:
має щось солодке!..

Нехай Вам буде поезія!

УКРАЇНСЬКА ХРОНІКА

Винниченко по чеськи. Пражський «Український Тиждень» подав вістку, що роман В. Винниченка «Записки Кирпатого Мефістофеля» виходить у чеському перекладі Божени Голечкової під назвою „Zápisky piknoseho Mefista" як додаток до часопису „Národní Listy — Večernik" та „Národ". В замітці, в якій заповідалося друк цього роману, було зазначено, що цей роман «показує чуттєву боротьбу чоловіка, який по роках марного шукання й туги по коханні, що йому зникає, викуплюється зі свого злочинного егоїзму прикладним зрозумінням свого обовязку у відношенні до дитини, що її був залишив, не турбуючися про дальшу її долю. Роман — великих дієвих градацій та щирих поетичних пасажів».

Нові поезії С. Черкасенка. «Український Тиждень» пише, що на зібранні Т-ва Українських Письменників і Журналістів у Празі пані Ол. Чернова прочитала вірші С. Черкасенка, які викликали у присутніх гарне враження та живий обмін думок. Невелика збірка розділяється на три циклі: «Безнадійність», «Зелені Руна» та «Біла Панна». Вірші свіжі, звучні, повні горячої любови до Батьківщини, яку «окрадену в огні розпинають щоднини». Одначе поет не зневірився і навіть в циклі «Безнадійність» багато бадьорости. А в «Тестаменті» повному любови до життя, закликає поет свого читача до рішучости в потрібний момент.

Нова праця проф. Л. Білецького. В берлінському журналі „Zeitschrift für Slavische Philologie" проф. Л. Білецький вмістив працю «Українська наукова література за останніх 15 літ». Автор подає огляд організації української науки, бібліографію, біо-бібліографію, загальний огляд історії українського письменства і окремих письменників.

«Шестикрилець». Довідуємося, що відома наша письменниця, авторка «Шеломів у сонці» пані Катря Гриневичева викінчила нову історичну повість п. н. «Шестикрилець» і сподіється випустити її в котромусь з наших видавництв ще в першій половині цього року. Крім того письменниця підготовляє збірку вибраних своїх творів.

50-ліття смерти Павла Чубинського. Дня 27-го січня ц. р. минуло 50 літ з дня смерти відомого українського етнографа Павла Чубинського, що є автором нашого національного гимну «Ще не вмерла Україна».

До 120-х роковин з дня народження Шевченка. Інститут ім. Шевченка в Києві з приводу 10-их роковин з дня народження поета ладить три томи академічного видання його творів та критичний збірник.

В. ТИСЯК

Василь Тисяк, вихованок Музичного Виділу Українського Високого Педагогічного Інституту в Празі, пізніший учень покійного проф. Е. Лзліви в Варшаві й проф. Е. Гарбіна в Міляно, почав свою співацьку карієру в Галичині ще в 1928. р.

В грудні того самого року виступив він в опері Гунода, «Фавст» здобуваючи собі публіку й критику — милим ліричним тенором, музикальністю, і своєю інтерпретацією. З причини специфічних національних відносин у львівській опері — виступав тут Тисяк тільки спорадично (в оперовім сезоні 1932—1933 в «Фавсті» й «Жидівці»). В літі 1932 р. здобуває він нагороду й дипльом на І. Міжнароднім Конкурсі Співаків у Відні, але й це не поправляє його перспектив у львівській опері.

Від осені м. р. перебуває Тисяк постійно в Варшаві, де в жовтні м. р. співав на святі 15-річчя Чехословаччини по-українськи, по-чеськи й по-словацьки, викликуюче щире захоплення чеських дипльоматів. В листопаді дав Тисяк в салі варшавської консерваторії свій власний концерт, добуваючи собі ним загальне признання таких польських критиків — як Невядомського, Маклакевіча й багатьох інших. В грудні м. р. співав Тисяк з Українським Емігрантським Хором в салі Консерваторії. Дня 1-ого січня ц. р. виступив Тисяк в радіо. Цю авдицію передавали на всі радіостації в Польщі, через що й наші слухачі мали змогу його почути. Після того заангажувало варшавське радіо нашого співака на постійні виступи — раз у місяць. *Н. Л.*

БІМ БОМ — літературний

Ой! — докучали ж ми Редакторові. Щоб нас накінці спекатися, він і каже:

— Та беріть собі одну шпальту і пишіть собі, що лиш хочете. Лиш уважайте, — ніяких шабесгоїв, свинь, стервоїдів, куп гною, гноївок і рідних куч із словника єдиного нашого европейського журналу, що «бореться за духову єдність з культурою Заходу» — не хочу! Пишіть чемно, нікого не ображаючи.

Отож: мачаємо перо в чорнилі й починаємо зазначувати деякі епохальні факти й випадки. Наперед мусимо донести, що редактор «Вістника» придумав для концерну католицької преси загальну назву «кльоака максіма». (за яку прохаю мене не чіпати, — взагалі чого від мене хочете? С. Г.) Водночас «Вістник» скооперувався з «Новою Зорею» ідейно, щоб з цієї платформи згідно поборювати такі безідейні креатури, як Гординський. Пікантна річ у тому, що головні редактори тих журналів не соромляться докоряти людям за «зміну поглядів», пройшовши самі еквілібристичну еволюцію (і досі невідомо ще, з яких то мотивів), якої не проходив у нас мабуть ніхто. Ріжниця в тому, що вони були пропагаторами *ідеольогії*, а смиренний раб божий Гординський так як і Стефаник, Кобилянська, Карманський, Черемшина,і і т. д. друкував свої літературні або мистецькі твори, де було місце. Що там могли бути дурниці, яких він тепер не написав би, це невиключене, але й у нічому не зміняє справи. Нічого нам теж не відомо, щоб Д. Донцов або О. Назарук, або їх колишній соціялістичний компаніон Винниченко перекладаючи свої погляди з одної кишені до другої, давали про це якісь оповіщення. А втім ми вповні погоджуємось із п. Макіявелі, якого так залюбки цитує Донцов, що «політика вчорашня була потребою вчорашнього дня, а нинішня — нинішнього». Звичайно О. Назарук не мусить визнавати Макіявелі. То нічого, ми йому зацитуємо Св. Амврозія: «Коли я в Римі, пощу в суботу, коли в Міляні — в неділю».

Крім цього треба б попрохати редактора «Вістника» щоб, витикаючи «Назустрічі» співробітництво колишніх співробітників «Н. Шляхів» й «А. Л. Мистецтва» (до речі — співробітництво статтями по теорії мистецтва, які без зміни «Вістник» із приємністю був би помістив...), не поміщував водночас у томуж числі свого журналу праць інших колишніх співробітників «Н. Шляхів», бо цим стрефнює цілий журнал і всіх своїх співробітників та взагалі це виглядає комічно й викликує співчуття...

Пан Араміс у «Н. Зорі» кидає гарячий заклик до т. зв. католицьких письменників творити накінець якусь літературу. Навіть запеняє читачів, що багато знаменитих творів лежить у рукописах. Дивно тільки, чому їх не друкують, коли водночас стільки доброго паперу виходить забездурно. А творити їм чейже легко, — мають уже готові великі ідеї, повні моральних наук, до яких далеко таким, як Гординський! Та все ж ми, безличні, підозріваємо (як казав Лесінг):

«Ідей високих їм не брак,
І як робить їх — знає всяк,
На жаль лиш не уміє...

Ми незвичайно співчуваємо п. Арамісові ще й тому, що він ніяк не може дати собі ради з недавною літературною нагородою. Виходить якось кумедно: дістало їх пять авторів і п. Араміс добачує в цьому ліберальні компроміси на всі боки... Цікаво! Якби п. Араміс був французом (що, на щастя, неможливе) він певне виворожив би, що останні паризькі заворушення мають свою причину в тому, що літературну нагороду Академії Гонкурів дістав «лівий». Узагалі цікаво, що критикуючи гріхи наших письменників (пр. Левинського і Процишина), мовляв, — це «шкідливі книжки», п. Араміс показується зовсім нежданим у ролі... мораліста. Будь-щобудь є маленька заковика: у ролі видавця п. Араміс уважає моральним «узяти» чужий твір та видати його, підписавши чужим іменем. Ми ж уважаємо, що це дуже неморально! *С. ГОР.*

Гординський уклінно прохає вельмишановного родактора «Вістника» написати собі великими буквами на великому шматку паперу й наклеївши добре повісити на видному місці те, що він жив у Парижі (перед і потім) виключно за гроші зароблені ним-же або його батьком. *С. Г.*

ЧУЖИННА ЛІТЕРАТУРНА ХРОНІКА

ІТАЛІЯ

Двотисячні роковини народин Горація. В цьому році відбудуться в Італії торжественні обходи з нагоди двотисячних роковин народин Горація.

НІМЕЧЧИНА

Успіх книжки Томаса Мана. Найновіша повість Томаса Мана, яку видав видавець С. Фішер, осягнула за кілька перших тижнів наклад 30.000 примірників.

Історія африканської культури. Видавництво «Федон» у Відні випустило велику книжку Лео Фробеніюса п. н. «Історія африканської культури».

Книжка Айнштайна. Видавництво «Кверідо» в Амстердамі має в найближчих днях випустити книжку Айнштайна п. н. «Мій образ світа».

МОСКОВЩИНА

Нове видання «Калевали». Видавництво «Академія» випустило в новому виданні переклад фінської народньої епоеї «Калевала». Переклад пера покійного професора московського університету Л. П. Бельського, що був вже два рази виданий, поправив тепер після перевірки з оригіналом Д. В. Бубрих. Він теж написав вступну статтю.

Більшовицькі казки. Більшовики вже давно носилися з думкою замінити старі буржуазні казки для дітей новими, навіяними «клясовою боротьбою й перемого пролетаріяту». Тому три місяці влада одобрила одну таку пролетарську казку. В ній розказувалось про трагічну смерть і муки сільського «жовтеняти», що «вело пролетаріят до боротьби з буржуазною потворою». Тепер появилась нова, більш складна казка, яку малою книжечкою поширюють масово по містах та селах. Оповідається в ній про те, як Ленін і Сталін на чорному лебедю прилетіли з заслання в Росію, щоби валити царську владу.

ПОЛЬЩА

Четвертий том поезій Островської. Накладом видавництва Я. Мортковича у Варшаві появився четвертий том поезій визначної польської поетки Броніслави Островської. В книжці є три частини з такими наголовками Перстень життя, Соняшний тартак, Останні вірші.

«Хліб насущний». Талановитий польський пролетарський поет Станислав Вигодзький видав збірку поезій п. н. «Хліб насущний».

Гонорарі членів Польської Академії Літератури. Коли утворено Польську Академію Літератури у пресі і приватно переважали звістки що її члени діставатимуть місячну досить велику платню. Імовірно у звязку з цими звістками і йшов такий бій за фотелі в цій установі. Тепер виявилось, що вибрані дістають тільки 100 зол. за одно засідання, коли беруть у ньому участь, а засідань не може бути більш як два місячно. Деякі з академиків, таки у скруті; найбільший сучасний польський поет Штаф мусить нпр. надалі заробляти на хліб перекладами повістей, які в нього замовляють. Правда, мають вони постійну безплатну залізничу карту. Але таки краще бути послом і мати 1000 зол. місячно.

Наука про стилі. Проф. Владислав Витвицький приготовляє видання книжки п. н. «Наука про стилі». В книжці, що буде богато ілюстрована, будуть характеристики історичних стилів з подрібним оглядом архітектури. Буде там дещо й про різьбу, одяг, письмо та про малярство ріжних епох европейської культури.

Століття «Пана Тадеуша». На засіданні Польської Академії Літератури на внесок президента В. Серошевського ухвалили відбути з нагоди століття «Пана Тадеуша» торжественне засідання Академії і взяти участь в паризьких торжествах з того приводу.

ФРАНЦІЯ

Французько-німецьке зближення в літературі. Пер Бенуа викінчує новий роман п. н. «Пан де ля Ферте», в якому описує дружбу в якійсь невідомій країні між французьким і німецьким старшиною.

«Трагедія Равальяка». Під таким наголовком французькі письменники брати Таро видали книжку, в якій намагаються провести паралелю між психольогією вбийника Генрика IV. і Горгуловом, вбийником президента Думера.

Плягіят? У французькій пресі наробила великого шуму вістка сперта на інформаціях «Нувель Ревю Крітік», що відома письменниця Колет у своїй найновішій повісті «Ля шат» (Кітка) використала зміст новелі італійського автора Камуніколі, що вийшла в 1931-му році під наголовком «Філін» в перекладі Бесто. Ця вістка викликала особливе зацікавлення серед італійських літературних кол.

Життєпис Калігули. Накладом Грассета появився повістевий життєпис Калігулі, якого автором є Ганс Сахс. Калігуля — порекло римського цісаря Гая Цезара Августа Германіка — згинув з руки вбийника в 30-му році життя. Панував як імператор тільки чотири роки. Був знаний з великої жорстокости. Після важкої недуги попав у манію великости і почав вірити в свою божескість. Вбив його трибун преторіянів.

Моруа про Едварда VII. Грассет видав книжку «Едвард VII і його часи», якої автором є Андре Моруа, що його оповідання було вміщене в попередньому числі «Назустріч».

Течії сучасної французької літератури. Едгар Мальфер видав обширний твір Христіяна Сенешаля «Течії сучасної французької літератури».

ЧЕХОСЛОВАЧЧИНА

Новий роман Карла Чапека. «Метеор» називається новий роман відомого чеського письменника, Карла Чапека. Критика приняла появу цього твору як велику літературну подію. «Метеор» то невідомий летун, що впав з розбитим літаком і ранений дістався до лічниці. Потрясення при упадку відібрало йому память і ніхто не може довідатися: хто він, куди летів, яка була причина упадку! На зміст роману складаються описи ріжних способів, яких вживають, щоби розвязати загадку: хто такий впавший летун. Не вдається це лікарям при помочі науки, не вдається сестрі милосердя через містику, не вдається й телепатові метапсихічною методою. Загадку розвязує поет. Бо — на думку Чапека — правдиве пізнання не в клопітливім наближенні до правди, не в судорожній праці сонного мозку, не в ясновидючості, але в божеській іскрі натхнення, яка осіняє нас сліпих і незнаючих, хвилинним і ярким огнем. Слово «метеор», яке Чапек поставив у наголовку твору, набирає таким чином і другого, символічного значення.

Успіх лірячної збірки. Перед кількома тижнями появилася в Празі збірка поезій Ярослава Зайферта «Яблуко з алюмінія». Сьогодні вийшло вже третє видання тієї книжки. Друге видання розійшлося за два тижні.

ГАЛИНА ЖУРБА
ЗОРІ СВІТ ЗАПОВІДАЮТЬ...
повість
нагороджена літературною
премією за 1933 рік
Видання „Української Бібліотеки"
Львів, Руська 18.

З ЦАРСТВА СРІБНИХ ТІНЕЙ

АВСТРІЯ ЧИ НІМЕЧЧИНА?

В попередньому числі подали ми короткий огляд висвітлюваних німецьких фільм на світових екранах. З того оглядну можна було зміркувати, з якими труднощами доводиться боротись німецький фільмовій продукції, щоб добути собі щораз то більше ринків збуту. Ледви кілька держав допускає до свого краю німецькі фільми і то часто на домагання таки самої кінової публики, що признаючи високомистецьку вартість німецької продукції, оглядає залюбки фільми німецьких виробництв. Німецькі фільми мусять зводити конкуренційну боротьбу з американською продукцією, але лише в Австрії, Франції та Чехії довелось її перемогти та взяти верх над Америкою. Зате такі держави, як Бельгія, Італія, Зєднені Держави й Польща вороже ставляться до німецьких виробництв. Фільма, замість служити мистецькому й культурному життю народів й інформувати про нові досягнення фільмового мистецтва, стає поневолі засобом до полагоди політичних розрахунків, бо про боротьбу на економічному фронті вже й не казати. Правда, про бойкот німецької фільми в повному розумінні того слова можна казати лише у Польщі і голосно в Бельгії, де соціялістичні кола рішуче заявилися проти німецьких фільм.

У Польщі найбільший голос мають тут жиди, хочби тільки тому, що вони є здебільша власниками кінових підприємств. Деякі фільмові кола в Німеччині сподіваються, що небавом прийде до фільмового договору між Польщею й Німеччиною, бо коли вільно влаштовувати міжнародні змагання копаного мяча, коли вільно відбувати всілякі дипльоматично-приятельські бенкети, то чому б не можна обмінюватися фільмами?

Але розумні польські фільмові промисловці взялися інакше до діла. У Варшаві повстала недавно нова фільмова фірма, що закупила цілу низку фільм австрійського виробництва. Ці фільми, кинені на екрани Польщі в оригінальній німецькій версії, проходять з незвичайним успіхом і — диво, це одинокі фільми, що роблять направду добру касу!

Воно і не дивниця. На реалізації цих фільм пізнати тверду германську руку. Високо поставлене мистецтво, оригінальність і вигадливість сюжетів, а проте така близька схожість з нашим реальним життям, врешті зрозуміла для

Характеристичний мадярський комік **Секі Сакаль**, відомий з фільми «Велика Княжна Олександра».

старшого громадянства німецька мова, завдяки чому публика не сидить перед екраном, як теля перед мальованими воротами, — усе це становить високу клясу такої фільми. Коли ще згадати легку і веселу віденську музику, то не треба дивуватися, що навіть жидівська публика облягає каси кіна, дарма, що у фільмі грають деякі й німецькі актори.

Похід австрійських фільм почався веселою, погідною й безпретенсійною опереткою «Княжна Олександра», а черговою того роду фільмою є «Пригода на Лідо» з відомим віденським співаком Альфредом Пікавером і мадярським коміком Секі Сакалем.

Таким чином серед повіні густо-часто пустих і банальних американських фільмищ маємо змогу оглядати фільми накручені з незвичайною солідністю й мистецтвом, а чи вони з Німеччини, чи з Австрії — це для нас байдуже.

Евген Ткачук.

ФІЛЬМОВА ЕНЦИКЛЬОПЕДІЯ

Слідом усіх мистецтв і наук має й фільмове мистецтво свою установу, що міститься в Римі під назвою „Instituto internationale per la cinematografia educativa". Одно з головних завдань інституту є зладити в якнайкоротшому часі велику фільмову енцикльопедію. В енцикльопедії, яку редагуватимуть в італійській, французькій, англійській та німецькій мові, подаватимуть життєписи славних фільмових працьовників, заслужених акторів, ба навіть режисерів і фільмових промисловців. Крім цього ввійдуть туди всілякі здобутки фільмової техніки, новітні осяги й кошториси найкращих фільм. Книга буде складатися з окремих ілюстрованих монографій, де буде зображена історія фільмового розвитку кожного краю зокрема, й тому вже заздалегідь запросили визначних критиків, щоб вони присилали свої причинки до тої великої історії фільмового мистецтва з цілого світа, якою має стати саме оця фільмова, міжнародня енцикльопедія.

е. т.

Віденський співак **Альфред Пікавер** і **Секі Сакаль** в австрійській фільмі «Пригода на Лідо», що саме тепер іде в кіні **«Паляс»**.

ЗАМІТКИ Й РЕЦЕНЗІЇ

«УКРАЇНСЬКИЙ АҐРОНОМІЧНИЙ ВІСТНИК»

У вступній статті того гарно виданого журналу читаємо: «..завдання журналу є: бути збірником тих праць, які з ділянки аґрономії і споріднених наук виходять зпід пера українських дослідників і практиків та бути джерелом, яке подавало б всі ті досягнення аґрономічних і споріднених наук, які сьогодні займають світ аґрономів інших народів, а які до нас, через брак відповідної аґрономічної преси, зовсім не доходить».

Крім того журнал ставить собі ще й інші завдання, як: бути збірником матеріялів про сільське господарство, бути хронікою подій нашого аґрономічного життя і т. д.

Добір статтей 1-ої книжки вказує на те, що Редакція УАВ дуже серіозно ставиться до поставлених собі завдань. Поза статтями дуже багатий відділ рефератів та рецензій. Тому, що журнал має теж завдання інформувати чужинців про наші господарські і аґрономічні справи, до оригінальних статей додано змісти в чужих мовах.

Це перший український аґрономічний журнал на наших землях (досі виходили тільки популярні господарські часописи), а під цю пору це єдиний український аґрономічний журнал загалом, бо місячник «Український Аґроном», що виходив в Харкові, закрито.

«МИ»

Друга книжка цього цікавого літературно-мистецького журналу, який виходить що три місяці розміром біля 12 аркушів (200 ст.) при співучасті найвидатніших літературних сил краю та еміґрації, — надійшла коли до друкарні здано вже останні матеріяли до цього числа «Назустріч», тому рецензію на ту книжку відкладаємо до найближчого числа, а тут подаємо тільки зміст:

Наталя Лівицька-Холодна: З французьких поетів (переклади з Люіз Лябе, М. Деборд-Вальмор, Ш. Бодлєра і М. Роліна); Андрій Крижанівський: Сонце в пісках (роман); И. С. Махар: Голгота (поема — пер. Е. Маланюка); Камо-но-Чомей: Годжокі (Хатина буддійського самітника — пер. з японськ. С. Левинського); М. де Унамуно: В обороні антипатії (пер. з еспанс.); Ст. Смаль-Стоцький: Концепція Шевченкової поеми «Сон» і її мистецьке переведення (стаття); К. Іллаковичівна: Біла троянда, Червона троянда, Верес (поезії); К. Вежинський: Ялівець (поезія); М. Шелєр: Герой (стаття); И. Калинів: Лицем до життя (стаття); Рецензії. — Дереворити Петра Холодного й Ніла Хасевича. Текст багато ілюстрований.

Передплата: річно (за 4 книжки) 10 зол.; окрема книжка 2.75 зол.

Адреса Редакції і Адміністрації: Варшава, вул. Згода 8, м. 6.

«СИГНАЛИ»

Четверте збільшене число польського журналу «Сигнали», що появиться 1-го березня все присвячене українській культурі. Тексти українських авторів. Всі ділянки українського духового життя. — Число багато ілюстроване.

КНИЖКИ НАДІСЛАНІ ДО РЕДАКЦІЇ

ПОЕЗІЯ

Святослав Гординський. **Барви і лінії.** «Ізмарагд», Львів, 1933.

Богдан Кравців. **Сонети і строфи.** Накладом Богдана Дороцького. Львів, 1933.

ПОВІСТЬ, НОВЕЛЯ

Павло Свій. **Степові оповідання.** Українська Бібліотека. Львів, 1933.

Богдан Лепкий. **Орли.** Історичне оповідання з рр. 1734—1750. Накладом Товариства «Просвіта». Львів, 1934.

Василь Стефаник. **Твэри.** З дереворитами В. Касіяна і М. Бутовича. Видання Ювілейного Комітету. Львів, 1933.

Іван Ольбрахт. **Розбійник Микола Шугай.** «Українська Бібліотека» Ч. 1 (13) Січень, 1934. Накладом Івана Тиктора. Львів.

Улас Самчук. **Розбита богиня.** Оповідання. Бібліотека «Дажбог». Львів, 1933.

ДРАМА

Василь Пачовський. **Гетьман Мазепа.** Містерія Воскресення в 5 діях. Видавництво «Краса і Сила». Накладом О. Гамерського. Перемишль, 1933.

СПОГАДИ

о. О. Пристай. **З Трускавця у світ хмародерів.** Спомини з минулого й сучасного. Під редакцією д-ра Л. Мидловського. 4. Том. Накладом власним. Львів—Ньйорк, 1933.

ПОДОРОЖІ

Степан Левинський. **Схід і Захід.** Обгортка і ілюстрації С. Гординського. Видавництво «Ізмарагд». Львів, 1934.

ПОЛІТИКА ПУБЛІЦИСТИКА

М. Островерха. **Мусоліні, людина й чин.** З передмовою д-ра Дм. Донцова. «Книгозбірня Вістника» ч. 1. Львів, 1934.

МИСТЕЦТВО

С. Сильванський. **Сахновська.** Книжкові знаки. А. Н. У. М. Львів, 1934.

Глущенко. Монографія. Тексти Святослава Гординського і Павла Ковжуна. Видала: Асоціяція Незалежних Українських Мистців. Львів, 1934.

ЛЕТІЛО 40 СОРОК...

Неодин читач «Української Загальної Енцикльопедії» буде нераз дивуватись чому копали туди деякі імена, навіть з фотографіями. Та може неодин здивується теж, чому не попало туди імя др. І. Раковського, головного її редактора.

— Бачите — як звик починати що друге речення др. І. Раковський — це така історія...

Гасло «Раковський Іван» було під буквою «Р», на своєму місці, але в останній хвилині перед друком зшитка, щезло. Його викинув нишком, без відома інших членів редакції, сам д-р Раковський зі скромности. Др. Р. відзначується справді скромністю гідною великого вченого.

У редакції «У. З. Е». счинився шум. Інші члени редакції почали атакувати редактора:

— Чому Ви це зробили всупереч спільній згоді?

— Бо я прийшов до пересвідчення, що коли ми пропустили стільки інших прізвищ і люди можуть почувати себе образені то і мені не лицює...

— Але тамтих ми пропустили несвідомо, а Ви пропускаєте себе свідомо...

Крім цього — додає новий аргумент інший член редакції — бути в Енцикльопедії це ще не почесть, а попросту реєстрація... Адже Ви, пане професор, гасло «мурашка» і «блоха» даєте...

Учений природник обурився:

— Вибачте, але «блоха» це дуже важне... Через неї наприклад поширюються страшні недуги...

— Через Вас теж...

— Через мене?! — налякався др. І. Раковський.

— Страшна недуга мегальоманії, бо Ви похістили в «Енцикльопедії» стільки малих людей...

— Отже?

— І Ви, і всі ми, можемо там сміло бути...

*

Є у Львові фільмовий підприємець земляк К., що розмовляв і листувався із різними славними людьми і ця черга в нього безконечна.

Скаже хтось за столом:

— А знаєте шпигунська афера нагадує «Шпигунів» Лянга....

К. доповнює:

— Пам'ятаєте найефектовнішу сцену зі «Шпигунів»? То я порадив Лянгові так її зробити.... А Лямач, минулого року у Празі, коли ставив «Екстазу», питається мене....

— Вчора — перебиває хтось — я бачив Петровича у «1001 ночі» і він мені менше подобався...

— Петрович?! — затягнувся цигарою кіновик К. — це останній батяр. Минулого року у Берліні позичив від мене 20 марок і казав, що завтра віддасть...

При нашім столі сидів увесь час мовчки якийсь гість із провінції і після пів години каже пів голосом до сусіда.

— Будь ласка спитайте цього пана, скільки він платив Ґреті Ґарбо за один вечір... Так приватно. Я вибираюся в прогульку до Скандинавії і якби здибав її на вулиці, хотів би їй запропонувати піти зі мною на вечеру.

ДОСЯГНЕННЯМ ВИДАВНИЧОГО РУХУ В 1934. р.

БУДЕ

„ВЕЛИКА ІСТОРІЯ УКРАЇНИ"

ВИДАННЯ

ІВАНА ТИКТОРА

що обійме около 40 аркушів друку великої вісімки з около 300 оригінальними картинами, портретами та мапами.

„ВЕЛИКА ІСТОРІЯ УКРАЇНИ"

зредагована на основі найновіших джерел і дослідів, провірених повагами української, історичної науки; **написана** легко, цікаво й приступно; **натхнена** синівською любовю Батьківщини, **друкована** добірним, читким письмом, на гарному папері, **оправлена** в тривку, полотняну, по мистецьки оформлену обгортку.

Виходитиме місячними, три-аркушевими зшитками й коштуватиме тільки:

1·20 зол. місячно, 3·50 зол. квартально, 6·50 зол. піврічно, 12·00 зол. річно

Передплатники, що пришлють цілорічну передплату (12 зол.) згори, дістануть полотняну, мистецьку обгортку даром.

У КНИГАРСЬКІЙ ПРОДАЖІ КНИЖКА КОШТУВАТИМЕ 25 ЗОЛОТИХ!

Гроші й замовлення слати на адресу:

ЛЬВІВ, „НОВИЙ ЧАС", ВУЛ. БОЇМІВ Ч. 4.

Увага: Передплатники „Нового Часу" діставатимуть „Велику Історію України" безплатно!

Безробітні умові робітники здібні до аквізиції знайдуть постійне заняття в світовій установі. Зголошення під «Сталий дохід» «Нова Рекляма», Львів, Шайнохи. 1—1

Передплата: місячна 0.90 зол.; чвертьрічна 2.70 зол.; піврічна 5.40 зол.; річна 10 зол. — Оголошення: сторінка 300 зол., пів сторінки 150 зол.; чверть сторінки 75 зол.; 1 цм. кв. 0.24 зол.

Закордоном: річно 16 зол. або їх рівновартість в іншій валюті.

Адреса Редакції і Адміністрації: «Назустріч», Львів, Ринок 9. Тел. 76-14.

Редагує КОЛЕҐІЯ

Oplatę pocztową zapłacono ryczałtem.

Конто ПКО 153.558 «СМОЛОСКИПИ»

Друкує: «АРС ҐРАФІКА», Львів, Ринок 9. Тел. 76-14.

За редакцію відповідає АННА МУЧІЙ-БОДНАРОВИЧ

НАЗУСТРІЧ

ЧИСЛО 5

ДВОТИЖНЕВИК

ЛЬВІВ, 1. III. 1934 РОКУ.

ЦІНА 50 ҐР.

ЛІТЕРАТУРА • МИСТЕЦТВО • НАУКА • ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ

ДР. ВАСИЛЬ СІМОВИЧ

НАША ТОВАРИСЬКА МОВА

Товариська мова в кожного народу виробляється поволі, зпрокволу. Воно й не диво. Товариська мова звязана з витонченням товариських форм. А тут і там потрібний такт. Треба найти якусь відповідну середину, щоб часом не перегнути то в грубий бік, то знову не попасти в неприродну тендітність. Про перший випадок говорити нічого. Щодо другого, то всі знають, що від надто тендітного до смішного недалеко... Найти середину — нелегко. Ось і через те ця справа вимагає довгого часу.

Наші селяни мають свій товариський церемоніял. Головно ж гуцули. При зустрічі привитання триває довго. Людині збоку той церемоніял може здатися дивним. Але ж самі гуцули ставляться до нього поважно. Те саме можна сказати про товариський церемоніял у селян із долів, н. пр., перед їжею. На Поділлі, на півночі в Сокальщині, на Буковині й т. д. є він, той церемоніял, правда, трохи відмінний, і скрізь таки доволі довгий, але е, і так воно на цілій Україні. Одне можна сказати про товариську мову наших селян, що вона **своя, своєрідна,** — при зустрічі, при витаннях, пращаннях, перед їжею, після неї й т. д.

Інтелігенція всіх народів із цього погляду трохи міжнародня. Враз із товариськими формами інтелігенція кожного народу перебирає від інших і товариську мову. А проте в товариській мові інтелігенції кожного народу (від інтелігенції переходить вона й до інших шарів, головно, до міщан) є таки щось своє, своєрідне, щось, що відрізняє її товариську мову від товариської мови інших народів. Поляки форму ввічливости довели до того, що в них запанував скрізь «пан» і «пані» у сполуці з 3. ос. одн.*).

Таксамо німці. Ще в XVI. в. вони «викали» (ihrzen) один одному. Тепер цю функцію перебрала 3. ос. множ., при чому ніхто, що говорить німецькою мовою, й не догадується, що ним. Sie це ввічливий спосіб звертатися до розмовника в 3. ос. множ., замісць 2. ос. Цей спосіб перебрали були колись від німців чехи, і ще на початку XIX. ст. чути було часто «онікання» (звертатися формою 3. ос. мн. «оні»). Проти такої форми виступала свідома чеська інтелігенція, пропагуючи скрізь «славянське ви» — і тепер «онікають» іще тільки селяни в розмові з панами, а то й міщани, звертаючись до селян або старших людей узагалі...

Росіяни, чехи, серби, болгари — спинилися на «виканні». Українська ж інтелігенція, здається, під польським впливом, старається зазначувати ввічливість тим, що вживає 3. ос., але — множини (це вже українське). Це щось наче контамінація, як ми такі явища звемо в лінгвістиці (мама були, нехай тато скажуть, як пан професор собі бажають)... У селян такі вислови теж часті (що єгомость кажуть, нехай пані зажадають, панич мені дали, нехай панночка, чи паннунця не гніваються). Розуміється, що такі вислови товариської мови відомі тільки тут, на західніх землях (на Волині зрідка), а що нема їх на сході, то можна зробити висновок, що це також вплив польської товариської мови.

*

А так узагалі товариська мова, зі зміною обставини, зміняється. Колишні форми товариської мови на дворах нашої інтелігенції XVII—XVIII вв., де був вироблений свій товариський і гієрархічний церемоніял — зовсім попропадали, бо своя інтелігенція (панство) перебрала товариську мову — чужу (московську). Такі товариські вислови як «ваша милість», «його милість пан», «її милість пані» — це вже архаїзми, що годяться для історичних повістей, з життя вони позникали. Тільки ще між духовенством, яке здавна мало вироблений свій товариський церемоніял, живі цілком вислови: «ваша всечесність», «всечесніщий», «преосвященний», «високопреподобний» і т. д. І тільки в відносинах до священства збереглося в наших селян подекуди ще старе: «його милість» (з-польська: єгомость), та майже скрізь «її милість» (їмость). На Буковині живе старе — «пан-отець», якого не знає вже Галичина (тут ксьондз), ні ті землі, що стояли довго під московським впливом (батюшка).

Треба обективно сказати, що наша товариська мова ще не зовсім устаткована. Правда, всякі «почтенія», «до звиданія», чи «звиданя», а то й «звиданяся» — вже належать до історії, але ж вони довго трималися, поки їх не витиснули народні: «поважане», тепер — «поважання» (тепер уже почуєте й «шана»), «до побачення» (ці форми переходять поволі вже й до селян!). Може, ці форми старі й тепер іще почуєте від старших людей десь із глухої провінції, а на Закарпатті вони живуть іще по домах і в прихильників народнього напрямку, головно по селах. Та тільки це форми не наші, а живцем захоплені з російської товариської мови. Молодше покоління москвофілів, т. зв. новокурсники, перед війною, зовсім перейшло було на всі сучасні московські товариські форми, але ж у ширших колах москвофільської інтелігенції й духовенства вони чомусь не приймалися.

Багато дечого в нас іще не укладося в певні вже форми. Коли в нас уже немає непевности, як відповісти на «Добрий день» (дай, Боже, здоровля) — то все ще ми хитаємось при відповідях на бажання: «Веселих свят» — відповідь...? (народ сказав би — «посполу», в нас туго приймається: І вам», а то з-польська кажуть: «взаїмно!»), «дай, Боже, щастя» (народ: дай, Боже, й вам»; дай Боже») — в інтелігенції...?! А то й відповідь на «дякую»: пробирається «прошу», але довго ще з-польська ми говорили — «перепрошаю». Та такого є багато.

Що вислови української товариської мови розвивалися дуже поволі — диву нема. Їх же треба було творити, бо з переходом вищих інтелігентних шарів у чужі табори, товариська мова забувалася, традиції не було, а народній церемоніял не скрізь — і не все міг інтелігента задовольнити. Ще й тепер якенебудь інтелігентське «кланяюсь» (виринуло з кінцем 90. рр. XIX. ст.) куди швидше приймається, ніж щиро народні українські вислови, відомі на Наддніпрянщині. Українське народне «добродій» — відтінок: «пана» — галицькому інтелігентові й досі чуже, бо він його зараз «етимольогізує», хоч і вживає постійно в розмові зі старшими жінками «пані-добродійко», або з панами, що їх фаху не знає — «пане-добродію». Але ж ці останні товариські вислови — польські, з ними галицький інтелігент ізжився, він не входить у їх етимольогію і вживає їх, не думаючи, що первісно вони означали*). Тимчасом суто українське «добродій» не має тепер нічого спільного з «добродійствами», це слово відчувається просто як відтінок «пана», його вживають наддніпрянські селяни в розмові з прихильними їм інтелігентами, наддніпрянський інтелігент знову розуміє під цим словом щось трохи менше, ніж «пан», і вживає його часто соціяльно вища людина — в розмові з нижчим, а то й не дуже знайомим, деколи навіть і з іронічним забарвленням. У нас був час, що словом «добродій» хотіли були витиснути форму «пан» (радикали в 90. рр. XIX. ст., Драгоманів, радикальна наддніпрянська інтелігенція) і слову «пан» надати іронічного значіння, але ж ця спроба не вдалася... Що «пан» в умовах тяжкої большевицької дійсности офіціяльно вжите — образа, це відома річ. Та ми не міркуємо, щоб воно щезло там із товариської мови української інтелігенції в такій функції, як його вживали здавна супроти мало знайомої людини. Бо ж так загально на Наддніпрянщині панує, як і панував — звичай людей ближчих звати по батькові, як воно водиться в росіян.

Підо впливом наддніпрянської еміграції, а то й, може, наслідком зносин із Волинню, цей звичай відновляється і в Галичині. Деяких емігрантів інакше ніхто й не називає. Кажемо: відновляється, бо ж це звичай однаково наш, як і московський, та тільки підо впливом польським, може правдивіще буде, західньоевропейським — він у нас затратився*). Ще й перед війною люди з довкілля проф. Грушевського — дуже скоро переймали цей звичай. До декого імя по батькові із тих часів так прилипло, що залишилося вже на все.

На Наддніпрянщині живий цей звичай і між селянами. Є свій окремий церемоніял, що вказує на ближчі, чи дальші відносини (Оксана Петрівна, тітка Петрівна, Петрівна) — але ж серед інтелігенції його не так докладно притримуються**). Чи відновиться цей звичай у Галичині серед теперішніх умов, сказати важко. Тенденція мови в цьому напрямі слаба. Традиції західньоевропейські називати чоловіка за його фахом, а жінку за фахом чоловіка, за сильно закорінились у Галичині й на Буковині, щоб можна було цю товариську форму замінити іншою, дарма що вона наша. Але ж добре було б, як би вона відновилася...

Та тільки життя криком кричить за те, щоб той західньоевропейський церемоніял якось спростити! Сьогодні вже від «панів директорів» та «пань директорових» голова ходором ходить. Яких тільки директорів тепер не буває: гімназія, канцелярія, кооператива, друкарня, палітурня, крамниця й т. д. й т. д. Все це — директори! Та з директорами ще можна сяк-так примиритися, бо їх скрізь багато в цілій Европі. Тільки українське вухо ніколи не звикне до чисто галицьких бурянів та й то ще перенесених притьмом із польських перелогів. Поляки, здається, одинокий нарід на світі, що любить підвищувати «ранги», та чим більше буде в назвах чужих слів, тим воно в них елегантніше. Не лікар, а — **konsyljarz** не нотар,—а **komornik**, не адвокат, — а чомусь **mecenas**, а навіть не сторож шкільний, а **tercjan** і не побігущий, післанець, а **woźny**. А за поляками ми! Та ще й живцем, із польським наголосом «меценас» і «пані меценасова»! Помилуйте, який такий мецената наш нещасний адвокат, та й чий? За те він «меценат», що за захист у суді візьме нагороду, а то й ні? Де ж тут меценатство? Коли вже не хочете по-европейському — пане докторе, чи пане адвокате, то можна ж придумати своє — хоч би: пане захиснику. А від вислову «пані меценасова» вже таки просто серце тане, як той лід. «Умілітельно», сказав би москаль...

*

Зате в іншому напрямку помічається в Галичині (міркую, що це відпір проти польщини, — але відпір цілком не на місці!) тенденція прізвища дівчат та жінок, на московський спосіб, залишати в чоловічій формі: пані Дуб, панна Дуб, пані Стефанів і т. д... Це для нашої мови неорганічне, противиться і традиції, й вуху! Наростки -ова (і вульгарні вже для нас тепер чомусь — -иха, -ка), -івна все вживалися і вживаються в функції: дружина, дочка. Ще можна розуміти таку „маскулінізацію» жіночих прізвищ, коли брати на увагу документи (та й тут воно непотрібне!). Але коли хто звязує (здається, в нас це причина!) такі творива з залежністю від чоловіків (мовляв — ці наростки вказують на приналежність!) — то це, ясна річ, переборщеність, непорозуміння. Закони мови сильніші за новомодні й погано зрозумілі феміністичні гасла! Виходило б тоді, що в чехів нема ані однієї самостійної жінки, бо сказати, чи написати по-чеському **slečna „Dub"** це грубе помилка, за яку скартає тепер уже кожний селянин, чи робітник, а то й учень народньої школи...

Та коли ми вже при цьому, мусимо звернути увагу на те, що всі ми тут погано наголошуємо (з-польська на передостанньому складі) жіночі форми прізвищ на -ова. Наголос залишається такий, як у чоловічому, отже: пані Дорошенкова, Кордубова, Сімовичева, Лукіяновичева, Гарасова. Тільки там, де в чоловічому прізвищу наголос на останньому складі — жіноча форма прізвища має, здебільша, наголос на передостанньому: Дорундякова, Копачева, Колтунякова й т. д. Наросток -івна вже парокситональний.

Приняті в нас потрохи форми: пан + імя власне (пан Василь, пані Галя) і давні, й наші, вказують на інтимніший, ближчий характер зносин. Шкода тільки, що вони так мало поширені. Замісць них, у нас із-польська — не називають імен («а знають пані», «нехай пані, пані радникова» і т. д.). Зате йменa власні в моді при словах «панна» (панич — нема!): панна Галя, панна Маруся. Без імен самого слова «панна», «панночка» галицько-українська інтелігенція зовсім не вживає, полишаючи таку форму — прислузі. В цьому я добачую якийсь фальш. Розумію, що панночці, яка самостійно працює належиться, як скрізь у Европі (Frau, madame) — форма «пані». Але ж узагальнювати це і прикладати такий титул до всіх інтелігентних дівчат, що ще, може, й школи не скінчили й першого балю ще не бачили — річ нельогічна. В Наддніпрянщині й на Буковині (під німецьким впливом), навіть на Закарпатті в інтелігентних колах ця форма принята (панночка*).

Але ж так узагалі нам треба зірвати з фальшивою чемністю, що ніби виявляється в формі 3. ос. мн. — а круто повертати на — ви, отже не — «знають пані», а — «знаєте, пані», не — «нехай пан директор не думають», а — «не думайте, пане директоре» і т. ін.

При цій нагоді декілька слів про часто вживане в нас слово «товариш». Воно в нас має дуже широке значіння: і товариш із гімназії, й товариш на університеті, й товариш праці в якомусь товаристві, й партійний товариш (радикал, соціяльний демократ) і т. д. В інших мовах це слово зрізничковане: товариш праці, чи зі школи — «колега» (поль., моск.), а «товариш» — тільки назва для партійної приналежности (в большевиків слово для управілейованих, для комуністів) і то приналежности до соціялістичної партії (поль., моск.), або означає інший якийсь термін (чесь. tovaryš = челядник). У Подебрадській Академії викинули взагалі це слово і професори, і студенти, й замінили його з-рос. «колегою». Це з ненависти до большевиків. У Галичині воно живе, й нема причини його викидати, бо в українській мові його значіння дуже широке. Був час, що старше покоління завело було для молодших товаришів праці (професори для студентів, старші виділові — для молодших і т. д.) — сполуку: пане-товаришу. Це збереглося подекуди й досі, й міркую, що таку товариську форму зберегти слід!

Не хотілося б надто затягати нашої розмови. Вже й так вийшла за довга. Тимто й кінчимо цим разом, міркуючи, що ще доведеться до цієї теми завернутися. Та проте хотілося б іще одну справу нагадати. В нас чомусь дуже туго приймаються гарні чисто українські народні товариські слова, такі, як привітальне: здоров (-ва) був, (була), здорові були, прощальне: бувай, бувайте (скорочене: б. здоров, здорові), чомусь зовсім пропало передвоєнне чудове привитання (і пращання): гараздом (чи не тому, що вийшло воно здебільша від людей з радикальними поглядами?!). Таксамо дуже поволі приймається: будь ласка, вислів великої ввічливости, що може нам зовсім добре заступити рос. извольте, извольте, чесь. **račte račte ním. wollen Sie,** вислови, без яких нам у товариському житті не можна обійтися.

І ще одне. Польсько-французьке **przepraszam** - в українському перекладі: «перепрошую», слово, що від нього так і віє чимось чужим (для мого вуха — вульгарним: чомусь перепрошувати!) — це слово ніяк не хоче уступити місця чисто-українському народньому: вибач, вибачай, вибачте, вибачайте (будь ласка), прошу в вас вибачення. Правда, часто почуєте «великоукраїнське» (зі словника українців із 1917. р.!) — «вибачаюсь», дослівний переклад моск. «извиняюсь», до того ж переклад гидкий (у вислові: «він мусить перед тобою вибачитися» — я відчуваю не тільки щось дуже недотепне, але й дуже просте!) — такий самий, як: в «першу чергу», «перше всього», «зараз» у розумінні «тепер» і інші погані москалізми.

Все це треба б повикидати зі словаря нашої товариської мови, таксамо, як повинні вчителі українських середніх шкіл покинути «тикати» (чисто польська форма, бо ж не буде вчитель говорити учням «пан», а «ви» — непольське) старшим учням. Те, що, мовляв, у тиканні виявляються близькі «відносини» — аргумент учителів, і то таких, що часто живуть із учнями зовсім не в близьких відносинах. Учень відчуває це — інакше, як відчували це колись ми молодими хлопцями в гімназії. А відчували ми це тикання зовсім не так, як тоді казали й тепер кажуть учителі...

Та це справа інша, сказана так «непричком», але ж до теми вона теж належить...

Одне треба піднести, що кидаючи чомусь **народні товариські вислови** (нераз цілком непотрібно,), ми витворюємо інтеліґентську товариську мову — не на основі своїх мовних законів і не з духом української мови, а **ліземо** за чужими зразками...

---

* Взагалі така форма дуже й для характеру поляків прикметна — в них же й держава — панство! Це справа, яка вимагає окремих студій над розвитком цієї функції мови.

*) На польський штиб ви почуєте дуже часто в устах українського інтелігента що друге-третє слово «пане-добродію», а то й «пане-дію», коли не «панє»...

*) Колись був він і в чехів, і в поляків, і в сербів — та згодом пропав. По батькові звуть себе скандинавці, більша частина їх імен на -sen це власне імена по-батькові. Про грецькі імена на — -ides і не згадуємо.

) Звичайно, ми маємо тут на думці **patronimica на -ович, -евич, -ич, -ін, -івна; а то був час, коли наші письменники хотіли були ввести імена по-батькові на -енко (Руданський, Ніщинський), які були ще живі в 60 рр. XIX. ст. (пор. у Марка Вовчка), та що далі це творило в цій функції перестає вживатися. Це вже тепер майже виключно наросток для творення прізвищ... У Галичині й на Буковині відомі в цій функції наростки ів, -ин (Петро Павлів, Іван Хомин), але ж тут відчувається функція присвійности, та ще крім того в розмові в очі цих наростків ніхто не вживає, а тільки поза очі, і то для розрізнення.

ВОЛОДИМИР КОВАЛЬ

* * *

Г. Я.

Ви всеж прийшли, і знову усміхнулись,
І знов сміливіше полилися слова.
Від них колись крутилась голова
Та згодом і вони, здається, призабулись.

Як дивно це: повстало межи нами
Якесь провалля; та в вечірній час,
Коли так близько відчуваю Вас,
Спільні згадки прикрили дійсність снами.

Чи може й справді це було у сні,
Так нереально, щиро і приємно?
Я вдячний Вам, хоч холодно і темно,
В моїй покинутій нестриманій душі...

Ваш крок був може трохи і жорстокий,
Та все загладив лагідний фінал...
А може тільки мій колишній шал
Мені навіяв Ваші тихі кроки?...

КОНКУРС НА НОВЕЛЮ З СЮЖЕТОМ

розписує наш журнал, призначуючи

НАГОРОДУ 100 ЗОЛ.

Новеля не повинна переходити розмірів одної друкованої сторінки «Назустріч». Вона повинна мати сюжет, себто не може обмежуватись тільки до самих настроїв, думок і мрій, а треба, щоб у ній щось діялось, були люди й події.

Тема — байдужа і як автор її переведе, щодо цього залишаємо йому повну свободу.

Рукописи присилати до 1-го квітня, і то під псевдонімом або гаслом, а правдиве прізвище з адресою в окремій коверті. Рукописи мають бути писані на машині.

---

*) В нас нераз почуєте слово «паннунця» — але ж тут чується деякий відмінок іронії, а то й насміху. (А де ви були, паннунцю!)

АНДРІЙ БРИЗЬКО

ПАКТ ЧОТИРЬОХ

СЕНЗАЦІЙНИЙ РЕПОРТАЖ

I.

«Пакт чотирьох» — це пакт чотирьох проти Пакту Чотирьох. Ви цього, розуміється не розумієте, і це зовсім зрозуміле. Бо ж звідки ви могли про це все знати, коли ми чотири, себто я, Максим, Горст і Джо, тримали все в таємниці. Причина була дуже проста: ніхто із нас нехотів у ті прегарні дні покидати проходів по римських вулицях у заміну за сумнівну славу й те, щоб ізза граток оглядати той шматок блакиту, який у точно означеній скількості дозволяють італійські закони оглядати людям, що провинились проти параграфів про державні таєм-

ниці й обман. Лиш ви, прохаю вас, не думайте про нас зле! Ми ж із усією щирістю признаємось, що ми займались тільки спортом.

Поверніть, будь ласка, свої мізкові клітини, у ті далекі часи минулого року, коли то ще люди цікавились поневолі за пресою Пактом Чотирьох. Я знаю, що це нахабство пропонувати комусь пригадувати собі такі речі, мов минулорічні подерті ще й незаплачені неревики. Але може таки пригадаєте собі той крик, що зчинився навколо одного інтерв'ю Мусолінія в американській пресі.

Ото ж заявляю:

Те інтерв'ю є нашим геніяльним винаходом і ціла його геніяльність полягає на тім, що воно є зовсім автентичне й немає ні слова, якого б власноустно не висказав Дуче!

Читач: починаю розуміти дещо — ви заклали проти Пакту Чотирьох свій малий.

Я: Так. А все це почалося із того, що одного ранку зійшлися докупи такі геніяльні люди, як мої друзі і Джо дістав телеграму про приїзд його тата.

Читач: отже?

II

Того прегарного соняшного ранку, коли це відбулося, зустрів я випадково на вулиці Максима.

Він саме продавав, такому ж голодранцеві як і він, свій ножик, кленучись, що він найкращий і найгостріший з усіх на світі, що, навіть шкло буде різати! Як ми себе побачили, в першу хвилину стояли з отвореними ротами, щоб потім кинутись собі в обійми.

— Маєш гроші? — були перші його слова.

— Трохи.

— Чудово — ідемо їсти!

Читач: Гм! — це підозрілий тип. Перше його питання було про гроші — як ви можете з таким приставати?

Я: Алеж ні: Максим прекрасна людина, а я зовсім не маю пересудів щодо чистого комірця і голеної пики. Я розумію, що Максим, подумавши логічно, повинен би сидіти за свій вигляд обжалований за волокитство, колиб його взагалі можна було зловити... Мусите погодитись на те, щоб обік багатьох звичайних речей та осіб існували теж і незвичайні. Яб вас навіть прохав, зовсім без думки вас образити, залишити всі свої звичайні категорії цінування людей для тієї шановної інституції, що зветься міщанською, а не прикладати їх до таких небуденних осіб, як мої друзі! О, я добре знаю, що якийнебудь рентіє, з газетою по доброму обіді, нахмуривши брови підійме повчально палець і скаже, що Максим не хоче працювати, що він підозрілий тип, а якийсь приємний священик, підвівши побожно очі до хмар, скаже солодким голосом, що це людина аморальна, людина пропаща, з якої нічого доброго не вийде! Та я це відкидаю з обуренням! Максим людина аморальна? Та ж він справжній джентельмен, хоч і мусів тоді йдучи придержувати одною рукою штани, що мали кишеню зовсім не там, де треба А втім — ви його самі спитайте: він вам забожиться, що як їхав з Білгороду до Риму на вісях вагону, було так тісно, що для ніякої моралі місця не було!

Отож: Ми обідали. Потім я його перебрав хоч на трохи культурну людину, до чого він мав повне право із своїми вісьмома европейськими мовами, гідний зовсім того, щоб із двацятьох джентльменів стягнути фраки й смокінги та йому їх подарувати.

— Виглядаю як справжній джигун, сказав він стоячи перед дзеркалом моєї кімнати. Давно вже не виглядав я так елегантно, як у цьому твому убранні!

Воно на причуд трималось на його кремезній постаті і я любувався ним, справжнім красунем. Він виглядав по купелі свіжо і лиш загострені лінії носа й вилиць свідчили про його недавні невигоди, голодування й ночівлі під мостами.

Він сів задоволений із папіроскою в пальцях:

— Знаєш друже, сказав він нагло, це чудово почуватись так як тепер: у новій накрохмаленій сорочці, в прасованих штанах, і з кольонською водою на голенім обличчі. Просто почуваюсь горожанином космосу! Тільки одно знаєш ще мені потрібне а саме гроші, і то більшу кількість! Хочу їхати до Ніцци, а ти знаєш, що готель Мажестік там дуже дорогий...

— Фі, фі! — перебив я. Вчора ночував на бруку, а нині вже до Мажестіку!!!

— Що ж, це часто трапляється. Тямиш, як ми грали в Монте Карльо, а потім у Парижі ночували в домі Армії Спасення?

Я засміявся. Ми справді три місяці чудово вживали того життя, що зветься high-life.

— А де це тепер можуть бути оба наші славні друзі?

Тут я вдарився рукою по голові:

— Але ж вони оба в Римі, крикнув я!

Максим у свою чергу підскочив.

— Чорт бери! Чому ж ти зараз не сказав. Ідем до них!

І справді: чому я не сказав? Це ж були мої справжні приятелі. Чи може тому, що стрівши Максима, я не хотів ним відразу із ними ділитись?

III.

Я потелефонував до Джо й Горста. Але їх дома не було і я подумав, що застану їх в «Адрії». Ми пішли туди і справді застали їх на терасі кавярні, як їли морозиво.

— Макс? Чудово! Саме тебе нам треба! Є робота! — і вони втрійку кинулись витатись.

Читач: Вимагаю негайно, щоб ви мені представили тих двох ваших друзів!

Я: Джо це людина з русявим волоссям й окулярами в чорній оправі з вічною люлькою в зубах і пумпами в кратки а ля Сінг-Сінг...

Читач: Але ж я питаюсь хто він!!

Я: Це написане на його візитівці:

Джо Кракер
журналіст

Читач: А його душа?

Я: Але ж добродію! — навіщо американському журналістові душі! Чи вам вистарчає те, що він людина дружня та що він дуже часто вітамінами зі свого напухлого портфеля підпомагає сухітничі кишені, мою й Максима?

Читач: Ну, хай там його. А той другий.

Я: Горст фон Гінце це одно із його пятидесяти імен. Джентельмен до кінця нігтів, людина незвичайно культурна, може годинами говорити про літературу й мистецтво, як сам Оскар Вальцель...

Читач: А чим він займається?

Я: Він їздить по світі і там приглядається до багатьох речей, щоб їх пізніш в одному будинку на Вільгельштрасе складати до течки 312 В, що переховується в огнотревалій касі і...

Читач: Ага, шпіонажа!!

Я: Але ж ні — ви помиляєтесь! Він займається спортом!

Читач: Мій нюх каже мені, щось інше: Кажіть, що з пактом?

Я: Правом автора даю слово Джо!

IV.

Джо, що саме сидів напроти мене витягнув з кишені кусок зімятого паперу. Телеграма.

— Читайте, сказав.

Максим схопив її: «Тато приїзджає в годині сімнадцятій двадцять», прочитав Максим. — Ніколи я не сподівався, що твій старий так тобою цікавиться, щоб аж із Окльогами приїздив сюди!

Джо оглянувся. Навколо нас були пусті столики, лише при третьому якийсь дурень читав газету над шклянкою цитронади.

— Який там до біса тато! — сказав Джо. Тут що іншого, — і він нахилився над столиком.

— До Риму приїздить секретар льорда Р. для довірочної розмови в якійсь важній політичній справі із самим Дуче. Приїзджає інкогніто і зараз по розмові вертається до Льондону. Ця телеграма...

— А ти відки знаєш, спитав я?

Він подивився на мене зі співчуттям:

— Милий мій. Є люди, яких завданням є це все знати і вчас мені донести. А як вони це роблять і звідки це беруть, мене це не обходить. Мені платить «Ню-Йорк Геральд» за які уповноважнення? Ні? Прохав тільки те, щоб я давав найновіші, найцікавіші і найважніші вісти. Розумієш?

Ах! Я зрозумів клопіт Джо. Його батьки хіба були з тих, що шукали золота, й не могли пройти попри ніякий камінь не розбивши його! А ось Джо має перед собою скелю, де знає, що в ній певне є золотодайна жила сенсації! Де він їх не винаходив! Про спосіб, в який Бріян ловив риби на вудку, він дав цілу статтю на три шпальти. Люди читали, цікавіше ніж усі промови Бріяна з глибокими сентенціями про европейську політику!

— Гм! сказав Максим.

— Гм! — це Горст. Чим я мігби бути помічний?

— Воно нічого не поможе, сказав Джо, коли я по інтервю влізу до вагону й пічну його розпитувати. Вони не такі дурні, щоб зараз все вихляпати.

— Якщо б я дістав до вечора фрак або смокінг і візитівку Дуче, сказав Максим, то я би...

— Але ж дістанеш обі речі, якщо це тільки що поможе!

— Але візитівка правдива?

Горст засміявся.

— Питання! Як візитівка може бути взагалі фальшива? Важне, що така сама.

V.

Ще нині коли пригадаю собі той вечір і ранок другого дня, дивуюсь, як можна було зробити в такому короткому часі стільки великих річей!

Мені тепер просто про те не стає слів оповідати все: випадки промайнули блискавичним потягом передімною і ті менти, що їх я вспів схопити, передаю тут у тому ж самому телеграфічному темпі, з яким я їх приймав.

Отже: год. 5.20. Горст, Джо й Максим чекають на двірці. Точно приїзджає поїзд. Молодий симпатичний мужчина висідає з вагону І-шої кляси, сідає в авто і їде до готелю Рекс. Наша трійка за ним.

Год. 6.25. До дверей кімнати дра Гартфільда, як це змальовано в портіера, стукає двох елегантних панів. Отвирає їм сам др. Гатфільд, видно заскочений несподіваними відвідинами. Максим подає йому візитівку Дуче і прохає вибачення, що конференція нині не відбудеться, Дуче — словний, і якби навіть мав операцію апендицита, прийняв би умовлену стрічу. Але саме тепер Дуче на авдієнції в короля... Справи дуже важні, державні, звязані із справами, з приводу яких д-р Гатфільд приїхав... Прохають завтра вранці на 10-ту годину. Щоб не було якого сіпзнення з поворотом, Дуче дає до вжитку власний літак і пільота капітана Тоннері. Ще раз дуже прохають вибачення. Поклони традиційні чемности.....

Год. 8. Авдієнція в Дуче. Він інформує дра Гатвільда про сфіналізування «Пакту чотирьох». Чи льорд Р. казав передати для себе точки пакту. А втім усе добре: чільніші державні мужі проявляють живе зацікавлення цим усім.

— Ага! Добре. Прохаю лиш пригадати шановному льордові про потребу повної таємниці. Ну — розумієте, Франція і її пупілі... Добре? Стиск руки. Ви незвичайно симпатична людина! Люблю молодих і сам з ними працюю!

Год. 8.50. Джо платить по 20 долярів за кожну мінуту розмови й диктує телефоном цілу розмову з Дуче редакторові «Ню-Йорк Геральду». Очі вилазять йому з під лоба, він весь від гарячки як спечений рак.

Год. 10.30 імо славну вечерю в «Лідо». Хляпаємо Максима по плечах, Чорт бери, славний хлопець!

Може ні? А то плян! Тож то завтра буде крику! По трьох годинах розходимося. Джо звертає увагу, що не шкодилоб чимскоріш виїхати куди небудь над море. В Остії тепер чудово!

Ранок на другий день. Усі газети вже мають радіотелеграми. Др. Гатфільд дістає серцевої атаки і його ледви відрятовують. Дуче бе пястуком у стіл, аж розлітається сніданкова порцеляна. Секретар стоїть перед ним, мовби це він усе завинив:

— Чи дамо дементі?

— Дементі? Ні! можете йти!

Встає і ходить великими кроками по салі і видно, як набрякли гудзи на його чолі. Нагло хапається за голову:

— Ех, чорт бери! Таки витягнули! І хто був би сподівався. Така симпатична людина!

— — — — — —

Тепер уже розумієте, чому після «Пакту Чотирьох» треба було стільки інших конференцій із представниками великих держав.

На «Пакті Чотирьох» заробили по кілька долярів звичайні бідні журналісти, що весь рік шукають сензацій і про що тільки знають, повідомляють якстій увесь світ. Скромно, від рядка. А дипльомати хотіли цю сензацію затаїти і заробити на тайні. Наші інтереси й їх зовсім суперечні. Коли їм удається один новий мировий пакт — у повітрі пахне війною. Коли нам удається одна боєва стаття пахне миром...

Так мирно, як жили ми після останнього нашого інтервю, не жив світ від вибуху бомби у Сараєві.

Найближче число «Назустріч» присвятимо у частині памяті Шевченка з нагоди 120-тих роковин народин поета.

МЕЛЯНІЯ НИЖАНКІВСЬКА

КРУТІЖ

Балева саля гуділа від притаєного шепоту, від обривчасто кинених слів, від голосних розмов. Шаліла у пристраснім, привабнім танку. Обличчя були легко зрумянені, очі блестіли дивними іскрами, усміх перелітав з уст до уст. Нераз завмирав утомлено і застигав штучною гримасою індійських божків. Тісно до себе притулені тіла, творили гармонію одного, пливкого і хвилястого ритму, наче припливу і відпливу моря.

Нагло затихла музика і настала мов порожнеча. Всі домагались танку. Солодкі звуки танга шепотіли про любов. І навіть зовсім собі байдужі тіла, притулювались ближче, одне до одного. Єднало їх якесь дивне споріднення настрою, якесь усім спільне подразнення змислів.

У кутку стояла, ніким незапримічена молода, гарна, самітна жінка. Її русяве волосся спливало природними хвилями довкола ніжно точеного обличчя. Струнка її стать випрямлена, якби чогось вижидала. Великі сірі очі палахкотіли неспокійним огнем і дивились тужно у вир розбавлених пар. Вона не заздрила їм, не жаліла, що не має знайомих. Вона почувала себе покривдженою тільки тому, що обдарована холодним розумом і критичним хистом, не вміла пяніти. Дар читати в людських душах гнітив її. Самітній жінці бажалось бути такою, як усі тут — бездумною і веселою. А проте оця крутанина, цей хаос тіл видававсь їй безглуздим. Почувала себе єдиною тверезою істотою межи безліч пяними людьми.

Склонила голову в легкій задумі. Глянула на годинник. Внедовзі світатиме. Ще не танцювала. Чи не попробувати б? Підійшла повільною, плавною ходою до нерозмотаного клубка пар. Станула на виднім місці. Найшла найсолодшу усмішку. Ще оглядала себе сама з найглибшого кутика душі. Мягкий, дорогий матеріял сукні обтулював виразно гармонійну її поставу. Стояла у граціознім руху і ждала. Кожному, хто танцював попри неї, заглядала просто, щиро, без нахабности в очі. В її рухах було багато гідности справжньої дами. І знечевя стрінула двоє мужеських темносталевих очей, які з подивом спинились на ній.

Несвідомий усміх привітав її красу. Хотіла усміхнутись, але півроскилені уста застигли в німому здивуванні. Його зір загіпнотизував її волю. Застигла статуєю.

Знала, зовсім ясно, що він прийде. Але все таки легко здригнулась, коли незнайомий, високий, стрункий темний бльондин станув перед нею, представився і попросив до танку. Хто він і як зветься не дочула. Та це й байдуже. Вона кивнула машинально на знак згоди і пішла в танок. Звуки таємного танга створили легкий серпанок перед очима — розлили солодку неміч по цілому тілі. Важко було дихати. Притемнені лямпи творили дивний настрій несвідомости, опяніння. Крутилась безвладною істотою в обіймах чужого мужчини.

Спочатку мовчали, потім перекидувались банальностями. А далі освоїлась і горячково розбалакалась про себе, свою самітність, тугу і про те, якто він саме допоміг їй скинути зі себе той настрій. Незнайомий слухав, але її слова були для нього зовсім байдужі. Він тільки дивився. Вона не спостерігала його цинічно-нахабної усмішки, яким поглядом обкидував її стать, її голі плечі. Навіть не почула, коли сильніше притиснув її до себе. Вона вперше в житті була пяна танком, і тим досі незнаним їй нескристалізованим новим почуванням — свободи і відірваности від буденного життя.

Ритм їх тіл обірвався, бо музика перестала грати. Їй стало жаль, що покидає щось нове і гарне... Кружляти без кінця в безіменному танку стало мрією.

Але перерва примусила вернутись у дійсність.

— Чи напєтесь чарочку вина?

— Так — відповіла і сама не чула себе. Його котячо-облесливий голос вразив її неприємно. Вона крадькома подивилась на нього. «Гарний» — подумала. Ішла, радше плила пружною, молодою ходою поруч нього, завішена легко на його рамени. Тендітною, крихкою красою свого тіла притягала зір балевих гостей до себе. Питали, «хто це?» Мужчини стежили за нею жадібними поглядами.

Її партнер довго шукав вільного столика. Нарешті знайшов у куточку при самих дверях.

Вона сіла якось втомлено, а він пішов за вином. Молода красуня сперла голову легко на руки і чекала. Світ їй дивно закрутився, бачила все крізь мряку. Ось і незнайомий. Сів близько неї. Поквапно випила вино. Світ закрився ще сильніше серпанком. Через нього бачила його очі, безліч очей, колючих і неприємних. Вона боялась тих очей, радо втіклаб перед ними, але не мала сили. Її рука затріпотіла пійманою пташкою в його руці. Пручалась і вирвалась. І нагло тверезість. Шал проминув. Солодке почування безсилля і щастя теж. Вона рішила зараз-же, рішуче без прощання покинути його.

Встала. Але він пішов їй услід, наче до неї приналежний. Насильно стрималась, щоб не втікти від нього, від його очей, що обнажували і ображували її.

Приспішувала ходи. Говорити було безцільно. Ось темний перехід у коридорі. І нараз щось несподіваного. Брутальний поцілунок на її устах, вона притиснена до стіни якимись грубими руками, мов кліщами. Не всилі навіть крикнути. Огида і відраза. Вона відштовхнула його так, що він заточився, мов пяний, а сама кинулась бігцем сходами вниз. Забрала похапцем речі і поспішила нервово геть звідсіля.

Світало. Боязко оглядалась. Ніхто не бачив її. Відітхнула. Втягнула в себе спрагненими легенями морозний воздух і тверезилась ним. Весь тягар досади щез. Те, що сталось там за мурами, стало зовсім далеке, непережите. Люди, які танцювали там далі в навіженій безтямі, видавались їй нецікаві і пусті. Вонаж на волі, висвободилась від них.

І стало їй весело. Засміялась тихо, беззвучно сама до себе. Якесь безіменне почуття розпирало їй груди. Якби мала щось гарне стрінути на дорозі. Добігла вся задихана до одного дому, сама не знала, чому саме сюди. Душевно була дивно супокійна. Брама замкнена. Хотіла задзвонити. В мить із сутінків виринула якась тінь. Дівчина здригнулась від несподіванки і крикнула «Хто там?» «Володко!» сказала нагло і радісно, і щось завмерло в ній від щастя.

— Я чекав, я хвилювавсь, той баль, те все, таке.... я боявсь... за тебе, вибач!

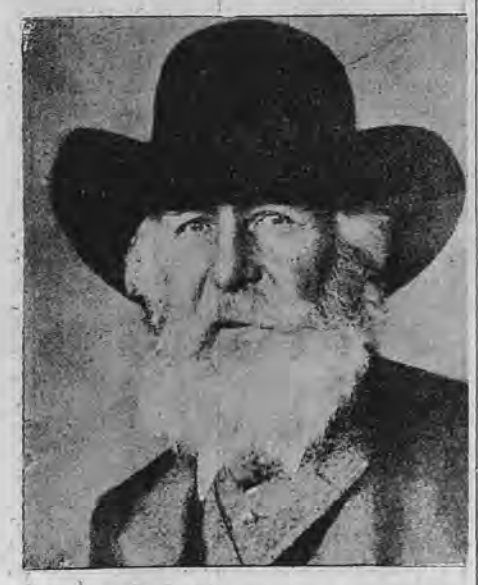
Вона подивилась довго на нього. — Володку, ти?.... і не докінчила. — Так, я... недоговорив. Затулила йому уста поцілунком. Ти «мій» сказала просто. Довго ходили рука в руку і тішились собою. А нагло промовила вона рішуче святошно: «Ніколи більш не піду сама на баль.. хіба... хіба... з тобою». І він вірив їй, бо був закоханий і молодий.

Та чи розумів?

ДР. ІВАН РАКОВСЬКИЙ

ЕРНЕСТ ГЕКЕЛЬ

Дня 16-го лютого минуло саме сто років від народин славного природознавця Ернеста Гекеля (Ernst Haeckel). Здається, недавно ще перед війною, його імя було голосне в науці й пуб-

ліцистиці, його поглядами захоплювалися одні, обурювалися другі, вони були предметом завзятих спорів у товариствах і по часописах, одне слово Геклеве імя було славне на ввесь світ. А сьогодні, ледви 15 років по його смерти (9/VIII, 1919.) запитайте кого з духової «еліти», хто такий Гекель, і він вам певно усміхнеться вибачливо і, стримуючи позіхання, відповість: «А-а, це той, що доказував, начебто людина походила від малпи»...

Що-ж, живемо в часах технократії і всяких рекордів, і тепер нікого не зворушують питання, які перед 20 роками потрясали основами культурної суспільности.

А проте таки, користуючись нагодою згаданого столітнього «ювилею», вважаємо за свій обовязок пригадати нашій громаді цю призабуту велич передвоєнних часів.

Ернест Гекель це один із найбільш талановитих учених, дослідників природи, автор многоцінних праць про первозвіри («Радіолярії» 1862—88), губки («Вапняні губки» 1872) і медузи («Монографія медуз» 1879—81), один із творців новітньої зоольогічної систематики («Загальна морфольогія організмів» 1866) й порівняльної анатомії («Історія природнього сотворення світу» 1868, «Теорія гастреї» 1874), творець славного т. зв. біогенетичного закону, що мовляв, онтогенія (розвиток кожної живої одиниці) є коротким повторенням філогенії (поступневого розвитку тієї громади, до якої належить дана одиниця, з первісних одноклітинних предків), пробоєвий апостол дарвінізму й ідеї розвитку (еволюції), творець новітнього моністичного пантеїзму, основник і папа «Союзу моністів», що перед війною згуртував був біля 100,000 членів, і автор євангелій цієї науки: «Сім загадок всесвіту», «Чуда життя», «Монізм», «Бог-Природа», врешті невтомний агітатор своїх ідей і непоборний полеміст, що переконував і побивав своїх противників багатством свойого знання, глибиною поглядів, блискучою діялектикою й жахливо їдкою іронією.

Не диво, що він був божище для прихильників і втілений сатана для противників. Тямлю як сьогодні, як перед 40 — 30 рр., ми молоді дослідники природи з піетизмом студіювали наукові твори Гекеля, та з яким захопленням читали його популярно-наукові твори, шукаючи там не лише глибокого знання й нових, просто геніяльних ідей, але й... нових глумливих жартів із противників, для яких властивим місцем були радше славні гумористичні часописи «Югенд» або «Сімпліціссімус». І ми ніяк не могли зрозуміти, як у одній людині могли зеднатися справжня глибока вченість і завзяття вічевого агітатора. Для нас Гекель був таємний сфінкс.

Оголошені по смерти Гекеля його листи й спогади вияснюють нам тепер цілком цю давню нерозглядну таємницю. Ернест Гекель походив з середньо-засібної урядничої родини, й суворий батько виховував його у глибоко релігійному дусі. З роду небуденно талантовитий, із нахилом до ідеалізму, мистецтва й незвичайним зацікавленням до природи, на бажання батька студіює медицину і стає лікарем, навіть має кількох пацієнтів, які на щастя, не померли з його лікарських заходів. Нарешті суворий батько переконується, що з сина не буде добрий лікар і дозволює йому студіювати природничі науки. Ернест із жаром кидається до природничих студій, головно зоольогії, і своїм талантом, пильністю і бистротою думки та смілим, оригінальним підходом до розвязки найтрудніших питань швидко здобуває багато знання, збагачує й поглиблює його пильними самостійними дослідами, та швидко переростає своїх учителів, яким не може простити їх заскорузлости й такого модного тоді матеріялізму — аджеж це були часи Бюхнера, Молешота й Фогта. А проте стає зразу гарячим приклонником теорії еволюції, і під тим кутом погляду досліджує природу, здобуваючи незвичайні успіхи й... катедру на університеті в Єні.

В тому часі одружується з жінкою, яку любить до нестями. Здається, стає на вершині туземного щастя. Та несподівано, по році надто щасливого подружного життя, його дружина вмирає, й він, сповняючи її передсмертне бажання, жениться вдруге, стає батьком двох синів і одної донечки. Сини не мають замилування до природи, й він з жалем бачить, що не має кому передати свойого знання і здобутого наукового досвіду. Донечка попадає в умову недугу, а через те, що мати не згоджується, щоб її віддати до дому божевільних, довгі роки до своєї смерти затроює життя нещасному батькові. Під такими важкими ударами долі Гекель не вгинається, та не шукає успокоення й розваги в покорі або містицизмі вірного християнина. Він бунтується проти свойого Бога! Він покидає давню віру, яка не дала йому заспокоення в його нещастю, проголошує її догми і практики некультурним забобоном і створює нову віру, новітній моністичний пантеїзм, вкладаючи в її підвалини й розбудову ввесь велитенський засіб своєї духової енергії — на превелику шкоду науки зоольогії.

Вислід жалюгідний. Із усіх творів Гекеля нині мають вартість тільки його суто наукові зоольогічні праці. Його геніяльні теорії показались знаменитими напрямними для наукових дослі-

(Докінчення на 5-тій сторінці)

МИХ. РУДНИЦЬКИЙ

Блудні сини та облудні

ЛЮДИ, ДО ЯКИХ НЕ МОЖНА МАТИ ДОВІРЯ

Що сказали б Ви про лікаря, який одного дня проголосив прилюдно, що всі діягнози, зроблені за останніх 15 років його практики були фальшиві? Що сказали б Ви про інжиніра, який помістив у пресі оповістку, що всі вибудовані ним за кільканацять літ доми — стоять на зігнилих фундаментах, трухляві та нездорові?

Сказали б: «Той добродій має відвагу, але я більше до нього не піду». Фахівець, що другу половину свого життя починає від каяття, що у першій мовляв, помилявся, може піти до неба, але між людьми не повинен ходити з гордо піднесеною головою.

Від революції запримітили ми прекумедне явище; діячі, що все життя підготовлялись до своєї діяльности, жили з неї, нею та для неї, нараз за 24 години змінили свій світогляд. Не тому, що серед боевого вогню, опинились на цьому чи тому боці барикади, а тому що.... Читаєш досі їх твори і ніяк не збагнеш, де ті глибокі переживання звязані з новими проблисками ідей, що показують шлях від того, що було їх учорашнє й нинішнє «вірую».

Маємо тут на думці нещирість й облуду. Віримо їм на слово, без аргументів, що вони нині вірять у те, що кажуть, як вірили вчора у зовсім щось протилежне. Але скажіть, будь ласка: Як можна мати довіря до когось, хто нічого іншого не робив, а тільки передумував свої та чужі погляди, хто у розквіті фізичних і духових сил 20 років вірив у поступ, свободу слова та індивідуальности, кипів обуренням проти насили, кидав громи на заскорузлі пересуди та умове назадництво, — коли нараз такий апостол топче із таким самим фанатизмом усе те, що раніше звеличував? Можна спитати: «Чому ми маємо вірити Вам, добродію, саме нині? Ваше життя вказує на те, що Ви можете змінити свої погляди ще й завтра, бо основи світогляду...»

ФІЛЬОСОФІЯ ЗА ДВЕРИМА

Тут дискусія починає бути важка. У нас, у примітивній стадії культури, де досі фільософія стоїть за дверима й не має права вступу до редакції і на засідання, «світоглядом» називають усякі обривки поглядів, які можна зшивати, наче ті дешеві килими, що виробляють дома із ріжних клаптиків матерії.

Хто виробляв свій світогляд на брошурах, статтях, вічах і власних полеміках замісць узяти до руки одного фільософа й передумати відношення людини до світу, має про «світ» і «світогляд» такий погляд, як той політик, що, кажучи «Японія», пригадує

(Докінчення на 5-тій сторінці)

КРАПКИ НАД і

ЯПОНКА

Тяжкі, доземні гапти, що в них ледви рухатися можна. Або легкі, дискретні одяги з такого ніжного шовку, що здається згорнув би їх у лушпинку горіха. Позаду могутня кокарда — крила мотиля. Справді, всі японки це або мотили або комахи. Немає в них нічого пластичного, ніякого натяку на монументальність статуї, на красу, досконалість тіла. Уся тайна японки криється у дискреції її рухів. Вона дослівно плаває у воздусі, невпіймана, захована у таємність своїх вивчених усмішок, шабльонових слів, бездоганної чемности.

І вся ця «ляльковатість» японки має свій чар, свою принаду. Її мистецтво товариських форм глибоке, природне і самозрозуміле. Воно незвичайно складне, а проте головною його прикметою: велика простота. Це наче японська поезія, що всю красу світу заковує у 17 коротких складів.

Широчезний, тяжкий пояс бере в обхват японку тільки на те, щоби заховати перед нашим догадливим оком мяку лінію її жіночого тіла. Висока, штудерна зачіска ніби тільки й на те, щоби натякати на незайманість, нематеріяльність її ніжної появи. Ні, не вільно, не можна дивитися на неї очами змислів. Японка це тільки дитина, чемна, добре вихована дитина, що головними предметами її виховання були: простота, покора і ласкавість.

Так, «тільки дитина», бо деколи ця надмірна чемність мучить, як ніжний рефрен мельодії, що його довелось би слухати надто довго. Щоб звикнути до монотонії вдачі японської жінки (пишу це у цій незломній вірі, що ніякі японські жіночі очі не впадуть на ці рядки), треба потрохи стати самому японцем, пізнати ритм їх душ, нескладне і разом з тим, глибоко фільософічне відношення до явищ природи, сувору суспільну дисципліну і ще ввесь вантаж традиції азійського суходолу.

Але може і цього мало буде? Аджеж кому більше знудився цей тип традиційної японки, як не самому японцеві? Він же став подорожувати по світі. З паризьких бульварів, льондонського Пікаділі і нюйорської 5-ої Евню привіз він у батьківщину ґейш сплін білої жінки. Мала, покірлива японочка стала нудити його. І поволі, з незломною послідовністю ображеної жіночої гордости, скромна, незамітна орієнтальна жінка почала змінятися. Мотиль скинув свої крила. Разом з тим він не став ані личинкою ані гусільницею. Він скоро перетворюється в якийсь новий ідеал краси. Ще деколи розчаровує наші очі надто вірною копією европейських зразків. Ще, вряди-годи, жаліємо давнього ідеалу мальованої красуні, її невпійманих рухів, навіть широких поясів і високих, настобурчених гребенями, зачісок. Дарма, життя неодмінно пливе, перетворює, зміняє.

Але одно, що ще на довго залишиться незмінене це, гадаємо скромна, ніби таємнича усмішка японки, що поза нею криється стільки лагідної вдачі, прикмет характеру і дискретних порухів серця. Душі так легко не переробиш і не легко розстатися з довговіковою звичкою дискреції і шаноби, навіть тоді, коли волосся заплетене вже у косу і тіло вкриває модерний купелевий костюм. А може саме тому?

Ст. Левинський.

Японська жінка емансипується

Всі знаєте «Мадам Баттерфляй».... Цей романтичний тип жінки починає щезати у сучасній Японії. Японка европеїзується. Родина, що століттями, згідно з конфуціянськими поглядами, була основною клітиною держави, зміняється зовсім. Від 70 літ перестала в Японії панувати февдальна система: найстарший у родині не є вже її головою й молодші не мусять безоглядно його сдухати.

Доньки, як і сини, стають самостійними, емігрують, працюють самі на себе, засновують власну родину без

Вчорашня Японія
Маіко, ґейша в новорічній прикрасі

дозволу «старших», не шукають помочі у «своїх», коли бідні або безробітні.

Наслідком розпаду давньої родини, традиційний тип японки розпадається на ріжні нові типи:

1. Тип матері: дама і господиня у нашому буржуазному (міщанському) значінні.

2. Тип жінки, що має свою професію: робітниця, урядничка в бюрі, кондукторка, крамничниця, сестра милосердя, дівчина від реклями, манекен від моди, а навіть — летунський керманич.

3. Тип жінки з вищою освітою та чисто інтелігентським заняттям: феміністка, журналістка, артистка.

4. Тип ґейші т. зв. «юкію»: послужниця у ресторанах для розваги гостей, танечниця у барі, артистка у ревіових театриках і вуличний метелик.

Коли дивитись оком на нинішню Японію то старий стиль життя ще переважає. Та так само як поруч старояпонських хатин виринають нові американсько-европейські будівлі, модерна японка з европейськими поглядами, відсуває у тінь сіру масу старомодного жіноцтва. Вона одягається вже по европейськи, підстригає волосся, вибирає собі на чоловіка — товариша подібних поглядів, має здебільша власний фах, бере участь у громадському житті.

Тошіко Секія, оперова співачка і поетка

Тип жінки між 20-им і 30-им роком життя це сильні, здорові типи, що причиняються сильно до зросту населення. Батьки, що думають по старому, такі самі нещасливі в Японії, як і в нас. Кільканацятьлітні «дівчурі» не тільки не слухають їх, але

Гімназистка. Тип модерної інтелігентної японської дівчини спортсменки.

гостро критикують і бунтуються проти них. Давна покора, мягкість і слухняність японської жінки щезає.

Одночасно зміняється сам її фізичний вигляд. Дрібна, маніжлива японочка швидко перейде до ляльковго музею. Замісць блідого недокровного личка, що нагадувало туберозу, подовгасто обличчя, крилатої зачіски, крихкої статі на коротких ніжках, покірливо похиленої рабині — маємо міцні, здорові, струнні амазонки. Ця нова жінка «атараші онна» стає популярною дієвою особою народньої комедії та суспільної сатири. Не осміюють її, а оплескують, коли вона виступає на сцені як представниця своїх нових змагань і «нищить» свого збентеженого чоловіка та своїх противників.

Народня комедія завсіди вірно відзеркалювала народні настрої. Японське громадянство подивляє новий тип своєї жінки, хоч і не знає, що з нього вийде.

Назагал справа стоїть так само, як у нас нині. Щодо скількости переважає ще традиція, але молоде покоління має сильніший голос. Мами починають слухати доньок, на всякий випадок мусять їм потурати в усіх сміливих «новинах» аж до примх моди включно.

Головне питання тільки в тому: які нові прикмети придбає ця нова японка. Бо досі японська жінка була ідеалом — без тіни егоїзму, безоглядно вірна жінка та ніжна мама, добра донька, — завсіди здібна до найбільших жертв, терпелива, скромна, непохитна і довірена приятелька мужчини. Нинішня японка починає вже повторяти за европейською:

— Але цеж усе прикмети видумані мужчиною! А ми хочемо мати такі, щоб нам було добре!

Олена Мак.

Сьогоднішня Японія
Фільмова артистка

ОЛЕКСА ГРИЩЕНКО

Без грошей у Царгороді

Цей уривок, що тут подаємо, виймаємо із книжки нашого земляка, що вийшла кілька літ тому по французьки в Парижі. Книжка ця — Deux ans à Constantinople, éd. Quatre Vents — нині вже належить до бібліофільких видань. Обіймає вона денник нашого маляра в 1919—21 рр. та прикрашена 40 коліровими акварелями автора. Ціна її 700 франків. У нарисі, що його даємо в перекладі, мистець оповідає про перші дні побуту в Царгороді, куди він утік перед більшовиками.

Грищенко — Царгород (1920)

29. листопада. Ось я в Туреччині. Ніколи ще не відчував я такого натовпу вражінь. Спішу з трюму, хапаю папір і починаю рисувати. Керманич вилазить на чердак і корабель підносить якір. Всі пасажири на мості; багато з далековидами. Вони не можуть відірвати своїх очей від виду. Береги раз розширяються, відкриваючи долини й горби із лагідними узбіччями, раз брутально зближаються до себе.

На широких склонах у стіп гір появляються парки, віллі й палати. Поздовж горбів, вище й нижче, чорні сосни простирають свої густі парасолі. Це робить пейзаж чарівним, сивим, синім, чорним, диким. Великі краплі дощу починають спадати і папір, що на ньому я рисую, починає горбитися. Хмари тягнуться й вода набирає темнозеленої барви. У беззвучній мовчанці корабель посувається поволі. Казковою панорамою розвиваються береги... Звертаємо і перед нами виринають брутально темні обриси веж, що пнуться навскоси по узбіччях гори. Одна з тих веж на самому березі. Мури могутні, середньовічні, надають обрієві амбразури. Чорні кипариси й тополі вирівнюються у фалянги. «Румеді-Гісар, Цитаделя Магомета, Гізель-Гісар» — шепче мені турок, мій провідник. На низькому азійському березі підносяться округлі вежі Анатолі-Гісар. Проїжджаємо найвузчу частину Босфору: це тут найстарша дорога, що лучила оба континенти. Із глибини історії встають постаті Дарія, Ксенофонта, Олега, Годефруа де Буйона. Скільки азійських та европейських армій пройшло сюди!

....Яку зустріч готує мені Царгород?

3. грудня. Кілька днів я не торкав мого денника. А треба зазначити в ньому важні випадки. Вже мій виїзд не був звичайний, та мій приїзд став зовсім драматичний. Я заздрив людям, що покидали брудний трюм і ненависний чердак. Турки приходили, продавали шалене дорогий хліб і забирали пасажирів — тих, що мали гроші. У двох днях трюм опустів і я спав у ньому сам, у затроєному повітрі й страшенному холоді. Я почував себе мов у вязниці. Всі чари моїх снів були там, надолині, за глибокими водами. Ще раз приїхав човен забрати капітана. Мені ж не позволяють зійти на землю навіть на дві години. — Ви мусите бути вояком — каже мені грубо капітан — не можу вас пустити... хіба за дозволом нашого військового аташе». Чого хоче від мене цей ідіот? Я ж був у комісаріяті в Севастополі, я представляв свій пашпорт. Справа ставала трагічною, корабель відчалював до Яффи. Як гонене звіря, я кидався від облавка до облавка, замкнений у клітці поміж Скутарі і Стамбулом, що був для мене Обіцяною Землею.

Сторожа, з багнетом на крісі, пильнує східців. Самотній корабель зовсім покинений серед вод. Навіть ніякий каюк не пропливе сюди і я не побачу ніколи Царгороду... Іронія долі!

Та всеж людина може впливати на події. З якоїсь причини керманич повернув до корабля. Я побачив долі, зараз проти східців, як на хвилях колишеться білий каюк. Перевізник, турок, проходить перед мною. Тривожна надія підводить мене з отупіння. Хапаю свій клунок і витягаю три банкноти по двацятьпять рублів. «Ось мої клунки» — кажу до нього, прохаючи його повезти мене на землю. Командант на щастя, зупиняється в кабіні. Турок оглядає банкноти без слова (вони варті кілька шелягів), мне їх зневажливо й ховає за свій шкіряний пояс. «Айда»-каже мені. Проходжу відважно перед сторожем. На кожному кроці почуваю, мов би мене вже пробивали кулі. Тонкий каюк занурюється носом під моїми пяними ногами. Великий керманич сідає біля мене. Ще одна мінута страху і нас покривають розгойдані хвилі. Серце моє скаче з утіхи. Білі гребіні обризкують мій плащ. «Бути або не бути», пролітає блискавкою в мені. Кожної хвилини може вибухнути трагедія. Весла бють рівномірно воду наїжену бурунами. Грандіозний малюнок окружає нас звідусіль. Стамбул видається дальший і ще нижчий. Боюсь оглянутись. Мій турок веслує, кидаючи одним оком на «рус буйюк ікмек», — «великий російський хліб». Починає жебрати. Ріжу йому здоровий кусень, обовязковий бакшиш.

Переїзд триває довго. Нарешті пропливаємо поміж чорними кадовбами трансатлянтійських кораблів. Втискаємось у збиту масу каюків (що за барви!) і причалюємо зараз біля стамбульського мосту, в Галаті. Витягаю на плечі свій клунок і притискаючи до себе обома руками хліб, йду куди очі ведуть. Дивна сила тягне мене до Стамбулу: побачити Святу Софію. Проходжу міст; в юрбі не перестають показувати на мене пальцями: рус ікмек, рус буйюк ікмек. На кінці моста, за будкою де відбирають жетони, у присутності носіїв закутуюсь у свій славний непромочний плащ. Надходить ніч і я не знаю, де заночую... Безцільно проходжу міст, неспокійний журбою за мій перший дах. Вилажу по сходах Галати в сторону високої Пери. «Чекайте, фи також тут», кричить, увесь розпромінений, жидівський музикант із Теодозії. «Що за елегантні магазини в Пері. Є тут чехи, що продають знамениту кофбасу... Фи де ночуєте? — Не маю ані дому, ані грошей, — та всеж, яке чудове, місто цей Царгород! Я фже улаштуфафся, я (це він, що показував мені на кораблі свій мішечок, повний золотих царських рублів...), я граю в кафярні. Тут є американська гостинниця. Хочете, щоб я фас предстафив як жида? Там приймають лиш жидів. — Де ж би там узяли за жида мою українську пику? — Не журіться!»

Підозрілий будинок у Галаті. При вході чорний сторож, у шоломі, тримає обома руками кріс на висоті колін (я його обходжу, бо може питатись за пашпортом). Смердючі сходи. У потребниках, що вивертають задухою печінки, за отвореними дверми товчеться якийсь жид і брудний хлопчище, із розхрістаним волоссям. Поза решіткою, у сінях (чути нафту, піт і блощиці) сидить непорушно блідий ефенді. Він сягає за своїм наргіле: це господар «готелю». Говорять про мене по жидівськи. «Фаше ліжко буде число 3», каже мені мій сусід, це буде фас коштуфати фсього кілька пястрів».

У салі ліжка збиті одно поруч одного. Складаю свої манатки і повертаюсь до сіней. Можна подумати, що це на двірці, в день погрому. Речі, люди, незрозумілі жаргони, запах чіснику, невпинний гамір. Жиди з цілого світа, живий Вавилон. Стрічаю й декілька москалів; вони були зі мною на кораблі. Всі вдягнені в дорогі кожухи з футряними комірами, що вони їх поперевозили, а навіть і нічні сорочки. Діти кричать, матері товчуться і зацитькують їх. У млі притухлого диму жестикулюють старі. Довгі столи залиті водою й купами обрізків з цитрин. Слизьке болото наростає на долівці. Спішусь вийти з хати, обходячи сторожу в повній респекту віддалі. З вікон різних дір мене кличуть по московськи: «Гей, ходи сюди, рус, заночуєш зі мною до ранку»...

Зриваюся і знов... Знов біжу до Стамбулу. Решітка. Мавзолеї Султанів, фонтана в подвірї і маси контрфорсів оранжево-білої барви; мінарети, мов високі вежі. Перед входом сторожа з крісами, із шапками з сірого волосіння як колись у римських вояків. «Ваш пашпорт? — Не маю пашпорту; засоромлений, з досадою до самих сліз, незамічений віддалююсь геть, боячись стягнути на себе яку біду. Ні, таки годі мені побачити Святу Софію!..

Кошмарна ніч! Пізно ввечорі, коли власники ліжок почали сходитись, мене перенесли з ліжка ч. 3 на ч. 5. Я кинувся на своє ліжко, закутавшись плащем. На стелі курились дві нафтяні лямпи. В кутку уривками скавуліла скрипка і заглушувала часом вибухи криків, якими лунали сотки дурних розмов. Ішли спори про соціялізм, про більшовизм, про комунізм, про французів та англійців «що сміяться з усього людського роду». Московські емігранти кричать і деруть горло більш від інших.

Пройшла північ, та розмови не втихають. Лізуть на моє ліжко (щоб кричати голосніше), топчуть мені по ногах, гримають кулаками по столах. Спальня мало не вибухає від хвиль цих вигуків серед неможливої задухи. Напів у дрімоті, чую, як хтось тягне мій плащ. «Хто тут, це моє ліжко!» Простацька лайка... «Лиши його, це маляр». Та вкінці лямпи гаснуть. Чути як паде зливний дощ, як тарабанить по шибах. Прокидаюсь негайно і скачу мов опарений. У темряві зачіпляю щось зимне й липке. Заляпує мене якесь огидне болото. Це власник ліжка завісив мені над головою свої заболочені штани...

Ще дуже рано. Вікна отворені навстіж. Якийсь мадярський жид змітає салю й висилає «автохтонів»: він має привести все до ладу для другої ночі. Хапаю свою теку, біжу до Стамбулу й спішусь замішатись в юрбу цього дивного міста.

Від ранку до вечора блукаю по Стамбулі: по мостах, по узберіжках, по лябіринтах базарів, по площах і торговищах, по старих візантійських церквах. Снуюсь ведений своїм мистецьким інстинктом, що краще як книжки й провідники мене водить та інформує. Живу щасливий, та, нечайно, моє щастя пробиває, мов удар стилета, журба про завтра; щоб лиш я не згинув з голоду на вулиці, на дощі під небом чужим і безрадісним! Маси хліба, овочів, «рагат-люкум»-у спокушують мене на кожному кроці. Та що-ж — я подивляю їх як прегарні зразки «мертвої природи»...

— Почала западати ніч і я волочився поволі додому, почерез безмежне східне місто, та з духом повним щастя. Жидівська спальня брутально заслонила мені чар мозаїк; я тремтів пригадуючи заболочені штани й досадну атмосферу...

Пер. з французького **Гіс.**

КОЕЛЬО НЕТТО

СПІВИ*)

— Чуєш?

— Що?

— Сова. Прилітає сюди співати кожної ночі.

— Так, маму... Це не пташка, а сова? Чому вона співає? А ще до того у місячну ніч...

— Там місячно?

— Ясно мов у день. Хочеш, я відчиню вікно...

— Ні, ні!

— Боже, виглядає так, немов би ти боялася.

— Так, боюся. Боюся.

— Боїшся, чого?

— Місячного сяйва. Місячне сяйво біле і холодне; це світло з трупиною фарбою. Нагадує цвинтарі. Мармур це камінь, що повстав із місячного світла так, як золото із сонця. Білі нагробники похожі на скамянілі місячні сяйва. Волію ночі чорні; вони справжні вдовиці сонця. А ці білі ночі це немов нерозумні наречені, що ходять, повзучи, у серпанках, розсипаючи, куди попало, квіти з вінка. Білина — прозора і здається, в ній чути приглушені хлипання. Ти чуєш? Досить вслухатися в голоси ночі.

— Це жаби і цвіркуни, що співають на полі.

— Ні, інші голоси; інші, ніжніші; голоси, що несуться глухо, як сумні прощання конаючих.

Ніхто не знає звідки йдуть, ні що вони говорять. Знову сова! Не відчиняй вікна...

— Але ж, мамо, коли сова свистить і кажани шурхотять, інші голоси співають — так любо — під гомін мягких струментів. Не чуєш? Ти звертаєш увагу тільки на жах. Позволь сові пугати, це її спів. Собака на нікого не робить враження тому, що вона гавкає, ані сабія тому, що співає мельодійно; це їх голоси. А ось голос сови. Лиши.

— Не можу слухати її. Морозить мене, кров у мені замерзає. Не можу. Не хочеш спати? Покладися.

— Ще дуже рано. А ти? Чому не стараєшся вснути?

— Боюся. Не сплячи, маю враження, що боронюся, сплячи... Сон це етап смерти, це гостина у могилі. Ночі це ступні, по яких молодість виходить угору, а старість сходить униз. Сплячи, ми мов огонь пригашений. Смерть це знищіння. І буде? Ох! моя доню, знати, що відходимо, щоб ніколи вже...! Бідне серце! Воно, щоб було моїм життям, заганяє мене в могилу. Поклади руку осьтут. Чуєш?

— Чую.

— Гонить. Це страх його підганяє. Не уявляєш собі, з яким трудом воно працює. Бідне серце! І хочеш знати, чому воно таке стало? Бо любило дуже і скоро втратило любов, що була всією його силою. Відтоді почало жити як пелікан, собою самим, хочу сказати: тугою. Тугою! Знаєш, що це таке туга? Це труп Надії. Ти ще дуже молода і не можеш відчути її. Ти ще не дійшла до місця, звідки душа обзирається, щоб побачити минуле і згадувати. Згадувати і відчиняти гроби. Память це цвинтар, звідки встають мари, звані спогадами. Ох! Моя доню, серце! В молодому віці це огород повний сонця, вкритий квітами, по якому буяють метелики і гомонять співи пташок. Усе в ньому зеленіє сподіваннями, все самоошука. Вечоріє, світло блідне, відкриваються квіти і викидають увесь запах... Даремно! вже бджоли зібрали мед, метелики відлетіли, полишаючи місце сірим нетлям, втікли пташки і вилітають птахи лиховісні... Потім ніч. І співаки зі садку робляться гробами і згодом увесь садок обертається в сумовитий цвинтар. І гробокопатель працює. Ти в літах, коли серце ще садок... Моє вже цвинтар. Як похилюся над ним, бачу самі руїни. Недуга... Лікар каже, що це недуга; нехай. Знову сова. Як я була у твому віці, мені також були байдужі тіні ночі... А тепер?... Дивися, твоє волосся має колір сонця, моє місяця. Білина, блідина, смерть.

— Мама стільки говорить про смерть...

— Це тому, що мені вже не сподіватися життя.

— Мамі шкодить те, що ви не хочете роскошуватися прегарною ніччю.

— Усі ночі сумні для сумних. Здається, тут співають нишком.

— Це в сусідстві.

— Голос долітає зблизька. Навіть здається, з садку. Хто б це був?

— Хочеш, щоб я подивилась?

— Ні. О! Господи!

— Залишіть!

— Тінь, що падає від сонця, ніжна як газа і в ній все тепло, барви не зливаються; це немов нещасні в молодости, що не можуть здушити веселости. Тінь, що розливається при сяйві місяця, — чорна, жалібна, густа, все покриває і позбавлює барви, як смерть.

— Сова вже не квилить. Може відчинити вікно? Тільки, щоби ти бачила, які гори чудові.

— Ні. Подай мені трохи води. Не дихаю. Чую, що душуся звільна. Як страшно конати мусить той, кого поховали живим!

— Що за думка!

— Але хто це співає осьтут надворі?

— Не знаю. Саля осьтут з боку це немов горище, на котрому розвісили льняні рядна.

— Чому?

— Місяць.

— Вікна відчинені?

— Усі. Не чуєш запаху маньолій?

— Чую. Та навіть і пахощі квітів мене смутять. І вони вістуни похоронні.

— Квіти! Ох, мамо!... Так тоді все в житті є смутком.

— Таки так. В житті тільки одна веселість — молодість. Хочеш, скажу тобі: Світ не міняється, він незмінний, наші очі роблять його веселим або сумним, дивляться на нього крізь думки, немов крізь барвні шкла. Якби ти дивилася на зелений краєвид крізь голубі шкла, то усе в ньому буде мати колір шкла. Ти бачиш світ крізь твою молодість, я дивлюся крізь мою старість. Осьтак. Білина це барва старости і смерти...

— І невинности.

— Що є — порожня, як могила, моя доню. Це могила, що жде розчарувань, не так? Коли хочемо уявити собі ніщо, думаємо про біле. Чи знову?

— Ні, тепер тільки здавалось. Співають. Гарна співанка, на знак.

— Чую добре. А ти... чому підступаєш до вікна?

— Щоб слухати.

— Тобі до вподоби спів?

— Гарний!

— Ох, моя бідна доню!... А я мучу тебе. Вибач мені! Моє серце призабуло. Воно, бідне, також зазнало так мало роскоші!

— Призабуло — що?

— Відчини! Відчини вікно. Най увійде місячне світло.

— Хочеш, щоб відчинити?

— Відчини, доню. Що значить, як увійде голос сови, коли з ним долетить голос кохання? Відчини! Нехай місяць відвідає твого нареченого, а мене нехай умертвить. Це твій коханий співає. Що значить сова? Нехай кожний має свою серенаду. Відчини. Відчини вікно і, як ти будеш слухати співанки того, що тебе кохає, я через них буду нагадувати моє минуле, з сумними рефренами. Чую, що моє серце розяснюється, немов поле, з якого піднялися міріяди світляків — тих холодних блисків, ясних марев, що похожі на спогади старости. Відчини. Відчини віконниці для місячного світла...

— Дивися, мамо, як гарно! Гори немов із снігу. А які пахощі!

— Сова? Не зважай на неї. Най співає; це моя серенада. Слухай твоєї...

— Тобі не шкодить повітря?...

— Мені шкодить... туга.

Співають солодко при прозорому світлі. Вряди-годи дивний голос сови роздирає біле мовчання.

З португальської мови переклав *П. Карманський.*

*) З книжки: „Jardim das Oliveiras".

ЯКІВ ВАСЕРМАН

та його думки про роман і драму

Яків Васерман — вмер у першій половині січня ц. р. — один з визначніших німецьких повістярів та новелістів, жид з походження, відійшов — як написав хтось після його смерти — з цього світа свідомий того, що він «у двацятому столітті не мав у Німеччині більше прав, як його жидівські предки в старину». Ясно, що ця свідомість була найважчим ударом для письменника, що «цілим своїм серцем і цілою своєю вдачею був Німцем.

Чеські «Народні Лісти» поміщуючи про нього посмертну згадку, написали: «Хоча Німеччина й не буде плакати над могилою Васермана, все ж плакатиме над нею всесвітня література, що у Васермані втратила одного з визначніших сучасних повістярів та новелістів». Але гітлерівська Німеччина признала Васерманові його заслуги в літературі не занехавши підкреслити факт, що він обстоював думку асиміляції. Гітлерівський літературний часопис „Die Literarische Welt" написав: «Треба признати, що цілий ряд подій та проблем з життя Німеччини в роках 1900—1930 знайшов своє відзеркалення в повістях Васермана. Притім Васерман — людина безсумнівної чесноти, що знайшла свій найбільш зворушливий вислів у книжці „Mein Weg als Deutscher und als Jude" (1921), яка пронизана тугою до асиміляції з німцями і до зєднення з німецькою мовою, якої «слово й ритм — як сам писав — це моя внутрішня істота». Васерман не був напевно ані облудником ані самозадоволеним шарлятаном, але приличним письменником з мистецьким рівнем».

Цей мистецький рівень, особливо в романі, осягнув Васерман завдяки тому, що ставився до своєї творчої праці із повним зрозумінням її великої ваги та завдань. В молодших роках він написав декілька драматичних спроб. Але пізніше цілком занехав цей літературний рід та звернув свій хист виключно до епіки, до роману. «Бо роман — сказав він у одній розмові — має великі завдання, яких театр уже не сповняє. Читач більш скупчений і більш відданий, як глядач, що підпадає під вплив зовсім інших діянь. Театр вимагає постаті, великого жесту, що мало підходять до простої, замкнутої істоти модерної людини і тому має в собі щось недійсного. Для підтвердження того дуже характеристичний розвиток Ібсена, що від репрезентаційних постатей і фігур своїх монументальних драм перейшов до простих й інтимних і тимсамим відскочив від театру. В романі письменник може цілком виявити індивідуальність не тільки свою, але й своїх персонажів. Між ним і читачем нема ніякого посередника, як режисер чи актор, про яке мусить тямити драматург. Повістяр сам свій пан, людина від нікого незалежна. Оплески чи невдоволення публики сердять його стократно менше як драматурга. Ті, що — так сказати б — виносять свою душу на сцену, терплять від того багато більше, як нам здається. А далі, це безумовна вимога, для мене, щоби без якогонебудь ухилу, без зирkання на ліво чи на право, заглибитися у форму мистецтва, що її хочемо створити. Це вимагає цілої людини зі шкірою з волоссям, а коли людина доходить до поважного віку, не має часу вже пробувати. Мої драматичні спроби були для мене тільки вправою у мистецькому діяльому. Драма, як важна мистецька форма, вимагає довгої вправи. Романові присвятив я більше як двацять років праці і здається мені, що я опанував епічну техніку й форму.

«Я присвятив свою працю циклеві романів, де мали бути зображені відношення ріжних соціяльних типів до нашої доби. При цьому я не думаю ані про Бальзака ані про Золю тому, що я маю на увазі радше душевні переміни, що відбуваються в модерній людині під впливами технічної і соціяльної культури. Роман, як мистецький твір, а не як кожноденна поява, що служить для розваги, відривається від літературности щоб цілковито і глибоко зеднатися з життям. А це дуже важний шлях».

ЯКІВ ВАСЕРМАН

ЧИТАННЯ КНИЖОК

Не хочу обстоювати думки, що читання це штука, бо це значило б за високо цінувати звичку, що до того є ще й лихою звичкою. Та все-ж таки при хосенному читанні я допускаю свого роду ступінь: це здібність віддатися книжці. Тепер є, розуміється, тисячі злих книжок, що займають і розважують мільони читачів. І не можна так одним махом нехтувати тим чаром, яким вуличні та шкідливі твори полонюють людей нижчої інтеліґенції. Але було б помилкою очікувати чогось хосенного від викликаного ними захоплення. Наркотик не може бути ліком ані поживою, а опянливість, що її спричинюють деякі сумнівної вартости літературні твори, баламутить осуд та доводить до здичавіння смаку. Книжка, що не творить для мене світу, руйнує той, що є в мені. Коли вона не збогачує світа моїх образів та пізнання, тоді вона дала мені тільки відчути, як мало в мене одного й другого. Під тим оглядом людина це люнатик; не можна їй нагадувати, наскільки загрожує їй небезпека впасти з тої вузької дошки, по якій вона йде.

*

Побалакаймо трохи про книжку. І тут як стій мусимо покласти ріжницю між книжкою, як річю та книжкою, як істотою. Не витрачуймо на першу категорію зайвих слів. Вже в самій орієнтації є труднощі. Загально беручи, кожний визнається тільки в своїм фаху і то не завжди з цілковитою певністю. Яке багацтво прояв, почавши від підручника, шкільної книжки, книжки для дослідника, відкривця, лікаря, техніка, політика, економіста аж до безлічі творів пів або псевдонаукового характеру; яка лявіна історій, монографій, біографій, критичних дослідів, віршів, драм, романів! Коли хто не має перед собою якогось точного завдання або спеціяльних студій, не може зорієнтуватися в тому паперовому пралісі. Один на тисячу має якусь вказівку, якийсь напрям, якийсь означений нахил або замилування, але-ж всі інші шукають навманя. Якась чутка, якесь імя розбудило їх цікавість і вони йдуть сліпо за приманою не приглядаючись докладніше до дорадника. То духові сили, що довго в них лежали облогом, хотять чинно проявитись, хоча вони самі цього не прочували. Якби вони опинилися в такому положенні, що ублагороднили б свій інстинкт та очистили свій осуд, то може потрохи зійшли б на правильний шлях. Але скрізь і наскрізь усім бракує виховання й доброї традиції.

*

Я пересвідчений у тому, що справжня книжка як істота, зовсім так само, як живе створіння, має нехибний і, так сказати б, збережений у своїй крові, маґнетизм. Це її ерос, що тут найважніший, це її сила здобування, насила її любови. Всяке одухотворене створіння отримує любов в такій мірі, в якій її дає. Такої книжки не треба захваловати. Вона сама собою входить в життя з тієї простої причини, що вона є. Це ніяка прикраса, ані відпочинок, ані приємність ані теж поучення, як це багато людей думає, але належить вона до потреб, яких не можна визбутися.

Нікуди правди діти, добрий читач це тепер рідкість, і якщо надпродукція зростатиме в тій самій мірі, що досі, то невиключене, що за яких сто років він зовсім вимре. Навіть письменник не всилі дати собі ради з лектурою звязаною з його професією і якої домагаються від нього. Я далекий від того, щоби вірити, що письменник то, добрий читач; з нього читач наставлений на означену ціль і заздрісний, його «я» кидає тінь, що прислонює йому найясніші твори. Це «я», що терпить на елефантіязіс, не хоче тільки судити, але також схематизувати, порівнювати, воно політикує, воно як на сонці вигрівається у свому розумінню, воно порпає за джерелами та відношеннями, воно скаче з радощів, коли йому здається, що у мистецькому творі відкрило якесь чисто ремісниче штукарство, його важко захопити, важко зворушити, важко очарувати в його панцирі фахівця і хоча не можна заперечити, що мистецький твір знаходить в письменнику часом свого найпронизливішого звеличника, то все таки зправила не належить він до читачів, що захопились твором і переміпились під його впливом, навіть тоді не належить, коли проголошує славу цього твору.

*

Хто читає книжку віршів так, як ми читаємо часопис, то хай краще лишиться при часописі. Більш ніж поверхового читача я ціню того, що погорджує читанням, бо він бодай послідовний. Осоружні для мене також ті, що хочуть розважитися, як вони це називають, або розсіятися, або настроїти себе. Вони краще зробили б, якби пішли до пиварні або до «варіете». Людина втомлена справами і книжка, що має їй помогти «перейти до інших думок», то так само, якби криву шкапу запрягти до літака, не на те, щоб літак піднявся, тільки щоби бідна коняка розігналась. Є також такий рід читачів-егоїстів, що в кожній книжці шукають власної долі, бажають якихось вказівок, гоняться за відбитками у зеркалі, хочуть дістати у книжці потвердження себе. Ті завжди видаються мені людьми, що йдуть до театру або на виставу, щоб запевнитися, що їх бачили. Багато читає з прихованою амбіцією, з настороженою чуйністю, не змовкає у них критика тай узагалі ніщо в них не мовчить, наслідком чого не можуть цілі перемінитися в слух. Не знаю, як це назвати. Чи це може нещасний рід зарозумілости, що приневолює багато людей видавати осуд, заки вичекали аж найдуть потрібний матеріял для осуду — у даному випадку матеріял складений із низки образів сприйнятих читачем.

*

Читати значить читати слово за словом. Ця формулка трохи смішна. Але у цілому свому житті я не знав хочби тільки десятьох читачів, що читали слово за словом. Зіпсуття у тому відношенні — безнадійне. Слово за словом: це значить з усіма відступами, з усіми розділовими знаками (що є неначе рамами для образів), це значить у звязку з віддихом дотичної книжки, це значить злитись з її темпом, втягнути у кров її ритмічний хід, це значить вистежити її звук, пізнати тільки їй притаманний голос, і передусім: зрозуміти те, чого вона не сказала. Це не так мало, любий читачу, це важко, з цього ніхто тобі не зробить дарунку, — навіть коли відчиниш книжку і двісті разів перегорнеш її листки її знову зачиниш.

Бо це викуване, мистецько різьблене «слово за словом» находиться тільки у тих книжках, які мене цікавлять, а всі інші лишають на боці — і це слово це завсіди є тільки мостом над проваллям. Там на дні провалля лежать скарби світа. Хто перебігає швидко понад ними, для цього вони не істнують.

З ЧУЖИХ КНИЖОК

Bernard Shaw: Too true to be good. Village wooing. On the rocks. Three plays. (Constable) (Занадто правдиве, щоб було добре. Сільське сватання. На скелях).

Без закиду у цьому томі трьох пес Б. Шова, виданих у книжці є «Сільське сватання» — „comediettina на два голоси», що має дуже мало суспільної полеміки. Першу пєсу бачили ми тут недавно у Львові; цікаві дискусії, деякі дотепні сцени, але цілість томить на сцені. У книжці читати такі пєси легше, навіть, коли Шов додає до них довжезні передмови. Міркування Шова про суспільність складену з багатих і бідних перетикані гострими обсерваціями розбуджують думку і дають привід до гострих нападів на нього. Хто знає Шова тільки з принагідних сценічних вистав, має хибне враження, яке підтримує вся преса анекдотами про нього. Його сарказм поважніший, ніж гадають ті, що називають його неповажним.

*

Léon Daudet: Un amour de Rabelais (Flammarion).

Леон Доде — редактор роялістичного денника «Аксіон Франсез», де майже щодня виливає помиї на республику, посол, критик і повістяр. Католик і традиціоналіст приголомшує своїх читачів своїми сміливими сюжетами, дуже «париськими». Остання його повість одна з найкращих. Дає він у ній образ життя геніяльного автора «Гаґаргантуї і Пантаґрюеля», образ, що хоче яко мога поєднати ріжні психольоґічні розбіжності у життєписі Рабле. Для одних Рабле незагнузданий розпусник, пяниця і безшабашний обходи світ, для других учений, фільософ, чернець із дивоглядами примхами. Доде приймає обі ці тези і творить із них одну живу особу. Змислове кохання, змагання за віру та науку, єресі, злочини — все це вяжеться в одноцільний ланцюг. Як могла жити така велика потвора? Доде сам своїм життям і творами нагадує таку апокалітичну потвору і тому відтворює її з великою силою та імовірністю.

*

Rom Landau: Paderewski. (Nicholson and Watson).

Велика англійська біографія про Падеревського, написана німецьким автором, що написав теж по англійськи апольоґію «Пілсудський, герой Польщі». Зібраний тут великий матеріял особисто від композитора і від його приятелів. Карієра Падеревського небуденна, але нас у цій книжці найбільше цікавлять ті частини, де змальована роля П-ого як дипльомата. Підчас Мирової Конференції Падеревський завдяки особистим звязкам із Вільсоном, Клємансо і Льойдом Джорджем, мав найбільші впливи, які тільки міг мати представник якоїсь держави. Завдяки його особистим впливам на найближчого дорадника Вільсона полковника Гавза, Вільсон втягнув до свого міжнародного меморіялу окрему статтю про необхідну самостійність Польщі.

Від 1917 р. він вів пропаганду у польській справі в Америці, де дав 300 концертів із цією метою. Він не тільки великий пяніст, але і промовець. Один із найкращих англійських знавців красномовства льорд Рідінґ сказав, що промова Падеревського у 1918 р. у Ню-Йорку, після його промови, була одною з найкращих, яку він чув колинебудь. Помиляються наші діячі, гадаючи, що в обороні справедливої справи вистарчають самі аргументи; особисті звязки роблять більше.

*

René Dumesnil: Guy de Maupassant Armand Colin

Критик, що віддавна займався творчістю і життєписом Мопасана, дає тут ширшу, дуже дбайливу студію без наміру вибілювати свого улюбленого автора. З рідких подробиць життя і творів Мопанаса пробує теж вивести ознаки його «нормандської» раси. Велика тайна таланту Мопасана в тому, що хоч як сильно сидів він корінями у своїй землі, умів своєю уявою знятись до тої висоти, звідкіля можна було творити типи зрозумілі для ріжних народів.

О. О.

БЛУДНІ СИНИ ТА ОБЛУДНІ

(Докінчення з 3-тої сторінки)

собі єдину промову д-ра Сато на Лізі Націй у нашій справі.

Возьмім твори якогонебудь фільософа, соціяльога чи історика, що «перейшов еволюцію» поглядів і найдете в них самих розяснення, що це значить змінитися. Побачите, як ідеї, що зросли з індивідуальністю людини набирають своєрідного забарвлення під впливом нових переживань, перетворюються в нові переживання, народжують форми щораз тісніше звязані з індивідуальністю одиниці і як сама ця індивідуальність своєю психольоґією кидає світло на все те, що ми потім пробуємо звязати у систему, «узагальнити», звести до сухих гасел, шабльонових «думок» і «програм».

У нас світоглядом зветься саме ці паперові гасла, вічеві вигуки, партійні резолюції. Безхребетного комедіянта, пустомелю приймають із радістю в новім таборі і навіть готові зробити його лідером, — саме тому, що він «змінився». Політика має свої засоби боротьби, й залишім їй ті засоби, разом з її людьми, вчора «чорними», сьогодні «білими». Але коли ці програмісти і принципіялісти починають показувати свій «талант» у літературній критиці, треба їм звернути на дещо увагу.

ПРАЦЯ ПИСЬМЕННИКА

В історії літератури «світогляд» не значить — партійна або ідеольоґічна приналежність.

Письменник відтворює ріжні духові стани, власні та чужі, наче радію, що передає вам усякі вістки зі світа — коли воно не стоїть на послугах однобічної тенденційної пропаганди. Письменник уживає світогляду та ідей, щоб ними розуміти інші світогляди, ідеї, вдачі, змагання і вам полишити вибір: спершу навчіться бачити, потім розуміти, переживати, а на кінець — робити висновки, якщо ви такі сильні, що — не лякаєтесь фільософувати.

О, ми знаємо, що ви, моралісти та пропагатори всяких «обнов» не лякаєтесь нічого і такі слова як «мистецтво», «література» та «критика» вимовляєте не загикнувшись немов «душа», «правда», «визволення», «гріх», у вас все це таке просте, як лінія, якою вчитель бє учнів по пальцях.

Вільно вам добродії оцінювати літературні твори зі становища грекокатолицької церкви котроїсь одної галицької епархії, з висот «фашізма» (!) або на підставі останніх резолюцій комуністичної партії. Але не дивуйтесь, коли люди, що справді цікавляться літературою, не хотять вас брати поважно. Попросту тому, що ви залишаєте собі з цілої всесвітньої літератури так мало письменників і творів, що нема чого читати.

Тактично ви робите розумно: відкинувши Монтенів, Шекспірів і Вольтерів, як «революційників, безвірників і грішників» обмежуєте поняття літератури до такого загумінка, що можете в ньому орієнтуватись. А проте коли починаєте писати про книжки, слідби вам бодай **поінформуватись,** хто такий Бодлер, і не зачисляти його до атеїстів та інших страшних лібералів.

Бодлер один із численних блудних синів, увесь надиханий католицизмом таксамо, як Барбей д'Оревілі, Гюісманс, Бльоа, Бурже або Моріяк. Возьміть у руки їх книжки. Може волосся стане вам дубом. Вони змальовують глибокі пристрасти, докори совісти, бунти проти віри і шляхи навернення — зовсім інакше як ви собі це уявляєте у своїй парохіяльній провінціяльній моралі. Вони блудні, але не облудні. Чи вони грішники, чи навернені — то ніяк таки — не вираховані езуїти, як ви, що вдаєте наївних або воюєте вуличною демаґоґією.

ПРОТИ ФАКТІВ І БЕЗ ІДЕЙ

Найбільші творці всесвітньої літератури бунтувалися проти всяких догм, систем і політичних режимів. Паскаль, Ґете, Ібсен, Достоєвський і навіть ті, яких ви хочете анектувати за своїх, не мають нічого спільного ні з катехизмом, ні з Марксом, ні з Муссоліні. Вони змальовують духову боротьбу одиниці зі своїм «я» і зовнішнім світом. Коли галицький критик зі становища своєї будки починає заявляти, що із пятьох молодих наших нагороджених авторів трьох або чотирьох не заслуговує на нагороду, а навіть лектуру, тому, що вони не витримують **морального** або **політичнього** іспиту, то тим гірше для такої критики.

Такого самого іспиту не витримає Шевченко, Куліш, Мирний, Коцюбинський, Леся Українка... і 90% европейської літератури.

Чому-ж наші блудні сини, що починають очищувати нашу літературу, такі облудні, і не скажуть голосно, що літературна критика рівнозначна для них із середньовічною та більшовицькою інквізицією?

Та на це є рада. Ви, апольоґети нової літератури, що хочете її творити в дусі католицькім або націоналістичнім, замісць займатись недоладньою критикою, творіть її. У критиці треба рахуватись із фактами, а факти проти вас. У критиці треба знати методи літературознавства, мати ідеї, а ви починаєте танцювати від печі. З творами письменства — справа інакша. Коли ви пічнете писати оповідання, повісті, драми, можете змальовувати те, що відчуваєте, те, що хочете, те, що вас хвилює, зворушує — одне слово: свої мрії, обурення, лють, ненависть. Яка галєрія типів і переживань! Довкола себе, між приятелями і ворогами, найдете матеріял на героїв, балакунів, коміків, лицемірів, ідіотів... — і вся ця галєрія має право жити, без огляду на те, які ті ваші ідеї.

Так роблять тепер радянські автори, одні щиро, другі облудно. Половина з їх творів написаних для звеличання нового типу людини і нового життя, залишиться як прецікавий документ карикатури!...

Треба тільки замісць кричати «Творімо нову літературу!» — творити її, а щоб узятись за це, треба починати від... граматики і рідної мови.

Мих. Рудницький.

УКРАЇНСЬКА ХРОНІКА

Виклади з обсягу географії. Гурток студентів-географів при Т-ві Прихильників Освіти у Львові уладив цикль викладів з обсягу географії. Досі відбулися такі виклади: проф. Ю. Полянський: «Східна Европа в ділювіяльній добі» та д-р Р. Ендик: «Расизм — модний крик чи модерний постулят нашої доби».

„Collegium Musicum". В неділю 25-го лютого ц. р. відбулося в Муз. Т-ві ім. Лисенка перше „Collegium Musicum" (вечір фортепянної старини) д-ра Бориса Кудрика (коротка прелєкція й музичні демонстрації). На зміст вечера зложилися сонати Бортнянського та Клементія.

«Аналіза психічних здібностей». На цю тему виголосив у Львові в домівці Кружка Ганни Барвінок цікавий виклад д-р Всеволод Метельський.

Українська порцеляна. Пражський «Український Тиждень» звідомляє, що в Істор.-Фільол. Т-ві в Празі відбувся виклад доц. д-ра В. Січинського про українську порцеляну. Референт оголосив висліди своєї праці про мало знані порцелянові фабрики на Волині кінця XVIII-го і першої половини XIX-го століття. На підставі документальних джерел і збірок Промислово Музею у Львові та інш. автор подав загальний образ повстання і розвитку порцелянового виробництва на західноукраїнських землях, зокрема докладніше спинився на фабриках в Корцю, Баранівці та Городинці, які своєю технікою та мистецьким досягненням дорівняли кращим західно-европейським виробам. Інтересні висновки щодо впливів фабричного виробництва на народне (селянське) і навпаки. Реферат був ілюстрований оригінальними фотознимками з порцелянових виробів.

ЕРНЕСТ ГЕКЕЛЬ

(Докінчення з 3-тої сторінки)

дів («гіпотези праці»), і як такі віддають науці й тепер ще велику прислугу. Віра в моністичний пантеїзм нужденно загибає. Навіть еволюціонізм тепер уже стає пережитком, адже від війни переживаємо добу революцій, тому й у науці тепер модний революціонізм, чи як його називають «мутаціонізм».

Трагічна доля Гекеля викликує глибоке співчуття, особливо в тих, що були свідками його тріюмфів. Під одним оглядом тільки була ласкава доля для нещасного Гекеля, а саме, що він не дожив до нинішніх днів, часу тріюмфу гнету й абсолютизму та матеріялізму, які він так дуже ненавидів, і якими так дуже погорджував із цілої глибини своєї титанічної душі.

Др. Іван Раковський.

Колишній французький премієр Едвард Ерріо помістив у париському тижневику „Marianne" свої спомини з подорожі по Радянському Союзі п. з. „Visages de l'Orient" (Обличча Сходу). У 5-ій статті про Україну на першому місці поруч Дніпрельстану пишається памятник... Пушкина. Ерріо переїздив Рад. Союз поспішними поїздами і зупинявся у містах тільки на бенкетах. А хто занадто хутко орієнтується про Орієнт, тратить орієнтацію.

*

До речі: ще про щось орієнтального. «Літературний журнал молодих Дажбог» заповідає «*орієнтальний* зміст слідуючого числа», в якому буде переклад Словацького, вірші й новелі молодих поетів із Праги і сторінка селянських (таки галицьких) авторів.

Словник чужих слів таки в нас конче потрібний.

*

Остання поема В. Пачовського «Листвинська битва» (Дзвони» ч. 1-2, 1934) починається так:

Як умер Володимир, взяв престіл Ярослав,
Перемишль захопили сусіди —
Лицар з крови і кости, Хоробрий Мстислав:
— «Голя!» — крикнув — тобі до побіди!»

Ясно, що наш старий князь не міг ужити польсько-шляхетського слова «Голя!» Маємо тут до діла мабуть із друкарського помилкою:

«Голя (бракує) тобі до побіди!»

бо наші князі грали у копаний мяч, а при футболі англійська термінольогія обовязкова. А може була це попросту розмова телєфонічна і повинно бути:

«Гальо! крикнув...

бо князі і поети були завсіди заголисті.

*

У ч. 2. «Вістника» читаємо таке: «Побіч Европи скептицизму була ще інша а саме Европа хрестоносних походів, Петра з Амієну, Колюмба, Кортеса, Стенлі, Ґалілея й Пікара, завойовників землі й неба, Данта, Корнея й Шекспіра, Гете, Вагнера, Рільке й Георґе, Кіплінґа та Льондонських «Законів білої людини».

Пікар зі стратосферовим бальоном поруч творця «Божеської комедії», розніженого лірика Рільке і Шекспір ворог скептицизму, приємний повістяр Джек Льондон поруч Гете і Кіплінґа це таки рекорд ерудиції! Чому не простіше так: «Великий енергетик Ліонардо да Вінчі і фашист гетьман Дорошенко, хрестоносець Франческо де Гоя і волюнгарист Гаркавенко, сансарист Мікельанджело і вічно бадьорий Гарольд Льойд».

*

«Дзвони» все ще мають журбу з усіма останніми літературними нагородами, крім одної Журби. Одночасно ввели вони в критиці одну зовсім нову методу яку варт опатентувати. Їх критик з нагоди збірки поезій Кравцева (не «Кравціва», панове!) призадумується над тим: «Хто візьме верх на молодим поетом Христос чи Сатана». Тому, що сам критик із такою бездонною ідеєю не може дати собі ради, його стаття кінчиться «редакційною приміткою», де вирішено, що «на нашу думку» перевага по стороні Ормузда — добробога».

Ех, якби ми так могли мати у своїй редакції такого «спеца»!

НАШІ ПОРУЧЕНІ ЛИСТИ

«Х. У«. Дуже нам прикро, що не могли помістити Ваших поезій. Шануємо Ваше імя і рідну мову. Не можемо погодитися з методою інших наших журналів, що друкують твори на відповідальність автора і цим поширюють усякі помилки. Минули часи, коли поетові вільно було насилувати наголоси і граматичні форми для ритму. «Сміесь» форма нелітературна зам. сміється; обрій не обрій, заграва не заграва, грудь це не груди, а одна грудь і т. д.

Б. М. Містимо твори всіх письменників, без огляду на їх політичні чи інші погляди, — але не містимо і найблизчих людей, коли присилають речі нелітературні і нецікаві.

В. К. Ми булиб дуже радо дали ще й Вашого «Отеля», але Ви не дотримали віршобудови — одні строфи з наголосом на третьому від кінця, інші інакші. Не «лучі» а «проміння», не «коври», а килими«! А що таке «кривавий кардинал» не збагнути. Не можна-ж так, щоб тільки пані Г. Я. знала, а ми ні.

ЧУЖИННА ЛІТЕРАТУРНА ХРОНІКА

АНҐЛІЯ

Цікава збірка листів. В Англії появилася книжка з дивним наголовком: «Розваги почтової скриньки, що їх вимантачив п. Ф. Люкас». Це збірка листів переважно визначних письменників з останніх 30-ти літ. Є там між іншими листи Шо, Голсверті, Баррі, Кіплінґа, Волполя, Волєса й інш.

ІТАЛІЯ

Італійський конкурс для закордонних вчених. Фльорентійський „Comitato fra gli enti di alta cultura" проголосив для закордонних вчених конкурс на наукову працю. Працю можна написати в одній з тих мов: італійська, латинська, англійська, французька, німецька й еспанська. Тема: «Взаємини між фльорентійською культурою та культурою іншої країни». Дотичну країну вибирає собі сам автор. Нагороди: перша 10.000 лірів, друга — стипендія на весняні курси при фльорентійському університеті, себто безплатний побут у Фльоренції через сто днів і 2000 лірів на кошти подорожі, третя, як друга, тільки без коштів подорожі.

НІМЕЧЧИНА

Драма Макса Мелля. Відомий австрійський письменник Макс Мель написав драму «Сімох проти Теб».

Пів міліона накладу. Відома поема Рілького «Смерть корнета Хрістофа Рільке» осягнула наклад пів міліона примірників.

ПОЛЬЩА

Нова пєса Слонімського. У варшавському театрі «Нова Комедія» здобула великий успіх нова пєса Антона Слонімського «Родина». Тепер йде у Львові.

«Пісня над піснями» Зеґадловіча. Визначний поет Еміль Зеґадлович підготовляє збірне видання своїх поезій. Цими днями видав поему п. н. «Пісня про Шлеськ». Пише драматичну поему «Пісня над піснями».

ФРАНЦІЯ

Французька книжка заборонена в Німеччині. В Берліні видали рішення, яким заборонено продавати на просторі Німеччини книжку французьких письменників братів Таро п. н. «Коли Ізраїль вже не є королем».

ЧЕХОСЛОВАЧЧИНА

Новий чеський переклад біблії. Проф. Д-р Фр. Жілька переклав з ґрецької мови на чеську Новий Завіт. До прикмет того перекладу зараховують ясність і те, що перекладчик увів до нього багато зворотів уживаних у щоденній чеській мові. Критика приняла переклад як велике культурне й літературне досягнення.

ЛЕТІЛО 40 СОРОК...

У «Нових Шляхах», коли тільки почали виходити, появилась більша стаття про д-ра Костя Левицького з нагоди його ювилею, ще й з портретом. Журнал, що мав буцім-то боротись із заскорузлістю і галицьким загумінком, хотів на всілякий випадок зєднати собі впливового сеніора наших політиків. Статтю, як усі зміркували, написав Федь Федорців, але була вона підписана Миколою Залізняком. Один із приятелів Федорцева накидається на нього у розмові.

— Як Ви могли підписати Залізняка замість себе на своїй статті?!

— А Ви хотіли, щоб під дурними статтями я сам підписувався? — відрубав Федорців.

— То хто з вас двох дурніший, той, що підписав чи той, що написав?

— Оба розумні, бо ми з Залізняком так умовились: я буду відпекуватись, що писав статтю, а він, що взяв за неї гонорар.

*

Редакції знають д-ра Ілярiона Свенціцького як одного із найсимпатичніших співробітників. Рукописи, які він приносить можна йому виправляти, починаючи від мови і стилю, до думок включно. Він не має претенсій; щоб тільки було надруковане. Після цього він часто робить із неї відбитку. Окремий твір від 5—10 сторінок. Та трапився раз такий індидент. У «Ділі» виправили д-ру Свенціцькому статтю так, що він прибіг обурений. Після гострої виміни думок, він заявив:

— Більше вам уже статті не дам!

Тоді один із членів редакції встав і простягнув до нього руку:

— Дайте слово чести!

Д-р Свенціцький як правдивий дипльомат, слова не дав.

*

Безпосередньо перед війною і якийсь час підчас війни був у Галичині дуже популярний наддніпрянець, талантовитий різьбар, Михайло Гаврилко. До речі пробував він теж віршувати і видав збірочку «На румовищах». Його свобідна поведінка, що нагадувала безшабашного запорожця бентежила неодного «сальонового» галичанина. Раз у товаристві звертається він до свого сусіда, з яким щойно познайомився і питається на весь голос:

— Скажіть, товаришу, чому у вас дружина якась така миршава?

Сусід не мав сміливости впевнитися, що це таке «миршавий» і довідався про це бідолаха, кілька днів пізніше.

ЗАМІТКИ Й РЕЦЕНЗІЇ

„ВЕЛИКА ІСТОРІЯ УКРАЇНИ"

Велика Історія України, зшиток ч. 1. видання Івана Тиктора ст. 1—48.

Перед нами три перші аркуші «Історії». Сама думка видати популярну історію України — дуже щаслива. Тим більш, що Аркасова історія недоступна вже тепер нікому, Грушевського-ж — у продажу немає.

На перше око виданий зшиток нічого собі — гарний. І виклад доступний, і друк добрий (може трохи за малий, як для наших селян). Автор (неназваний) забрався до справи з любовю: так і видко, що для нього дорога рідна історія, рідна мова, рідний побут, усе рідне. Помилок, так узагалі не помічається. Але-ж Козакові ілюстрації (ст. 43, 45) могли-б були зовсім добре до книжки не попадати. Негарні й якісь нечепурні, щоб більше не сказати. Як погано вони відбивають від малюнків П. Холодного (повиходили теж погано!)! Не так то легко каракатуристові, хоч і талановитому, бути історичним маляром. І перерисунки не все вийшли дбайливі (ст. 35), і псують вигляд цієї такої корисної книжки.

Авторові «Історії» ми радили б, щоб не вживав у народньому виданні чужих слів (правда, небагато, але ж є!) і щоб повикидав із свойого лексикону жаргонові «великоукраїнські» (москалізми) слова та звороти: в першу чергу (насамперед), разом з тим (водночас, заразом), перше всього (передусім), рижуватий (рудавий), обильний (щедрий, багатий), вважати чимось (замість — за щось), по переказу (за переказом), противенство (протилежність), нахідка (знахід) і т. д. А на обгортці зараз же викинути москалізм «трьохаркушевий» і замінити його українським — триаркушевим (це теж «великоукраїнська» мода від 1917. року). Таксамо треба раз на завсіди памятати, що польське wracać = укр. вертатися, не — вертати...

Та це дрібниці. З першим зшитком Укр. Історії треба видавництво **привитати.**

В. В-я.

„МН" ЗИМА 1934

У нас ще не було такого рода журналів. Якнебудь, а цікава це спроба на тлі наших інших журналів, що, до якої ґрупи вони не належали б, давали й дають літературу лиш як причіпку до статті свого редактора, що одиноким своїм завданням уважає дбати за ідеольоґію своїх співробітників. Ця ідеольогія, звичайно, не має нічого спільного з ідеями, а журнал нічого спільного з мистецтвом. До цього явища вже починаємо звикати й журнали, що появляються тепер без маніфестів означених партій, сіра маса вважає безідейними. В кожному разі такого журналу, що б був трибуною «людей таланту, які щойно зібравшись докупи бачать, хто проти них» (як казав Виспянський) у нас покищо нема. Є лиш деякі спроби творити такий тип журналів, спроби малого гуртка людей, між якими, ясно, нема великих розбіжностей, окрім відмінних темпераментів і інших метод творення. Це хоч улекшує працю, але й спричинює деяку одноманітність у самому журналі.

Тимто повстає мимоволі потреба створити репрезентативний журнал літератури, журнал індивідуальностей, а не ґруп, журнал для творців літератури, мистців слова, що вміють бути за кожне написане слово відповідальні й що найважніше, мають що сказати.

Це так для «вступу». Бо набридло вже всім розжовування кожного цікавішого письменника, мов гуму до жуття, «ідеольоґами», що вишукують у них лише клапті собі потрібних ідей, бо цілої людини не всилі бачити. Тимто з такою приємністю хапаємо чужу книжку чи чужий журнал, де ніхто не має претенсій нас навчити, вважаючи, що ми людина однакового інтелєкту й поглядів, яких всі річники усіх журналів світа не перероблять. Журнал «Ми», виданий не політиками та дилєтантами, а людьми, що знають літературу, коли за неї беруться. Журнал цей хоче давати цікавий і різноманітний зміст і це йому вдається. Вже перший його випуск дав цікаві зразки новелі — Крижанівського й Ю. К. та своїм літературним оформленням нагадував дещо «Літературний Ярмарок». Другий том, що саме появився, дотримує обіцянки першого випуску і маємо тут 200 стор. Дещо можна б змінити, дещо інакше скласти, але журнал ще без традиції і хоче давати все нове власне.

Випуск 2-ий мабуть свідомо присвячений перекладам. На десяток віршів не маємо ніодного оригінального і всього один роман українського автора.

Щоб не казати, а не часто доводиться у нас бачити такі переклади з французьких поетів як у. Н. Холодної, що так приємно відбивають від тих начиняних неграмотністю бодлерівських салямі, що ними годував своїх невибагливих читачів один із наших «окцідентальних» журналів. Єдиний закид, який можна б зробити п. Холодній, це чисто технічні завваги: вона непотрібно вживає декуди дієсловних рим, зачасто й прикметникові на «ий», немилозвучне «в» між двома шелестівками, тощо. Власне оминання тих «легких» способів перекладу й творить увесь чар перекладної праці та її вартість, як поетичного тренінґу. Переклад з Вежинського (Маланюка) роблений на коліні («нагудз», «допіру», «д'горі», «навспак»), та взагалі вибраний вірш у збірці того поета не характеристичний і є куди кращі.

Роман Крижанівського «Сонце в пісках» у перший момент нагадує Гамсунового «Пана», що не перешкоджує, що роман написаний цікаво й блискуче. Крижанівський бере природу по малярськи, широкими імпресіоністичними мазками і взагалі його ліричні екскурсії в природу мітко підхоплені: чути її близькість та безпосередність і, водночас, її нерозгадану таємність, де так і хочеться прикласти Ґетівські слова про атмосферу, якої законів ми збагнути не всилі, ані того, як вона стоїть у звязку з нашою душею, законів, які ми можемо лише відчувати. «Ні, життя, пише Кр., можна тільки співати, але пізнати його — ніколи!» — і такий увесь герой його роману. Тут саме захоплення життям, природою, майже «анімальне», де для щастя вистарчає сам факт існування, сам факт, що людина живе й може дивитись на такі гарні речі, як хмари і небо, дерева й траву. Кохання й ненависть на цьому тлі такі ж природні, як і те, що хмари проходять і заходить сонце. Не дивно, що властивої повістевої фабули в романі Кр-го нема і на тлі природи люди, з якими сходиться герой роману, це немов конечні й докучливі речі, з якими він не хоче стикатись.

Стилістично цей роман Криж. стисліший, звязкіший внутрішньо й формальним висловом, без тієї Хвильовівської розхристаности, що її мали «Міста і люди». В кожному разі автор вибивається в перші ряди наших прозаїків по цей бік Збруча.

Можна б сперечатись про те, наскільки стаття проф. Смаль-Стоцького про «Сон» Шевченка підходить до такого журналу, як «Ми». Й. Калинів подає декілька нових і свіжих гадок про стан нашої літератури, що так гарно розвивається під авспіціями «рідних Постишевих». З перекладів маємо передусім Камо но Чомея «Годжокі», з японської мови С. Левинського, річ що читається як справжню поезію, повну тонких фільософічних міркувань в «орнаментальній» обточених реченнях; Левинський вклав у нього всю дбайливість, якої вимагаємо від оригінального твору. Дві статтейки із Унамуно й Шелєра доповняють публіцистичні сторінки книжки, яку закінчують гострі та актуальні рецензії. Гарний дереворит Холодного.

В сумі — «Ми» заповідаються як цікавий тип журналу-альманаха, якому лиш трьохмісячний відступ одного числа від другого перешкоджує набрати всієї актуальности. *Гіс.*

П. ТИЧИНА У ПОЛЯКІВ

Останнє число (81, за лютий) «Львовскіх Вядомосці Музичних і Літерацкіх» має багато україніки, яка мабуть не вмістилась у попередньому випуску. Спеціяльну увагу в останньому числі того журналу звертає стаття Генрика Балька про Павла Тичину, написана із рідким у поляків зрозумінням предмету. Бальк дає справді поетичну сильветку цієї величньої і такої трагічної в теперішніх умовинах постаті.

«Коли Рильський, пише Бальк, є гармонійною випадковою двох рівних сил —племяного та західньо-европейського й античного духа, — Тичина є, не зважаючи на впливи символізму й футуризму, визволеним із пут демоном расової словянщини. Але не тієї мякої, «лагідної», сентиментальної й ідилічної, з якої глумився вже Міцкевіч, нападаючи на Бродзінського: «Ми, славяни, ми любимо ідиллі...» — а такої, що ми її знаходимо в Міцкевіча, Пушкина, Словацького, Виспянського й Каспровича.

...Тичина має в собі щось позаособове, мовби природниче, щось позалюдське, затоплене аж до затрати одиничної сполуки в найтаємнішій струї тієї підземельної води, з якої вибухає народне мистецтво».

«Колиб природа, каже далі Бальк, могла говорити, вона говорила б голосом Тичини. Навіть не говорила б, а співала. Бо музика, що грає ритмом крови..., первісна й природна, як саме життя, палиться й булькоче в поезії Тичини».

Далі Бальк переводить паралєлю Тичини з Рембо. Але зовсім інші були причини того, що засипались піском джерела їх творчої сили.

Рембо затратив свій творчий гін власною волею, Тичина під натиском зовнішніх обставин.

Як зачуваємо Бальк, що дав блискучий переклад із Рильського, перекладає деякі вірші Тичини. Приємно бачити, як чужинець до такої складної постаті як Тичина підходить зі зрозумінням.

КНИЖКИ НАДІСЛАНІ ДО РЕДАКЦІЇ:

ПОЕЗІЯ

Андрій Волощак. **У тьмі горю.** Львів, 1934.

ПОВІСТЬ, НОВЕЛЯ, ОПОВІДАННЯ

Три псевдоніми. **Шагай.** (Пригоди военного кореспондента та ще дещо). Накладом автора. Львів, 1934.

ІСТОРІЯ ЛІТЕРАТУРИ, КРИТИКА

Ярослав Гординський. **Сучасне франкознавство.** (1916-1932). Записки Наукового Товариства ім. Шевченка. Том CLIII, випуск 2. Львів, 1933.

Є. Ю. Пеленський. **Забутий жанр.** Нарис розвитку української літературної пародії. Бібліотека «Дажбог». Львів, 1933.

ІСТОРІЯ, СПОМИНИ

Велика Історія України. Зшиткове видання. Зшиток 1. Стор. 1-48. Видання Івана Тиктора. Львів.

МИСТЕЦТВО

Альбом портретів українських письменників. Дереворити Петра Обаля. Пояснення Є. Ю. Пеленського. «Дажбог». Львів, 1934.

ЖУРНАЛИ

Ми. Літературний чвертьрічний журнал. Книга II. Зима 1934. Видавництво «Варяг». Варшава.

Вістник. Місячник літератури, мистецтва, науки й громадського життя. Річник II. Книжка 2, за лютий 1934. Львів.

Дзвони. Літературно-науковий журнал. Ч. 1-2. Львів, 1934.

Дажбог. Літературний журнал молодих. Рік видання III. Ч. 1-2, лютень 1934. Львів.

Карби. Мистецький збірник 1933 рік. Львів.

Рідна Мова. Науково-популярний місячник присвячений вивченню української мови. Головний редактор і видавець проф. д-р Іван Огієнко. Рік II. Ч. 2 (14) за лютий 1934. Варшава.

Український Агрономічний Вістник. Чвертьрічник під редакцією інж. д-ра Евгена Храпливого. Рік I. Книжка 1. Львів, 1934.

Світло й тіль, щомісячник, журнал Українського Фотографічного Товариства у Львові та його філій. ч. 7—8 листопад — грудень 1933.

Передплата: місячна 0.90 зол.; чвертьрічна 2.70 зол.; піврічна 5.40 зол.; річна 10 зол. — Оголошення: сторінка 300 зол., пів сторінки 150 зол.; чверть сторінки 75 зол.; 1 цм. кв. 0.24 зол.
Закордоном: річно 16 зол. або їх рівновартість в іншій валюті.
Адреса Редакції і Адміністрації: «Назустріч», Львів, Ринок 9. Тел. 76-14.

Редагує КОЛЕҐІЯ

Oplatę pocztową zapłacono ryczałtem.

Конто ПКО 153.558 «СМОЛОСКИПИ»

Друкує: «АРС ҐРАФІКА», Львів, Ринок 9. Тел. 76-14.

За редакцію відповідає АННА МУЧІЙ-БОДНАРОВИЧ

НАЗУСТРІЧ

ЧИСЛО 6
ДВОТИЖНЕВИК
ЛЬВІВ, 15. III. 1934 РОКУ.
ЦІНА 50 ГР.

ЛІТЕРАТУРА ● МИСТЕЦТВО ● НАУКА ● ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ

СТЕПАН СМАЛЬ СТОЦЬКИЙ

НАШІ ЛІТЕРАТУРОЗНАВЦІ І ШЕВЧЕНКОВІ ДУМИ

Нераз уже я в інтерпретаціях поодиноких Шевченкових поем наткнувся на те, що наші літературознавці, підходячи звичайно до Шевченкової поезії з усякими чужими теоріями поетичної творчости та з чужими ідеольогіями, своїми «ґенезами», «впливами» та чужим освітлюванням багато зовсім ясних явищ оповили дуже тяжким туманом. В кожнім поодинокім випадку я старався доказати неправильність їх погляду. Але тепер я ясно бачу, що всі ті хибні погляди мають один свій спільний корінь. Уважаю за потрібне це **показати.**

Наші літературознавці зовсім не добачали й не добачають того одного, **що** сам Шевченко з усею своєю щирістю нам виразно про свої думи каже вже на самім початку свого Кобзаря. Мушу на це звернути їх увагу. Не боюся того, що може дехто з них собі подумає: що міг Шевченко про це сказати, не знаючи всіх тих модерних теорій мистецтва, що ними вони вважали за потрібне перед нами почванитися. Бо про Шевченка говорив дехто з них навіть як про неука. Я переконаний, що він їх переконає.

Я не перечу, що для кожного літературознавця добра річ запізнатися з теоріями поетичного мистецтва чи то французького, чи англійського або скандинавського, чи московського, щоб і те знати, що деінде думають про поетичне мистецтво, але передусім треба нам дуже уважно прочитати поетичні твори самого таки Шевченка й дати собі відповідь на питання чи є в якійнебудь тодішній чужій літературі такі поеми як: **«Тарасова ніч», «Іван Підкова», «До Основяненка», «Катерина»** або **«Перебендя»**, що на них міг би був Шевченко взоруватися? Та відповідь мусить бути тільки негативна. А як так, то це зовсім оригінальні поеми. Навіть баляда **«Тополя»** тільки й усього має спільного з іншими літературами, що є балядою, але й вона наскрізь оригінальна, щироукраїнська баляда, як це вже Лепкий показав (він і про інші поеми Кобзаря сказав багато влучного в Т. т. повного видання творів Т. Шевченка, стр. 26-36). Те саме мусимо сказати і про **«Гайдамаки»** і про **«Гамалію»** і про ввесь поетичний цикль «Три літа» та про всі інші його поеми, бо вся поетична творчість Шевченка якнайглибше коріниться тільки в рідній землі України, в українськім народі, в його душі. А «нема на світі України, немає другого Дніпра»! І ми на чужині нічого не найдемо такого, що нам пояснило б зовсім оригінальну Шевченкову поезію. Її повна оригінальність доказана джерелом, з якого його думи поплили, з якого вони зродилися. Бо ось що каже про це сам Шевченко:

Думи мої, думи мої, лихо мені з вами.
На що стали на папері сумними
рядами?...
Чом вас *лихо* не приспало як
свою дитину?
Бо *вас лихо на світ на сміх породило,*
Поливали сльози...

Це стоїть на самім чолі первісного Кобзаря, але це сказано заразом про всі його думи.

Коли ж його думи є дитиною лиха, коли лихо їх на світ породило, то можемо повірити Шевченкові, що лихо йому з ними. Це показало й усе життя поета.

Ця думка про **лихо як джерело його дум** визказана ще виразніше в поемі Сон:

Лети ж, моя *думо*, моя *люта муко*,
Забери з собою *всі лиха, всі зла,*
Своє товариство! Ти з ними росла,
Ти з ними кохалась; *їх тяжкії руки*
Тебе повивали...

Ці лиха, ці зла такі великі, що зроджені з них думи плачуть в його серці, давлять, роздирають його («Одна давить серце, друга роздирає, а третя тихо-тихесенько плаче у самому серці» — Гоголю), поет терпить люті муки, уважає їх за страшну кару для себе, так що питається:

За що ж кара? *За що мені муки?*
Кому я що заподіяв? Чиї тяжкі руки
В тілі душу закували, серце запалили
І галичі силу думи розпустили?
За що, не знаю, я караюсь
І *тяжко караюсь!*

Це не є ніякі фрази. Шевченко мав незвичайно чутливу душу, запальне серце, що дуже сильно реаґувало на кожне спостережене ним лихо. Він дивився на людей душею і від того пекло йому на цім світі («А надто той, що дивиться на людей душею, — пекло йому на цім світі» — Думи мої). Він знав добре, чиї то саме «тяжкі руки його душу закували, серце запалили й таку силу чорних як

Шевченко. Автопортрет.

галич дум розпустили», бо дав у поемі «Сон» ясну на це відповідь. З того то й та могутня сила виразу його дум, бо в них кипить, клекотить, аж громом вибухає його живе, нічим непогамоване відчування лиха.

Хоч людям з «раціоналістичним», «реалістичним», «практичним» або, скажім, з більш цинічним способом думання таке відчування лиха може видатися сентиментальним, ідеалістичним, наївним, непрактичним або аж нереальним, то про те ніхто не зможе його обективної дійсности заперечити. А бажаючи розуміти Шевченкову поезію, мусить кожний добре вдуматися в те, на який голос ціле життя була настроєна душа поета.

Яке ж то лихо так страшно мучить душу Шевченка? — Він сам виразно відрізняє двояке лихо. Одне те, що про нього каже:

А за *лихо* — та цур йому! — *хто його*
не знає?
А надто той, що *дивиться на людей*
душею,
Пекло йому на цім світі...

Це горе, лихо, недоля індивідуальна **української** людини, що всі його знають і розуміють, але Шевченко його за всіх найбільше відчуває. Тому його добрі сльози «лилися з Катрусею в московській дорозі», «молилися з козаками в турецькій неволі і Оксану... що день божий умивали» **(Три літа).** Його сльози-слова лилися над недолею сироти, матері, покритки, байстрят, наймички, кріпачки... За лихо велике відчував він також людський плач, людський сміх, таку людську заздрість, що «чорні бровенята люди заздрі не дають носить», таку немилосердність, що «люди б сонце заступили, якби мали силу, щоб сироті не світило, сльози не сушило», таку нелюдськість, що «сина батько одцурався», відчував він усяку людську кривду, нікчемність, підлість, облуду і всі ті вчинки, що противні християнській етиці. Доказ на це всі його твори.

Він боровся з тим лихом, бо любив добро, бо бажав добра людям. «Добре жить тому, чия душа і **дума** добро навчилася любить». **(Буває іноді старий).** Цього бажав він у людей досягнути.

Друге лихо ще далеко більше, бо воно давить усіх, увесь народ, цілу країну, це спільне всім лихо, так що ніхто перед ним не втече. Воно всім уже так вілося аж до кости, аж до крови, що нераз люди навіть несвідомі того, від чого саме їм так зле, бо воно загальне. Шевченкова душа сама одна відразу спостерегла й як найглибше відчула це лихо і з того лиха рояться найважчі його думи, які його ніколи ні на хвилину не покидають, навіть уночі «катують його душу».

Приходить ніч в смердячу хату,
***Осядуть думи,* розібють**
На стократ серце і надію
І те, що вимовить не вмію...
І все на світі проженуть,
І спинять ніч: часи літами,
Віками глухо потечуть,
І я кривавими сльозами
Нераз постелю омочу...
Благаю Бога, щоб світало,
Мов *волі*, сонця, світу жду.
Благаю Бога, щоб смеркало,
Бо на позорище ведуть
Старого дурня муштрувати,
Щоб знав, як *волю шанувати,*
Щоб знав, що дурня всюди бють...
Як перед Богом сповідаюсь:
За правду на світі карають
І не клену долі, тілько Господа благаю,
Не дай, Боже, в *чужім* краю згинуть
у неволі...
А може лихо переплачу,
Води Дніпрової напюсь...
Боюся сам себе спитати,
Чи це коли сподіється, чи може вже
з неба
Подивлюсь *на Україну*, подивлюсь
на тебе.
А іноді так буває що й сльози не стане,
І благав би я о смерти, так *тая Українa*
***І Дніпро крутобережий* і ти, друже,**
брате,
Не дайте мені Бога о смерти благати.

Хоч у цій поемі **«А Козачковському»** бренить і особиста нотка, то поет застерігається проти того словами: «Не малодушіє в неволі вночі сльози точить». Свої власні злидні він ховає перед людьми. («Я їх заховаю, змию люту коло свого серця, щоб вороги не бачили, як лихо сміється... люди не побачуть то й не засміються» — **Думи мої).** Перед людьми його «серденько соловейком щебеще та плаче», думка ж як той ворон «літає та кряче» не про свої злидні, а над тяжким горем, недолею - неволею України, за Україну його сльози день і ніч так ллються, що не стає йому навіть слів, це горе висловити («Тільки сльози за Украйну, а слова немає» — **Думи мої).**

І та думка про недолю - неволю України безнастанно давить і роздирає його серце, мучить, катує його душу тим більше, що тільки він сам один на всю Україну, автім **ніхто** того **не бачить,** що нема Січі, нема Гетьманщини, нема козаччини, нема гетьманів, червоних жупанів, нема запорожців, що було колись уміли панувати, славу і волю добувати, що не пишаються тепер «веселі і вольні села як за старої Гетьманщини» колись **(Невольник)**, що нема козацької волі, яка там «родилась, гарцювала», що та воля тепер лягла спочить у могилі, а щоб не встала, то над нею «Орел Чорний сторожем літає», що всю Україну сплюндрували і вона з волі і всіх своїх найкращих надбань «обідрана сиротою понад Дніпром плаче», а ворог іще і сміється з неї, бо про Чигирин тепер «ніхто й слова не промовить, ніхто й не покаже, де він стояв, і на сміх не скаже», що народ завдали в кріпачину, погнали на панщину, і тепер у тих найкращих селах у нашій славній країні «чорніше чорної землі блукають люди, повсихали сади зелені, погнили біленькі хати, повалялись, стави буряном поросли, село неначе погоріло, неначе люди подуріли, німі на панщину ідуть і діточок своїх ведуть» **(І виріс я на чужині)**, що «скрізь на славній Україні людей у ярма запрягли», що гинуть, гинуть у ярмах лицарські сини», що вся Україна стогне в кайданах. Шевченко все те бачив. Але «дивитись, плакать і мовчать» на те все, це для нього пекло **(Якби ви знали паничі).** І він не мовчав.

У своїх думах передумує Шевченко на всі боки все те страшне лихо геть до самої глибини, до самого його коріння, як я це показав в інтерпретаціях його дум. Передумує й не може їх заховати у своїм серці, бо це був би гріх, бо його думи це — душа **живая**, що «хоче жити, серцем жити і людей любити». А може — так думав він — **«й його душі легче буде на тім світі, як хто прочитає ті сльози-слова,** що так вона щиро колись виливала, що так вона нишком над ними ридала» **(Гайдамаки).** Бо, як він каже **(Заросли шляхи терном).**

Тяжко мені, Боже милий, *носити самому*
Оці думи і не ділить ні з ким і нікому
Не сказать святого слова і душу убогу
Не радувать і не корить чоловіка злого
І умерти...

Бо «його серце холоне, як подумає, що може його похоронять на чужині і ці думи з ним сховають і **його на Україні ніхто не згадає»** (Лічу в неволі).

А, може, тихо за літами
Мої мережані сльозами
І долетять колинебудь
На Україну, і падуть
Неначе роси над землею
На щире серце молодеє,
Сльозами тихо упадуть.
І покиває головою
І буде плакати зо мною
І може, Господи, *мене*
В своїй молитві помяне.

Передумує, і думи в нього самі стають на папері сумними рядами, на чужину прилітають до нього з України **(Марина)**, він із ними плаче, він їх «сповідає», він їх розсипає, розкидає, щоб зійшли, росли і вийшли з них **люди (Сон),** він їх сіє: нехай ростуть та з вітром говорять **(Кавказ),** він їх сіє, щоб виросли з них ножі обоюдні, розпанахували гниле серце трудне земляків, виціджували з нього сукровату, а наливали до нього живої, козацької тої крови, чистої, святої **(Чигирин),** він їх посилає аж до Бога, аж на небо **(Сон),** він у них славу співає лицарям великим, що боролися і борються за волю **(Кавказ)**, він у них проклинає катів України, він «думу скорбную» свою **(Неофіти)** передає душі Щепкіна, щоб він його «сиротину» привітав:

Привітаєш: убогая, сірая з тобою
Перепливе вона Лету і *огнем-сльозою*
Упаде колись на землю і *притчею стане*
Розпинателям народнім, грядущим
тиранам.

А як інакше годі, то **думу тяжкую свою німим стінам передає** («Озовітеся, заплачте, німії зо мною над неправдою людською, над долею здою. Озовітесь!» — **Відьма).**

Отак Шевченко ціле своє життя «недолю співає козацького краю» **(Гайдамаки)**, розкриває всі його муки, муки українського народу, муки України, розкриває все те, чим наболіла, чим накипіла українська душа від часу, як України воля лягла спочить, як вона минулася...

Ця недоля-неволя українського народу і України **такі специфічно українські,** що ніде на світі чогось подібного не найти. Тому то й думи Шевченкові, що зродились і виросли з того специфічного українського лиха, такі специфічно українські, такі **наскрізь оригінальні,** що їм також ніде ані взору, ані пари не найти. Шевченко черпав їх із самого дна української душі, а та українська душа в спільнім історичнім житті українського народу протягом довгих віків, від Святослава аж до Шевченка, вміла на основі **традицій поколінь** сформувати свою одну народню думку, свою релігію, свої специфічні бажання, свої найвищі етичні, культурні й політичні ідеали, відмінні від інших, і тільки їй питомі. Нехай що наслідком тяжкого народнього лихоліття ті спільні народні ідеали на час померкли, нехай що Україна в московській неволі «буряном укрилась, цвіллю зацвіла, в калюжі, в болоті серце прогноїла і в дупло холодне гадюк напустила», то треба було тільки вогненного слова ґеніяльного пророка Шевченка, щоб усі вони ожили, щоб воскресли всі бажання і сподівання української душі і з непогамованою силою перлися до свого здійснення. Таким найвищим ідеалом українського народу є повна воля Укра-

(Докінчення на 2-ій стор.).

ЮРІЙ КОСАЧ

ТИ

Ще не ударили в розспівані тимпани
В моря індійські кораблі йдучи,
А добре знаю, що з твого я брану
Уже не вирвуся, хвилини крадучи.

Далеких мандрівок гамірні перестанки,
Де музика в гаях, дівчата як вино,
З грайною кровю смаглої коханки
Так мріялись мені довіллями давно...

Морцем я смілим, крамарем з Лепанта,
Що пініться життям, хоч келихом черпай! —
Зривав сміху дівочого серпанки,
Показуючи тихо, владно лиш — кохай!

Не підуть по морях мої вже бригантини,
Могутніми грудьми не випну я вітрил;
До тебе прикував я мрійні каватини
І доторк вій твоїх мені милущий крил!

НА ПОЛІ АВСТЕРЛІЦА

Le soleil se léva radieux...
(З бюлетину Великої Армії
2. XII. 1805.)

Зійди, сліпуче сонце Австерліца,
Промінозоре, ясно зажеврій!
Орли на прапорах горить, на ладівницях,
Багнетів сірий лісе, рожевій!
О, сонце Сирії, шафарю Монтенотте,
Світило Мантуї, Арколе і Бассано,
Ти срібноуздій засурми кінноті,
Ти чепраки побий їй басаманом!
Він повернув обличчя-блискавицю,
Це Сонце! — гвардії здрігнулись лави,
Була коротка і блискуча мить ця,
Бо це цілунок був закоханої Слави.
І плахтами полків і стягами нежданно
Упала армія на лану крила сині
О, грізне Сонце, Сонце полумяне,
Тобі лиш Цезарям світити вільно нині!

Славков-Австерліц 5. 8. 1933.

ВОЛОДИМИР БІРЧАК

ЛЮБЛЮ

Люблю в часі дощу і мряки,
серед широкого поля вогонь розложити. Люблю, бо багацько людей гадає, що це неможливе. Люблю, бо при тому треба змагатися, вірити й твердо стояти при своїм.

Люблю наложити малих галузок, заслонити їх собою від дощу, підпалити й роздувати всією силою грудей. Дощ мочить, вітер гасить, їдкий дим відається в очі, та я не відступаю. Боремося, аж переможу.

Густі клуби диму знімаються з ватри вгору як білі стада крилатих овець. Ясна полумінь як блискавка між хмарами.

Люблю дивитися на діло моїх рук.

Дощ мочить паливо, та я накидаю й накидаю щохвилини нового галуззя й нових пнів. Краплі дощу не дістаються вже до вогню, зачіпаються на горішних пнях і вогонь їх сушить. Вітер, мій завзятий воріг, що з початку гасив мою ватру, тепер своїм подувом ще більш її живить, піддуває.

Люблю відступити від вогнища пару кроків і любуватися красою стад білих овець. Люблю дивитися на танок крилатих, червоних язиків. Люблю почувати, що проти волі дощу й вітру розпалив я вогонь.

Настала ніч. Накидую нових дров і пнів, щоб вогонь проти дощу перетримати до ранку.

Дощ бє краплями об моє шатро, чую невпинні удари. Шумить гірський потік, збираючи води. Вколихуваний шумом хвиль, уявляю собі, як моя ватра веде завзятий бій. На неї тисячі стріл дощу, вонаж хапає кожну й своєю горячою у білу пару перемінивши — вгору назад відбиває. Вгору назад і далі заводить танок серед ночі весела, всміхнена.

Як глянув рано — сліду не стало із моєї ватри. Тільки сірий попіл із учорашнього тепла й краси.

Та не вірю, щоб велика, далеко видна ватра пропала й сліду не залишивши. Відгрібаю попіл, а під ним ще тліють вуглики, під змоченим попелищем ще грань, червона, горяча, жива, утішена, що знов попала на повітря. Поживи їй дати! Дрібні галузки на неї, роздути її дрібку й знов сотнями червоних язиків танцює полумінь угору. У дощ, у мряку.

Аж зійде сонце й небо усміхнеться.

Наші літературознавці і Шевченкові думи

(Докінчення з 1-ої стор.).

їни, а в ній справедливий правопорядок, опертий на божих законах християнської етики, бо «де нема святої волі, не буде там добра ніколи».

Але й універсальні поняття, засади, погляди сформовані в думах Шевченка з щонародніх елементів української душі, які в ній віками творилися, в традиції поколінь перетворювалися та в суцільний український світогляд комбінувалися. Тому тільки ми їх відчуваємо як розгадані та чудово сформульовані наші власні думки.

Ніхто на світі не вміє так із душі нашої, з душі українського народу заговорити, як Шевченко. Тому й кожне його слово так глибоко западає в нашу душу, бо воно є найщиріший вираз нашої власної душі.

Вже кілька поколінь Шевченкові думи читає, перечитує, наслухає все з одним результатом: щира, дружня теплота його так нам усім рідного слова все однаково гріє нашу душу, зболіле наше серце на цю хвилину відпочиває, втихомирюється, думка наша проясню ється, під чарами живої поезії вирина ють прегарні образи кращого, радісного повного любови життя, огортає нас непереможна туга за волею, щезає всяке вагання, будиться найщиріша любов до України й до людей, будиться охота «за правду стать, за правду згинуть», будиться відвага — стати тим Іваном, що «розпустить правду й волю по всій Україні», будиться козацьке завзяття розвалити церков-домовину, «де Богдан молився, щоб москаль доброї і лихом з козаком ділився», розірвати злуку України з Московщиною, порвати кайдани і вражою злою кровю волю окропити, обновити занапащений божий рай на Україні. В усім тім, як він це робив, виявляється вся його геніяльність, виявляється й позна оригінальність усіх його концепцій, усіх мистецьких засобів їх переведення. А поетична його мова, та незрівняна, всім зрозуміла, легка, ясна, прозора, поетичними образами така блискуча моза, і щонародній, такий різнородний ритм його поетичного слова — це таке велике мистецтво, що йому зовсім пари нема, що рідним, щироукраїнським кольоритом усіх очаровує. Шевченко в повнім слова значінні національний поет.

Нехай же вже раз наші літературознавці добре порозуміють цю правду, нехай не ставлять Шевченка під чужий аршин, нехай перестануть дивитися на Шевченкозу поетичну творчість крізь чужі окуляри, нехай щирим серцем враз із нами віддадуть належну честь великому, геніяльному поетові, пророкові України!

Степан Смаль-Стоцький

В. СІМОВИЧ

КОЛИШНІ ШЕВЧЕНКІВСЬКІ СВЯТА

Це буде спогад. Ізперед яких сорок, чи тридцять пять років.

Шевченкові дні по гімназіях що-тільки почали набирати характеру щорічного традиційного свята. Поки вчителем «руского язика» в нашій гімназії в Станиславові був дуже симпатичний, низенький, з лисиною й густим ізвисним вусом, Черкавський, «твердий русин» — про свята такі ніхто не думав. Здається, тоді (я ще був малий) звертали велику увагу на те, щоб знати на-память усі закони дуже складного етимольогічного, чи історичного тодішнього правопису. И досі перед моїми очима така картина: маленький хлопець, що прогрішився перед інструктором, бо не знав сказати «як із гарячки» «за порядком» (за азбукою укладених) усіх «неправильних» німецьких дієслів із «Коменіюша» — «сидить» за кару, сам один (себто всі пішли в 9. год. спати, він мусить доучуватися по 9. год.) — а його інструктор підпер піч і «товче руске». Вчиться на-память, і... за порядком, із граматики М. Осадци, дуже штудерної науки, де писати «тверде и» (ы). Видко, загального тодішнього закону, пиши, мовляв там тверде и, де по-польськи чути у, не досить було: крити, мити, бити (= бути) і т. д. треба було вчитись на-память. Ні, хоч дух у гімназії і був уже «народовецький», хоч у наших сварках у бурсі перемагали рішуче «народовці» — про Шевченківські Свята тоді ще ніхто не міг і подумати.

Повіяло зовсім іншим вітром, коли на вчителя «руської мови» прийшов до нашої гімназії пок. Ілля Кокорудз, тоді ще молодий, бадьорий. Пригадую собі, як тішилися наші старші гімназисти, що, мовляв, Кокорудз дозволяє писати завдання «фонетикою». А вже десь так 1891 р. був у нас перший «вечерок» на честь Шевченка. Нас малих не пускали. В «урядовій книзі», що розносив по клясах служник (офіціяльно «терціян») «Тіодор», виразно зазначував директор Керекярто, що свято для учнів вищої гімназії. Але ж ми таки якось пролазили. Організували свято тоді й пізніше — самі учні. Вчитель тільки давав указівки щодо промови та деклямації. І тільки спершу диригував учитель співу (Електорович), пізніш уже, як ми влаштовували — і диригент був із учнів. На влаштування свята дирекція ввесь час, до 1899. р., давала рівно 6 гульденів — яких зовсім не могло вистачити. Ми всі «нелегально» складалися. Хто кільо мав, давав на складку. В кожній клясі був збірщик, що передавав гроші нелегальному голові комітету. Бож офіціяльно влаштовувала свято гімназія й відповідав за нього — учитель української мови.

*

Я пригадую собі, як я вперше малим «проліз» на таке свято. Велика гімнастична саля, вся замаєна смерічиною, на переді стіна позавішувана килимами (їх ми звозили два дні перед святом із цілого міста, позичаючи) аж до стелі, на високій підставі великий бюст Шевченка: один-юдинокий тоді в Станиславові — позичали в купця Теодора Стахевича, який що-року наказував нас такими словами: «А дивіться, не збийте, бо це тільки я один на ціле місто маю такий бюст». Бюст у квітах від огородника. Гарно! А перед бюстом — підвищення, подіюм. То ми, гімназісти, тягали ці помости з поодиноких кляс, при не дуже сильній допомозі гімназійної прислуги. Мене вражав тоді побожний настрій тих, що владжували Свято. Від початку до кінця мала дитина відчувала, що якийсь гарячий струмінь проходить нею цілою. Багато з того, що говорили та деклямували, не залишалося, але ж той настрій залишався надовго. А проте дещо западало глибоко в душу. І досі не сходять із памяти: деклямація Гр. Бобяка (Кавказ), з пізніших часів Ю. Олесницького (Невольних), О. Луцького (Думи мої) — так вони були віддані зі зрозумінням і з великим чуттям. А з «промов», власне, не залишалося багато. Пригадую собі, що це були здебільша життєписи Шевченка, і ми пізніш (як стали «свідомі») дуже обурювалися, бо, мовляв, треба б — щось «поважне» давати. І пізніш було вже таке і — поважне: розбір Посланія (О. Дикого), на основі перестарілої статті Кукурудза в «Зорі», здається, 1895. р. Читав він довго й нудно. Ніхто нічого не зрозумів — але ж — відчит був «науковий» — і ми, «поважні», були дуже раді... Здається, найживіший із «наукових» викладів був відчит М. Лозинського (1899. р.) про національно - політичні поеми Шевченка. Він кінчався гарячими сміливими словами про вільну, нерозкавалковану, одну Україну. Тільки ж, пригадую собі, Лозинський виголосив той свій виклад якось дуже по агітаторському, й лишав по собі несмак. — Пригадую собі, коли якогось року, після свята професори й директор уже вийшли, й залишилися учні з «кружків», та приятелі між собою, та ті з молодших, що не могли ще прохолонути після перших гарних і глибоких вражінь — на подіюм вийшов В. Гнатюк і з вогнем у очах дякував «старшим і молодшим товаришам» за те, що вшанували найбільшого на світі поета. Те саме було 1898. р., коли головою комітету був найвищий на цілу гімназію Т. Е. Бурачинський: тоді ми святкували Шевченка й Котляревського...

*

Таксамо не можна стерти з памяти — тих щирих і милих хвилювань і тих зворушень із того часу, як доводилося самому стояти на чолі святкового комітету (1899. р.).

Боже мій! Кілько біганини, клопотів! І програма, й листування з іншими гімназіями з приводу свята, а в день «поранку» (в нас уже влада забороняла «вечірки», і ми з приводу цього раз-у-раз хвилювались і раз-у-раз підносили «принципові» вимоги дирекції!) і зелені достань, і вінки плети (дирекція **відпускала** 6—7 товаришів для підготови свята) і дивися, щоб на «генеральній пробі» все йшло як-слід, і залагоджуй усякі непорозуміння з диригентами, солістами й т. д.

А на самому Святі **стоїш десь** на переді, тремтиш за кожного, щоб чогось не зробив недоладнього — і все кидаєш оком на салю, що мов закамяніла синіє від тодішніх школярських одностроїв та стежить за кожним словом деклямації, за кожним звуком музичного твору, хапає речення промовця! Ні! Я вам кажу, сам спогад вас переходжує! Неприємно тільки вражали обличчя професури: офіціяльні, натягнуті, нудьгою повиті. Але ж і так блищав бувало вогонь у деяких очах! Увесь час горів із нами наш незабутній учитель Андрій Шахнович († 1900), деколи зі зворушення очі його ставали вогкі...

Вже студентом я переживав щось подібне на гімназійному святі чернівецької гімназійної молоді, здається, 1901. чи 1902. року. Це було чи не перше свято в німецькій гімназії: кільо вкладено в нього енергії, запалу, посвяти! І німці не могли нахвалитися. А потім уже вчителем ізлився я був зовсім із своїми учнями, аранжерами великого свята в найбільшій музичній салі в Чернівцях 1911. р. Та про це десь я вже колись писав...

*

Перед очима проходить тепер цілий ряд учасників наших гімназійних свят. Багато повмирало (диригент о. Аксентій), багато своїх дітей учить, як до свят таких братися, дехто вже внуків навчає. Часи зміняються. Доводилося підмічувати, що згодом, та ще в українських школах, пізніш такі свята сходили на «обовязок». Виходило так, що н. пр., у кіцманський гімназії треба було дуже обережно поводитися з усякими «генерами», а за перепис нот дирекція гімназії мусіла платити...

За наших часів, у гімназії чужій, таких річей ніколи не бувало. Бували неприємности з добором програми, у нас же були москвофіли! Але ж захоплювались святом і москвофіли, і то з діда-прадіда (Копистянський), і не було випадку, щоб вони від свята відтягались. Їм не хотілося тільки надто **активно** виявляти себе, і ось, н. пр., свому товаришеві А. Костецькому дуже дорікали, що перебрав був на святі виклад (сказавши правду, недотепний). Це *було*, здається, 1893. р.

*

Моя помітка — не відокремлена. Подібними враженнями ділилися зі мною товариші з гімназії, чи університету, що пізніш ставали вчителями. За наших часів наші Шевченківські свята нас електризували, захоплювали, були дійсні свята, відривали нас від сірої шкільної буденщини, — і це для нас було найважніше. Як воно гарно було б, як би воно було так і тепер. І не тільки свята молоді, але й загально всі Шевченківські Свята.

Як гарно було б, щоб це були свята, а не концерти...

„НАЗУСТРІЧ"
не висилається нікому на борг.
Коли нове число
„НАЗУСТРІЧ"
не прийшло на Вашу адресу, то заки пришлете реклямацію провірте
чи Ви заплатили передплату.
Якщо отримана складанка ПКО Вам непотрібна, дайте її своїому знайомому, та заохочіть його, щоби передплатив
„НАЗУСТРІЧ"

МИХАИЛО ВОЗНЯК

МАТІРНЕ СЕРЦЕ У „НЕОФІТАХ"

(З кого взяв Шевченко зразок для поеми)

Перший раз надруковано «Неофіти» Шевчена щойно по його смерті, а саме в квітневій книжці «Основи» за 1862 р. Панько Куліш задумував попередити поему своєю російською передмовою «Несколько предварительных слов», одначе надрукував «Неофітів» без неї. Цю передмову опублікував Павло Зайцев у 1—2 ч. «Нашого Минулого» з 1919 р.

Недрукована передмова Куліша до «Неофітів».

«Поема «Неофіти», яку тут подаємо, — писав Куліш, — написана мовою середньою між українською народньою мовою й біблійною мовою. Її зміст відноситься до часів перших мучеників за віру в живу Правду, що засіяла серед поганства, яке поринуло в низьких матеріяльних пристрастях, що привлащували собі й придавлювали все чисте й піднесле. Поема починається лементом із глибини душі самого поета, придавленої неправдою. Дивлячись із тюрми на розпяття, поставлене над могилою умерлого, він приліплюється болючим серцем до цього сумного видовища, яке заразом успокоює його; сила власних страждань помагає йому ясніше ніж звичайно зрозуміти високий змисл розпятого на хресті Богочоловіка; в його душі повстає найстрашніше явище, яке ми тільки здатні уявити собі, це — серце матері, яка бачить зганьбленого й замученого сина. Вражений цим явищем свого внутрішнього світу, поет очевидно силкується вийти з безодні безрадісної розпуки, з що людський дух покликаний до тріюмфу над усім доземним, а не до впадку під засадами, які вбивають його, то й у нашого поета родиться тріюмфальна відповідь на страшну загадку: чому мусів проходити й досіль проходить меч крізь любляче серце матері? Саме ця відповідь і висловилась у нього поемою, в якій головну ролю грає матірне серце. Мати змальованого тут мученика, при всій своїй душевній красі, була поганкою, нездатною до вищих моральних переконань, і лиш тоді відкрилось їй розуміння життя, цієї вічної боротьби з лихом, коли вона до останньої краплі випила земне горе. Читач не сподівається цього. Його розум збентежений могутністю найнижчих людських пристрастей, **що тріюмфували** до деякої міри в усіх часах, але зате при кінці поеми він почуває себе неначе зненацька пірваним на недоступну для зла висоту й бачить безсильність усього світу, боротися проти його прапору. Таке було психольогічне, народжене з власної печалі, завдання поета; і лиш дочитавши до кінця, ми розуміємо його гарячу молитву, звернену в прольозі до «Матері Правди на землі». Його душі, як це видко з поеми, уявляються цілі зборища нещасних, що терплять від людської несправедливости так, як і він терпить. Силою своїх безвихідних мук він піднісся до радісного переконання, що швидше чи пізніше ми затріюмфуємо над злом у спільній, вічній і загальній нашій боротьбі з ним. Пречиста Мати, що глядить на розпятого сина, надхнула його, й він благає її дати йому надприродну силу, якою й дійсно є сила поетичної речі, що потрясає душами, благає її цього тому, щоб високе, вселене ним успокоєння під захистом тріюмфального прапору Правди уділилось і його страдникам братам. Інтерес цієї поеми — загально людський Національности тут стільки, наскільки кривава виповнена безупинними стражданнями історія України виховала в поеті серце, чутке, поперед усього на страждання ближніх, де коли та при яких обставинах не сповнялися б ці страждання».

Українська сучасність в поемі Шевченка

Заперечуючи наявність національности в «Неофітах» Шевченка, Куліш бажав тільки закрити її перед цензурою. Своє намагання уважав за тим легше, що поема Шевченка має крім українського також загально людський інтерес. Що Шевченкові в першій мірі був на серці український зміст «Неофітів», це відгадав сам Куліш по першому їх перечитанні. У листі він звертав Шевченкові увагу, що друкувати «Неофіти» було зарано, бо «не годиться напоминати синові (себто Олександрові II) про батька (Миколу I), ждучи від сина якого би не було добра. Він же в нас тепер первий чоловік: якби не він, то й дихнуть нам не дали б. А воля кріпаків — тож його діло». Що більше, передмову Куліша саме тому й наводимо цілу, що вона вимовно промовляє за його розумінням української сучасности в поемі Шевченка: Головну ролю матернього серця в ній відчув тут не лиш поет у поета, але й свідок подібної ролі матернього серця в живій дійсності.

«Неофітів» написав Шевченко протягом чотирьох днів, 17—20 (5—8) грудня 1857 р., як признався сам у своєму щоденнику під 20 (8) грудня в таких словах: «Протягом цих чотирьох днів писав поему, назву якої ще не придумав. Здається, я назву її **Неофіти** або перші християни».

Свій щоденник почав списувати Шевченко 12 червня 1857 р., а вже найблищого дня він вписав у нього роздумування на тему наміру вести щоденник ще від 1847 р. Та тут і насунулась йому така рефлексія: «Одна згадка про минуле й бачене впродовж цього часу приводить мене в дрожання, а що було б, якби я записав цю понуру декорацію й бездушних, грубих акторів, що з ними мені доводилось відігравати цю понуру монотонну десятилітню драму? Поминемо моє минуле, мов зрадлива память! Не вразимо серця люблячого друга негідною згадкою, забудемо й вибачимо нашим темним мучителям, як вибачив милосердний чоловіколюбець своїм жорстоким розпинателям».

Спричинника свого десятилітнього горя Миколу І. порівнював Шевченко 1 липня (19 червня) з римським імператором Августом і порівняння виходило некорисно для першого, бо хоч вони «обидва кати», «але один із них кат — християнин, і християнин девятнацятого віку, що на його очах виросла найбільша держава на світі, виросла на засадах Христової заповіді».

Чи ж не приходять на думку при читанні наведених записок Шевченка до свого щоденника його слова з «Неофітів».

О, Нероне,
Нероне лютий! Божий суд
Правдивий, наглий серед шляху
Тебе осудить...
Припливуть
І прилетять зо всього світа
Святії мученики — діти
Святої волі; круг одра,
Круг смертного твого повстануть
В кайданах і... тебе простять:
Вони — брати і християни,
А ти — собака, людоїд,
Деспот скажений!...

Миколі І. вибачуть, згідно з наведеними словами Шевченка, кирилометодівці - братчики, що про них він постійно думав як і про інші близькі собі особи. Записавши під 16 (4) липня до свого щоденника, як йому снились Щепкин і Куліш, він запримічував із цього приводу: «Від недавнього часу мені почали уявлятись у сні давно бачені мною милі серцю предмети й особи. Це, правдоподібно, від того, що я про них тепер постійно думаю». Під 29 (17) липня записав Шевченко, що бачив у сні Куліша, Миколу Костомарова й Семена Артемовського, а під 25 (13) вересня занотував, що в Казані допитувався про Посяду й Андруського.

Тетяна Петрівна — зразок для поеми

Та найцікавіша для нас записка Шевченка в його щоденнику про гостину Тетяни Костомарихи, матері Миколи. Цю гостину принотував він під днями 11—12 вересня (30—31 серпня). Довідавшись у Саратові, що там проживає мати його приятеля, він допитавсь її адреси й відшукав її квартиру. «Добра старушка — писав Шевченко — вона пізнала мене по голосі. та глянувши на мене. попала в сумнів щодо свого здогаду. А переконавшися, що це дійсно я, а не хто інший, вона привітала — як рідного сина радісним поцілунком і щирими сльозами».

Тому, що пароход затримавсь у саратівській пристані до найближчого дня, Шевченко, від полудня до першої години по півночі перебув у Тетяни Петрівни. І мій Боже, — писав Шевченко, — чого ми з нею не згадували, про що ми з нею не переговорили! Вона показувала мені листи свого Микольця з-за кордону й пелюстки фіялок, які сам прислав їй в одному з листів із Стокгольму з датою 30. травня (11. червня). Ця дата нагадала нам нещасне 30 травня 1847 року, і ми як діти заридали. У першій годині я розпрощався з найщасливішою й найблагороднішою матірю найкращого сина».

Гостина в Костомарихи в Саратові зробила величезне враження на Шевченка. 18 днів пізніше він закінчив уже прольог до своєї наміченої поеми, обіцюючи в ньому оповісти

людям горе,
Як так мати ріки море
Сльози кривавої лила.

У часі гостини передав Шевченко Костомарисі свій вірш «Н. І. Костомарову», написаний перед десятьма роками, 31 (19) травня 1847 р., у цитадели в Петербурзі з приводу того, що несподівано побачив із вікна своєї тюрми матір Костомарова, що переходила попри тюрму, прибита долею своєї єдиної дитини.

Дивлюсь: твоя, мій брате, мати,
Чорніша чорної землі,
Іде, з хреста неначе знята...
Молюся, Господи, молюсь!
Хвалить тебе не перестану,
Що я ні з ким не поділю
Мою тюрму, мої кайдани...

А коли пригадати слова Куліша з його спогадів про Костомарова, що повернувши з далекого заслання, Шевченко «зробився частим гостем Костомарова. Особливо любила його Тетяна Петрівна. *Вона потурала всім його слабостям*», матимемо також зразок сина матері, перенесений із дійсних людей до вірша Шевченка з 6 жовтня (24 вересня) 1860 р. з словами:

І на оновленій землі
Врага не буде, супостата,
А буде син і буде мати,
І будуть люди на землі.

ПАВЛО КОВЖУН

СПРАВА ПАМЯТНИКА ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

На Україні культ Т. Шевченка ріс незвичайно скоро і у формі і у змісті. Досліди над життям і творчістю поета дали показний, всебічний матеріял із його життя, а популярність творів Шевченка ще далеко перед війною осягла

М. Гаврилко. Проект з І міжн. конкурсу

найвищого рівня. Справа памятника Шевченкові на Україні дозріла в повному розумінню цього слова. Почувалося, що це був акт не тільки вдячности для Генія України, але й справа великої національної ваги — з одного боку престіжової, з другого — агітаційної, розуміється, й політичної. Памятник Шевченка на Україні, — це був видний знак, символ — мистецьке втілення ідей модерного українства.

Минуло вже більше двадцяти років, як цю справу почали здійснювати. Неймовірними заходами і впливами вдалося скласти комітет будови памятника і збірки пожертв, властиво не так комітет, як добути дозвіл на його будову. 1910 р. міг уже відбутись перший конкурс у Києві, де власне, і мав бути поставлений памятник. На конкурс надіслали 60 проєктів, одначе журі усі їх відкинуло. Між проєктами цього конкурсу переважала побутовщина, що нераз набирала карикатурних форм і провінціялізму. Проєкти відбивали невідчуті нераз і незнані настрої тогочасного українства, а через нерозуміння деякими авторами взагалі змісту і суті українського національного руху, багато з поданих проєктів були просто опереткові, в найгіршім розумінню цього слова. Охопити ідеї Шевченка, як національного поета з одного боку, і як мистця з другого — проєктодавці були не всилі.

Довелося на 1911 рік розписати другий конкурс. Комітет був у клопоті — це і зрозуміле. Одначе другий конкурс був сильніщий з мистецького боку і змістовніший ідеольогічно. Правда, і тут була побутовщина: романтизм, — але в кращому оформленні і в цікавішій та вірнішій інтерпретації. Всіх проєктів було 45. Першої премії вирішило журі не давати, натомісць другу дістав Ф. Балавенський, а третю — М. Гаврилко. Окрім того роздано 5 додаткових премій по 100 карб. Головні премії дістали українські різьбарі, що теж було немаловажне.

При кінці 1912 року відбувся третій конкурс, але без результатів, навіть без нагород. Тоді-то показалося необхідним оголосити четвертий, іменний конкурс, бо справа памятника була пекуча й необхідна, будову його визначено на кінець 1913 року.

Оцей четвертий конкурс викликав чималу боротьбу вколо себе. Сталося так, що комітет затвердив один проєкт (Шіортіна), а журі другий (Шервуда), і комітет знехтував постанову журі. Вивязалась боротьба, яка припинила постанову комітету.

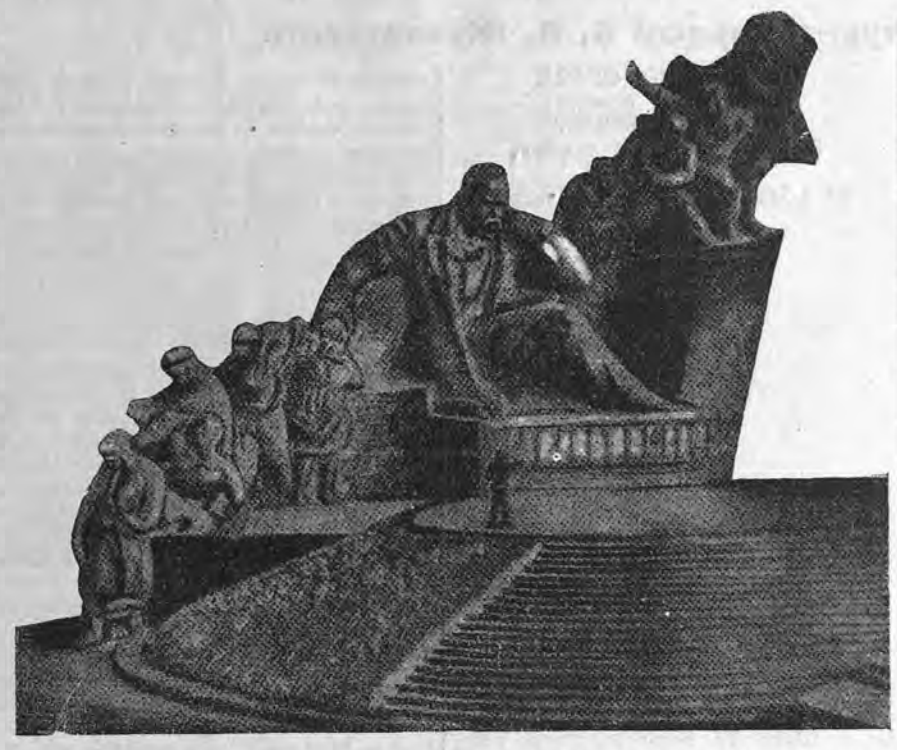
Цей конкурс був цікавий тим, що він стояв на певному мистецькому рівні: до участи в ньому запрошено поіменно видатних різьбарів, своїх і чужих. В осуді проєктів виступали дві групи — комітет, як громадська установа і журі — як мистецька. Комітетові відповідав проєкт італійця Шіортіна, про який один з протестуючих членів журі відомий мистецтвознавець М. Біляшівський писав: «Не можу говорити про це спокійно (про постанову комітету), — прошу вибачити, може за гострі вирази, але інакше не можна. Не можна бути спокійним, увічливим, коли святу память того, хто так тонко відчував красу, хто розумів її, виявляв в образах високої мистецької вартости, хотять закласти, пригнітити чимсь грубим, вуличним, що нічого спільного з дійсним мистецтвом не має... Краще нічого не треба, — буде память жити й так, нерукотворна, навіки ненарушна».

Далі, в гострих словах М. Біляшівський атакує комітет, що треба розібрати, — де мистецька правда, гостро критикуючи памятник Шіортіна, що постанова комітету легковажна, що не вільно глумитися над великим поетом мистцем, і знаходимо тут такі досадні слова: «Вас (комітет. авт.) привабив барелеф на постаменті — тут і верби, й хатки, й тополі — знали, чим вас узяти...» («Сяйво» ч. 2. 1914). в тому

Шіортіно. Проект з І міжн. конкурсу

самому числі другий відомий мистецтвознавець Д. Антонович у статті «Нещасливий конкурс» дає оцінку головних проєктів і також гостро виступає проти постанови комітету. В іншім числі того цікавого мистецького журналу відомий мистець і діяч В. Кричевський талановито розкрив усю облуду діяльности (розуміється, в мистецькому, а не громадському характері) комітету і його постанови. Взагалі, усі мистецькі кола гостро осудили справді нещасливу постанову комітету.

Проєкт Бульдина, Дарагана і Тарубарова з VI конкурсу. Правдоподібно, цей памятник, після поправок, вибудували тепер в Харкові.

Всеж таки, вже до 1913 року пророблено величезну працю в справі памятника Т. Шевченкові. Переглянули тоді всі мистецькі українські сили і їх можливості, зовсім не безнадійні. Переглянули тематику, з якою вони підходили до справи. Очевидно, комітет будови памятника поступив неправильно, коли злегковажив постанову фахового журі. Журі, що обстоювало богато цікавіший проєкт Шервуда, також не добачувало останнього слова у ньому. Все-ж памятник Шервуда, був висловом тодішнього мистецького часу і перевищував інші своїм мистецьким оформленням, так і інтелігенцією. Навпаки, як комітет будови памятника не був компетентний вирішувати справу, вказує й те, що окрім Шервуда, був проєкт Андреєва, що значно перевищав проєкт Шіортіна.

*

Світова війна, очевидно припинила працю комітету для будови памятника. Аж революція 1917 року знову поставила це питання як пекучу потребу дня. Спочатку громадська війна, пізніше лихоліття на Україні ніяк не сприяли справі. А проте повстала ціла низка провізоричних памятників в різних містах України різних авторів. Цими памятниками демонструвала свою увагу до цієї справи та чи інша революційна влада, або зазначали місце, де такий памятник може стояти. Таких памятників було кількадесять. Між ними були досить цікаві твори. Майже всі вони пропали від варварських рук денікінців, що саранчою проплили через Україну у 1919 році.

Після 10 років свого істнування, більшовицька влада видвигнула справу памятника наново. Але вже не у Київі, а у Харкові. На 1931 рік розписали міжнародній конкурс на проєкт памятника, пятий з черги. Як виходить з наших скупих відомостей — він кількісно був найбільший з усіх, дав максимальне число проєктів. Проєкти розбивалися на дві головні групи: модерну, себто та, що давала проєкти у сучасному оформленні, звертаючи увагу на цілостевий, композитивний і мистецький бік памятника, і тематичну, що оперувала старими категоріями, себто налягала на «зміст», здебільша з натуралістичним підходом.

Перша група виступала зі сміливими проєктами, але виконані були вони слабо. Різьбарам цієї групи бракувало сили мистецького виразу. Більшість із них мабуть недостатньо володіла монументальною формою і не знала досягнень у цій ділянці Західньої Европи. І друга група не мала кращих праць. На конкурсі відзначили 4 проєкти, головно з першої групи. І цей конкурс дав лиш матеріял до дальших праць над памятником. З них ми наводимо для характеристики 2 проєкти.

Один з проєктів II міжн. конкурсу

Нарешті 120 роковини з дня народження Т. Шевченка примусили радянську владу розвязати це питання. У 1933 році постановили вибудувати один памятник у Харкові, другий у Каневі, разом з пропамятним музеем. Розписали новий конкурс льокального характеру і притягли мистців з цілого Радянського Союзу. В цьому конкурсі наприкінці 1933 року взяли участь усі найкращі українські мистецькі сили з різьбарів, малярів і архітектів, та кілька найкращих російських майстрів. Деякі мистці працювали групами, між іншим, з добрим вислідом.

На конкурсі стояли теж усі проєкти нагороджені на попередніх конкурсах. Це власне, шостий конкурс.

Мистці до справи поставилися поважно, бо було ясно, що всякий вислід конкурсу справу розвяже оста-

Один з проєктів II міжн. конкурсу

точно. Взяли тут участь такі наші мистці: Писаренко, Кратко, Березовський, Зельманіклимів з Київа, — Новосельський, Дараган, Давидович, Бульдин, Кудрявців, Улянів, Рожба, Муравин і Блох з Харкова, — Митковіцер, Кавалеридзе і Тенер з Одеси, Синайський і Манізер з Ленінграду, та Меркулов, Чайков, Ейштайн і Мухин з Москви — різьбярі. Малярі: Ф. Кричевський, Петрицький, Касіян, Страхів, Козік і Мелер. Архітекти: В. Кричевський, Костричко, Онащенко, Андріїв, Касіянів, Тарубарів, Ашкинази, Зейлігер і Йофан. Все це першорядні українські мистецькі сили, з усіх мистецьких фахів, і найкращі чужинці.

Та подані тут дані дуже неточні. Знаємо, що памятник у Каневі є за проєктом двох українських різьбарів — Дарагана і Бульдина, а музей, — відомого мистця, архітекта, графіка і діяча В. Кричевського. Імовірно, що у Харкові прийнято проект трьох мистців, до яких для дальшої обробки приступив один з братів Кричевських. Ми його репродукуємо. Він має бути дещо змодифікований. Всі ці памятники вже готові, одначе від півроку, при всіх можливих наших зусиллях, ми не можемо добитися ніяких інформацій. Окрім цього памятника з останнього конкурсу, репродукуємо ще один, аби дати хоч сякий такий образ у цій справі величезного культурно-мистець-

*

Отже, маємо за собою шість конкурсів на памятник Т. Шевченка. Матеріял, який ці конкурси нам дають, зовсім ясно виказує два шляхи, — якими йшла праця мистців, і вимоги поставлені до них.

Ці два шляхи і ці дві вимоги, за більш як 20 літ мінялися лише в об-

(Докінчення на 6-ій стор.).

Чайков. Один з проєктів VI конкурсу

Б. ЛЕВ

ШЕВЧЕНКОВА ОКСАНА

Шевченкова муза так химерно покермувала його долею, що його, романтичного поета, співця любови, звела до гробу одиноким, старим, парубком, хоч і казала йому співати про любов і самому шукати серця, яке зрозуміло б його безталання, самоту й осушило б сльози горя.

В житті поета пересунулася ціла низка жіночих постатей, що уріжноманітнили його життєву монотонію, але не викликали таких переживань, як н. пр. у Торквата Тасса, Ґете, Байрона, чи Міцкевича. Хвилі любови переходили для Шевченка спокійно. Де ж цьому причина?

Біографи Шевченкові подають декілька імен різних дівчат, — і то з різних суспільних кол — що з ними Шевченко рад був побратися (пор. Дуня Гашовська, Кошиціївна, Піунівна, Харитина Довгоколенківна, Ликера Полусмаківна...).

Але ж серце його найбільш належало до сільської дівчини Оксани, з рідного села Керелівки, коли Тарас був сільський пастух «стад непорочних». Це було дитяче кохання:

Ми в купочці колись росли,
Маленькими собі любились,
А матері на нас дивились,
І говорили, що колись
Одружимо їх. Не вгадали!
Старі зарані повмирали,
А ми малими розійшлись,
Та вже й не сходились ніколи.

Можна здогадуватись, що ця Оксана і була та сама дівчина, що, беручи плоскінь, почула була Тарасів плач біля череди, коли він потонув у думках і бачив рідне село в контрастових образах раю й пекла. Тоді то вона:

Прийшла, привітала,
Утирала мої сльози
І поцілувала.
Неначе сонце засіяло,
Неначе все на світі стало
Моє... лани... гаї... сади...
І ми, жартуючи погнали
Чужі ягнята до води.

З цього кохання нічого не вийшло. Це епізод. Але він був на віки святий,

Як першого чуття цілунок молодий!
Він незабруднений зпізнілими жалями,
І згублених надій його не вкрили рани.

(А. Міцкевич: Пан Тадеуш, перекл. М. Рильський).

Першого кохання як і перших сліз, видавлених кривдою та несправедливістю, такі люди, як Шевченко, не забувають.

Шевченко памятав свою Оксану, й героїні «Гайдамаків» та російської поеми «Сліпа» назвав Оксаною.

Минуло від сцени з ягнятами зверх двацять пять років, і поет на далекій чужині згадав знову Оксану, коли після важкого заслання забажав родинного щастя, хотів хатиночку мати в гаю, дві тополі побіля неї —

Та безталанную мою,
Мою Оксаночку, щоб з нею
У двох дивитися згори
На Дніпр широкий, на яри.

Коли після заслання Кобзар приїхав на Україну в рідне село, перед ним образ Оксани воскрес. Він запитав брата: «Чи живе ота Оксана кучерява, що з нами гралася колись?» Та від брата почув, що*)

Помандрувала
Ота Оксаночка в поход
За москалями тай пропала.
Вернулась правда через год.
Та що з того? З байстрям вернулась
Острижена...
Занапастилась, одуріла...
А що за дівчина була,
Так-так що краля...

Оце все і Шевченкові згадки про першу незабутню милу, Оксану...

Про інші дівчата, що їх любив, згадує поет ще менше. Але узагалі Тарас про власні любовні переживання майже не говорить. Це характеристична риса. Тут саме видко, який він був далекий від тих усіх байронівських бурних поривів та чисто байронівських страждань. Ніде його не находимо в його любовній ліриці, нема в нього і тріюмфу переживання роскошів. В нього все мелянхолійні та елегійні настрої.

А проте поет заховує свої відокремлені муки на дні свого серця, і майже завсіди змальовує самітну дівчину (не хлопця), що нарікає на втрачене або ніколи неосягнуте щастя любови**). В цьому відбиваються й особисті справи поета-самотника, що після заслання даремне бажав найти спокій та щастя в подружжі з сільською дівчиною. Тут перешкодив брак більшої активности поета, такої потрібної для чоловіка-мужчини... Поет нарікає на самітність, вона, та самітність доводить його чи не до божевілля, але не добачає, що в ньому саме є причина цієї самотности...

Бож у жінці він бачив не так кохану, як матір, до того матір понижену з етичного боку та соціяльного. Бо він бачив горе таких зведених чи замучених на панщині жінок — і в почутті справедливости будило це в поета найглибше почуття. Тому, як і Некрасов, він виступає у своїх поезіях у обороні. А сентиментальні настрої йому чужі, в описі романтичних, любовних пригод в нього менше особистого, а більше правдивих переживань інших.

---

*) О. Кониський: Життя Тараса Шевченка II. 35-37.

**) A Jensen. Taras Schevtschenko, ein ukrainisches Dichterleben, Wien, 1916, стр. 145.

ПАВЛО ЗАЙЦЕВ

ВИКУП З НЕВОЛІ ШЕВЧЕНКА

в карикатурі-гумореску В. А. Жуковського

У спогадах про Шевченка польського політичного засланця Якова Гордона давно вже звернув мою увагу певний уступ, де автор оповідає, як якась заможня пані помогла Шевченкові визволитися з кріпацтва, «пізнавши його великі таланти»... Переглядаючи в збірці Раперсвільського Музею рукопис невиданих споминів цього Гордона, написаних по французьки, знайшов я в них трохи відмінний текст: „Une grande dame, emerveillée des ces facultés extraordinaires, le prit sous sa protection"...*)

Історія визволення Шевченка з кріпацтва точно знана, але ніхто з біографів не натрапляв на якісь дані про ролю в цій справі якоїсь пані.

Я гадав, що свідоцтво Гордона — одна з тих баламутних байок, що їх чимало пустили межи люди аматори споминів, які часто-густо дуже мало знали Шевченка і подавали поплутані факти з третіх уст.

Проте виявилося, що підозріння мої були неслушні. Очевидно, Гордон чув від самого Шевченка про цю паню. Що так, мабуть, було, потверджує одна знахідка. До рук моїх трапив випадково СХ том часопису «Русская Старина» (1902, квітень—червень), де видруковані деякі листи В. А. Жуковського, на котрі ніхто з шевченкознавців не звернув досі жадної уваги, а через це вони й не попали до шевченківської бібліографії. З них довідуємося, що така пані була і що була нею штатс-дама російського царського двору пані Юлія Баранова.

У звязку з визволенням Шевченка знаменитий російський поет В. Жуковський написав до п. Баранової листа в жартовливій формі, власно-ручно його ілюструючи карикатурами. Є це прецікавий документ, добродушного гумору, який ще раз проливає світло на активну долю Жуковського у справі викупу Шевченка з неволі малюючи нам той запал, з яким Жуковський за цю шляхетну справу взявся й з яким її переводив, його живе й горяче співчуття до недолі нашого поета і ту щиру й безпосередню радість, яку пережив, осягнувши свою ціль і привітавши Шевченка, як вільну людину. Підтверджує цей лист і те, що цілу суму, заплачених за душу Шевченка його панові Енгельгардтові, — всі 2500 рублів зібрали були якщо не виключно серед царської родини, то в кожному разі у двірських сферах: Цілу ту суму, як довідуємося з листа, одержав Жуковський від п. Баранової Прочитуючи лист Жуковського до неї, бачимо, що була вона людиною доброю й добродушною, готовою завжди взяти на себе переведення кожної філянтропійної справи: в інших листах Жуковський звертається до неї з просьбою про допомогу для якоїсь п. Ушакової, та просить роздобути гроші на третє видання творів сліпого поета Козлова (які, до речі, дуже любив і високо оцінював Шевченко).

У листуванні з п. Барановою Жуковський виробив особливий жартовливий стиль, найбільш забавним зразком якого є поданий тут мною в перекладі »Історичний огляд вчинків добродійних Юлії Федорівни і т. д.« Зазначу тут ще для читачів, що уважний перегляд всіх таких листів Жуковського переконує в тому, що «Історію» цю він написав ще тоді, коли грошей на викуп Шевченка від пані Баранової авторові листа ще не передали. У тих листах Жуковський, коли хоче про щось попросити адресатку, пише про просьбу так, ніби вже її вона виконала або виконує. Тому слова: «Ю. Ф. спіщиться зібрати гроші» означають просьбу якнайшвидче їх зібрати (див. текст під рисунком Ч. IV.)

Жуковському і Брюлову належить заслуга визволення Шевченка. Посередниками були артист-маляр Венеціянов (сам колишній кріпак) і Сошенко.

Пані Баранова в цій акції була, як тепер довідуємося, пятою особою, якій припала теж активна роля.

Всім відомо, що ані цар Микола І., ані його син Александер II. не могли забути того, як їм «віддячився» Шевченко. Александер II., давши амнестію багатьом «політичним злочинцям» ще два роки продержав Шевченка в неволі. І батько його й мати-цариця Олександра Федорівна («опеньок засушений» у «Сні» Шевченка) не могли забути нашому поетові, що зробив з них карикатуру у своїй геніяльній поемі. Були навіть переконані, що Шевченко на них карикатури рисував (була це очевидна помилка, бо в справі Шевченка про це нічого нема, і він сам свідчить, що це неправда). Але цікаво те, що власне їх дочка — велика княгиня Марія Миколаївна була тою особою, яка в 1857 р. перевела фактично справу амнестувати Шевченка, на просьбу гр. Н. Толстої й інших друзів поета: княгиня була вихованкою Юлії Федорівни Барановой, людини доброго серця і «вчинків доброчинних» (1790 1864).

*) J. Gordon. Sołdat czyli sześć lat w Orenburgu i Uralsku. Poznań 1865. Рукопис № 40. Voyage d'un déporté dans les steppes des Kirghiz.

ІСТОРИЧНИЙ ОГЛЯД
добродійних вчинків
ЮЛІЇ ФЕДОРІВНИ
й інших обставин ріжних, подій куріозних
та всіляких штучок особливих.
Твір
МАТВІЯ.

Це п. Шевченко. Він говорить до себе: «Хотілося б мені образ намалювати, а хазяїн каже кімнату замітати». В одній руці у нього пензель, а в другій віхоть, і йому дуже сутужно*) У хмарах над ним — Юлія Федорівна.

*) Шевченко, як відомо, був законтрактований своїм паном цеховому майстрові Ширяєву, для якого мусів і «чорну роботу» часом робити, про що, як бачимо, знав Жуковський.

Це Брюлов малює портрет Жуковського. На обох лаврові вінці. У віддалі Шевченко замітає кімнату. У хмарах Юлія Федорівна. Вона собі думає: «Який красунь цей Матвій!»*). А Василь Андрієвич, чуючи це, дякує в душі Юлії Федорівні, а сам собі каже: «Коли вже на то, то я готовий бути і Максимом, і Демяном, і Трифоном, аби тільки нам викупити Шевченка». — «Не турбуйся, Матюша, — промовляє з хмар Юлія Федорівна — ми викупимо Шевченка». А Шевченко геть замітає кімнату. Але це вже востанне.

*) Не знаємо, що власне цей жарт означа. Або портрет Жуковського, так як його зробив Брюлов, нагадував якогось Матвія, або п. Баранова була короткозорою, або взагалі мала звичку плутати імена.

Жуковський у постаті Судьби оголошує виграшний білет. В одній руці у нього карта, а в другій «отпускная»*) Шевченка. Оподаль — портрет Жуковського; портрет танцює з радости, що дістався государині імператриці. Він підпер боки руками і, стоючи на одній нозі, наслідує незрівняну Таліоні. Шевченко виріс з радощів і грає на скрипці «качучу»**). А Юлія Федорівна благословить його з хмар. — *Примітка.* Юлія Федорівна тому так спішиться зібрати гроші, що Матвій скоро поїде за кордон і мусить ще перед своїм відіздом закінчити цю справу***). Чудова жінка ця Юлія Федорівна. Як її не любити? Дай їй, Господи, всякого гаразду, їй самій, її дітям, її внукам і правнукам. Матвій обіцяє протанцювати за її здоровля качучу з одною з її правнучок.

*) Документ, що підтверджував звільнення з кріпацтва. **) «Качуча» була тоді дуже модним танцем, що його спопуляризувала знаменита балєтниця Таліоні. У повісті Шевченка «Артист» («Художник») про тогочасну «качучеманію» і про Таліоні можна знайти багато цікавих подробиць. Портрет дістався імператриці Олександрі, яка купила білєтів на 200 рублів. ***) Шевченка викуплено 22/IV, а 3/V ст. ст. Жуковський дійсно виїхав до Німеччини.

Юлія Федорівна зійшла з хмар, де залишилося тільки саме сяйво. В руці у неї мішок з грішми (2500 рублів); вказний палець спрямований на вершника*) і вона говорить до нього владним голосом: «Голубчику, поїдь до Матвія і попроси його до мене. Я зібрала всі гроші, і мені хочеться швидче їх йому віддати. Їдь, голубчику, швидче; хлопець ти моторний, і я за це дуже тебе люблю. Тільки прошу тебе, душенько, не напийся пяний по дорозі. Це недобре. Треба поводитись пристійно. Тай яка приємність у піянтві, сам поміркуй. Той може назватися правдивим патріотом, хто виконує свої обовязки»**). — Ось що говорить Юлія Федорівна, а Жуковський, підслухавши це, записує до записника; і, природно, тепер уже ніколи пяним не буде.

*) Камеррейтера. **) Очевидно, висміяно тут «педагогічний» нахил пані Баранової «проповідати».

Це Шевченко і Жуковський; обидва перевертаються через голови з радощів. А Юлія Федорівна благословить їх із хмар.

ІЛЬКО БОРЩАК

НЕВІДОМИЙ ФРАНЦУЗЬКИЙ ПЕРЕКЛАД ШЕВЧЕНКА

У праці «Шевченко у Франції», Львів, 1933, писали ми «...З „Bulletin Polonais" з 20-го листопада 1887-го р. дізнаємося, що у Франції Леонар Ретель зложив збірник «Поезія на Україні...» У 1887. р. рукопис Ретеля був у руках Вальмора, сина відомої французької поетки Desbordes Valmore (1785—1859), який збирався його видати. Але з невідомих причин збірник Ретеля ніколи не побачив світа. Нам також не довелося дізнатися, де саме тепер перебуває цей рукопис, як він взагалі не зник».

Майже тогож самого дня, коли до Парижа дійшов авторський примірник «Шевченко у Франції» ми знайшли рукопис Ретеля. Він не зник, а переховується поміж рукописами відомої польської бібліотеки у Парижі.

Є це великий неоправлений зшиток in folio на 589 стр. написаний під диктатом Ретеля (1811—1885), повстанця 1831 р., що емігрував до Франції. Форма рукопису свідчить, що маємо діло не з остаточною редакцією, а швидше з брулїоном. Заголовок рукопису:

La poésie en Ukraine par Leonard de Rettel Paris 188.
A Stanislas et Sophie de Rettel (діти автора).

Дата 188.. показує, що ані автор ані його наслідники не знали точного року появи друку. Гадаємо, що твір мав бути виданий у 1883 р.

Далі йде посмертна біографічна записка про Ретеля, зложена Вальмором.

Після неї знаходимо довшу передмову (12 стор.) самого Ретеля. Автор починає зі згадки «поетичної України» Боденштедта (1845), яку хоч і хвалить, але вважає її «надто короткою». Тому Ретель і рішився написати свою працю, бо, як, вірити колишньому повстанцеві, «велика руська (ruthène) душа досі залишилася невідомою на Заході».

Відтак читаємо загальні уваги про народню поезію, нині вже без значіння. Таку саму вартість мають сторінки рукопису Ретеля про польську літературну школу на Україні. За Ретелем — (зайве тут доводити хибність цього твердження) — польські письменники на Україні, в першу чергу Падура «поставили собі за мету створити з руського діялєкту літературну мову. Приклад Падури сильно підбадьорив справжніх уже русинів. Декількох із молоді пішло слідами Падури. Такі були: поет і маляр Шевченко, історик Куліш і Костомаров. Москалі, яких ідеалом завжди була уніфікація мови та релігії, одного дня відчули небезпеку цієї літератури. Руська національна література була заборонена, її авторів заслали на Урал хоч останні, щоб не гнівати царату, завжди виявляли себе великими ворогами старого польського панування. Зрештою треба ствердити, що москалі не здібні розуміти України, що заселена найчистішим із словянських народів. В цілій московській літературі немає української школи, як це ми бачимо в польській літературі». (твердження це не відповідає дійсности).

Потім знаходимо в рукописі Ретеля якихсь 200 стор. перекладів з Падури, Богдана Залеського, Сен-Вінцента. Польоністи, що колись може розглянуть цей рукопис скажуть, що варті ці переклади. Сторінки 210—240 рукопису для нас найцікавіші, бо вони містять повний переклад «Наймички» Шевченка. Ось початок тієї французької версії:

Un dimanche de grand matin,
la brume couvrit tout le pays,
et en pleine brume debout
sur un tertre, inclinée comme
un peuplier, une jeune femme
serrait quelque chose sur son
sein. Elle causait ainsi avec
le brouillard.
У неділю вранці рано
Поле крилося туманом:
У тумані на могилі,
Як тополя, похилилась
Молодиця молодая.
Щось до лона пригортає
Та з тумоном розмовляє...
Кохайтеся, чорнобриві,
Та не з москалями,
Бо москалі — чужі люди
Роблять лихо з вами.
Москаль любить жартуючи,
Жартуючи кине:
Піде в свою Московщину,
А дівчина гине...
Якби сама, ще б нічого,
А то й стара мати,
Що привела на світ божий,
Мусить погибати.
Aimez, jeunes filles aux sourcils noirs,
mais, n'aimez pas le Moscovite. C'est
un étranger. Vous lui devrez tous vos
malheurs Le Moscovite aime en riant, il
rit en vous quittant, puis il retourne dans
son lointain pays. La fille meurt Si elle
était seule encore! Mais il y a une vieille
mère, pauvre femme qui l'a mit dans ce
monde de Dieu. Elle meurt aussi...

Цих зразків досить. Ті, що володіють французькою мовою вже по кількох рядках могли оцінити поетичну вартість перекладів Ретеля. Оцінка вельми коротка: Бельведерчик 1831-го р. не мав ані жадного поетичного таланту, ані відповідного відчування французької поетичної мови. Під цим оглядом українська література нічого не втратила від того, що рукопис Ретеля не побачив світу.

Треба ще додати, що на стор. 242—299 є переклади українських дум за відомими збірками Максимовича та Залеського. Переклади ці дуже слабі.

Кінець рукопису (300—589) містить довгі, досить нудні, примітки Ретеля про гайдамаків, про татар, про степ... Все це нині варт лише одного: залишитися в рукописі. Весь твір Ретеля може спокійно й надалі спати. Видавець, що відмовився друкувати «Поезії на Україні», мав рацію, проте варт згадати, що була така, хоч невдатна спроба ознайомити Францію з кількома творами Шевченка.

ТОМУ 20 ЛІТ

ДО ЮВИЛЕЮ ШЕВЧЕНКА

Ювилей у Київі. 27 січня під проводом Н. С. Ярошевського, в помешканню київської городської управи відбулося засідання комісії по урядженню у Київі влаштування ювилею Шевченка.

Ювилей і духовенство. Київське духовенства запитало митрополита Флавіана, чи можна місцевому духовенству правити панахиди в день століття з дня народження Т. Шевченка. Досі, як відомо, київське духовенство в роковини смерти Шевченка завше безборонно правило панахиди по поетові.

В київській городській ювилейній комісії. Як відомо, київська городська ювилейна комісія зприводу заборони святкування ювилею Т. Г. Шевченка постановила скласти свої уповноваження і зробити про це доклад у городську думу. Доклад комісії про це може бути не раніш 18 февраля.

Заборона ювилею Т. Г. Шевченка. П. Начальник краю запросив до себе городського голову п. Дякова і заявив йому, що всякі приготовлення до офіціяльного вшанування памяти Т. Г. Шевченка треба припинити, бо ніякі народні вшанування поета не буде дозволено. Відомости про заборону офіціяльних свят одержано у Київі ще раніш. В розмові з співробітниками газет гор. голова І. Н. Дяков висловлювався, що вищі сфери ставляться негативно до урядження свят з приводу 100-ліття народження Т. Г. Шевченка. Є також вісті, що місцевому духовенству буде заборонено правити панахиди по Т. Г. Шевченкові.

Циркуляр київського попечителя. Попечитель київської шкільної округи п. Деревицький видав особливого циркуляра по всіх начальників середніх шкіл та директорів народніх шкіл свого округа з приводу участи школярів в майбутнім святкуванні ювилею Т. Г. Шевченка, в якім пропонує не допускати ані ширення тенденційної «української» ювилейної літератури серед школярів, ані загалом яких-небудь одступів од звичайного ходу буденної шкільної праці в день Шевченкового ювилею.

З Катеринослава повідомляють що через «незалежні обставини» святкування ювилею Шевченка обмежиться тільки урочистим літературним вечером.

«Сяйво» з лютого 1914. (Київ).

ЮРІЙ КОСАЧ

СОНЕТ

Лепанта золото, Тунісу жовту горяч
І тьмяний гай оливкової Крети
Не віддасте, мужі суворі моря,
За ясну дзвінкість стиглого сонета.

Так любо краяти вогнем габу півночі,
На сонний Галіот ударивши знечева
І гострі жарти чути серед морців,
Коли розділюють цекіни крамареві.

Та в абордажу гук, як розриває даль
Заліза зойк, зайшовши за залізо,
Урізавши в юрбу рапіри хиже лезо,

Шляхетну кров і жарту пружну сталь, —
Нема такого, щоб давав так щедро,
Як Міґуель Сервантес Сааведра.

ПОРТРЕТ КОНДОТІЄРА

Панцирних наручнів гранчасті персні,
Закутих голенів пручасті обручі,
Одна рука — на сталі плит наперсних,
А друга сперлась важко на мечі.

В які краї, яким панам найметься
Цей обосічний меч, пощерблений в боях?
Чиїм гербом позначиться цей ретязь,
Що перехоплює на бедрах рукоять?

Те тугоо різьблене обличчя Каллєоне,
Ті горді очі хмурого Гаквуда
Перетинають блиски хижих воєн,
Що вже спалахують над обріями рудо.

І вже затягують на панцирі свій ремінь
І вже дудніть комонні перехрестям:
Франческо Сфорца став у срібне стремя
І підійняв причілля Малятеста.

Поетів серце бється в кондотієрів,
Палюче полумя і лід весняних вод;
Тож їм моє лицарське романсеро,
Мечів їх брязкоту — напружений рапсод!

АНАТОЛЬ КУРДИДИК

У ПОЇЗДІ

У такий вечір їхати в безкрай,
у такий вечір їхати далеко,
коли телєграфи вікнами втікають
і на душі дивно-солодко і легко.

Обіймити зорям сонні перелоги,
охопили миттю посірілий овид,
загубити в полі цей залізний стогін,
на раменах чути вечір стошовковий.

Молодість відчути, щось таке розмашне,
щось відчути сильне, серцем необняте,
у момент, як днина над полями гасне
взяти чоло в жмені і щось нагадати.

ВОЛОДИМИР КОВАЛЬ

* * *

Підійшла котячою ходою,
Із цигаркою в пощерблених зубах.
Чорний став стоячою водою,
Темно блиснув у її очах...

Довгі вії сонним очеретом
Затремтіли, брови підняпись...
...Я здається був також поетом,
Але це було давно, давно колись...

НАРЦИЗ ЛУКІЯНОВИЧ

ЛЕЩЕТАР

I

З верхівя гір, із царства хмар —
Злетів на груні чорний привид!
Це — з буйним вітром сріброгривим
Жене навзавід — гір владар!

Тріщать дошки, іскриться сніг
І вабить пухом білий килим!
В бігу по збоччі гір похилім
Тікає просторінь зпід ніг!...

II

В глибокім сні — немов завмерлі —
Ще сплять ліси в блакитну ніч,
Як сонцю злотому навстріч
На вкритий снігом верх Говерлі —

Вже пнеться чорний силует!
Дрімають гори в снів серпанку,
Бентежить тишину заранку
Лиш вітру свист і скрип лещет!...

III

Різьке повітря. Стук дощок.
Безжурний сміх! Червоні щоки...
Та нагло: край і — яр глибокий!
Коротка жить!... Зухвалий скок —

Крилатим птахом понад яр!
В очах — червоні й жовті плями —
Поки снігів торкнув дошками
Сміливим скоком — лещетар!

Вже появився 2-й зшиток
Великої Історії України
Місячна передплата: 1·20 зл.,
чвертьрічна 3·50 зл.
піврічна 6·— зл.,
річна 12·— зл.
В-во „Новий Час", Львів, Боїмів 4.

НЕСТОР НИЖАНКІВСЬКИЙ

ШЕВЧЕНКОВА ПОЕЗІЯ
в МУЗИЦІ

Нема, мабуть, з малими винятками українського композитора, що не пробував би творити до слів Шевченка. Через те, що Шевченківські концерти були колись, із одного боку, наче «звідомленням» із музичного дорібку, з другого, вимагали щораз-то нових і нових творів до слів поета, назбиралося цих творів сила-силенна. Писали не тільки фахові композитори, але й принагідні.

Тимто музичні твори до слів Шевченка виявляють величезний розсяг, від найбільших до найдрібніших, від найскладніших до примітивних. Який величезний вплив мала Шевченкова поезія на наших композиторів, видко з того, що деякі з них, як Лисенко, посвятили велику частину своєї творчости Шевченкові (кантати, хори, понад 80 сольоспівів!). Більшість знову пише свої найбільші твори на оркестру, хор, соля, або як великі хоральні твори з оркестрою (чи фортепіяном як заступником оркестри за її браком) саме до слів Шевченка. Згадаймо М. Лисенка: «Іван Гус», «Бють пороги», «Радуйся, ниво неполитая», «На вічну память Котлярев ському», Топольницького: «Хустина», Січинського: «Лічу в неволі», Кишакевича: «Калина», Люткевича грандіозну 4-частинну симфонічну поему «Кавказ», хори з оркестрою: «Косар», «Ой, вигострю товариша», Барвінського: «Заповіт» на симф. оркестру, хор і сольоспіви і т. д.

Був час, коли було майже самозрозуміле, що найбільші, чи найщінніші твори писали майже виключно до слів Шевченка. Велич і всебічність Шевченкової поезії давали змогу кожній музично творчій індивідуальности знайти для себе щось відповідне. Образовість Тарасових поезій, можливість ріжної інтерпретації того самого твору і виявились у ріжно скомпонованих творах ріжних наших композиторів. Деякі з творів Шевченка «приманювали» кількох композиторів, наприклад: «Підкова» (Лисенко, Ф. Колесса) «Гамалія» (Лисенко, Біликовський, Матюк, спроби драматизації), «У тієї Катерини» (Лисенко, Кишакевич, Лисько для 3 баритонів), «Заповіт» (Вербицький, Стеценко, Барвінський, останній на хор, сольо, оркестру, грандіозний підхід і т. д.), «Утоптала стежечку» (Лисенко, Степовий, Заремба — сольо, Ф. Колесса — на хор).

Окремо стоять Стеценка «Гайдамаки» (до сценічних картин здраматизованих Черкасенком). Ці всі більші твори до слів Шевченка майже всі носять на собі тавро окремої пошанливої вважливости, охоту дати щось «великого», навіть часом дуже примітивними засобами, як це робили Б. Вахнянин у «Титарі», Ярославенко у «Пустці» і т. д.

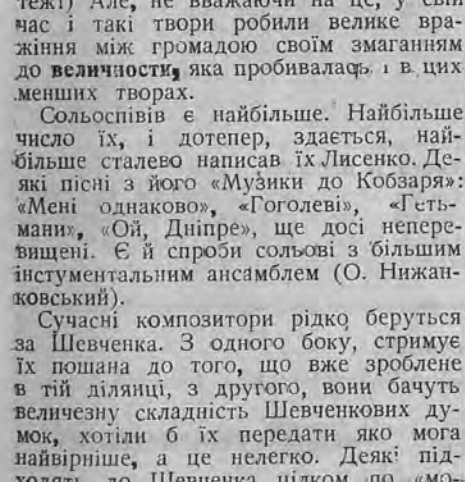
Дрібніших творів, головно, хорів безліч. Тут брали справу трохи легше. Часто трапляється, головно, у старших, що композитор більше йшов за своїм надхненням, ніж за духом Шевченкової поезії. Тимто виходять непорозуміння як нпр. у деяких хорах Воробкевича, де до німецького підходу до нашої музичности долучався ще підбір невідповідного ансамблю («Ой, чого-ж ти почорніло» — на хор, «Огні горять» теж!) Але, не вважаючи на це, у свій час і такі твори робили велике враження між громадою своїм змаганням до величности, яка пробивалась і в цих менших творах.

Сольоспівів є найбільше. Найбільше число їх, і дотепер, здається, найбільше сталево написав їх Лисенко. Деякі пісні з його «Музики до Кобзаря»: «Мені однаково», «Гоголеві», «Гетьмани», «Ой, Дніпре», ще досі неперевищені. Є й спроби сольові з більшим інструментальним ансамблем (О. Нижанковський).

Сучасні композитори рідко беруться за Шевченка. З одного боку, стримує їх пошана до того, що вже зроблене в тій ділянці, з другого, вони бачуть величезну складність Шевченкових думок, хотіли б їх передати яко мога найвірніше, а це нелегко. Деякі підходять до Шевченка цілком по «модерному» і то вдатно, як Дяченко («Садок вишневий»), але цих спроб, на жаль, небагато.

Шевченко спонукав до творчости і чужинців, як Мусоргський (геніяльний «гопак»), Рахманінов, Заремба (зукраїнізований поляк, який написав багато пісень до «Кобзаря»).

Кидаємо цих кілька думок, не маючи перед собою повного матеріялу. Крім «Музики до Кобзаря» Лисенка й берлінської накладні «Україна», де видано окремі музичні твори до слів Шевченка, нема в нас зібраних матеріялів для позної студії, що мусіла б бути обширна.

„Тарас Бульба" на сцені театру „Заграва"

Замовляємо реалізаторів останньої сценічної перерібки «Тараса Бульби» до каварні і починаємо розмову. В. Блавацький, інсценізатор і режисер, помітно вдоволений.

Боровик — не менше, але треба придивитися до його дискретно схованих очей, щоб відгадати його настрій.

Перше питання до Блавацького:

— Як ви вперше прийшли на думку переробити «Тараса Бульбу» на песу?

— Це заслуга якогось провінціонального автора. Кілька місяців тому вийшла в якомусь нашому місті песа «Страшна помста»... Почав я її читати і побачив, що це «Тарас Бульба». Покористуватись нею було неможливо. Зовсім примітивна спроба... навіть автора не памятаю...

— І тоді ви заохочені, рішили стрібувати самі. Кепські автори заохочують нас часто не менше від великих... доводять нас до люти і ми хочемо показати, як це повинно виглядати.

— Я мав на увазі просту собі інсценізацію, щоб вибрати з повісти такі драматичні місця, які могли б самі промовляти...

— З чим мали ви найбільші труднощі?

— Найбільші труднощі були з 4-ою дією... з моментом схоплення Андрія козаками. На сцені не можна було робити війни, ні погоні, ні шамотні... вийшла б тільки гротеска. Тимто ми придумали таку технічну штуку як прозірчаста завіска, крізь яку видко сцену з поля бою... статичну, щоб глядач схопив тільки момент.

— Та чи не признаєте, що деякі моменти виведені вами не мають відповідної сили. Наприклад момент духового перелому Андрія, коли він відрікається своїх і той, коли донька воєводи починає йому вірити, врешті хвилина, коли Бульба у виборі між батьківською любовю і патріотичним почуванням рішається вбити свого сина?..

— Ми свідомі цього. Переробляючи повість на песу, — пояснює В. Блавацький — я дивився на неї головно як на романтичне видовище і не багато думав про дійсну психольогію. Зрештою в самій повісті деякі постаті — наприклад воєводи і його доньки — зовсім незмальовані, ледви зазначені, а на сцені треба таки живих людей...

— Головне: що є успіх...

Артист **Л. Боровик** в ролі Тараса Бульби.

— Як ви самі бачили вчора: повно молоді. А на провінції ще більше...

— Правда, що у Львові це не була премієра...

— Премієру ми давали в Перемишлі 12-го лютого і відразу побачили, що це песа, яка робить касу.

Тепер звертаємося до Боровика, на якого випала важка роля самого Тараса Бульби...

— Як ви підходили до такої ролі?

— З великим страхом — відповідає артист із природною щирістю. Я-ж розумів дуже добре, що не маю до такої ролі вже самих фізичних даних ані постави ані голосу.

— Чи бачили ви може коли раніше «Тараса Бульбу» на сцені, як оперу?

— Ні, ніколи.

— Якже ви дали собі раду?

— Передовсім подбав за відповідну маску себто грім... також і підватувати себе мусів. А щодо гри — грав відповідно до своїх сил...

— Ви занадто скромні, бо нам відомо, що ви підготовлялись до цієї важкої ролі дуже совісно та підійшли до неї з великим психольогічним хистом. Найкращий доказ — ваша креація.

— Кажуть, що вдатна.

Боровик є автором декорацій для цієї песи, тому починаємо і з цієї бочки:

— А в декораціях якої лінії ви трималисъ?

— За зразок узяв стиль Білібіна, такий як він ужив у декораціях для народніх казок.

— Будь ласка, зробіть для нашого журналу один рисунок тушем із такої декорації... виберіть яку хочете. Якби можна було давати колірові репродукції, тоді найпростіше було б узяти ваші колірові нариси, але так...

Поволі переходимо на загальні питання і голоси вже мішаються.

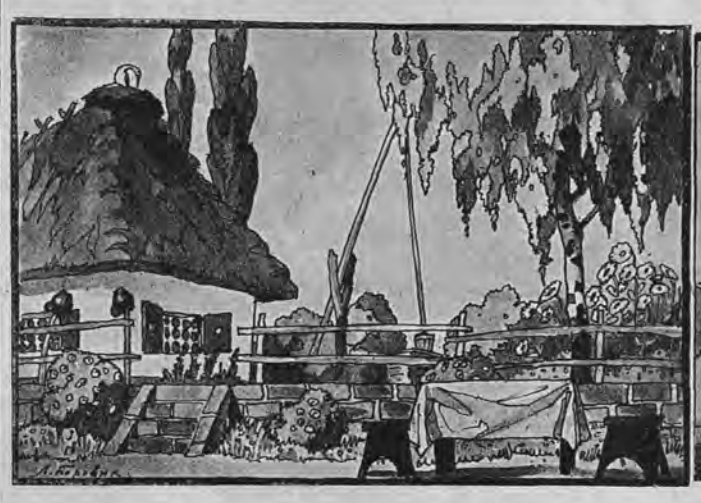
— Чи заохочені такою спробою не гадаєте ви пошукати в нашій літературі ще інших повістей і оповідань придатних на сцену.

— Дуже хотіли б. Уже підчас вистави «Землі» Стефаника прийшла нам думка, що театр може виконати у нас дуже корисне завдання — спопуляризувати літературу. Чи повірите, що щойно після вистави «Землі» деякі люди на провінції почали цікавитись новелями Стефаника, а були й такі, — соромно сказати! — що вперше довідались про його творчість.

— Чи маєте може намір робити і дальші спроби в цьому напрямку?

— Намір — є, але це нелегка справа. Переробляти оповідання та повісті на песи для цього треба окремого таланту...

І ми з цим погоджуємось.

Декорація І-ої дії

Декорація ІІ-ої дії

„Садок вишневий коло хати"

Усі знаємо цю чудову поезію. Читаючи її, уявляємо Шевченка таким, яким він хотів бути і яким справді був. А проте скільки є ріжних інтерпретацій Шевченкових творів. Щоби тільки інтерпретацій. А то — усі-ж ми це бачили й чули — всякі політичні партії та ідеольогічні групи намагаються підсунути Шевченковій творчости такий зміст, що був би для них найвигідніший та давав би їм змогу покликатися на авторитет нашого найбільшого поета у їх політичній чи ідеольогічній роботі. Чи не ясно, що таке натягування творчости поета до такої чи такої ідеольогії чи політичної програми — один сміх?

Такі «ідеольогічні» розвідки не ріжняться нічим від пародії. Наша редакція поцікавилась, як виглядали б деякі вірші Шевченка під цензурою поодиноких ідеольогічних груп або одиниць, якщо вони могли б свобідно фальшувати текст так само, як насилують думки поета.

Читачі самі напевне догадаються, які політичні групи автор цих переспівів мав на думці.

I

Садок червоний коло хати,
По тюрмах куркулі гудуть,
Колгоспники з трактором йдуть,
Співають про вождя дівчата,
А кухарі з пайками ждуть.
Че-Ка вечеря коло хати,
Пятькутна зіронька встає,
Політосвіта курс дає,
Агітник хоче научати
Та комсомолка не дає.
Кулачка склала коло хати
Голодних діточок своїх,
Сама замліла коло них...
Затихло все, лиш агітатор
Із агітпропу не затих.

II

Садок дубовий коло хати,
Хлопи мов ті хрущі гудуть,
На віче всім селом ідуть.
Співають ідучи дівчата,
А парубки за ними прут.
Пани засіли до гарбати;
Діяч громадський устає,
Програму хлопську подає,
Що треба землю відобрати,
Та піп ундівський не дає.

Втікають дідичі з палати
Забравши паненят своїх,
Рванули мужики зпід стріх,
Враз стихло все. Лиш спів кантати
«Який то вітер» не затих.

III

Садок кільчастий коло хати,
Шрапнелі як хрущі гудуть,
Волюнтаристи в бій ідуть,
Співають ідучи дівчата,
Фашисти макаронів ждуть.
Сидить еліта коло хати,
На Окциденті світ встає,
Друкарня «Вістник» подає,
Ілъ Дуче хоче научати,
Та Крижанівський не дає.
Поклав редактор коло хати
Дажбожих діточок своїх,
Самий сторожить коло їх,
Затихло все... Лиш шум цитати
І фраз убивчих не затих.

IV

Садок приходський коло хати,
Паламарі псальми гудуть,
Громадою на прощу йдуть
До Станиславова дівчата,
Бо праведну ізбрали путь.
Хай гинуть наші супостати!
Для всіх «Нова Зоря» встає,
Із Риму звістки подає,
Що щастя тільки в целібаті,
Та клир жонатий не дає.
Почав кир Григор глаголати
До вірних діточок своїх,
«Зоря» заснула коло їх,
Затихло все... І передплата
Чомусь затихла, як на сміх.

Першим, що спародіював у нас «Садок вишневий» був Осип Шпитко, під псевдонімом Гриця Шипавки у «Новомодніm співанику» (1901). Починалась ця пародія так:

Жидок паршивий коло хати
Хруні щось радяться, гудуть...

Тому, що автор пародії дуже влучно підхопив був деякі моменти з тодішнього нашого політичного життя, наше громадянство дуже прихильно приняло цю пародію, деклямуючи її в товариствах, а ще й сьогодні є люди, що знають цей твір Шпитка напамять.

«Садок вишневий коло хати» у фільмі «Т. Шевченко».

М. РУДНИЦЬКИЙ

БЕЗСЮЖЕТЩИНА

100 злотих за коротеньку новелю з сюжетом. Ці редактори «Назустріч» мають гумор! Чи ви, добродії, пробували коли писати новелю? Коли вона коротенька то нема в ній місця, щоб розвинути сюжет, а хто має сюжет той може розвинути з неї цілу повість, навіть трильогію.

Від Огоновського та Єфремова аж до маркситських і галицьких партійно-моральних критиків чули наші письменники, як треба писати, щоб прислужитись високій ідеї. І вивчили. Нині не тільки автори, але кожний читач відповість вам не загикнувшись: яка повинна бути література. Одна тільки заковика — ніхто не знає про що писати.

Зовсім як із катедрою фільософії у львівському університеті, де від 40 літ усіх учать правил льогіки: всі студенти знають, як треба би правильно думати, але ніхто з них не потребує цих правил, бо не має проблем над якими варт було б думати.

*

Наша новеля залита лірикою і фільософією. Лірика і фільософія — найщінніші перли літературного твору. Перли, що їх треба шукати на дні, а не човни, якими можна плавати по поверхні води.

Треба бути великим мистцем слова, щоб оповісти свої чисті враження та зворушення, себто переживання незвязані з ніякою подією. Треба мати мозок, мов літак зі сталі, з крилами, запальний як бензина, ворушкий мов пропелер, щоб уміти знятись понад свої переживання. У нас, заки ще хто почав оповідати, як провів чарівний вечір з царівною свого серця, вже знеохотив нас своїм вступом, розливаючись ліричною гамою і мудрацією.

Наші письменники роблять ті самі психольогічні помилки у книжках, що ми у буденних розмовах — плекають лірику у прозі і субєктивну фільософію. Одна і друга має contradictio in adiecto.

*

Часто чуємо довкола себе, що переживаємо страшенне цікаві часи. Епохальні, напереломі двох цивілізацій, двох прірв. Є такі, що вірять, що від них починається нова людина — оця проєктована ними, намічувана «ідеольогічними напрямними». На жаль, наші нащадки про це нічого не довідаються. Газетні статті не живуть 100 літ ні 10. А наші повісті, оповідання, драми... не змальовують нашої сучасности, вони безсюжетні. У них вічно ще зідхання, бажання, змагання, побавлені двох найсутніших елєментів літературного твору — дієвих осіб і подій. Чи можна уявити собі переломову добу без дієвих осіб і подій?

*

Сюжет це переживання звязане з особою і подією. Зупинитись на самому переживанні, на низці вражінь і рефлексій — плисти за чергою образів і думок, одної-двох осіб на тлі клаптика природи може тільки великий мистець або... наївний новик... або самовпевнений еґотист і еґоцентрик. Забагато в нас самовпевнених новиків. Кожний із них має у своїй рідні та установі, де працює бодай 10 типів, яких досить на 10 повістей. Великі письменники з одного сильного переживання добували кілька томів, що кипіли людьми і подіями; — менші письменники, щоб не змарнувати свого таланту придивлялись, як і чим люди живуть, пробували змальовувати те, що цікавить найбільше щодня кожного з нас, малих людей: своїх сусідів, знайомих, інтриги, сплітки, — те, що у часописах іде під рубрику «хроніка» або «новинки».

*

Автори! часто весь зміст вашого життя кінчиться одною часописною новинкою. Погано, коли некрольогом. У некрольозі пишуть про ваші прикмети та заслуги і рідко коли: правду. Новинка оповідає якусь сензацію хочби одноденну. Вона може зворушувати, розбуджує уяву, дає нам притоку до рефлексій. Не наслідуйте авторів передових статтей ані таких критик, як оця, що вічно тільки живуть рефлексією, — читайте — новинки, ні, краще шукайте самі за ними і пишіть їх у літературній формі.

ЕМІЛІЯ БРОНТЕ

БУРЕВЕРХИ

Повість.

«Єдина річ, неподібна до інших, пристрасно щира, незабутна...» — каже Британська Енциклопедія.

Замовляти в Адміністрації «Діла», ЛЬВІВ, РИНОК 10.

Стор. 278. — Ціна 2 з. 50 с.
Пересилка 50 сот. більше.

ХТО ВОНИ І ЧОГО ВІД НАС ХОЧУТЬ?

„Sygnały" — число на 16 сторінок присвячене українській культурі. Які «Сигнали»? Що за «Сигнали»? Де це виходить?

«...4! ілюстрацій і коштує 50 грошів».

— Ага! ясна справа — субвенціоване урядом.

— Чого вони від нас хочуть?!

Такий перший відрух нашого звичайного громадянина, що звичайно швидше вміє пояснити собі річ, ніж її побачити. Адже в голові не може поміститись такому тверезому добродієві, щоб хтось у Львові міг цікавитись українською культурою — без якогось політичного інтересу. Він теж так робить з іншими культурами. Навіть із власною.

Вже найшлись у нас людці, що воюють проти «Назустріч» аргументом (правда кидаючи ним, мов камінем у темній вуличці впоза плота), що, мовляв, вони підтримувані матеріяльно.... більшевиками. При таких аргументах землякові вільно журналу не читати, а власникам «ідеольогічної» трибуни воювати замісць доказів і думок демагогією.

Як повстало українське число «Сигналів»

Число «Сигналів» зродилось так. Одного вечора у каварні трьох молодих людей підійшло до столика, де сиділо двох наших теперішніх співробітників і несміливо виложили свою думку. «Ми і наша суспільність нічого про вас, галицьких українців, не знаємо.... Чи не могли б нам порадити, які люди могли б написати нам низку статей на такі то теми....»

— Чи вільно буде все писати, як ми хочемо і ваша редакція не буде нічого поправляти?

— Тільки мову і стиль....

— Це ясне... і ми так робимо у своїм журналі....

— Не маєте ніяких політичних застережень щодо підходу до ріжних питань?

— Ні, крім цензури. Зрештою ми безпартійні....

Склали список 20 прізвищ — наших людей, до яких молоді редактори мали звернутись і вони пішли у світ... шукати статей. Справа не була легка; обіцяти статтю може кожний, але написати її в останніх двох-трьох днях, коли журнал починає друкуватись, преважко. Ще й по польськи, для чужої публики!

Минув речинець, треба було зрештись статті або замовити її нашвидку в кого іншого. Були навіть такі добровольці, що в останній мент відмовились від участи... «Е, хто там знає... може зроблять іще з цього якусь політичну авантуру....»

Не диво, що і черга статей у «Сигналах» не зовсім «льогічна»: хто спізнився з рукописом ішов щораз пізніше.

Хто вони такі?

Коли появилося українське число «Сигналів», були ми цікаві поглянути на їх редакторів. За ціну одного чаю або одної кави стрінулися в каварні.

— Прийшло 12 «сигналів». Більшість із них зовсім молоді люди, ніодин не має 28 літ. Страшенно задоволені своїм «осягом».

— Тепер тільки здалось би, щоб хтось покрив кошти... — Кепкує один.

— О, вже робить урядову оферту! Треба було, братчику, звертатись за підпомогою, заки почав видавати.

— Тоді поставили б нам таку клявзулю, що не найшли б ніодного співробітника...

— А хруні? — кепкує собі хтось — мало їх?

Один із редакторів такий гордий, що каже:

— А я вважаю наше українське число кращим, ніж совітське „Wiadomości Literackich".

— Не переборщуйте....

— Оце живіше. У совітськім усі постійно покликувались на святих Леніна і Сталіна і хотіли нас переконувати про свої небувалі досягнення. Тільки Радек умів викрутитись сіном... недурно кінчив польську єзуїтську гімназію...

— Це правда — приєднується другий — що запрошені нами автори почували себе зовсім свобідні і не стримувались, коли хотіли, від критики. А не забудьте про наші переклади віршів.

Про поезію і літературу

Це правда. Кількадцять перекладених поезій з української мови це окраса числа «Сигналів». Чому саме такий вибір не інший? Чому трохи випадковий?

— Різні перекладчики дістали по кількадцять поезій одного або кількох поетів і вибирали собі самі, що їм підходило. Не було багато часу вибирати ні шліфувати. Кожному треба було залишити вільну руку, що йому подобається.

— Дивна це річ вибирати зразки чужої поезії для перекладів, коли її автори та література назагал невідомі. Тоді нам часто подобаються речі, до яких земляки дивляться критично. У чужій мові, ще й поезії, вражають нас образи та мельодика якнайдальші від тих, з якими зустрічаємось щодня у нашій літературі.

Коли сходить гутірка на поезію, виявляється, що маємо перед собою палких прихильників найпередовішої «модерни».

— Ви ще вічно сидите у Молодій Польщі! — гукає один, коли пригадуємо, що такі-то речі багато краще давно вже робив Штаф.

На доказ, як повинна виглядати нова поезія, один із редакторів «Сигналів» Голєндер деклямує Тувіма.

Протестів нема із нашого боку. Всі за цим столом, що пишуть вірші, хотіли б писати саме так, так свобідно, легко, свіжо і сильно.

Високі домагання мають теж молоді до драми. Ніодин з них невдоволений «Родиною» Слонімського. Не подобаються їм ті неясні вихиляси то в бік дешевого патріотизму то занадто легка критика фашизму... но, і не знають, що думати про закінчення пєси.

— Но, добре... а хто-ж на вашу думку — добрий польський драматург? Ростворовський?

— Фі!

— Навіть Виспянський мені не подобається... перестарілий романтизм. Був один Фредро...

Шож... Можна мати ріжні погляди. Одно треба признати тим людям, що живо цікавляться літературним рухом, рідним і чужим.

100 золотих

не найдете на дорозі, але можете написати оповідання

НА НАШ КОНКУРС.

НА ЦЕ ТРЕБА НЕБАГАТО:

1) мати сюжет,
2) уміти писати,
3) сісти за стіл і замачати перо в каламар,
4) переписати рукопис на машині і вислати під псевдонімом на адресу „Назустріч", Ринок 9. до 1-го квітня.

ЛЕТІЛО 40 СОРОК...

Перед самими народинами «Світу», орґану «Молодої Музи», у 1905 р. приїхав із Риму П. Карманський. Його товариші від пера рішили, що треба якось його привитать. Рим, пінії, кипариси, „Collegium Ruthenum" мексиканська артистка, до якої зідхав молодий поет ойлюлійним смутком... Як його прийняти? В останній мент вибрали каварню «Монополку», де й так усі ходили що-вечора, як тільки мали на один «мелянж».

Та саме у той привітальний вечір обрахували, що заплатити за гостя ніхто з них не може. Тому рішили, що кожний заплатить за себе, а Карманському «зафундує» каву др. Ст. Людкевич, що був уже тоді гімназійним учителем і завсіди мав гроші. Молодий композитор, що був усе життя дуже добрим бізнесменом, згодився на таку почесть аж після довгих аргументів. Карманський мав цього вечора добрий апетит. А може попросту на теольогії в Римі не давали тістечок. Пє каву і закушує. Одно тістечко, друге... третє... пяте...

Ще нині очевидці сперечаються, при якому-то зчерги др. Людкевич, що стежив за апетитом Карманського увесь час із розпукою, не витримав:

— Бо то... прхльхосю... сляк би то тляфив!.. ніби-то поет, такий ніжний, що писе вірсі, а зре як кінь....

Кілька літ пізніше. «Молода Муза» починає видавати свої твори. С. Твердохліб хоче, щоб до його збірки «В свічаді плеса» написав передмову М. Яцків. Найгарніша збірка «М. Музи» — «Казка про перстень» М. Яцкова вийшла за гроші жінки Твердохліба; відмовитись нелегко. Але всі члени «М. Музи» тихцем є проти того, щоб письменник із таким іменем як Яцків «афішувався» на віршах Твердохліба, до яких більшість і так не має довіря. Перестерігають Яцкова і він обіцює, що не напише передмови, тим більше, що сам не знав би, як за це взятись. Але Твердохліб знає як ходити коло інтересів, має невичерпану енергію, появляється його збірка і всі здивовані, що в ній таки є передмова Яцкова. Вечором у каварні «Центральній» насідають на Яцкова.

— Як Ви могли?.. — Як ти міг!

Яцків пробує боротись як зацькований дик, а накінець із добросердою усмішкою мужичка каже:

— Я був пєний...

Ніхто не мав аргументу. Аж за якусь хвилину хтось додає:

— Но, добре... як письменник то він знає, що по пяному можна все писати, але як банковий урядовець то він таки повинен дивитись під чим кладе свій підпис...

Москва фальшує Шевченка

і через те ще більше, ніж коли, треба знати, що

«Злука з Московщиною мусить розвалитися, щоб Україна дісталася на волю. У Шевченка ніхто ніде не найде ні одного слова яких небудь федеративних чи союзних міркувань. Навпаки. Він усяку злуку України з Московщиною уважав найбільшою недолею, найбільшим нещастям України, джерелом її фізичного, духового, матеріяльного, культурного і морального занепаду... Він відкидає всяке спільне «котечество», знає тільки Неньку-Україну, яку так щиро любить, що за неї готов і душу свою віддати. Він визнає тільки повну самостійність України» .— — — — —

Так пише найліпший наш шевченкознавець проф. С. СМАЛЬ-СТОЦЬКИЙ в книжечці

Т. ШЕВЧЕНКО — СПІВЕЦЬ САМОСТІЙНОЇ УКРАЇНИ.

Ціна за 1 примірник на крейдяному папері, в гарній окладинці 8 амер. центів або 45 гр.

З нагоди Шевченкових свят цю дуже чепурненьку книжечку треба розповсюдити як найширше.

10 прим.— 4 злот., 100 прим. 30 злот. з пересилкою

На свято Т. Шевченка не забудьте про такі книжки:

1) **КОБЗАРЬ** ПЕРШЕ ПОВНЕ ВИДАННЯ, В 1 ТОМІ, з поясненням й примітками ПРОФ. В. СІМОВИЧА. З портретом і біографією. Ціна 6 злотих, в оправі 9 злот.
2) Prof. D. Doroschenko: SCHEWTSCHENKO DER GROSSE UKRAINISCE NATIONALDICHTER. зл. 1·50.
3) CHEVTCHENKO — LE POETE NATIONAL DE L'UKRAINE par D. Dorochenko, professeur à l'Université de Prague, avec préface du comte Antoine Chiappe. зл. 1·50.

Продаж по всіх українських книгарнях. Де нема, звертатися на адресу: N. Kozycka, PRAGA-Vinohrady, Sobeslavská 30. Czechoslovakia.

Головний склад: Книгарня Наук. Т-ва ім. Шевченка у Львові.

Всесовітський староста Калінін завів розмову з представниками сільських совітів (сільрад) про літературу і цю розмову видрукували. Слухайте:

«Книжка повинна бути гарною книжкою. Бувають і між белєтристикою гарні книжки. Там ви надибаєте типи, а з типів можна вивчити який завгодно закрут людського думання. Це важно в наш гарячий, боєвий час. Неможна вже зовсім обійти і літератури буржуазної, бо ми беремо все, що де можна взяти. Не треба боятись буржуазної літератури, тільки треба з головою читати».

А нам кажуть, що у Радянському Союзі сміх умер.

*

Наш славний поет П. Тичина, від часу як став членом Академії проміняв на маркситську діялектику свою музикальну й співучу мову. Ось уривок із його драми «Сковорода», яку він уже довго пише та переробляє:

ВАХТАНГ

У ніч я свердлю дзвін
Як цендибер — ото заценька! Циндри ж
Одскакують і цьвохають аж кров
Там цибенить...
... Нагронджив,
Огонь грудьми, грундзює грогонджур
І дзенькотить зажерно. Джиґ? Джиґуха.
А пан джирчить! Нехай поскаче. Джиґ?...
Справді надзенькотів і нагронджив!

*

Дістали ми зелену книжечку «Володимир Юркевич: Контрасти (поезії-нариси), Львів—Перемишль, 1934». Починається вона так:

Люблю плач і скрегот зубів,
Біль, тревогу та сум —
Страшенні проклони богів,
Щоб не піймив їх ум.
Люблю громи, бурі тучі
І йойки та слези,
Щоб дерева струнке, гнучкі —
Плакали берези.

І ми все це любимо. А найбільше з усього: такі вірші.

ЗАМІТКИ І РЕЦЕНЗІЇ

УКРАЇНСЬКА ЗАГАЛЬНА ЕНЦИКЛЬОПЕДІЯ

Загальна частина «Української Загальної Енцикльопедії» вже давно закінчена. Тобто вийшло два томи по 10 зшитків, а з третього тому появилися зшитки 21, 22, 23, 29 і 30. Зшиток двадцятьтретій до ереній до гасла «Україна», на яке призначено зшитки 24, 25, 26, 27 і 28, що мають охопити всі українські справи. «Україна» вже друкується і буде закінчена мабуть до кінця липня ц. р. Розуміється, що Видавництво напевно додержить того речинця, якщо передплатники УЗЕ сповнять свій обовязок супроти Видавництва та вирівняють всі свої залеглі вплати.

Цими днями появився додатковий зшиток УЗЕ, в якому вміщено всі гасла, що їх пропущено перед тим з якихнебудь причин або ті, які треба було доповнити, тому що від часу друку перших зшитків зайшли якісь зміни. В цьому додатковому зшитку, що має чотири аркуші друку, опріч доповнень є ще наприкінці розділ «Чужомовних зворотів» та «Покажчик чужомовних назв».

Зшиток, як і всі попередні, виданий дуже дбайливо.

Справа памятника Т. Шевченка

(Докінчення з 3-ої стор.).

ставинах. Перший шлях і перша вимога — це будова мистецького памятника, другий шлях, — будова памятника з погляду тих ґруп, які хотіли б дати у ньому вираз своєї ідеольогії. Ми стоїмо за перший шлях, за будову мистецького памятника, бо другий шлях сам себе заперечує. Вистарчить підкреслити, що при режімі, який панує нині на Україні, матимемо памятник яскраво однобічний, так само як мали б його після рішень четвертого конкурсу. Єдина можлива розвязка памятника Т. Шевченкові лишається за чисто мистецьким шляхом. Чому?

Ідеї, які ми хочемо перелити на особу Шевченка у матеріялі, він давно сам нам дав, без нашої участи. Кожний мистець може вибрати тільки одну таку, чисто абстрактну, знехтовуючи все багатство індивідуальности поета. Коли-ж він у подиві для поета шукає передовсім найкращого мистецького висказу у своєму матеріялі, тоді він мусить рахуватись із сучасними досягненнями у своїй царині і тоді доходить до найвищого мистецького напруження.

Тільки так сучасний мистець-різьбар може віддати поклін в імені нашої доби поетові, що досі до нас промовляє.

Павло Ковжун

Елегант найліпша паста до взуття чистить й консервує шкіру

Львів. Кордецького 51. тел. 60-04.

КНИЖКИ НАДІСЛАНІ ДО РЕДАКЦІЇ:

ПОВІСТЬ, НОВЕЛЯ, ОПОВІДАННЯ

Франк Арнав. **Борці в темряві.** Повість. Бібліотека «Нового Часу». Ч. 22. Львів, 1930.

Іван Ольбрахт. **Розбійник Микола Шугай.** Роман. «Українська Бібліотека» ч. 14. Накладом Івана Тиктора. Львів, 1934. Том II.

МОВОЗНАВСТВО

Іван Зілинський. **Карта українських говорів.** З поясненнями. Праці Українського Наукового Інституту. Том XIV. Серія фільольогічна, книга 3. Варшава, 1933.

Др. Микола Пушкар. **Наймолодша палєталізація шелестівок в українській мові.** Праці Українського Наукового Інституту. Серія фільольогічна, книга 2. Варшава, 1933.

ІСТОРІЯ, СПОМИНИ

Проф. Д. Дорошенко. **Нарис історії України.** Том II. (від половини 17. ст.). Праці Українського Наукового Інституту. Серія підручників, книга 2. Варшава, 1933.

Українсько-московська війна 1920 р. Частина перша. Оперативні документи Штабу Армії Української Народньої Республіки. Під редакцією ґенерала В. Сальського, документи впорядкував ґенерал П. Шандрук. Праці Українського Наукового Інституту. Серія історична, книга 2. Варшава, 1933.

О. Лотоцький. **Сторінки минулого.** Частина друга. Праці Українського Наукового Інституту. Серія мемуарів, книга 3. Варшава, 1933.

Український журналіст і письменник повинен набути своє vademecum

Другий Річник

Українського Екоиомічиого Бюра

з календарем на 1934 рік.

ЗМІСТ:
Україна в числах.
Народнє господарство.
Статистика преси.
Покажчик української культури.
Адреси українських установ в цілім світі.

Ціна тільки зл. 1·40.

Продають українські книгарні в краю і закордоном.

Вистарчить вплатити належність з пересилкою зл. 1.75 на конто П.К.О. 4 423 (Е. Чехович, Варшава, Ґрузцка 40А, м. 12 а отримаєте в дворотно цю прегарно видану книжку, яка має 208 сторін друку, та має український і англійський тексти

Передплата: місячна 0.90 зол.; чвертьрічна 2.70 зол.; піврічна 5.40 зол.; річна 10 зол. — Оголошення: сторінка 300 зол., пів сторінки 150 зол.; чверть сторінки 75 зол.; 1 цм. кв. 0.24 зол.
Закордоном: В Австрії, Мадярщині, Чехословаччині, як в краю. В інших краях річно 16 зол. або їх рівновартість в іншій валюті.
Адреса Редакції і Адміністрації: «Назустріч», Львів, Ринок 9. Тел. 76-14.

Редагує КОЛЄҐІЯ

Оплатє pocztową zapłacono ryczałtem.

Конто ПКО 153.558 «СМОЛОСКИПИ»

Друкує: «АРС ҐРАФІКА», Львів, Ринок 9. Тел. 76-14.

За редакцію відповідає АННА МУЧІЙ-БОДНАРОВИЧ